Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

VERDEN SIDEN 1945

fortalt i billeder og tekst

BERLINGSKE FORLAG

VERDEN SIDEN 1945

NIELS NØRLUND OG T. VOGEL-JØRGENSEN

VERDEN SIDEN 1945

BILLEDUDVALG: JØRGEN GLØËT

BIND 2

BERLINGSKE FORLAG · KØBENHAVN 1962

COPYRIGHT 1962
BY
BERLINGSKE FORLAG

PRINTED IN DENMARK BY
DET BERLINGSKE BOGTRYKKERI

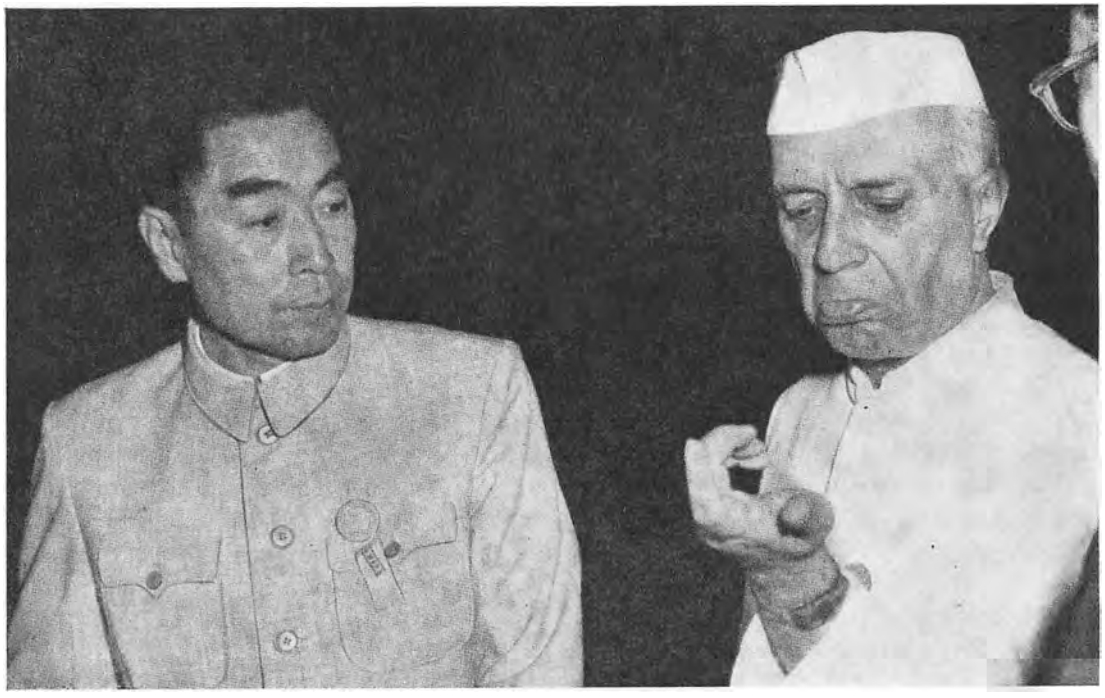

Ministerpræsident Chou En-lai og premierminister Jawaharlal Nehru skal nå meget på kort tid.

28. juni 1954

Kinas ministerpræsident Chou En-lai og Indiens premierminister Nehru [se 17. okt. 51] mødtes for første gang, da Chou besøgte New Delhi på vej hjem under pausen i Genèveforhandlingerne [se 17. juni]. Han blev fire dage, og i lange samtaler søgte regeringscheferne for de to store, asiatiske folk, der tæller over en tredjedel af Jordens befolkning, at lægge grundlag for en periode af fredeligere udvikling i Asien. Kina var ved at afvikle den direkte aggressions metode i sin ydre politik og ønskede — mens kræfterne koncentreredes om indre konsolidering — at vinde indflydelse udadtil ved fremkommelighed. Nehru mente, at man ved at komme Kina i møde kunne fremme Peking-regeringens tendens til at udvikle sin kommunistiske politik i stadig større uafhængighed af Moskva. Chou og Nehru opstillede fem principper som rettesnor for asiatisk fredspolitik: respekt for andres territoriale integritet og suverænitet; fordømmelse af aggressions-politik; ikke-indblanding i andres indre anliggender; samarbejde på lige fod til gensidig fordel og fælles bedste; og fredelig sameksistens. De fem principper, som Peking-regeringen hidtil i praksis konsekvent havde tilsidesat, blev nedfældet i en indisk-kinesisk traktat om Tibet, der indirekte garanterede den indiske nordgrænses ukrænkelighed. De blev et løsen for de kommende års demonstrative selvhævdelse i asiatisk politik. [Se videre 20. juli, samt 18. april 55]

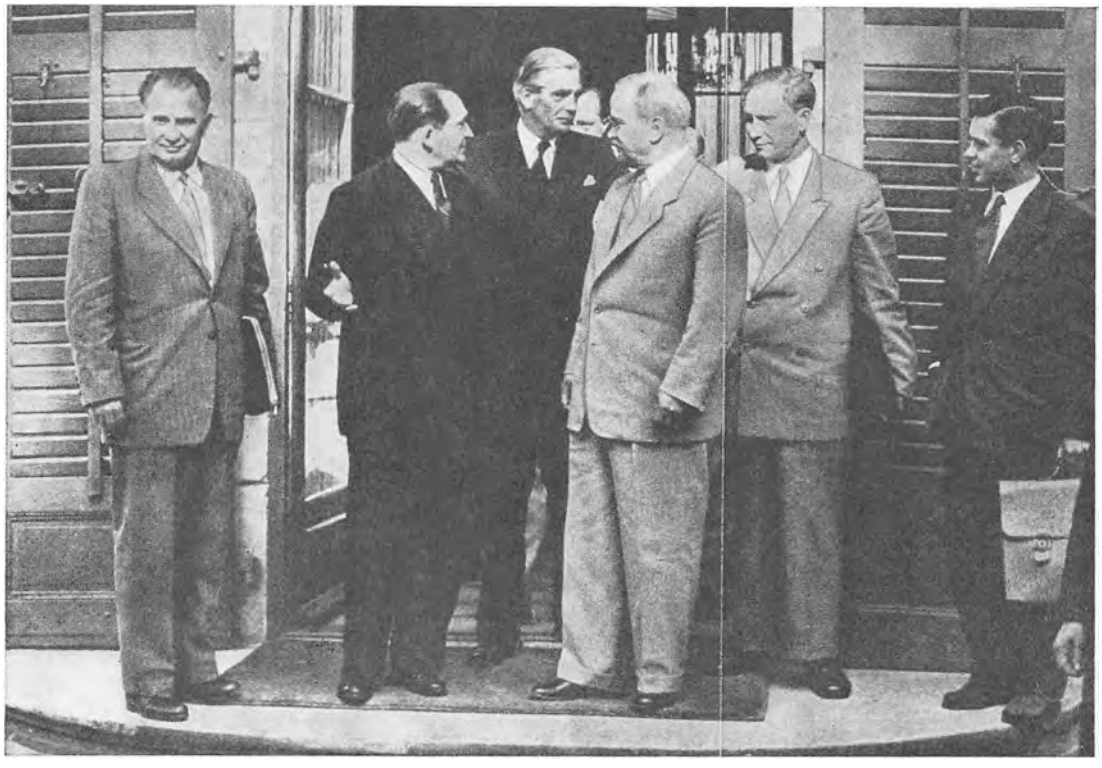

De tre mænd, der sikrede våbenstilstanden i Indokina — Mendès-France, Eden og Molotov mellem tolke og rådgivere i Genève.

20. juli 1954 Genève-forhandlingerne om Indokina [se 17. juni] blev genoptaget den 12. juli, otte dage før den frist, konseilspræsident Mendès-France havde sat sig. Han forklarede senere, at han satte fristen for at vinde tid til at sende troppeforstærkninger til krigens fortsættelse, men den virkede som en stærk tilskyndelse til krigens afslutning. Kommunisterne vidste, at en endelig aftale kunne nås med Mendès-France; hvis hans regering faldt ved fristens udløb, kom Bidault formentlig igen, og en direkte amerikansk intervention blev så sandsynlig. Resultatet var, at enighed om våbenstilstand blev nået i en uges hektiske forhandlinger. Tilskyndet af Kina [se 28. juni] og Sovjet opgav *Vietminh* kravet om deling af alle tre indokinesiske stater. Laos og Cambodia opnåede selvstændighed som neutrale stater; Vietnam blev delt langs en flod ved 17. breddegrad, dog således at landet inden to år skulle søges genforenet ved frie valg. Fire stormagter og fire indokinesiske regeringer tiltrådte overenskomsten. Dulles, der fastholdt at USA [se 25. juni] ikke kunne lægge navn til, opholdt sig under konferencens sidste fase i Paris og lod sin underudenrigsminister, gen. Bedell Smith, tage til Genève. Han udstedte her en bagvendt erklæring om, at USA uden at tiltræde dog ville garantere overenskomsten og gribe til våben, hvis den blev krænket. Otte års krig var slut, og for første gang siden 1945 var der ikke krig noget sted i verden. [Se videre 31. juli, 3. og 12. sept., samt 4. nov. 59]

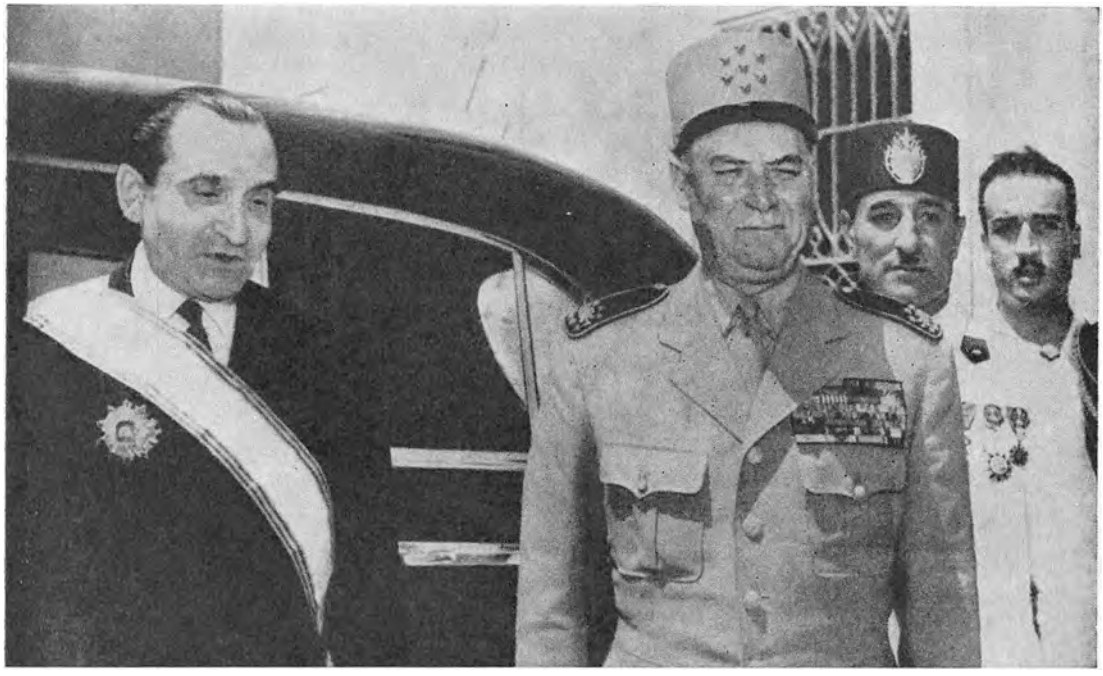

Mendès-France forlader *Bey*'ens residens i Kartago med marskal Juin, efter at være blevet dekoreret med den højeste tunesiske orden.

31. juli 1954

Ingen krig betød ikke, at der var fred i verden — og da slet ikke for Frankrig [se 20. juli]. I Tunis [se 20. aug. 53] havde nationalisterne i sommerens løb skærpet den terroristiske virksomhed. For konseilspræsident Mendès-France blev det indlysende, at Frankrig måtte slå ind på en ny politik, hvis ikke den franske position i Nordafrika skulle blive så uholdbar som i Indokina; ikke mindst i betragtning af, at den britiske regering nu officielt indstillede sig på tilbagetrækning fra Ægypten. Mendès-France viste en første imødekommenhed ved at overføre den internerede nationalistleder Habib Bourguiba til et slot syd for Paris, hvor han fik udstrakt bevægelsesfrihed. Og med en karakteristisk overrumplings-manøvre fløj han så selv til Tunis tidligt en lørdag morgen for at proklamere Frankrigs nye politik ansigt til ansigt med *Bey*'en. Mendès-France erklærede, at Frankrig var rede til at give Tunis selvstyre og opgive tanken om fælles-suverænitet. Han bad *Bey*'en danne en rent tunesisk regering, der kunne forhandle med Frankrig om selvstyre-konventionerne. For at dække sig overfor modstanderne af en mere liberal politik tog Mendès-France ikke blot med sig den gaullistiske minister for Tunis og Marokko, Christian Fouchet, men også den omstridte marskal Juin [se 4. april], der var de franske kolonisters helt. Selv det kunne dog ikke helt tilsløre den kendsgerning, at Frankrig havde indledt et nyt tilbagetog — især ikke da Bourguiba brugte sin nyvundne frihed til at hylde Mendès-France som om vejen var åbnet til Tunis' uafhængighed. [Se videre 30. aug. og 1. nov.]

Otto Johns tyske enhed

Den vesttyske sikkerhedschef Otto John, i midten, som politisk flygtning i Stalinalléens *Café Warschau* med arkitekten, prof. Henselmann og lederen af *Nationale Front*, dr. Erich Correns, th.

6. aug. 1954 Een mands skæbne kan rumme et helt folks ulykke. Otto John var en af de aktive unge i den antinazistiske modstandsbevægelse under krigen, en af den kreds af politikere og officerer som søgte at dræbe Hitler den 20. juli 1944. Han slap væk, da det mislykkedes — de fleste andre blev hængt, også hans broder. John blev i 1950 chef i Bonn for forbundsregeringens sikkerhedstjeneste [se 4. april]. Han kom i konflikt med sine overordnede ministre, fordi han anså tidligere nazister for lige så farlige for demokratiet som nuværende kommunister. Hans aggressive antinazisme faldt for brystet, for Bonn-regeringen måtte bruge embedsmænd med blakket fortid. John var deprimeret, også over vestmagternes politik som han følte uhjælpeligt ville føre til Tysklands deling. Hans depression brød over i desperation den 20. juli, efter at han havde overværet en mindehøjtidelighed på 10 års-dagen i Berlin. Han forsvandt, lod sig føre til Østberlin og trådte frem tre dage senere i den østtyske radio som en mand, der havde brudt med Bonn for ved et dramatisk personligt initiativ at bidrage til Tysklands genforening. Året efter flygtede han — ved en dansk journalists hjælp — tilbage til Vestberlin og hævdede nu, at han var blevet bortført den 20. juli og havde handlet under tvang. Den vesttyske højesteret troede ham ikke og dømte ham som forræder til fire års fængsel. Sagen blev næppe fuldt opklaret, men den gav et sandt billede af den tyske situations ustabile kompromis. [Se videre 30. aug.]

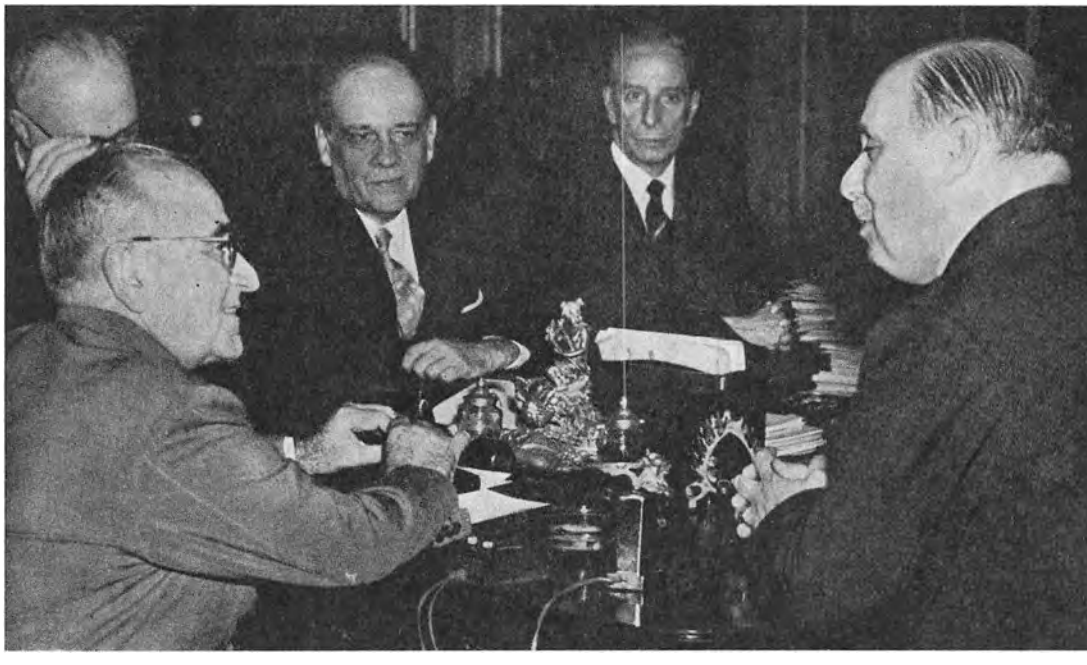

Præsident Vargas tv., få dage før sin død, i konference med den italienske ambassadør Giovanni Fornari, landbrugsminister Murilo Lavrador og Roms borgmester Salvatore Rebecchini.

24. aug. 1954

Brasiliens diktator fra 1930 og til slutningen af anden verdenskrig, Getulio Vargas, havde på flere måder været en god mand for sin tredjedel af Sydamerika. Han herskede brutalt og forfatningsstridigt, men hans bevidste industrialiseringspolitik hjalp Brasilien ud af et økonomisk system, der for ensidigt var baseret på kaffeeksporten, hans sociale politik gavnede arbejder-befolkningen, og trods sin autoritære indstilling forstod han under krigen i tide at placere Brasilien på den rigtige side. Fem år efter krigen blev han igen præsident og denne gang fuldt legalt — vandt valget med et flertal på halvanden million stemmer. Til gengæld misbrugte han nu magten uden at nå resultater. Hans regime var korrupt, og det stod magtesløst overfor den inflation, der hærgede Brasilien. Vargas havde fået en anti-amerikansk, stærkt nationalistisk linje ind i sin økonomiske udenrigspolitik, hvad der kun vanskeliggjorde situationen for et land med så udpræget behov for udenlandsk kapital til sin voldsomme vækst. I den partipolitiske kamp kunne han ikke undertrykke oppositionen som før, og den stod stærkt i sin kritiske kampagne før årets kongresvalg. I begyndelsen af august blev forsøgt attentat mod den liberale oppositionsleder, redaktør Carlos Lacerda, og en flyvermajor, der ledsagede ham, blev såret. Flyvevåbnets efterforskning viste, at præsidentens søn stod bag attentatet, som var udført af præsidentens livvagt. Da 58 generaler forlangte, at Vargas skulle tage sin afsked, lovede han foreløbig at tage sygeorlov og skød sig et par timer efter. [Se videre 3. okt. 60]

Europa-hæren forkastes

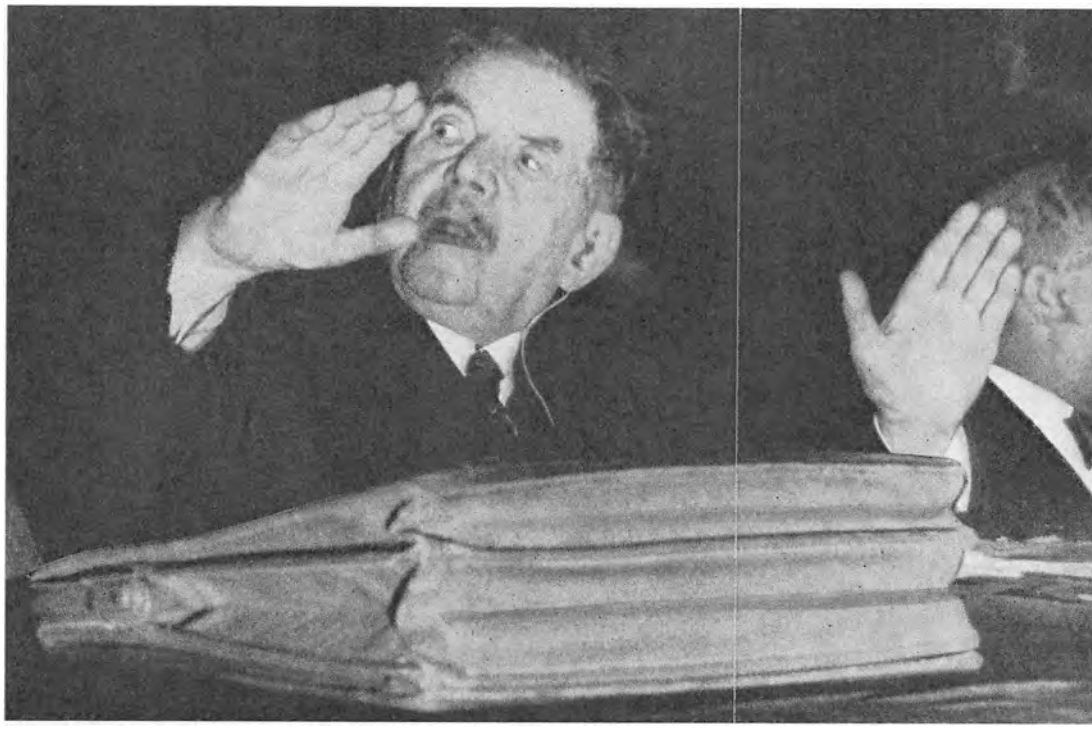

Det radikale partis gamle leder, Edouard Herriot, taler imod ratifikation af traktaten om det Europæiske Forsvars-Fællesskab.

30. aug. 1954 Efter Indokina og Nordafrika kom turen til Europa for Mendès-France [se 31. juli]. Han havde indenfor regeringen søgt kompromis mellem modstandere og tilhængere af Europahæren [se 4. april], så flertal kunne findes for traktatens ratifikation i nationalforsamlingen. Men det var mislykkedes, og fem af forsamlingens hovedkomiteer havde forkastet den. Han prøvede ved en seksmagtskonference i Bruxelles at opnå nye indrømmelser fra de øvrige andre traktatmagter, før han forlangte ratifikation i Paris, men han fik afslag. Den 28. august forelagde han så traktaten til godkendelse eller forkastelse. I en betydelig tale gjorde han klart, at forkastelse ikke ville afværge tysk genoprustning, men blot udelukke fransk kontrol med en ny *Wehrmacht* og bringe Frankrig i isolation. Mendès-France nærede dog ingen illusioner om, at nationalforsamlingen ville lade sig overbevise, og han forlangte ikke tillidsvotum. Hvis der overhovedet havde været en chance, blev den dræbt af den sidste tale i debatten: forsamlingens gamle og svagelige ærespræsident, den store mand fra mellemkrigstiden, Edouard Herriot lod sig bære ind til sin plads for i en dramatisk appel at advare om, at Europahæren ville blive Frankrigs endeligt. Den blev forkastet med 319 stemmer mod 264. Det var ikke en rationel politisk beslutning. Det var en protest mod års ydmygelse af Frankrigs stormagtssjæl, det irrationelle udslag af efterkrigstidens mindreværds-neurose. Og denne negative hævdelse af Frankrigs selvstændighed løste op for en ny udvikling. [Se videre 12. sept.]

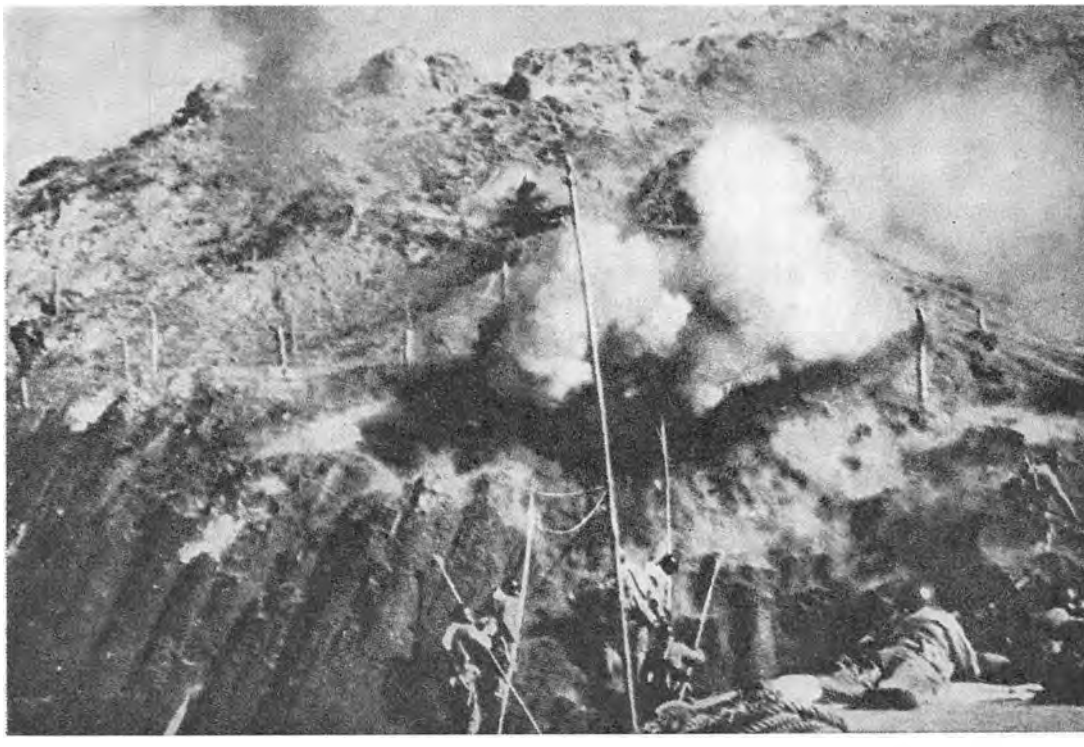

Under stormen på den lille kystø Yi Kiang Shan stager kommunistiske soldater under svær beskydning sig op over klipperne med lange stænger.

3. sept. 1954

Straks efter våbenstilstanden i Indokina [se 20. juli] kom det til episoder i Formosa-strædet. En britisk passager-maskine blev skudt ned på vej til Hongkong, og amerikanske militærfly, som deltog i eftersøgningen af overlevende, blev angrebet af kinesiske jagere og skød to af dem ned. Ministerpræsident Chou En-lai beklagede overfor Storbritannien og tilbød erstatning, men afviste alle amerikanske protester. Tværtimod erklærede han i august, at tiden nu var kommet til at »befri« Formosa. Troppe-koncentrationer langs Kinas kyst tydede på en umiddelbart forestående aktion, og præsident Eisenhower advarede om, at et angreb på Formosa uundgåeligt ville komme til at involvere USA. Udenrigsminister Dulles udvidede det til, at USA også ville bistå Chiang Kai-shek i forsvaret af øerne i Formosa-strædet. Spørgsmålet var hvilke øer: givet dækkede dette løfte Pescadorerne, en øgruppe der lå nærmere Formosa end Kina; men Chiang Kai-shek holdt også øer helt inde under fastlandet — ud for havnebyen Amoy havde han en stærk garnison på Quemoy-øerne og længere nord på holdt han Matsu og Tachen-øerne. Den 3. september begyndte et vedholdende artilleri-bombardement af Quemoy. Dulles og forsvarschefen, admiral Radford opfordrede præsident Eisenhower til at autorisere amerikansk intervention. Eisenhower nægtede at forpligte sig til at forsvare Quemoy, men udadtil holdt han muligheden åben. Kommunisternes trusler førte senere på året til en forsvarstraktat mellem USA og Chiang Kai-shek. [Se videre 9. sept. og 1. okt.]

Dulles får sin pagt i Sydøstasien

Philippinernes vicepræsident og udenrigsminister Carlos P. Garcia lykønsker udenrigsminister Dulles ved Manila-konferencen efter undertegnelsen af SEATO-pagten.

9. sept. 1954 Dulles [se 3. sept.] fik gennemført sin plan om et kollektivt sikkerhedssystem for Sydøstasien, da otte nationer oprettede SEATO — *The Southeast Asia Treaty Organization.* Forbilledet var NATO, og hensigten var at føje et led til den globale kæde af militære organisationer, der tilsammen skulle dæmme op for yderligere kommunistisk ekspansion. Men forudsætningerne var ikke de samme som i Vesteuropa, og resultatet kunne heller ikke blive tilsvarende. Sydøstasiens lande havde ikke den historisk betingede trang til et styrket sammenhold, der var vokset op i Vesteuropa efter de fælles erfaringer fra to verdenskrige og under den direkte trussel mod alle fra øst. De mest udsatte lande — de tre indokinesiske stater — kunne ikke selv træde ind i det kollektive sikkerhedssystem, fordi Genève-aftalerne forpligtede dem til neutralitet. Og de nærmeste og betydeligste lande ville ikke: af de fem Colombo-magter Indien, Pakistan, Ceylon, Burma og Indonesien var kun Pakistan [se 17. okt. 51] villig til at slutte sig til SEATO, og motivet til Pakistans særstilling var måske mere anti-indisk end anti-kommunistisk. Foruden Pakistan var Thailand og Philippinerne [se 10. nov. 53] de eneste asiatiske medlemmer — flertallet var vestligt: USA, Storbritannien, Frankrig, Australien og New Zealand. Pagtens betydning blev svækket af, at den var rettet mod den militære form for ekspansion, som kommunist-magterne var ved at opgive som forældet. [Se videre 10. jan. 55 og 23. sept. 58]

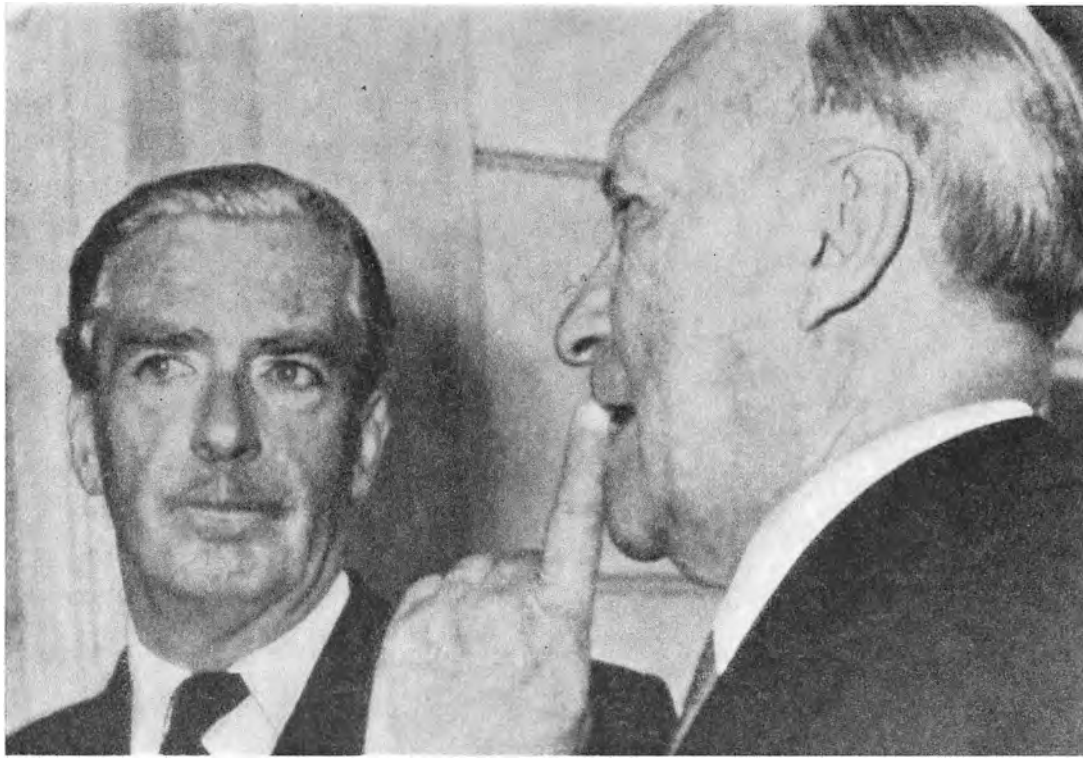

Forbundskansler Adenauer modtager udenrigsminister Anthony Eden i Bonn til forhandling om tysk genoprustning.

12. sept. 1954

Frankrigs forkastelse af Europa-hæren [se 30. aug.] viste, at spørgsmålet om Vesttysklands genoprustning ikke kunne løses, uden at Storbritannien [se 20. juli] kom mere aktivt med i europæisk samarbejde. Udenrigsminister Eden fik en dag i bad idéen til, hvordan det skulle gøres, og på fem dages rejse til Bruxelles, Bonn, Rom og Paris hvervede han Vesteuropas støtte til sin plan. Det var klart, at Tyskland nu måtte have en hær igen, om så Frankrig peb eller sang, og den måtte med ind i NATO. Edens tanke var, at man kunne gøre Tysklands NATO-medlemskab acceptabelt for Frankrig ved at genoplive og udvide Vestunionen [se 17. marts 48], der havde været forløber for Atlantpagten. Tog man Tyskland og Italien med i den, havde man en militær, europæisk samarbejdsorganisation med britisk deltagelse og uden overstatslige institutioner. Edens plan blev godt modtaget i Vesteuropa, men han kom i ny konflikt med udenrigsminister Dulles om den, netop fordi den gik uden om det overstatslige og derved afsporede de europæiske enhedsbestræbelser. Dulles fløj til Bonn for at overtale Adenauer til at forkaste den — men den var den eneste, praktisk mulige løsning. Planen gik igennem i oktober på en nimagts-konference i London, da Eden brød med britisk tradition og forpligtede sit land permanent i Europa med en Rhin-hær på 4 divisioner. Dronning Elizabeth anerkendte Edens indsats med hosebånds-ordenen. [Se videre 26. okt., 1. og 22. nov.]

Kinas præsident Mao Tse-tung og tv. Sovjetunionens forsvarsminister, marskal Bulganin ved femårs-paraden i Peking.

1. okt. 1954 Femårs-dagen for oprettelsen af den kinesiske folkerepublik [se 3. sept.] blev fejret med en række indrømmelser til Peking-regeringen fra Sovjetunionen. De afspejlede den styrkede position, Kina havde skabt sig indenfor den kommunistiske alliance ved interventionen i Korea og Indokina. Sovjet afviklede definitivt sit flådestøttepunkt i Port Arthur og trak sig ud af de blandede kinesisk-sovjetiske aktieselskaber, der havde sikret en dominerende, russisk indflydelse på udviklingen i grænseprovinsen Sinkiang [se 14. feb. 50]. Samtidig blev det besluttet at bygge to nye jernbaner mellem Kina og Sovjet, og Peking-regeringen fik tilsagn om kreditter på over 900 millioner rubler til den økonomiske opbygning. Aftalerne blev sluttet mellem ministerpræsident og udenrigsminister Chou En-lai og en delegation, der hverken omfattede Sovjets ministerpræsident eller udenrigsminister. Den blev ledet af forsvarsminister Bulganin og førstesekretær Krushchov, som i løbet af det sidste halve år havde vundet en mere fremtrædende placering i Sovjets kollektive ledelse end ministerpræsident Malenkov. Krushchov åbnede efter hjemkomsten fra Peking en vagt tilsløret kampagne mod Malenkov i partibladet *Pravda* på det ideologiske spørgsmål om sværindustriens ubestridelige fortrinsret. Regeringsbladet *Izvestia* forsvarede indtil årets udgang Malenkovs teser om større produktion af forbrugsvarer, men tav så. Det var lykkedes Krushchov at samle et flertal imod Malenkov indenfor partipræsidiet. [Se videre 10. jan. og 8. feb. 55]

Italienerne i Triest fejrer London-overenskomsten og dækker byen med italienske flag for første gang siden krigen.

5. okt. 1954

Den italiensk-jugoslaviske konflikt om Triest [se 6. nov. 53] blev løst ved anvendelse af det klassiske diplomatis metoder i en tid, som næsten havde glemt brugen af fortrolige forhandlinger. I stedet for en offentlig konference valgte man at lade diplomater fra de fire interesserede lande — militærregeringen i Triest-områdets A-zone var britisk-amerikansk — optage kontakt i London. Ni måneders forhandlinger under udenrigsminister Edens stilfærdige ledelse førte til overenskomst om territoriets deling nogenlunde efter de linjer, de allierede havde angivet året før. Selv Sovjetunionen, der nylig havde holdt strengt på, at Triest skulle gøres til et fri-territorium under en FN-guvernør, erklærede sig tilfreds med denne endelige ordning. Sovjet var begyndt at vise aktiv interesse for en tilnærmelse til Jugoslavien, selvom marskal Tito samme sommer havde udvidet Balkan-pagten med Tyrkiet og Grækenland til en forsvars-alliance af 20 års varighed. Formelle diplomatiske forbindelser mellem Belgrad og Moskva var blevet genoptaget efter Stalins død, og her i efteråret udvekslede Tito atter ambassadører med de andre østblok-lande og Kina. Men politisk var der ingen kontakt, og Tito forsikrede gentagne gange vestmagterne om sin fortsatte neutralitet. Førstesekretær Krushchov spillede imidlertid op til forsoning, da han i sin 7. november-tale på den Røde Plads igen kaldte Tito »kammerat«. Et par uger efter mødte ministerpræsident Malenkov op for første gang ved en reception i den jugoslaviske ambassade og udbragte en skål for Tito. [Se videre 29. april og 26. maj 55]

Attentat mod Nasser

Cairo giver Nasser en jublende modtagelse efter det mislykkede revolverattentat i Alexandria.

26. okt. 1954 Storbritannien [se 12. sept.] og Ægypten [se 18. april] nåede i juli enighed om Suez-basen, og den endelige overenskomst, der skaffede begge regeringer vanskeligheder, blev undertegnet den 19. oktober. Den fastsatte, at alle 80.000 britiske soldater skulle trækkes tilbage i løbet af 20 måneder. Basen i kanal-zonen blev ægyptisk, men i krigstilfælde — hvis en arabisk stat eller Tyrkiet blev angrebet — skulle Storbritannien øjeblikkelig kunne rykke ind igen. Evakueringen af Suez blev i London kritiseret stærkt indenfor det konservative parti; Sir Winston Churchill forsvarede beslutningen med, at brintbomben havde revolutioneret det strategiske billede — en storbase som Suez var nu alt for sårbar, og vægten måtte lægges på mobile styrker. I Ægypten blev oberst Nasser angrebet heftigt af det Muhamedanske Broderskab, fordi han ville tillade britisk tilbagevenden i krigstilfælde. Kampagnen mod ham voksede til en sammensværgelse, og efter et attentatforsøg i Alexandria slog han til. Broderskabet blev forbudt, dets ledere arresteret og anklaget for forræderi. Præsident Naguib blev beskyldt for meddelagtighed, afsat den 14. november og interneret efter hemmelig dødsdom. Seks af Broderskabets ledere blev henrettet, og da det rejste en storm i den arabiske verden, søgte Nasser at stabilisere sin position med en mere aggressiv politik overfor Israel. I Cairo blev to zionister henrettet efter en skueproces, og langs grænsen ved Gaza blev ægyptiske sabotørhold sat i systematisk aktion med bombeterror. [Se videre 6. april og 26. okt. 55]

Sammenstød i Orans gader efter de første bombeattentater mod fransk politi.

1. nov. 1954

Natten til den 1. november blev fransk politi og militær angrebet 60—70 steder ud over Algier. Denne koordinerede bølge af attentater var optakten til en ny »kolonikrig«, der skulle blive endnu længere og mere rystende for Frankrig [se 12. sept.] end kampen i Indokina havde været. Ganske vist var Algier ikke en koloni, men en del af republikken Frankrig, og algiererne ikke en historisk eksisterende, undertrykt nation, men formelt en del af det franske folk. Nationale arabiske bevægelser havde dog i tredive år og især siden krigen søgt anerkendelse af algierernes folkelige identitet med så stor ihærdighed, at Frankrig kun ved politisk selvsuggestion kunne benægte den. Men selv konseilspræsident Mendès-France, der valgte den realistiske politik i Tunis [se 31. juli], anså det for utænkeligt, at opstanden i Algier kunne have eller få større tilslutning på et nationalt program. Den måtte være en virkning af den sociale uretfærdighed, der unægtelig var muhamedanernes lod i Algier. Det rigtige ville derfor være at modvirke den med et omfattende, socialt reformprogram, så snart voldshandlingerne var undertrykt. Men bag attentaterne stod en revolutionær militærkomite af tidligere underofficerer, der havde lært sig guerilla-krigens teknik under kampen i Indokina, og de lod sig ikke uden videre undertrykke. Den mest utilgængelige del af Aurès-bjergene syd for Constantine dækkede dem. Mendès-France beordrede hårdt sat mod hårdt, mens han udarbejdede sit reformprogram. Det skulle gennemføres af den liberale, gaullistiske politiker, Jacques Soustelle, der blev udnævnt til generalguvernør til stor fortrydelse for de franske kolonister. [Se videre 22. nov., samt 8. nov. 55]

First over the Pole

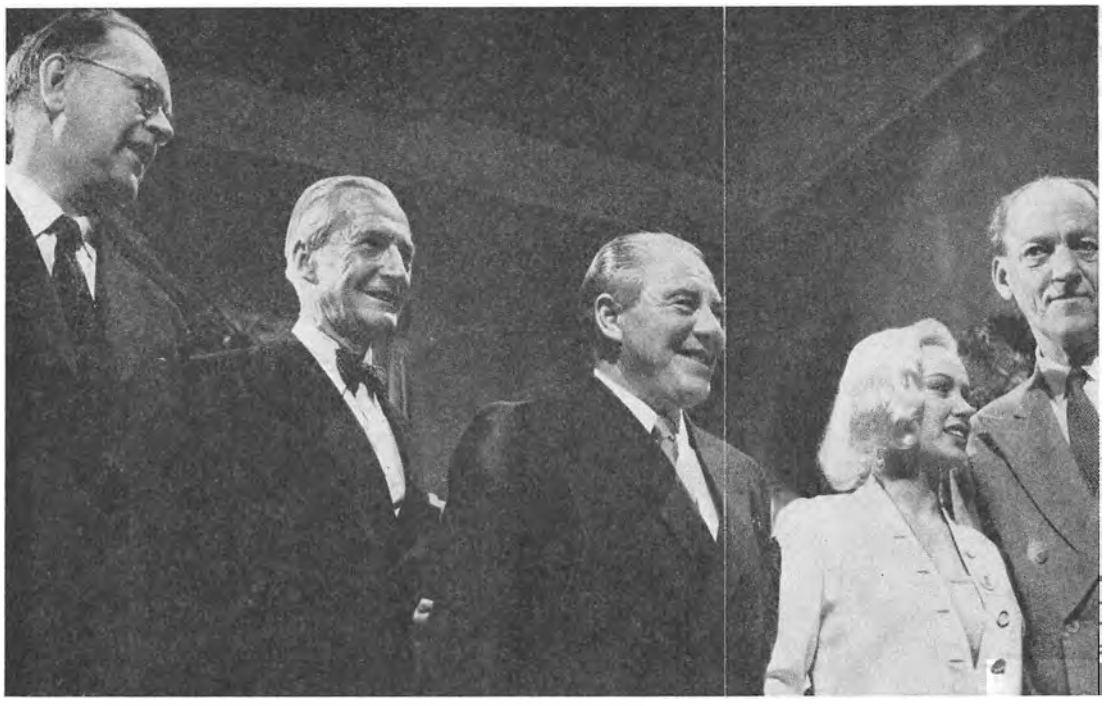

Statsminister Tage Erlander tv. med den danske ambassadør i USA, Henrik Kauffmann, statsminister Hans Hedtoft og prins Axel af Danmark i et Hollywood-studie med filmstjernen Mamie van Doren.

16. nov. 1954 Scandinavian Airlines System var det mest vellykkede nordiske samarbejde siden krigen [se 13. feb. 53]. Ud af tre små, nationale luftfartsselskaber var blevet ét kompagni, der kunne tage kampen op med de største af de store landes selskaber og gjorde det med både foretagsomhed og godt humør. SAS var blevet pioner i den internationale lufttrafik, da det i slutningen af 1952 gennemførte de første kommercielle flyvninger fra Vesteuropa til Vestamerika over de arktiske egne med mellemlanding på den amerikanske NATO-base ved Thule. Denne luftens »Nordvest-Passage« afkortede flyvetiden og bragte Los Angeles og San Francisco nærmere til Europa, men det holdt hårdt med at få de amerikanske myndigheders landingstilladelse til åbning af fast rute mellem Skandinavien og Californien. I efteråret 1954 lykkedes det, og polar-ruten over Søndre Strømfjord blev indviet den 15. november af de tre skandinaviske statsministre Tage Erlander, Oscar Torp og Hans Hedtoft, der fløj til Los Angeles med prins Axel af Danmark som repræsentant for SAS. Vestkystens storbyer var klædt i nordiske farver, og modtagelsen kunne ikke have været hjerteligere. Fra San Francisco fløj de tre statsministre sammen til Washington som præsident Eisenhowers gæster. For to af dem blev det en af de sidste begivenheder i deres regeringstid. Torp trådte tilbage efter nytår og afløstes af sin forgænger Einar Gerhardsen. Hedtoft døde i januar i Stockholm under Nordisk Råds møde, efterfulgtes af udenrigsminister H. C. Hansen. [Se videre 15. nov. 55]

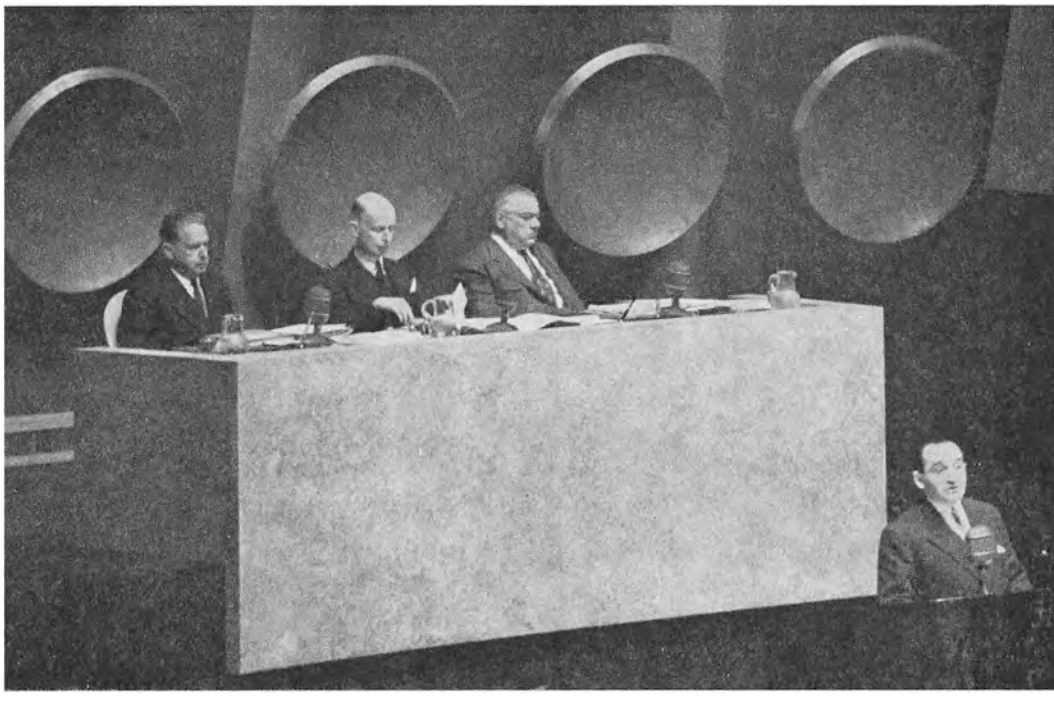

Mendès-France taler til FN's generalforsamling. Bag ham generalsekretær Hammarskjöld, samlingens præsident Eelco van Kleffens, Holland, og administrationschef Andrew Cordier.

22. nov. 1954

London-overenskomsten [se 12. sept.] om Tysklands optagelse i NATO blev sidst i oktober nedfældet i traktater ved en konference i Paris. Når de var ratificeret, ville besættelsen af Vesttyskland ophøre og Tyskland komme ind i NATO som suveræn stat — med fuld *Wehrhoheit*, men frivilligt forpligtet til ikke at fremstille atomvåben og raketter — og den Vesteuropæiske Union ville påtage sig kontrollen med våbenaftalernes overholdelse. Ligeså stor en politisk gevinst Europa-hærens nederlag havde været for Sovjetunionen, ligeså svært et tilbageslag var de nye Paris-traktater, og Moskva indledte en diplomatisk storoffensiv for at få ratificering forhindret. Sovjet foreslog en udenrigsminister-konference om Tyskland eller et topmøde om Europa og, da det blev afslået, en generalkonference af 25 europæiske stater. Heller ikke det blev antaget, men efter et Washington-besøg tilbød konseilspræsident Mendès-France [se 1. nov.] i sin tale til FN Sovjetunionen en firemagts-forhandling i maj — når Paris-traktaterne var ratificeret, og hvis Sovjet ville undertegne Østrigs statstraktat. Han fik selv lodset Paris-traktaterne igennem mellem jul og nytår. Det holdt hårdt i nationalforsamlingen, for Sovjet truede nu Frankrig og Storbritannien med at opsige venskabstraktaterne fra krigens tid, hvis Tyskland skulle ind i NATO. Men Mendès-France gjorde det til et kabinets-spørgsmål og vandt. Dermed var hans parlamentariske styrke også slidt op. En måned senere faldt hans regering på den nordafrikanske politik. [Se videre 9. maj 55]

Generalsekretær Dag Hammarskjöld hos ministerpræsident Chou En-lai i Peking.

10. jan. 1955 Efterårets krise i Formosa-strædet tilspidsedes i skarp konflikt mellem USA [se 9. sept. 54] og Kina [se 1. okt. 54], da Peking-regeringen i november idømte elleve amerikanske flyvere — fanger fra Korea-krigen — langvarige fængselsstraffe for »spionage«. FNs generalforsamling [se 8. dec. 53] protesterede og bad generalsekretæren udvirke frigivelse af alle fængslede krigsfanger. Hammarskjöld, som hidtil havde været adskilligt mere tilbageholdende end sin forgænger, benyttede anledningen til selv at flyve til Peking. Han drøftede ikke blot fange-spørgsmålet med Chou, men Kinas forhold til FN og internationale problemer i det hele taget, og utvivlsomt bidrog hans initiativ til en senere afspænding. Men først skulle krisen dog spændes til det yderste. Kommunisterne besatte en uge efter Hammarskjölds besøg den nordligste af de øer, nationalisterne havde holdt fast ved inde under Kina-kysten ved Tachen-øgruppen 300 km nord for Formosa. Aktionen kunne opfattes som optakt til en aktion mod Formosa, og USA reagerede prompte. Eisenhower gik til kongressen og fik bemyndigelse til at indsætte amerikanske styrker, hvor det måtte være nødvendigt af hensyn til Formosa. Han forpligtede sig ikke til intervention på Quemoy og Matsu, men muligheden blev holdt åben, især da han samtidig nødte Chiang Kai-shek til at evakuere Tachen-øerne som militært uholdbare — men kun dem. I Europa var der megen kritik af, at USA lod Chiang holde Quemoy og Matsu. I Peking accepteredes den amerikanske tilkendegivelse, og krisen ebbede ud. [Se videre 6. og 18. april og 21. juni]

Den nyudnævnte ministerpræsident, marskal Bulganin taler, omgivet af partipræsidiets medlemmer fra venstre: Malenkov, Pervukhin, Kaganovich, Krushchov, Voroshilov og Mikoyan; bag ham partisekretærerne Pospelov, Kirichenko og Suslov.

8. feb. 1955

Førstesekretær Krushchov havde forberedt sit endelige fremstød mod ministerpræsident Malenkov omhyggeligt [se 1. okt. 54]. Mens han samlede flertal imod ham i partiledelsen ved at kombinere generalernes krav om styrkelse af forsvaret med den ortodokse trossætning om udbygning af sværindustrien fremfor alt, sikrede han organisatorisk et flertal for sig selv i centralkomiteen ved at få sine folk ind som partisekretærer i de enkelte sovjetrepublikker. I december rettede han et demonstrativt slag mod Malenkovs prestige: den tidligere minister for statssikkerhed, general Abakumov og tre af hans medarbejdere blev dømt og henrettet for deres rolle i »Leningrad-affæren« — en udrensning, Malenkov i 1949 foretog i Leningrads partiledelse. De overlevende fra dengang blev rehabiliteret, og den nye politichef, gen. Ivan Serov blev dekoreret for god tjeneste. På centralkomiteens møde sidst i januar fordømte Krushchov Malenkovs tilsidesættelse af sværindustrien til fordel for større produktion af forbrugsvarer som »et opkast af højreafvigelser«, »en vulgarisering af marxismen«, »en bagvaskelse af partiet«, og dermed var hans skæbne besluttet og beseglet. I en erklæring til den Øverste Sovjet, som blev læst op af en anden, bad Malenkov sig fritaget for posten som ministerpræsident på grund af »manglende erfaring«, især i de landbrugs-spørgsmål der var Krushchovs speciale. Marskal Bulganin blev ministerpræsident og afløst som krigsminister af marskal Zhukov, en udnævnelse der viste hærens indflydelse. Men Malenkov blev ikke selv udrenset helt: han blev en af tretten viceministerpræsidenter og minister for kraftstationer. De gamle tider var forbi. [Se videre 14. maj]

Premierminister, Sir Anthony Eden med sin forgænger, Sir Winston Churchill.

6. april 1955 Sir Winston Churchill bekendtgjorde i sin sidste store tale til underhuset, at også Storbritannien [se 26. okt. 54] om et år ville være i besiddelse af brintbomben [se 1. marts 54]. Sammen med USA måtte landet have våben stærke nok til at forebygge den situation, hvor »Gud blev træt af mennesker«. Han forudsagde, at Sovjet om tre-fire år kunne have magt nok til at rette udslettende slag mod Nordamerika og Vesteuropa. Han håbede, at evnen til gensidig tilintetgørelse om ti år ville være så fuldstændig, at »sikkerhed ville blive skrækkens hårdføre barn og liv udslettelsens tvillingebroder«. Og han mente stadig, at et topmøde, hvor der blev talt rent ud, kunne fremskynde erkendelsen heraf. I Washington [se 10. jan.] sagde præsident Eisenhower, at en udenrigsminister-konference burde komme før et topmøde, så man kunne vide om det ville føre til noget; men hvis det ville, var han rede til at tage hvorhen det skulle være og gøre hvad det skulle være for at gavne freden. I Moskva sagde ministerpræsident Bulganin, at Sovjet var rede til et udenrigsminister-møde, der f. eks. kunne gøre Østrigs fredstraktat færdig. Der begyndte at gå skred i udviklingen. Men Sir Winston Churchill, der havde ønsket topmødet, skulle ikke selv med. Han var 80 år, og den 5. april gik han i afskedsaudiens hos dronning Elizabeth, som dagen efter udnævnte Sir Anthony Eden til sin premierminister. Han udskrev valg i maj og vandt. [Se videre 9. maj, 8. aug. og 31. okt.]

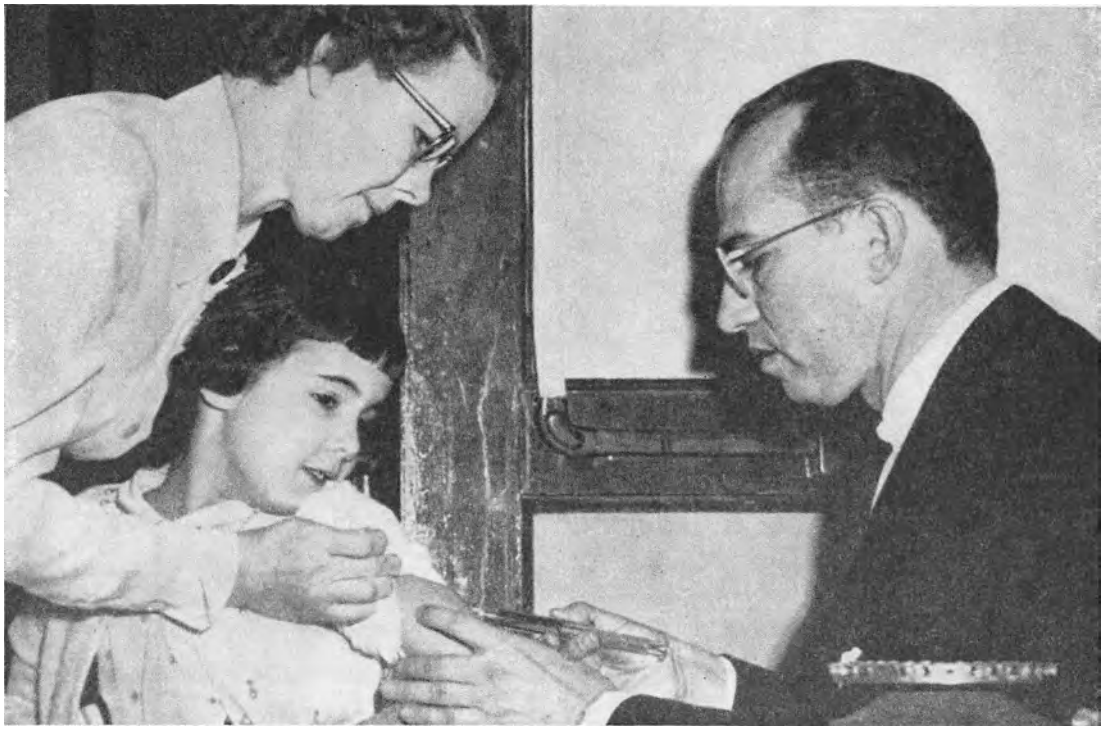

Dr. Salk vaccinerer et barn i Pittsburgh, Pennsylvania.

12. april 1955

På ti års-dagen for præsident Roosevelts død bekendtgjorde den amerikanske videnskab, at børnelammelsen nu kunne bekæmpes og besejres. Fem år efter, at polios virus var blevet identificeret, var vaccinen imod den fremstillet og færdigprøvet. Æren gik til dr. Jonas E. Salk, den 40-årige søn af fattige, polske immigranter. Støttet af meget betydelige midler fra det fond, som Roosevelt, der selv var polio-invalid, havde stiftet, var det lykkedes dr. Salk langt hurtigere end ventet at producere en »dræbt« vaccine, der gav 80 procents sikkerhed mod polio-smitte. I tillid til sit arbejde havde han længst vaccineret sig selv og sine tre drenge, og så store mængder vaccine var fremstillet, endnu før den var fundet sikker, at et massevaccinationsprogram kunne begynde næste dag i USA. Et tilbageslag kom kort efter, da elleve børn i Californien døde efter vaccination, men da fabrikationsfejlen var fastslået, fortsatte fremskridtet. Flere års erfaringer viste, at Salks vaccine bragte polio-hyppigheden ned fra 15 tilfælde pr. 100.000 mennesker til 0,5. De store, uhyggelige epidemiers tid var forbi, og arbejdet med at finde den fuldstændig effektive vaccine gik videre. I 1960 godkendtes også i USA den »levende« vaccine, som en anden amerikansk polio-forsker, dr. Albert B. Sabin havde fremstillet; Sovjetunionen havde anvendt den i flere år. Tilsammen vil de to vacciner give ikke blot det enkelte menneske, men også hele samfundet sikkerhed. Salk og Sabin er gået over til kræftforskningen.

Tre premierministre ved ankomsten til Indonesien: Ægyptens Nasser, Indiens Nehru og Burmas U Nu. Yderst tv. Nehrus udenrigsrådgiver, V. K. Krishna Menon.

18. april 1955 På initiativ af Colombo-magterne omkring Indien [se 28. juni 54] trådte i Bandung i Indonesien [se 27. dec. 49] 29 asiatiske og afrikanske regeringer, der repræsenterede over halvdelen af Jordens befolkning, sammen til den første konference for kun »farvede« stater. Ud af deres nationale bevægelsers frihedskamp var vokset en følelse af fællesskab på tværs af alle religiøse og folkelige modsætninger. Den fælles modvilje mod hvid, vestlig »kolonialisme« fik her en undertone af racepolitik med modsat fortegn. Premierminister Nehru søgte med sin betydelige indflydelse at give den udtryk i en mere positiv »neutralisme«, som ved formidling mellem magtblokkene kunne være en fredsfremmende faktor. Men der var lande imellem som Tyrkiet og Ceylon, Pakistan og Iraq, der ville fordømme kommunistisk imperialisme ligeså heftigt som vestlig imperialisme. De gik på tværs af Nehrus linje, og det lykkedes ham ikke at samle de afro-asiatiske stater til en fast blok af blokløse. Kinas [se 10. jan.] ministerpræsident Chou En-lai viste endda den kinesiske kommunisme fra dens mest medgørlige side. De »fem principper« om fredelig og selvstændig sameksistens var hans politiske hovedtema. Han tilbød at forhandle direkte med USA om Pekings amerikanske fanger og om våbenstilstand i Formosa-strædet. Washington afviste brysk tanken i første omgang, men måtte revidere sit standpunkt af hensyn til Bandung. Konferencen blev fornemmet som et politisk eller psykologisk gennembrud for de nye nationer, en manifestation af deres tilsynekomst på historiens skueplads. [Se videre 23. juni og 4. aug., samt 14. marts 57]

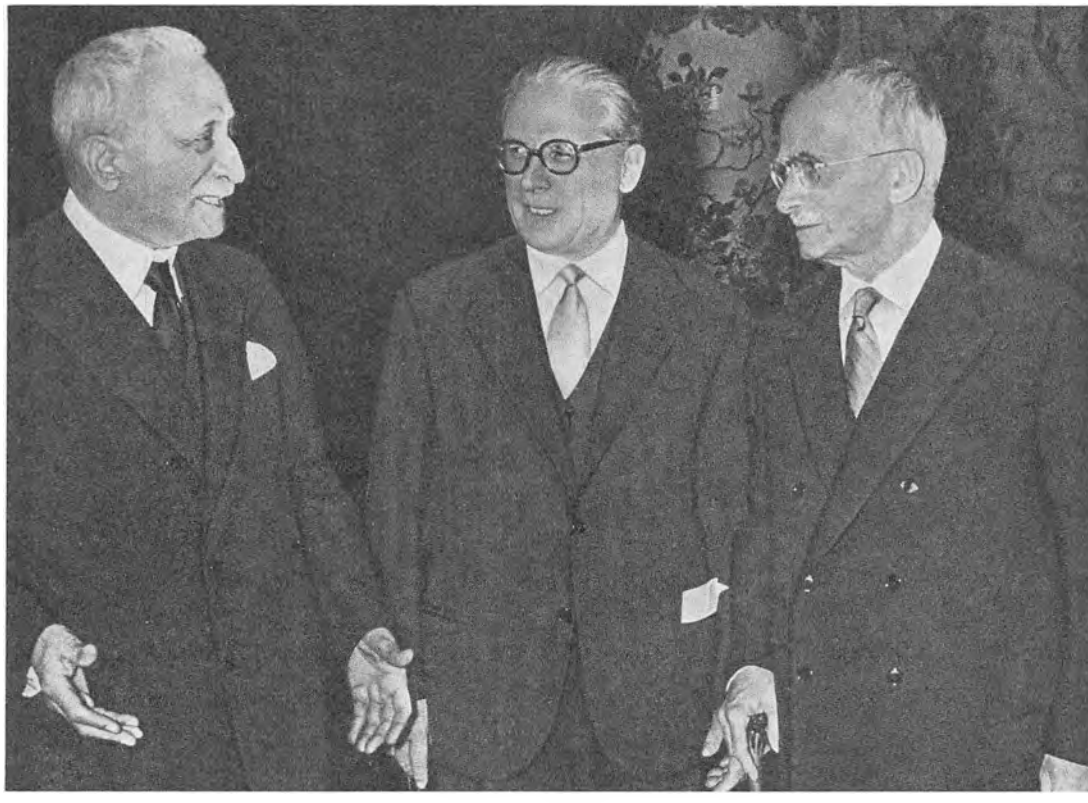

Den nyvalgte præsident Gronchi mellem sine liberale forgængere, Enrico de Nicola (1946) og th. Luigi Einaudi (1948).

29. april 1955

Italien [se 5. oktober 54] fik nu en kristelig-demokratisk præsident, men valgt imod sin partiledelses ønske. Giovanni Gronchi, der siden 1948 var deputeret-kammerets formand, havde under krigen repræsenteret de kristelige demokrater sammen med Alcide de Gasperi i det italienske frihedsråd. Han mente, at *Democrazia Cristiana* skulle være et socialsindet parti, der kunne vinde sin største tilslutning fra den katolske arbejderklasse, og som leder af partiets yderste venstre fløj var han ofte i opposition til ledelsen. Gronchi ville have, at de regerings-koalitioner, de kristelige demokrater dannede, skulle have tyngdepunkt til venstre. Ikke blot skulle de omfatte Saragats socialdemokrater, men også Nennis socialister for derved at svække den kommunistiske folkefront. Gronchi blev opstillet som præsidentkandidat af sin egen partifløj imod partiets officielle kandidat, senatets formand Cesare Merzagore, de liberales kandidat, afgående præsident Luigi Einaudi, og socialisternes tidligere premierminister Feruccio Pari. Efter første afstemning lod socialisterne deres kandidat falde og støttede Gronchi, og efter tre afstemninger blev han ene mand mod Einaudi. Parlamentet valgte ham så med 658 stemmer mod 70. De kristelige demokraters konflikt fældede måneden efter Mario Scelbas koalitionsregering, der havde siddet et år. Antonio Segni dannede det ny kabinet. [Se videre 26. juli 56 I]

Forbundskansler Adenauer takker NATO-rådet i Paris for Vesttysklands optagelse. Foran ham lyttende til oversættelsen den franske udenrigsminister Pinay. Midt for bordet den danske delegation — ambassadør Vestbirk, stats- og udenrigsminister H. C. Hansen og forsvarsminister Rasmus Hansen.

9. maj 1955 Ti år efter den tyske kapitulation fik Forbundsrepublikken Tyskland sin fulde selvstændighed [se 22. nov. 54]. Traktaterne om Tysklands optagelse i NATO [se 26. maj 52] og Tysklands og Italiens indtræden i den Vesteuropæiske Union blev ratificeret og trådte i kraft den 5. maj, og på denne dag endte så besættelsen af Vesttyskland. De tre allierede højkommissærer tilbagekaldte okkupations-statutten, nedlagde højkommissionen og overrakte præsident Heuss deres akkreditiver som ambassadører. Foran Palais Schaumburg proklamerede kansler Adenauer sit lands uafhængighed: »Vi er fri blandt de frie... Vort mål er et frit og forenet Tyskland i et frit og forenet Europa«. Han hejste det sort-rød-gyldne flag, og *Deutschland über alles* blev spillet igen. Fire dage efter blev Adenauer modtaget i NATO-rådet i Paris, og det tyske flag blev hejst ved SHAPE. Næste dag overrakte de tre vestmagters ambassadører i Moskva en formel indbydelse til et topmøde i nærmeste fremtid [se 6. april]. I første omgang blev udenrigsminister Molotovs svar den ligeså formelle opsigelse af Sovjets venskabs- og bistands-traktater med Storbritannien og Frankrig af 1942 og 1944. De havde været rettet mod tysk militarisme, og de kunne ikke være forenelige med en vestlig militæralliance med det nye Tyskland. Forbundsrepublikkens optagelse i NATO — trods lokkende løfter fra Moskva om frie valg og genforening endnu i 1955 — var et tilbageslag for Sovjets nye fredsommeligheds-offensiv, omend næppe uventet. [Se videre 15. maj og 18. juli, samt 4. juni 56]

Sovjets delegation ved Warszawa-konferencen — fra venstre marskal Koniev, udenrigsminister Molotov, ministerpræsident Bulganin og forsvarsminister, marskal Zhukov.

14. maj 1955

Sovjetunionens [se 8. feb.] heller ikke uventede svar på Vesttysklands indtræden i NATO blev oprettelsen af en østeuropæisk enhedskommando som modstykke til den vestlige forsvarsorganisation. Ud af Molotovs forslag [se 22. nov. 54] om en europæisk sikkerheds-konference var kommet truslen om en 20 års-forsvarspagt for Østeuropa [se 10. juli 53], hvis NATO optog Tyskland. Pagten blev undertegnet i Warszawa efter tre dages taler, og Sovjetunionens marskal Ivan Koniev, en af de militærledere der stod Krushchov nær, blev dens enhedskommandos chef. For så vidt var Warszawa-pagten kun en mekanisk fuldførelse af en fastlagt politik. Men formaliseringen af enhedskommandoen, som i mange år havde været en praktisk realitet, tjente også den nye Sovjet-regerings ønske om at sikre sig større samling i østblokken på et tidspunkt, hvor en ny, mere eksperimenterende, udenrigspolitisk strategi var under udfoldelse. En virkning af denne samlings-politik var set i Ungarn en måned før, da ministerpræsident Imre Nagy blev afsat for »højre-afvigelser« efter Malenkov-mønstret. Warszawa-konferencen blev brugt til et af de nye udenrigspolitiske udspil. Bulganin fremsatte i sin hovedtale en række forslag til nedrustnings-forhandling, der udgjorde Sovjets første realistiske bidrag siden 1947. Sovjet accepterede nu, at nedrustning måtte baseres på styrke-balance mellem Øst og Vest, og foreslog nedskæring til lige styrker i løbet af to år. Samtidig erkendte Sovjet, at atomvåben ikke kan udryddes, men at der måske kunne skabes sikkerhed mod overraskende atomangreb ved inspektion. [Se videre 15. og 26. maj]

Østrig atter frit

Udenrigsministrene modtager østrigernes hyldest fra Belvedere slottets balkon efter traktatens undertegnelse — fra venstre Leopold Figl, Østrig, Pinay, Frankrig, Molotov, USSR, Macmillan, Storbritannien, Dulles, USA, og forbundskansler Raab.

15. maj 1955 Sålænge besættelsen af Østrig [se 18. okt. 49] varede, havde Sovjetunionen [se 14. maj] traktatlig ret til at holde tropper i Ungarn og Rumænien for at beskytte sine forbindelseslinjer. Warszawa-pagten gjorde det unødvendigt at opretholde det østrigske påskud, og Tysklands indtræden i NATO [se 9. maj] kunne ligefrem gøre det ønskeligt for Sovjet at få Østrig rømmet: sålænge amerikanerne stod i Vestøstrig, kunne tysk og italiensk forsvar forbindes gennem Tyrol, og Sovjet havde ingen interesse i at se NATO-linjen rykket frem nær til Wien. En neutralisering af Østrig ville derimod bryde Alpe-forbindelsen mellem NATO-styrkerne i Tyskland og Italien, og en sovjetisk tilbagetrækning var ikke en urimelig høj pris for det — Østrig ville alligevel aldrig blive et folkedemokrati. Antydningerne fra Moskva [se 6. april] om, at nu kunne der forhandles om en østrigsk statstraktat, bragte forbundskansler, dr. Julius Raab til Sovjet i april, og i tre dages forhandlinger opnåede han det, vestmagterne forgæves havde søgt i næsten 300 møder siden 1947. Østrig forpligtede sig til ikke at tilslutte sig militære alliancer eller tillade militærbaser på østrigsk territorium; landet skulle proklamere sin permanente neutralitet efter schweizisk forbillede og til gengæld få sit territorium garanteret af de fire stormagter. Statstraktaten undertegnedes på Belvedere slottet efter én dags udenrigsministermøde og trådte i kraft den 27. juli. Sidst i oktober var alle besættelsestropper væk. [Se videre 26. maj, 21. juni, samt 3. juni 61]

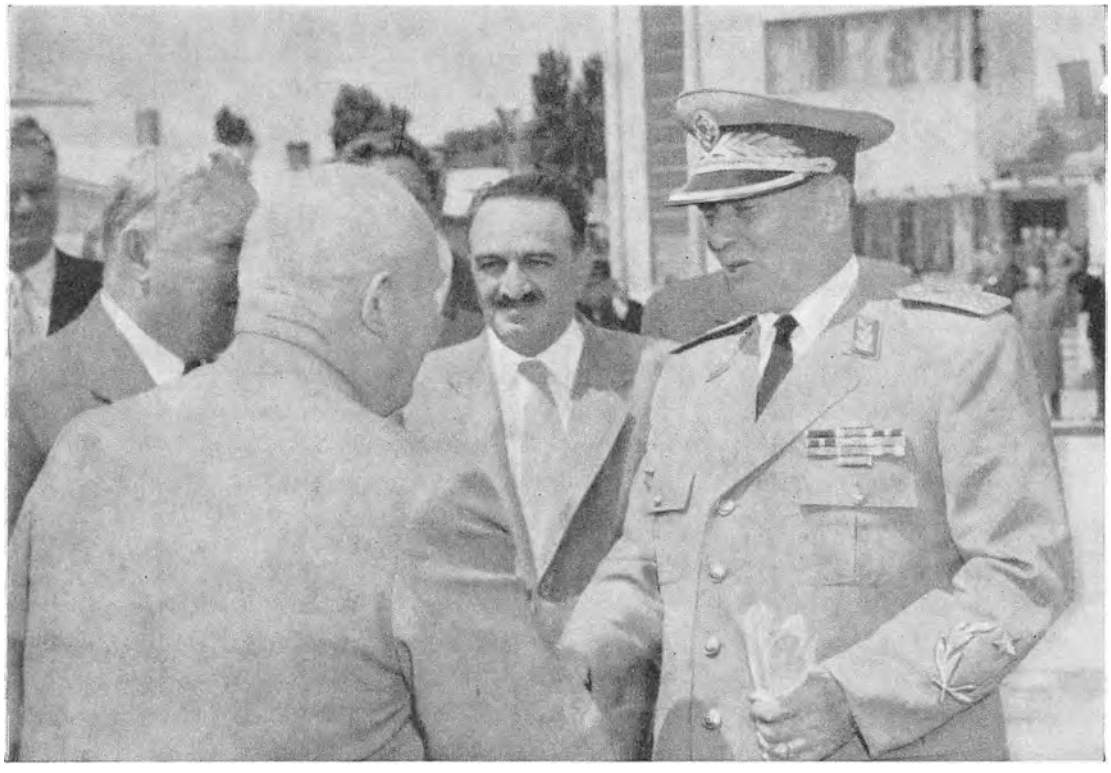

Præsident Tito tager afsked med Krushchov, Bulganin og Mikoyan i Belgrads lufthavn.

26. maj 1955

Det mest drastiske udslag i Sovjets nye kurs [se 15. maj] kom, da Bulganin og Krushchov fløj til Belgrad og gjorde afbigt overfor præsident Tito [se 5. okt. 54]. Det var »folkefjenden Beria«, der stod bag alle overgreb mod Jugoslavien, sagde Krushchov i lufthavnen: »Vi beklager dybt og fordømmer resolut alt«, hvad der skete i sin tid. Den uforbeholdne undskyldning var den pris, Tito havde forlangt for en »normalisering« af forholdet mellem Sovjetunionen og Jugoslavien, hvormed han mente et mere venskabeligt, men uforpligtende forhold mellem staterne. Men Krushchov havde for den pris tænkt sig også at få et nært og forpligtende forhold mellem de to landes kommunistiske partier igen — en jugoslavisk tilbagevenden til »den socialistiske lejr« og dermed en udbedring af den alvorligste skade, østblokken [se 14. maj] havde lidt i Stalins tid. Der havde jo dog været tegn på, at Tito var på vej tilbage til en mere ortodoks kommunisme: han havde sidste vinter disciplineret sin tidligere vicepræsident Milovan Djilas — med en betinget fængselsstraf — fordi han havde agiteret for indførelse af et parlamentarisk system i Jugoslavien. Men Tito ønskede hverken vesteuropæisk parlamentarisme eller østeuropæisk kommunisme i Jugoslavien. Han ville være sig selv, og det blev ham, der opnåede Krushchovs anerkendelse af, at der kunne være forskellige veje til kommunismen i de forskellige lande. De blev enige om foreløbig at følge hver sin. [Se videre 21. juni, samt 2. juni 56]

Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen taler ved Forenede Nationers jubilæumsmøde i San Franciscos opera.

21. juni 1955 Forenede Nationer [se 10. jan.] samledes i San Francisco den 20. juni for at mindes tiårs-dagen for FN-pagtens undertegnelse. Det var ment som en ren jubilæums-foranstaltning — kun taler, ingen debat og ingen forhandling. Præsident Eisenhower åbnede samlingen, fhv. præsident Truman, som havde undertegnet pagten for USA, afsluttede, og ind imellem talte 60 udenrigsministre og ambassadører og fem tidligere FN-præsidenter. Mødet faldt imidlertid ved så særligt et skel i efterkrigshistorien, at det ligefrem fik en mening. Få uger før havde stormagterne nået endelig enighed om, at top-mødet — det første siden Potsdam — skulle holdes i Genève sidst i juli [se 15. maj]. I Wien og Belgrad, med nye nedrustnings-forslag og med en indbydelse til Adenauer havde Sovjetunionen [se 26. maj] vist et så mangesidet oplæg til en ny situation, at verden virkelig kunne tro freden var ved at komme. Forventningerne til Genève-mødet løb hurtigt i vejret, selvom Dulles, der i årevis havde talt skeptisk om top-møder, gjorde sit bedste for at holde forhåbningerne ved jorden. Men selv Eisenhower sagde det jo: »Der er ved at ske noget nyt i verden ... Måske vi i Genève kan finde en ny vej, en ny tanke, en ny fornemmelse eller atmosfære«, så fremtidige forhandlinger bliver mere frugtbare. En erindring om den kolde krig nåede dog San Francisco: mens Molotov talte om fredens muligheder, nedskød sovjetiske jagere et amerikansk fly over Beringstrædet. [Se videre 23. juni, 18. juli og 8. aug.]

Premierminister Nehru modtages i Samarkand i Uzbekistan.

23. juni 1955

Premierminister Nehru [se 18. april] var på flere ugers officielt besøg i Sovjetunionen [se 21. juni]. For ham var det en station på en lang rejse, hvor han hvervede tilslutning til sine *Panch Sila*, de »fem principper for fredelig sameksistens«. For Sovjet var det endnu en fase i den nye, sovjetiske udenrigspolitik. I Stalins tid var det utænkeligt, at Sovjetunionen kunne samarbejde med ikke-kommunistiske ledere fra de asiatiske lande, der nylig havde opnået national selvstændighed. Nok havde de kæmpet mod vestlig imperialisme, men Nehru i Indien, U Nu i Burma, Sukarno i Indonesien var »borgerlige politikere« og derfor dømt til at ende som »imperialismens lakajer«. Endnu efter Stalins død blev denne linje fulgt strengt i Iran: kommunisterne fik ikke lov at støtte Mossadeqs nationalistiske regime nok til at bevare det, og Sovjet forpassede dermed en chance for at drage Iran helt ud af den vestlige indflydelsessfære. Efter Malenkovs fald ændrede Sovjetunionen signaler. De neutrale blev nu respektable; uafhængighed af vestmagterne var nok til at berettige sovjetisk støtte; og Indien fik som det første land tilbudt et stort, moderne stålværk på lempelige betingelser. Forårets omfattende revision af Sovjets udenrigspolitik var gennemført trods udenrigsminister Molotovs protester i partipræsidiet, og hele spørgsmålet om afvigelsen fra Stalins linje blev sat under heftig debat i centralkomiteen i den første uge af juli. Molotov var imod, at man trak sig tilbage fra Østrig, bøjede sig for Tito og spildte penge på Indien. Krushchov vandt opgøret; Molotov gjorde afbigt. En partikongres til stadfæstelse af den nye kurs blev indkaldt til februar. [Se videre 18. juli og 18. nov.]

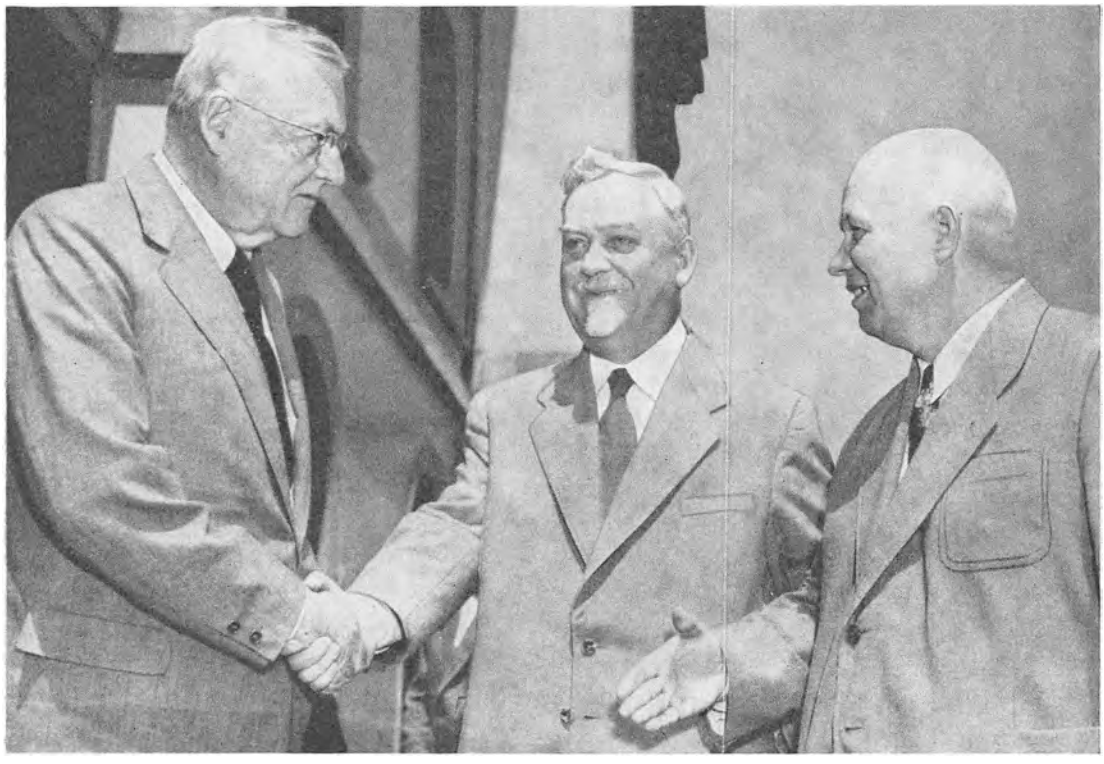

Ved topmødets åbning i Genève hilser udenrigsminister Foster Dulles for første gang på ministerpræsident Bulganin og partisekretær Krushchov.

18. juli 1955 Topmødet i Genève [se 21. juni] skulle ti år efter krigen med Tyskland omsider bringe fred til Europa. Efter forsommerens overraskelser i sovjetisk udenrigspolitik var vestmagterne for alvor begyndt at tro, at Sovjet [se 23. juni] ønskede at få ende på den kolde krig: rustnings-kapløbet overbebyrdede den sovjetiske nationaløkonomi, og de nye Sovjet-ledere ville åbenbart med imødekommenhed i Europa skaffe sig pusterum til at konsolidere stillingen hjemme. For Vesten måtte nøglen til en Europa-ordning være Tysklands-spørgsmålets løsning [se 9. maj], og man stillede sine fordringer — Tyskland skulle genforenes ved frie valg og med fuld ret til derefter at tilslutte sig det vestlige forsvarssystem. Til sikkerhed mod et nyt tysk angreb på Sovjetunionen foreslog Sir Anthony Eden et femmagts-traktatsystem om gensidig bistand, kombineret med en demilitariseret zone på begge sider af den tyske østgrænse. Men Bulganin og Krushchov havde kun tænkt sig en Europa-ordning, hvor vestmagterne bidrog til afspænding ved at anerkende status quo: man kunne begynde med en ikke-angrebspagt mellem NATO og østblokken; man kunne derefter gradvist afvikle Atlantpagten, den Vesteuropæiske Union og Warszawa-pagten og lade dem afløse i et fælles, europæisk sikkerhedssystem; indenfor det kunne de to Tysklande selv finde frem til en form for fredelig genforening. Europas sikkerhed og Tyskland blev henvist til udenrigsministrene. [Se videre 21. juli]

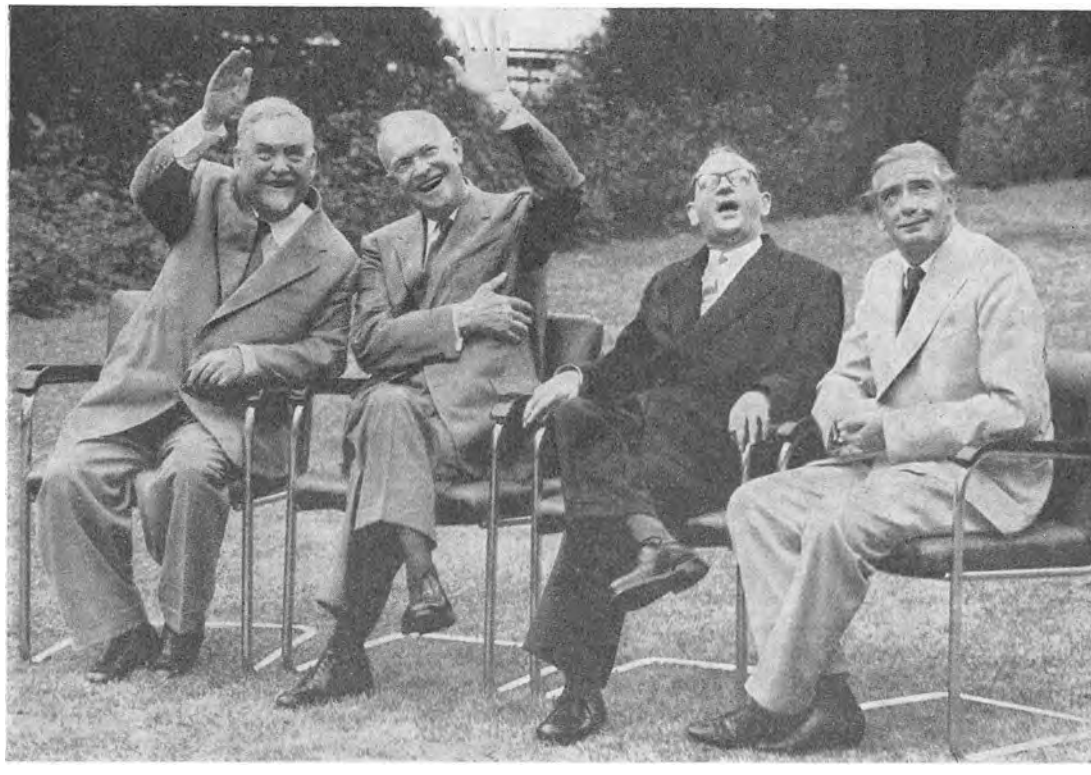

De fire store foran *Palais des Nations* — ministerpræsident Bulganin, præsident Eisenhower, konseilspræsident Edgar Faure og premierminister Sir Anthony Eden.

21. juli 1955

For præsident Eisenhower blev Genève-mødet [se 18. juli] et personligt og politisk højdepunkt. Ikke blot overbeviste han Sovjet-lederne om, at han på trods af, ja i kraft af sin militære fortid var en præsident, der ville fred. Også en større kreds — den verdensopinion der havde svært ved at forlige sig med Dulles' politik — fik han overbevist om, at hans USA for alvor ønskede afspænding. Men i og med at han gjorde det, forvandlede han firemagts-mødet til en amerikansk-sovjetisk konfrontation. Under nedrustningsforhandlingerne forelagde han ganske pludseligt to vidtrækkende forslag, der skulle udslette USAs og Sovjets muligheder for at forberede et overraskelses-angreb og dermed fjerne faren for præventiv krig: han foreslog, at USA og Sovjet skulle udveksle detaljerede fortegnelser over deres respektive forsvarsinstallationer og samtidig gensidigt tillade uindskrænket foto-rekognoscering fra luften over hinandens territorium. Han fremlagde beviser på, hvor udtømmende et område kunne gennemfotograferes med moderne apparater fra højtflyvende maskiner, og tilbød at stille det fornødne materiel til disposition. Sir Anthony Eden foreslog mere beskedent, at nedrustning forsøgsvis kunne begynde med kontrolleret udtynding af styrkerne i en zone langs jerntæppet, et forslag der senere blev trukket tilbage efter henstilling fra Adenauer, fordi det kunne ses som anerkendelse af en varig deling af Tyskland. [Se videre 23. juli]

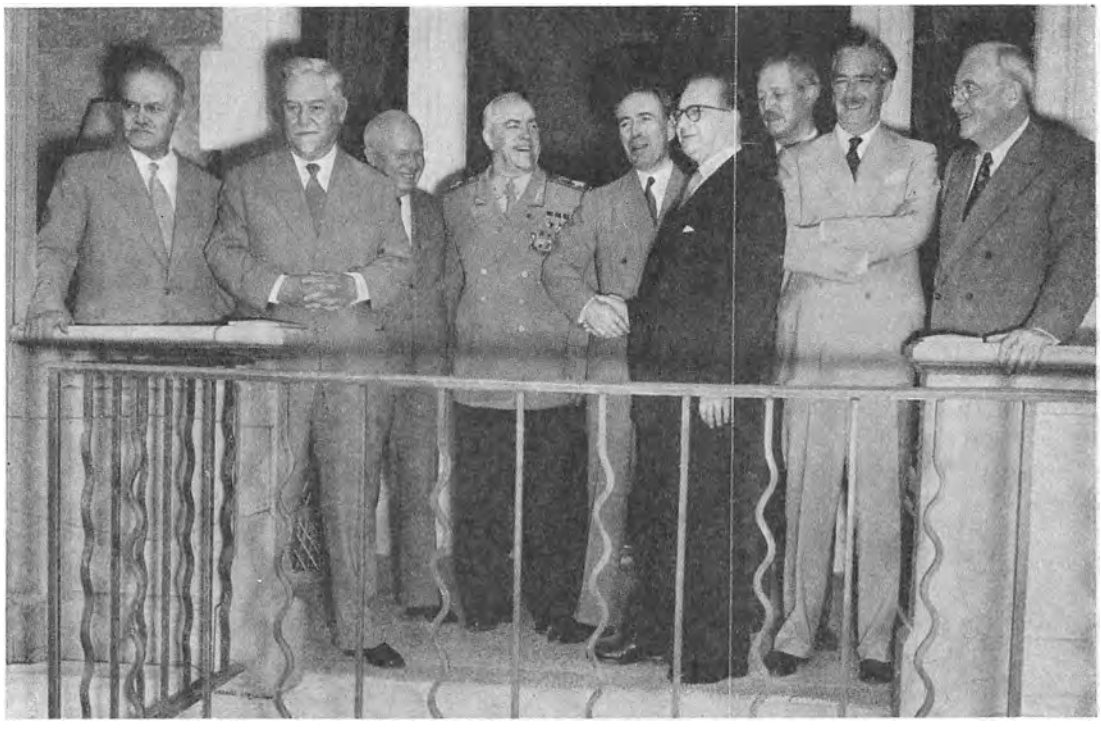

Afskedsselskab hos konseilspræsident Faure — fra venstre udenrigsminister Molotov, ministerpræs. Bulganin, partisek. Krushchov, marskal Zhukov, udenrigsmin. Pinay, Faure, udenrigsmin. Macmillan, premiermin. Eden og udenrigsmin. Dulles.

23. juli 1955 Genève-konferencen [se 21. juli] gav, som den skulle, ingen konkrete resultater. Den skabte en bedre stemning mellem Øst og Vest — en »Genève-ånd« — som kunne gavne senere forhandlinger, hvis den kunne holde sig. Hensigten var, at regeringschefernes møde skulle indlede en serie af udenrigsminister-konferencer, og foreløbig fik ministrene besked om at tage fat i oktober på forhandling om Tysklands genforening i lyset af Europas sikkerhedsproblem. Nedrustnings-planerne blev sendt til drøftelse i FNs nedrustnings-kommission. Indtil videre skulle »Genève-ånden« bæres oppe af en nærmere kontakt mellem Øst og Vest. Sir Anthony Eden indbød Bulganin og Krushchov til et snarligt besøg i England, og Eisenhower talte med sin gamle kollega fra tiden som militærguvernør i Tyskland, forsvarsminister, marskal Zhukov om muligheden for et besøg i USA. Bulganin lovede Eisenhower, at Sovjet ville gå med ind i FNs atomenergi-samarbejde, og Eisenhower foreslog Krushchov at sende en delegation af landbrugs-eksperter til USA for at se på amerikanske majsdyrknings-metoder. Vigtigere end alt kammerateriet var den underforståede forsikring om, at begge parter erkendte det umulige og utilladelige i at tænke på krig som politisk redskab i brintvåbnenes tid. »Der er intet alternativ til fred«, sagde Eisenhower, og uanset misbrug af ordet var verden tilfreds med topmødets løfte om *sameksistens*. [Se videre 4. og 8. aug., 13. sept. og 27. okt.]

Frigivne amerikanske officerer forlader Kina over grænsebroen til Hongkong.

4. aug. 1955

Genève-ånden bredte sig også så småt i det Fjerne Østen. Den forsonlige tone, Kinas ministerpræsident Chou En-lai havde anslået overfor USA fra Bandung-konferencen [se 18. april], blev plejet flittigt af Indiens premierminister Nehru. Hans rejsende ambassadør V. K. Krishna Menon opnåede i maj efter et besøg i Peking, at Kina frigav fire amerikanske flyvere, der var blevet skudt ned over grænsen mellem Kina og Korea i 1952. Det var ikke de 11 flyvere, som generalsekretær Hammarskjöld havde været i Peking for at få løsladt, men det var dog altid en begyndelse. Uden synderlig opmuntring fra amerikansk side fortsatte Krishna Menon sin virksomhed som mellemmand, og i juni kunne han meddele i Washington, at de elleve ville blive frigivet, hvis USA [se 23. juli] ville indlede direkte forhandlinger, der kunne føre til et møde mellem Dulles og Chou. Flyverne blev benådet den 31. juli, og dagen efter mødtes i Genève Kinas Warszawa-ambassadør Wang Ping-nan og USAs Prag-ambassadør U. Alexis Johnson. Ambassadør-konferencen var den første politiske kontakt mellem Washington og Peking. Udgangspunktet var forhandling om frigivelse af civile fanger, og efter at Peking havde sluppet 28 missionærer og forretningsmænd i september og oktober, nåede man det egentlige spørgsmål: våbenstilstand i Formosa-strædet. USA forlangte, at Kina skulle erklære sig villig til at afstå fra magtanvendelse i Formosa-spørgsmålet, før der kunne blive tale om et udenrigsminister-møde. Kina ville ikke love noget. Ambassadørerne nåede intet resultat, men kontakten blev ikke afbrudt. [Se videre 8. aug. og 12. jan. 57]

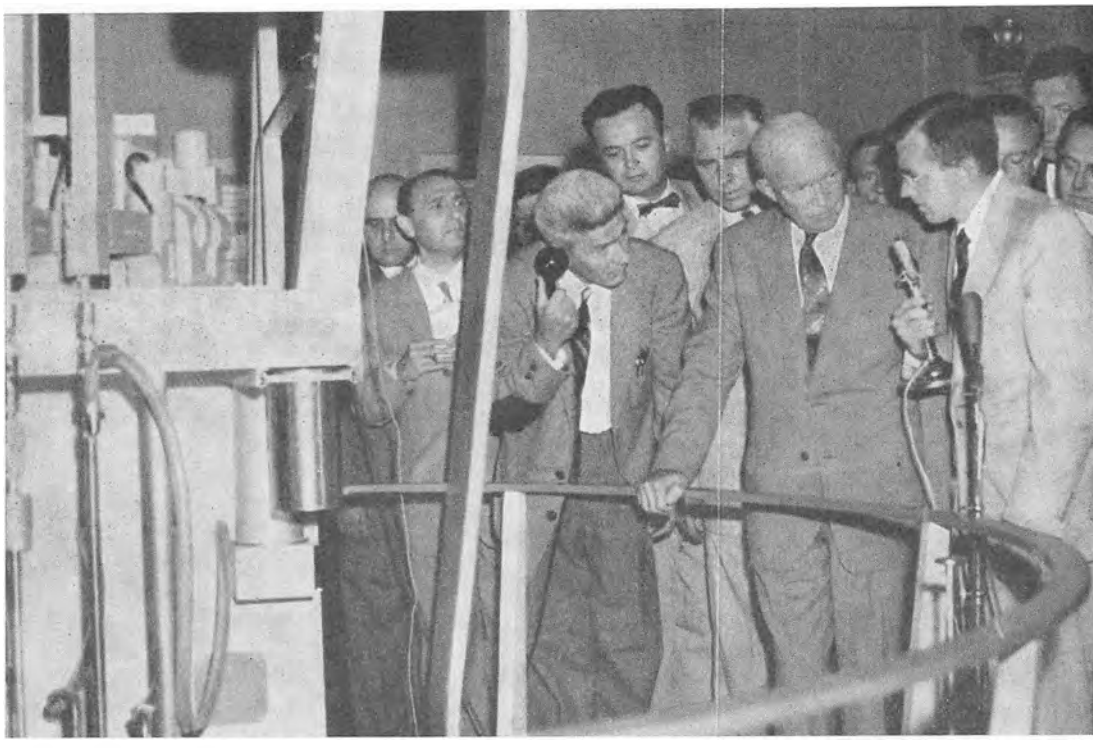

Eisenhower på atomreaktor-udstilling i Genève, før sin afrejse fra top-konferencen.

8. aug. 1955 Det var en mærkelig sommer. Skønt intet egentligt var ændret, syntes hele den lukkede verden pludselig at ville åbne sig. 1260 atomvidenskabsmænd fra 72 lande mødtes, også i Genève, for at udveksle atomhemmeligheder i mere end tusind afhandlinger og foredrag. Forenede Nationers [se 21. juni] internationale konference om den fredelige udnyttelse af atomenergi [se 6. april] viste, at meget af det, man hidtil havde holdt hemmeligt for at sikre sig et forspring, var lige så godt kendt af modparten. USAs [se 4. aug.] atomenergikommission udleverede otte bind oplysninger om atomreaktorer og opdagede, at den selv havde meget at lære hos Sovjetunionen [se 23. juli]. Konferencen fornyede det internationale samkvem, der er en nødvendig, naturlig ting for videnskabsmænd, men som i den kolde krig helt havde været afbrudt mellem amerikanske og sovjetiske atomforskere. Den videnskabelige udveksling, der fulgte Genève-konferencen, blev holdt indenfor sikkerhedsbestemmelsernes stramme grænser, men den fik dog virkninger ud over det strengt videnskabelige. Disse videnskabsmænd, der nu fik lov at mødes, var hver for sig rådgivere for deres regeringer, og som de påvirkede hinanden, påvirkede de regeringerne og bragte en ny saglighed ind i de internationale forhandlinger om f. eks. kontrol med atomvåben. Konferencen var ét resultat af Eisenhowers FN-tale om atomsamarbejdet [se 8. dec. 53]. Det næste kom sidst på året, da FN nåede enighed om en international atom-organisation. [Se videre 13. sept., 14. okt. og 28. nov.]

Håndslag i Kreml for fotograferne mellem kansler Adenauer og ministerpræsident Bulganin.

13. sept. 1955

Konrad Adenauer og hans folk besøgte Moskva og forhandlede i fem dage om optagelse af diplomatiske forbindelser mellem forbundsrepublikken [se 23. juli] og Sovjetunionen [se 8. aug.], nok den mest oprivende konference i efterkrigstiden. Sært bevidnede russerne uoprigtigheden i deres Tysklands-politik, for her viste de åbenlyst, at de følte, de for første gang siden krigen mod tyskerne forhandlede med tyskere. Krigens lidelser og hele ydmygelse havde stået opstemmet i dem til denne dag og måtte ud, udløses i skyller af skældsord og klager og anklager, før bordet var rent til forhandling. Og Adenauer — angrebet på sin ære fordi det Tyskland, de angreb ham for, ikke var *hans* Tyskland — svarede med den styrke og stolthed, de ventede af en tysker og respekterede. Sovjet ønskede diplomatiske forbindelser for at stabilisere sin påstand om, at der nu og foreløbig uigenkaldeligt var to Tysklande. Af nøjagtig samme grund ville Bonn nødigt have dem; det kunne medføre andres anerkendelse af den østtyske regering og undergrave kravet på genforening. Men det var politisk umuligt for Adenauer — i den sarte afspændings gry — at være den, som ene tilbageviste en udstrakt hånd fra Sovjet. Han vidste, at han måtte — og satte som pris frigivelsen af de mange tusind tyske krigsfanger i Sovjet. Det holdt hårdt, men dér fik han sin vilje. Dog således, at Sovjet først afventede en tilsvarende anmodning fra Otto Grotewohls østtyske regering, før det blev opfyldt. Sovjet anerkendte samtidig igen den østtyske stats suverænitet og overdrog grænsekontrollen til østtyskerne, med et »midlertidigt« forbehold m. h. t. den allierede trafik til Vestberlin. [Se videre 19. sept. og 27. okt.]

Perón styrtes og slipper væk

Peróns væltede statue skamferes i Buenos Aires.

18. sept. 1955 General Juan Perón trådte tilbage som Argentinas præsident [se 4. juni 52], efter at hæren og flåden truede med at lade fire dages oprør kulminere i bombardement af Buenos Aires. Siden Eva Peróns død var hans flertals-diktatur blevet stadig mere despotisk, og han bragte sig i modsætning til flere af de grupper, som tidligere havde været ham til støtte. Han krænkede nationalisterne, da økonomiske vanskeligheder tvang ham til igen at hente kapital fra USA og endog hjælp fra Standard Oil. Da han til gengæld søgte mere venstreorienteret støtte med en kampagne mod kirken, kom han ud i en konflikt, som endte i hans fald. Han havde fængslet præster, lukket katolske blade, legaliseret skilsmisser og prostitution, afskaffet offentlige helligdage og taget skridt til ophævelse af katolicismen som statsreligion. Vatikanet svarede i juni med at bandlyse alle, der forfulgte kirken, og flåden begyndte en opstand. Den blev hurtigt undertrykt og et halvt hundrede af hovedstadens kirker brændt af som advarsel. Men Perón så omsider, at han var gået for vidt, og søgte for sent at få fred i landet igen. Beskedne indrømmelser var ikke nok. Han greb så atter til voldsomme metoder, mobiliserede en arbejdermilits og provokerede dermed endeligt hærens mest katolske generaler til at lede revolutionen mod ham. Perón søgte asyl på en paraguaysk kanonbåd, der fjorten dage efter fik lov at sejle ham væk. Den yderst konservative general Eduardo Lonardi var provisorisk præsident i nogle måneder, men afløstes af den noget mere liberale general Pedro Aramburu. [Se videre 23. feb. 58]

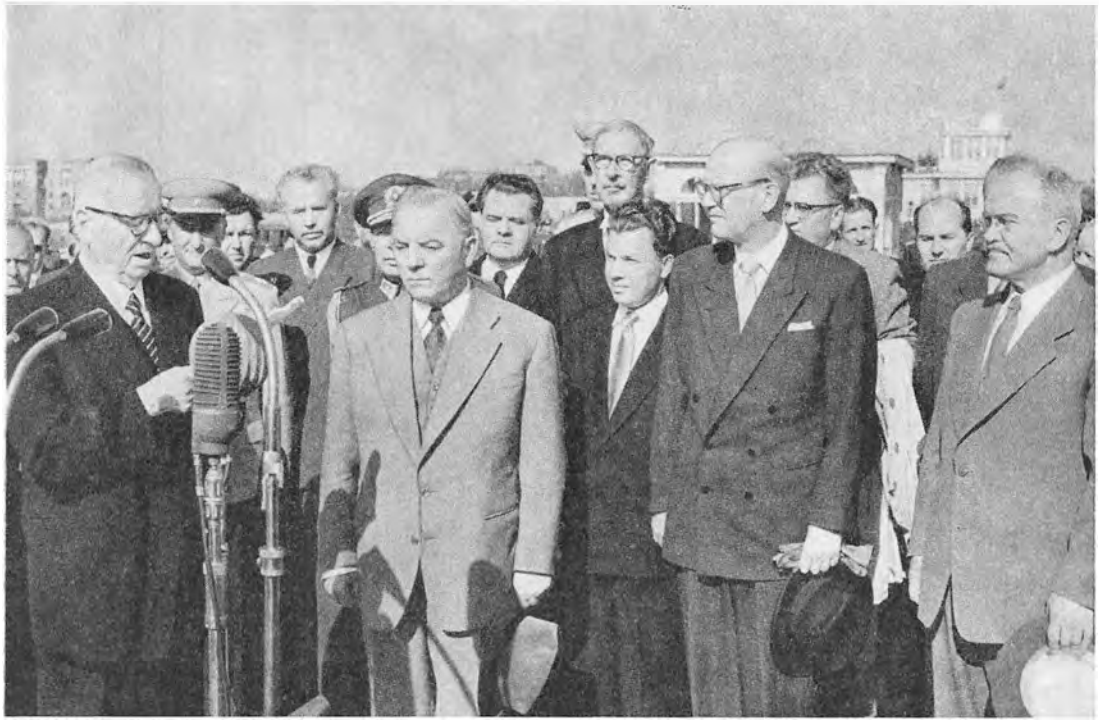

Præsident Paasikivi taler ved ankomsten til Moskvas lufthavn, præsident Voroshilov, statsminister Kekkonen og udenrigsminister Molotov lytter.

19. sept. 1955

Genève-ånden trængte endda mod nord til Finland [se 6. april 48]. Den 84-årige præsident Paasikivi, der syv gange før i sin tid havde været på svære missioner for sit land i Moskva, kom nu til Kreml umiddelbart efter dr. Adenauer til et bedre gæstebud. Sovjetunionen [se 13. sept.] ønskede at få bistandspagten, som ville udløbe i 1958, forlænget til 1975, men tilbød til gengæld at rømme Porkkala-basen, der kunne være holdt til 1997. Porkkala, 18 km fra Helsingfors, var både en trussel, en ydmygelse og et irritament for finnerne. »Den længste tunnel i verden« kaldte de basen, fordi russerne forlangte togvinduerne skoddet til under 30 km's transit-kørsel på banen mellem Helsingfors og Turku. Militært var den ikke en større nødvendighed for Sovjet efter befæstningen af den finske havbugts sydkyst. Psykologisk og og politisk var evakueringen en gevinst — ikke blot i forholdet til Finland og Skandinavien, men som led i hele afspændingskampagnen og til støtte for kravet om tilbagetrækning af amerikanske baser pa fremmed jord. Paasikivi og statsminister Kekkonen fik også løfte om, at Sovjet nu ikke ville modsætte sig Finlands indtræden i Nordisk Råd, der nok alligevel ikke var en underafdeling af NATO... i november kom Finland ind i rådet, i december endelig i Forenede Nationer, og i januar blev Porkkala rømmet. Paasikivi kunne ikke have fået afrundet sin præsidentgerning smukkere. Han afløstes i marts af Kekkonen; statsminister blev K. A. Fagerholm. [Se videre 26. okt., samt 16. juli 57]

Eisenhower får hjerteanfald

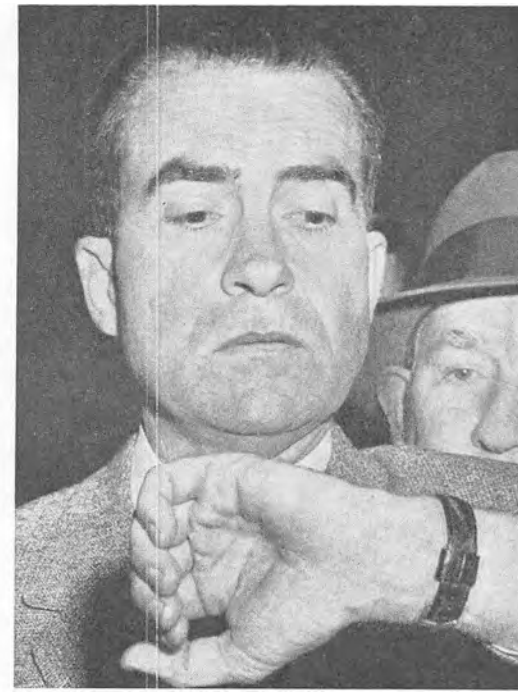

Eisenhower i Denver en måned efter hjerteanfaldet, ti dage efter hans 65 års fødselsdag. — Th. vicepræsident Nixon i Washington under Eisenhowers sygdom.

14. okt. 1955 Et chok rystede USA [se 8. aug.], da præsident Eisenhower natten til den 25. september blev ramt af en blodprop i hjertet og lagt under ilt-telt i Denver, Colorado. Lægerne forbød alle andre end Mrs. Eisenhower adgang til landets præsident. I nogle døgn var den amerikanske stormagt uden effektiv regering. Forfatningen siger ikke hvem magten skal tilfalde, når en præsident er for syg til at regere, og vicepræsident Nixon var for klog en politiker til at konstituere sig selv i Eisenhowers sted. Regeringen kørte videre ved inertiens kraft, og Foster Dulles tog sig igen af udenrigspolitikken som han plejede. Efter den første forskrækkelse kom betænkelighederne. Amerikanerne fik indtil de mindste enkeltheder hver dag besked af lægerne om præsidentens fysiske tilstand, og det var dejligt at høre, at det gik bedre; men kunne Amerika regeres videre af en syg mand? I fem uger fik Eisenhower intet at vide om hvad der foregik i verden. Kunne en amerikansk præsidents indflydelse undværes i den store politik netop nu? Når han ikke drog den konsekvens at træde tilbage, måtte man i hvert fald tage det som en given ting, at han ikke i 1956 kunne eller ville lade sig opstille til genvalg som præsident, og det ændrede brat den indenrigspolitiske situation. Vicepræsident Nixon ville næppe kunne vinde det næste valg for republikanerne; demokraterne havde allerede fået flertal igen i begge kongressens kamre i 1954. Den 11. november blev Eisenhower bragt tilbage til Washington. Fire dage senere bekendtgjorde Adlai Stevenson, at han ville søge genopstilling som demokraternes præsidentkandidat. [Se videre 28. nov.]

Israels ministerpræsident Moshe Sharett ankommer til Genève for at bede udenrigsminister Molotov standse våbenhjælpen til Ægypten.

26. okt. 1955

Der gik jag gennem marv og ben på vestmagterne, da oberst Nasser bekendtgjorde sidst i september, at Ægypten [se 26. okt. 54] ville få våbenleverancer fra Czekoslovakiet. Med ét hurtigt træk var Sovjetunionen [se 19. sept.] trængt ind i det magttomrum, som den britiske tilbagetrækning fra Suez skabte. Vesten havde søgt at udligne svækkelsen ved at frembringe en mellemøstlig militærorganisation, der kunne forbinde NATO og SEATO og dermed fuldende inddæmningen af Sovjetunionen. Begyndelsen var gjort i 1954 med en forsvarspagt mellem NATO's østligste medlem, Tyrkiet, og SEATO's vestligste, Pakistan. Den var i 1955 blevet til Bagdad-pagten, da Iraq og Storbritannien sluttede sig til og senere Iran. Men dette værn for Mellemøsten splittede den arabiske verden, fordi det engagerede de mest vestorienterede, muhamedanske regimer direkte med Storbritannien, som ellers netop var ved at blive trængt ud. Oberst Nasser, der lå i stadig farligere konflikt med Israel [se 14. okt. 53], besvarede Bagdad-pagten med en ægyptisk-syrisk-saudiarabisk forsvarsalliance. Han ville købe våben af USA, men kunne ikke få nok. Så vendte han sig til Sovjet, og mens topmødet blev holdt i Genève, forhandlede en russisk delegation ledet af *Pravdas* chefredaktør Dmitri Shepilov i Cairo. Resultatet blev ti gange så mange våben — tanks, jetfly og bombefly — fra Czekoslovakiet, som USA ville have leveret. Israels ny ministerpræsident Moshe Sharett appellerede i Paris til Dulles og Macmillan om at sælge ham våben, før Ægypten blev for stærk, og i Genève bad han Molotov om at annullere handelen med Cairo. [Se videre 27. okt. og 17. dec., samt 10. april 56]

Genève-åndens ligbegængelse

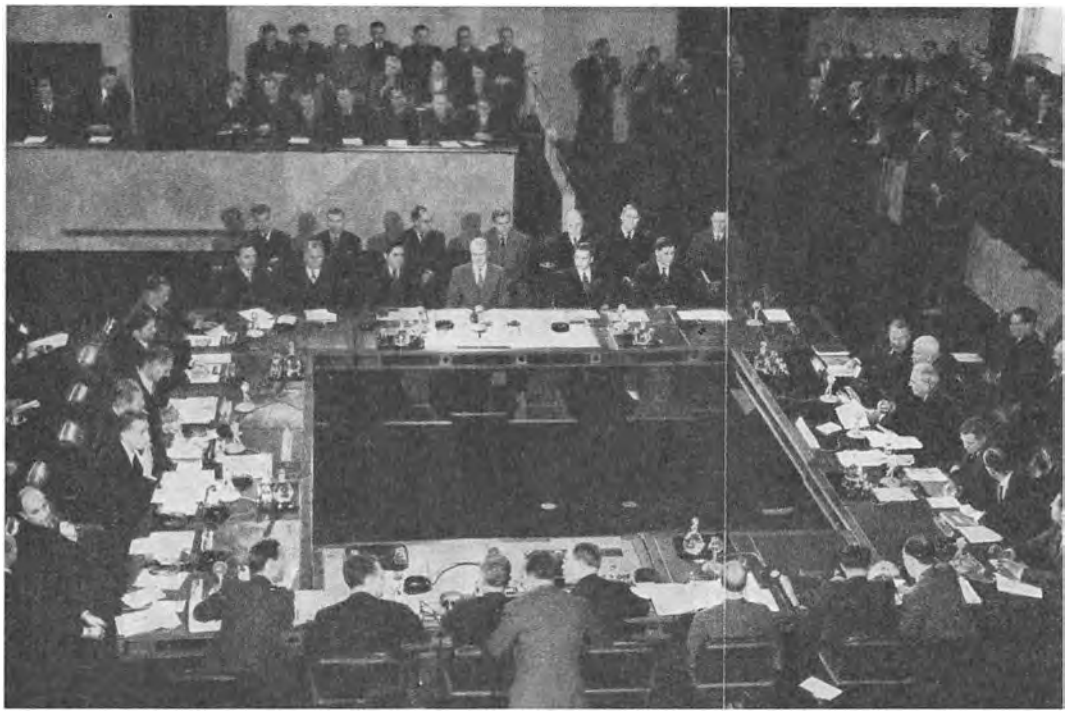

De fire delegationer i Genève ved udenrigsministerkonferencens åbning — fra venstre Storbritannien, Sovjet, USA og forrest i billedet Frankrig.

27. okt. 1955 Udenrigsministrene Molotov, Dulles, Pinay og Macmillan mødtes, som bestemt på topmødet [se 23. juli], for at indlede forhandlingerne om Europas sikkerhed og Tyskland [se 13. sept.] og fortsætte nedrustnings-drøftelserne, der var begyndt i FN. Deres møder varede til den 16. november, men forhandlinger blev det ikke til, og ingen senere konference blev fastsat. Det var formålsløst. Den eneste fornyelse, der var i Genève-ånden, da det kom til stykket, var upolitisk: en lidt mildere tone i debatterne og vilje til uskyldig kulturel udveksling. Hovedspørgsmålet var Tysklands genforening indenfor en europæisk sikkerheds-ordning, og på det punkt var Sovjetunionen [se 26. okt.] kun indstillet på at drøfte et sikkerheds-system, der forudsatte, at Tyskland ikke blev genforenet. For vestmagterne var Tysklands genforening grundlaget for Europas sikkerhed. De foreslog mere detaljeret end på topmødet et sikkerheds-system, der foruden traktatlige garantier var baseret på en militært udtyndet zone mellem Tyskland og østblokken, hvor både inspektion og en dobbelt radar-kæde skulle skaffe vished mod overraskelsesangreb. De antydede, at de var villige til at lade et genforenet Tyskland være neutralt, men heller ikke det kunne lokke Molotov til at begynde at forhandle. Tyskland delt eller samlet var spørgsmålet, og på det faldt konferencen. Der blev intet forsøg gjort på blot udadtil at redde den på nedrustningsspørgsmålet: Molotov forkastede blankt Eisenhowers planer om gensidig inspektion. [Se videre 8. og 15. nov., samt 4. juni 56]

Prinsesse Margaret forlader Clarence House efter at have truffet sin beslutning.

31. okt. 1955

Til det engelske hof [se 6. april] kom i krigens sidste år den RAF-pilot, der under *The Battle of Britain* havde nedskudt den første tyske maskine. Kong George satte pris på oberst Peter Townsend, gjorde ham efter krigen til stedfortrædende hofchef, knyttede sig til ham. Han blev hofchef for enkedronningen og prinsesse Margaret efter kongens død [se 7. feb. 52], men i sommeren 1953 forsvandt han til Bruxelles som flyveattaché. Året før var han blevet skilt, og venskab mellem Margaret og ham var blevet til kærlighed. Men indtil prinsessen blev 25 år i august 1955, fordredes dronningens samtykke til hendes ægteskab, og i to år så de ikke hinanden. Townsend vendte tilbage til London i oktober. Dag efter dag var han sammen med prinsessen, på køreture, hos venner, hos enkedronningen. Følelserne var usvækket. Men Margaret var den tredje i tronfølgen, et ansvar overfor stat og kirke. Med parlamentets samtykke kunne hun ægte en borgerlig, men hun kunne aldrig få kirkens velsignelse til at ægte en fraskilt, og hvis hun fulgte sit hjerte, måtte der hos mange gå skår i kongefamiliens anseelse. Efter tre samtaler med Townsend den 31. oktober udsendte hun meddelelse om, at hun havde besluttet ikke at ægte ham. Den svære beslutning var nået ved »hans usvigelige støtte og hengivenhed«. Han forlod slottet samme aften, og de sås ikke siden. [Se videre 27. nov.]

Tunis og Marokko løsrives fra Frankrig

Sultan Mohammed modtager i Paris El Glaouis næsegruse bøn om tilgivelse. — Th. forlader franskmændenes mislykkede sultan Moulay Ben Arafa Casablanca.

8. nov. 1955 Mendès-Frances nordafrikanske politik [se 1. nov. 54] blev videreført af konseilspræsident Faure [se 27. okt.] og lykkedes i Tunis. Ni måneders forhandlinger bragte overenskomst om tunesisk selvstyre i juni, hvorefter Bourguiba kunne vende hjem fra eksil. En fortsat rolig udvikling kulminerede tidligt i 1956 i enighed om fuldstændig uafhængighed for Tunis, hvis forfatningsgivende forsamling valgte Bourguiba til premierminister. Men i Marokko brød den franske politik sammen. Afsættelsen af sultan Sidi Mohammed Ben Yussef [se 20. aug. 53] var et forsøg på ved kup at forvandle protektoratet til en koloni, og det slog ganske fejl. Det fremkaldte en borgerkrig af terror og modterror mellem de undertrykte nationalister og de franske kolonister. Faure søgte i sommeren 1955 at få ro med løfter om reformer, der gradvist skulle afvikle den franske direkte administration og igen gøre Marokko til et sandt protektorat. Den franske regering ville gå med til, at sultan Moulay Ben Arafa blev lempet ud til fordel for et tronråd; Ben Yussefs tilbagevenden afviste den derimod. Men det var for sent for Frankrig at stille betingelser. Der var ingen vej uden om kapitulation. Ben Yussef måtte fra sit eksil hentes tilbage til Frankrig, hvor han blev anerkendt som sultan den 6. november. Pashaen af Marrakesh, den gamle El Glaoui, der havde været franskmændenes redskab imod ham, kom til Paris og bad om tilgivelse. Som sultan Mohammed holdt Ben Yussef en uge senere sit triumferende indtog i Rabat. Frankrig anerkendte i februar Marokkos uafhængighed. Så var der kun Algier tilbage af Nordafrika. [Se videre 6. feb. 56]

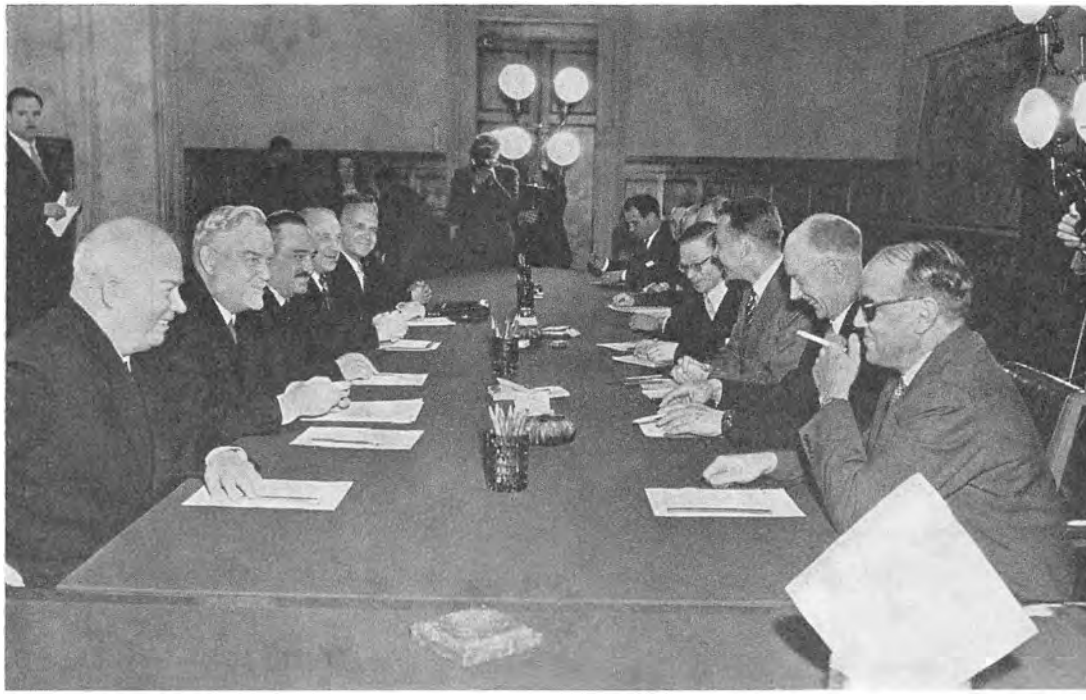

Førstesekretær Krushchov og ministerpræsident Bulganin under forhandlingerne med den norske regeringsdelegation, fra højre handelsminister Arne Skaug og statsminister Gerhardsen.

15. nov. 1955

I forbindelse med præsident Paasikivis besøg i Moskva havde Sovjetunionen [se 27. okt.] sendt indbydelser til de skandinaviske regeringschefer [se 16. nov. 54]. Indenfor afspændings-kampagnens rammer skulle afståelsen af Porkkala føre til et mere venskabeligt forhold til hele Norden. Det var et nyt led også i reformationen af den kommunistiske politiks doktriner om hvem det var gavnligt at samarbejde med. Ligesom det nu var kendt nyttigt at støtte anti-vestlige nationalister uanset partifarve, var det hensigten igen at søge samarbejde med Vesteuropas socialistiske partier. Det var mest ligetil at prøve først i Skandinavien, hvor socialdemokraterne var regeringspartier. Statsminister Gerhardsen var første gæst, og han angav den linje, der blev fulgt af alle tre lande: det var regeringsbesøg, og man var interesseret i at medvirke til et bedre statsligt samarbejde, hvis det kunne bidrage til mindskelse af den internationale spænding, men der var ikke noget grundlag for nærmere samarbejde mellem Sovjets kommunistiske parti og Nordens socialdemokratiske partier. Gerhardsen forelagde dog højfligt efter sin hjemkomst et Krushchov-forslag om udveksling af partidelegationer for arbejderpartiets hovedbestyrelse og kunne så svare igen, at de politiske uoverensstemmelser var for store til at det kunne gavne. Statsminister H. C. Hansen besøgte Moskva først i marts, ledsaget af undervisningsminister Bomholt, og statsminister Erlander med indenrigsminister Hedlund kom i påsken. [Se videre 18. nov., samt 21. juli 59]

Bulganin og Krushchov går op i deres goodwill-mission.

18. nov. 1955 Dagen efter det norske besøg fløj Bulganin og Krushchov [se 15. nov.] til Sydasien, på en venskabs-mission til de neutrale der lykkedes over al måde. Fjorten dage var de i Indien [se 23. juni] og en uge i Burma, så igen en uge i Indien og en lille uge i Afghanistan. De to rejsende i fred og forståelse, der for første gang for alvor var udenfor deres egen boldgade, fik især i Indien en helt stormende modtagelse. Det blev fornemmet som en virkelig anerkendelse, at to af Europas mægtigste mænd kom for at vise Indien respekt, og Krushchov gik med liv og sjæl op i alle arrangementer. Han omfavnede de indiske dansere, trommede på trommerne, svingede med krumsablerne, og også hans politiske taler blev mere og mere overstadige. Det gennemgående tema i dem var »antikolonialisme«, og det fik en stadig mere anti-britisk tone, så kras til sidst at den britiske presse begyndte at forlange hans indbydelse til England trukket tilbage. Turen i Burma gik mere stilfærdigt. Besøget i Afghanistan, det primitive kongerige der er Sovjets sydlige nabo mellem Iran og Pakistan, var måske det politisk vigtigste. Afghanistan var det land, hvor Sovjetunionen året før var begyndt at tage konkurrencen op med USA i økonomisk og teknisk bistand og allerede havde gjort en betydelig indsats. Med et nyt stort lån, der blev aftalt under besøget, vandt Sovjet ikke blot dominerende indflydelse, men opnåede — halvdelen af pengene skulle gå til våben — at jage en militær kile ned mellem Pakistan og Iran og dermed at svække den nye Bagdad-pagt. [Se videre 28. nov., samt 17. dec. 56]

En britisk officer skudt ned bag fra på vej til sit kontor i Nicosia.

27. nov. 1955

Flere års uroligheder på Cypern, siden 1924 britisk kronkoloni i det østligste Middelhav inde under Syrien og Tyrkiet [se 20. sept. 51], var i foråret brudt ud i en organiseret terrorkampagne mod de britiske styrker. Cypern havde indtil 1914 været under Tyrkiet, selvom fire femtedele af befolkningen var græsk, og de græske cyprioter havde siden sidste krig stadig mere ihærdigt forlangt selvstyre med ret til *Enosis,* sammenslutning med Grækenland. Storbritannien [se 31. okt.] var ikke principielt imod en gradvis udvikling henimod lokalt selvstyre, men insisterede i praksis og ud fra strategiske synspunkter på selv at bevare suveræniteten over Cypern. Efter evakueringen af Suez-basen var Cypern britisk hovedkvarter i Mellemøsten, og bl. a. for at opfylde sine forpligtelser under Bagdad-pagten måtte Storbritannien bide sig fast. Bag bombeterroren stod modstands-organisationen *Eoka,* ledet af den græske oberst Grivas; bag *Eoka* stod cyprioternes nationale leder, ærkebiskop Makarios; og bag ham Grækenland. En britisk-græsk-tyrkisk konference i London endte resultatløst i september. For at bringe ende på den snigende opstand udnævnte den britiske regering i oktober sin generalstabschef, feltmarskal Sir John Harding til guvernør. Han søgte forgæves forlig med Makarios om begrænset selvstyre og greb så til hårdere midler. Han erklærede undtagelsestilstand, satte de britiske styrker på krigsfod, oprettede standretter, og i marts 1956 lod han Makarios og tre andre græsk-cypriotiske ledere deportere til Seychellerne i det indiske ocean. I Athen kom det til voldsomme demonstrationer mod Storbritannien, og den græske ambassadør i London blev kaldt hjem. [Se videre 1. feb. 56, samt 17. april 57]

Brev fra Bulganin

Ministerpræsident Bulganin undertegner en note.

28. nov. 1955 Sovjetunionen [se 18. nov.] havde siden topmødet i Genève prøvet en lang række atomvåben [se 8. aug.] og sluttede prøveserien den 24. november med en brintbombe af overordentlig styrke. For en gangs skyld blev det ikke kun bekendtgjort af den amerikanske atomenergi-kommission, men også meddelt officielt i Moskva. Det var den »kraftigste atomeksplosion, der nogensinde er udført«, med en styrke på mange megatons, og den blev prøvet i stor højde, altså kastet fra en flyvemaskine. Det var en tid med vekslende varme og kolde behandlinger: fire dage efter foreslog Moskva, at Sovjetunionen og vestmagterne skulle søge overenskomst om indstilling af yderligere atomvåbenforsøg af hensyn til den radioaktive fare ... et forslag, der fik tilslutning fra oppositionslederne i USA og Storbritannien, Adlai Stevenson og Clement Attlee, men ikke fra de to landes regeringer. I FN viste Sovjet sig også imødekommende: efter i mange år at have blokeret optagelse af nye medlemmer gav russerne tilslutning til ikke mindre end seksten på én gang. Og ved nytår indledte ministerpræsident Bulganin en længere brevveksling med den restituerede præsident Eisenhower [se 14. okt.] om nødvendigheden af at værne om Genève-åndens sarte blomst; til det formål foreslog han en 20 års venskabs- og samarbejdstraktat. Eisenhower afviste det høfligt, fordi FN-pagten allerede forpligtede begge lande, og fordi Sovjets politik siden Genève skuffede ham. Men Bulganin fortsatte ufortrødent: »Deres brevs venlige tone fik minderne om vore oprigtige og åbenhjertige samtaler i Genève til at vælde op i mig ...« [Se videre 17. dec., 10. april 56 og 24. marts 57]

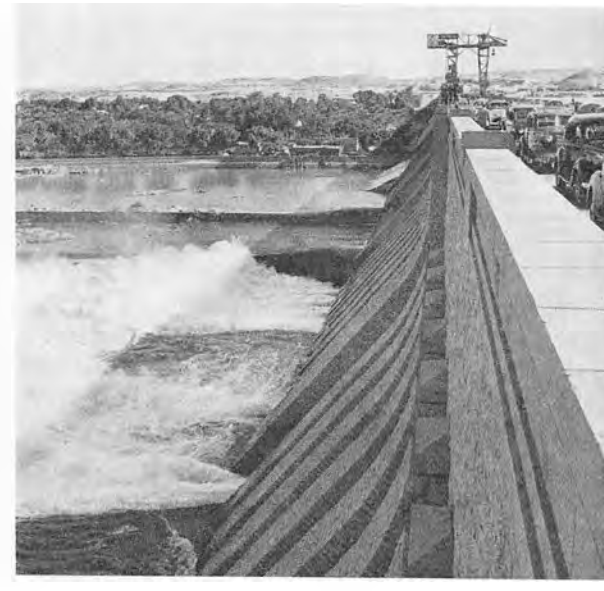

Nilen ses tv. for oven på det sted syd for Aswan, hvor højdæmningen skal bygges. Abu Simbel-templet, for neden, er en af de arkæologiske skatte, der vil blive sat under vand af højdæmningens reservoir. Th. den hidtidige Aswan-dæmning.

17. dec. 1955

Sovjetunionen [se 28. nov.] fulgte hurtigt den første czekisk-ægyptiske våbenhandel op med direkte aftaler med Ægypten [se 26. okt.] og andre arabiske lande udenfor Bagdadpagten, ikke mindst Syrien. I løbet af få måneder åbnede østbloklandene handelsmissioner de fleste steder, og den kommunistiske indtrængen i Mellemøsten fik massiv karakter. USA's [se 28. nov.] politik overfor Ægypten havde haft til formål, efterhånden som Storbritannien trak sig tilbage, at lade amerikansk indflydelse afløse den britiske på vestmagternes vegne. Men amerikanerne var her blevet udmanøvreret af Sovjet. Den instinktive reaktion var at bryde kursen af brat og lade oberst Nasser sejle sin egen sø, indtil han opdagede, at han ikke kunne få alle sine behov opfyldt hos Sovjetunionen. Hans ambition var at bygge en 120 m høj og 5 km lang dæmning over Nilen ved Aswan, et projekt der skulle skaffe overrisling til store, nye landbrugsområder og fordoble den ægyptiske el-produktion. Det ville koste 1300 millioner dollars over femten år, og han måtte have hjælp udefra. Tanken var, at USA, Storbritannien og Verdensbanken i Washington i fællesskab skulle garantere i hvert fald 400 millioner for ham. Efter våbenhandelen blev USA tilbageholdende. Men Nasser sikrede sig et tilbud på 200 millioner dollars fra Sovjetunionen og bekendtgjorde det. Stillet overfor muligheden af, at Sovjet virkelig ville betale prisen og dermed vinde fast fæste i Ægypten i en lang årrække, blev Washington medgørlig igen. Inden jul havde Nasser fået garanteret den første rate på 70 millioner fra USA og Storbritannien og 200 millioner fra Verdensbanken og løfte om resten.. [Se videre 1. feb. og 10. april 56]

To meninger om Mellemøsten

Premierminister Eden undertegner med præsident Eisenhower erklæringen om Mellemøsten.

1. feb. 1956 Premierminister Sir Anthony Eden [se 27. nov. 55] fløj sidst i januar til Washington med sin nye udenrigsminister Selwyn Lloyd. Mellemøsten var hovedemnet i forhandlingerne med Eisenhower [se 17. dec. 55]. Eden ønskede en fastere vestlig politik, der kunne bremse Sovjet og afværge faren for en ny krig mellem araberne og Israel. Han søgte at overtale USA til nu at tilslutte sig Bagdadpagten, der måtte gøres til et virkeligt værn for Mellemøsten og også udstrækkes til flest muligt af de arabiske lande i området; pagten og dens organisation — METO — var jo dog direkte inspireret af den amerikanske inddæmnings-politiks traktatsystemer. Militært var USA absolut tilhænger af det organiserede værn langs Sovjetunionens sydgrænse, men politisk fandt Dulles det uklogt at engagere USA stærkt i en organisation, der havde mødt overvejende modstand blandt araberne. Han anså det for bedre arbejdsdeling om Storbritannien tog sig af METO og holdt sig mod nord, mens USA pacificerede araberne ved en mere positiv samarbejdspolitik udenfor Bagdad-pagten. Eden og Eisenhower bekræftede, at tremagts-erklæringen af 1950 [se 16. okt. 51] stod ved magt. USA ville dog ikke sende flådeenheder til det østlige Middelhav for at vise viljen til at fastholde fred mellem jøder og arabere. Eisenhower lagde større vægt på den del af erklæringen, der sagde, at freden skulle sikres gennem FN om muligt. USA nægtede derfor også at sælge Israel våben, der kunne opveje de østlige leverancer til Ægypten og Syrien; det kunne Frankrig gøre. [Se videre 4. feb. og 10. april]

Miss Lucy møder som første neger til forelæsning på *University of Alabama.* — Tv. demonstrerer hvide studenter med sydstatsflaget mod hendes adgangsret.

4. feb. 1956

Autherine Lucy var en sød negerstudine fra Alabama, der havde retskendelse for, at hun skulle have adgang til at studere ved statsuniversitetet i Tuscaloosa [se 1. feb.]. Hun begyndte at gå til forelæsning den 1. februar, men et par dage efter startede hvide studenter-bøller optøjer mod hende, og universitetsledelsen formente hende adgang for at få ro og orden. En ny retskendelse omstødte udelukkelsen, men Miss Lucy blev senere relegeret på en disciplinærsag. Studenternes racedemonstrationer var et udslag af sydstaternes reaktion mod den revolution af århundredegamle samfundsvaner, som højesteret havde beordret med sin dom i skolespørgsmålet [se 17. maj 54]. Retten havde i en iværksættende kendelse af maj 1955 bestemt, at ophævelsen af raceadskilt skolegang skulle ske hurtigst muligt, men under skyldig hensyntagen til lokale vanskeligheder. Det var gået godt med at indføre fællesskoler i Washington, D.C., og i en række af de stater, der grænsede op til *The Deep South.* I den gamle kerne af sydstater var det slet ikke gået endnu. Her modsatte statsregeringerne sig ethvert forsøg på at ophæve den gamle skoleordning, og de forberedte et årelangt søgsmål om forbundsregeringens ret til at blande sig i enkeltstaternes skolevæsen. Alabamas negre var besluttet på at hævde sig. To måneder før Autherine Lucy-affæren begyndte de i statshovedstaden Birmingham en passiv modstandsbevægelse, der skulle afskaffe raceskellet i byens busser: i hele 1956 boykottede de busserne og gik til fods. Så bøjede byen sig. Bus-underskuddet blev for stort. [Se videre 22. juni]

Reaktion i Algier

Konseilspræsident Guy Mollet, med briller, vover sig ud i Algier for første gang efter tre dages demonstrationer mod hans politik.

6. feb. 1956 Konseilspræsident Faure og hans centrum-regering [se 8. nov. 55] blev væltet sidst i november på spørgsmålet om en ny valgordning. Han benyttede sin forfatningsmæssige ret til at opløse nationalforsamlingen og udskrive valg. Kommunisterne vandt igen parlamentarisk styrke som landets største parti, og valget næsten udslettede gaullist-partiet til fordel for et nyt antiparlamentarisk skattenægter-parti for middelstanden, ledet af den demagogiske unge Pierre Poujade. Socialisterne og af det radikale parti fløjen bag Mendès-France havde til valget formeret en »republikansk front« på venstre fløj — de ville skaffe fred i Algier og økonomiske reformer hjemme — og det blev dem, der dannede regering, det 22. kabinet siden krigen med generalsekretær Guy Mollet som den første socialistiske konseilspræsident siden 1947. Mollets Algier-politik lovede frie valg i Algier inden et halvt år med lige valgret for franskmænd og muhamedanere og derefter forhandling om Algiers fremtid indenfor den franske union. Han udnævnte den 80-årige general Catroux, der havde været de Gaulles generalguvernør i Algier under krigen og senere Moskva-ambassadør, til residerende Algier-minister efter guvernør Jacques Soustelle. Dagen efter sit første kabinetsmøde fløj Mollet til Algier, hvor han blev overfaldet og dænget til med tomater og æg af de demonstrerende franske veteraner. De ville beholde Soustelle, der havde foreslået Algiers »fuldstændige sammensmeltning« med Frankrig. Som i chok over modtagelsen trak Mollet udnævnelsen af gen. Catroux tilbage. En ny Algier-politik blev der intet af, og gejsten gik af den republikanske front. [Se videre 4. juni og 22. okt.]

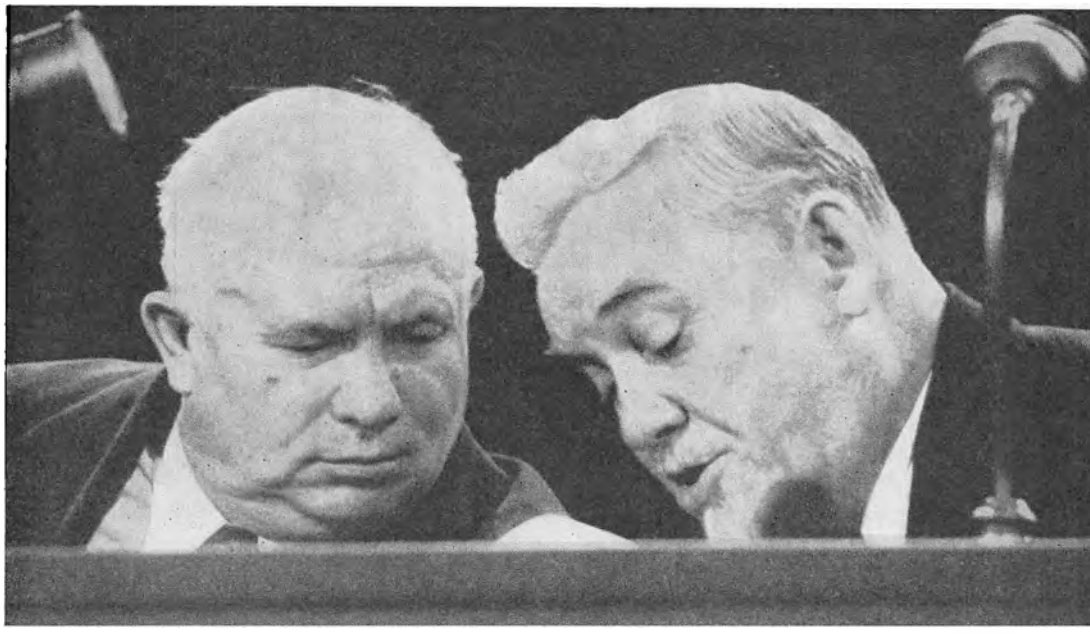

Krushchov i konference med Bulganin efter den 20. partikongres.

14. feb. 1956

De mange ændringer i Sovjets udenrigspolitik [se 17. dec. 55] blev stadfæstet som god leninisme og knæsat i reviderede doktriner ved den 20. partikongres. Afspændings-politikken blev begrundet med, at »krig ikke længere er uundgåelig«, fordi Sovjet er stærk nok til at bremse imperialisterne. Forsoningen med Tito bundede i, at man nu kunne anerkende kommunistiske landes »forskellige vej til socialisme«. Tilnærmelsen til de neutrale retfærdiggjordes med, at i ly af Sovjets styrke ville »socialisme kunne nås ved parlamentariske midler i mange lande«, og »voldelig revolution behøver ikke at være uundgåelig« mere. Partisekretær Krushchov docerede de nye doktriner i en seks timers tale ved kongressens åbning, men den tale han holdt i et lukket nattemøde ved kongressens slutning havde større virkning. Krushchovs hemmelige tale, der i kommende uger sivede ud over Sovjet og Østeuropa, var for kommunister et rystende opgør med Stalin-styret som terrorregime. I 24.000 ord vedgik Sovjet-lederne, at alt hvad modstanderne havde sagt om Stalins ugerninger var sandt: massehenrettelser, tortur, forfølgelser, opdigtede anklager, systematisk lovløshed gennem to årtier. Ved gennemgang af gamle sager var man foreløbig nået til at rehabilitere 7679 som uskyldigt dømte, og arbejdet fortsatte. Alt dette skyldtes udelukkende Stalins storhedsvanvid, sagde Krushchov — ikke hans medarbejdere, bortset fra Beria og et par andre, og ikke det kommunistiske system — og det gjaldt nu fremtidig at værne om den »socialistiske legalitet« og undgå »personligheds-dyrkelse«. Talen blev holdt som en pludselig taktisk manøvre, der skulle bevise, at Krushchov ikke selv tragtede efter Stalins position. [Se videre 18. april]

Våbenstilstand i Gaza

Generalsekretær Hammarskjöld forhandler i Damascus med den syriske premierminister Said Al-Ghazzi og general Benz fra våbenstilstandskommissionen. — Th. den Arabiske Legions chef, general Sir John Glubb Pasha.

10. april 1956 Igennem vinter og forår forværredes Mellemøsten. Storbritanniens [se 1. feb.] forsøg på at udvide Bagdad-pagten så først ud til at lykkes i Jordan [se 20. juli 51], Iraqs forpost mellem Syrien, Saudi-Arabien og Ægypten. Jordans unge kong Hussein var allerede begyndt at modtage fly fra London som modydelse for medlemsskab, da han i en pludselig, personligt motiveret kovending trak sig tilbage og afsatte den britiske kommandant for sin Arabiske Legion, general Sir John Glubb. Den britiske udenrigminister Lloyd fik nyheden om Glubb overbragt af oberst Nasser under en middag i Cairo; det blev taget som en tilrettelagt krænkelse. Spændingen mellem Israel [se 26. okt. 55] og Ægypten-Syrien tog samtidig til. Nasser [se 17. dec. 55] havde længe brugt *fedayeen*-grupper, små sabotørhold, til irregulær krigsførelse fra Gaza-området, og Israel, nu igen med Ben-Gurion som ministerpræsident, svarede med overdimensionerede repressalie-angreb, der indbragte svære reprimander fra FN [se 28. nov. 55]. Det bar mod krig, og præsident Eisenhower, der ikke ville involveres direkte, skød FN ind i billedet. Hammarskjöld blev sendt på fredsmission. Fra Nasser og Ben-Gurion opnåede han »betingelsesløs garanti« for, at våbenstilstanden ville blive overholdt. Han fik oprettet faste FN-observationsposter på begge sider Gaza-grænsen, og fra bl. a. Norge og Sverige rekrutterede han flere observatører. Med en vis fortrøstning kunne Hammarskjöld rapportere, at forværringens kædereaktion var brudt; der *var* mulighed for en kædereaktion i bedre retning. [Se videre 18. april, 22. juni, 10. og 16. okt., samt 14. april 57]

Ministerpræsident Bulganin og partisekretær Krushchov modtages på Victoria Station af premierminister Eden.

18. april 1956

Bulganin og Krushchov [se 14. feb.] forberedte på forskellig vis besøget i Storbritannien [se 10. april], deres første rejse i den kapitalistiske verden. Som en forridder for Sovjetsystemets nye tolerance lod de den afsatte ministerpræsident Malenkov, nu minister for kraftværkerne, rejse på studietur i England i marts; han meldte tilbage, at det var et herligt land. Dagen før deres ankomst blev Kominforms opløsning proklameret, og på selve dagen bekendtgjordes en sovjetisk fredsplan for Mellemøsten: Sovjet ville medvirke til et FN-forbud mod våbeneksport til lande i området som led i en fredsslutning mellem jøder og arabere. Planen ville i praksis medføre afvikling af Bagdadpagten og gøre Sovjet til garant-magt i Mellemøsten; så den fristede ikke Sir Anthony Eden, selvom den med sit krav om arabisk anerkendelse af Israel måtte sætte ondt blod mellem Cairo og Moskva. Eden foretrak at gøre Storbritanniens stilling klar for Bulganin og Krushchov: ethvert forsøg på at afskære de britiske olieforsyninger ville blive imødegået med magt. Krushchov sagde, at krig i Mellemøsten var en trussel mod Sovjets sikkerhed, og hvis Eden begyndte en krig, ville han få krig til svar, og Sovjet ville snart have brintbombe-raketter, der kunne ramme plet verden over. Der blev talt rent ud i London fra begge sider. Krushchov var på bedre talefod med Eden end med de britiske socialister. Hans møde med Labours ledere udartede i skænderi. [Se videre 2. juni og 26. juli II]

Titos triumf

Krushchov ledsager præsident Tito og hans hustru på deres rundrejse i Sovjet.

2. juni 1956 Opløsningen [se 18. april] af Kominform, der havde været Stalins svar på Marshall-planen, kunne nok gøre gunstigt indtryk i Vesteuropa, men det var nu mest et løfte til præsident Tito [se 26. maj 55], der dermed blev opfyldt. Hans politik var på partikongressen blevet officielt anerkendt som berettiget — i hvert fald for Jugoslaviens vedkommende —, og i afstaliniseringen ud over Østeuropa lå meget betydelige indrømmelser til Tito. I Bulgarien rehabiliteredes den henrettede ministerpræsident Kostov, i Czekoslovakiet flere af de ministre der var dømt ved Slansky-processen, dog ikke Slansky selv. I Polen blev løsladelsen af Wladyslaw Gomulka bekendtgjort, og i Ungarn rehabiliteredes Laszlo Rajk. Størst oprejsning fik Tito, da Sovjet-regeringen dagen før hans ankomst til Moskva afsatte Molotov som udenrigsminister til fordel for *Pravdas* chefredaktør Dmitri Shepilov. Titos modtagelse i Sovjetunionen var et sandt triumftog. Han blev hyldet som en af kommunismens helte. Krushchov opnåede til gengæld en væsentlig del af det, han tragtede efter med sin overvældende imødekommenhed: samarbejdet mellem det sovjetiske og jugoslaviske kommunistparti blev genoprettet officielt, og med Tito på vej ind i den ideologiske østblok igen kunne det værste brud i den kommunistiske enhed overvindes og samlingen af Sovjets domæne begynde at tage organisatorisk form. Foreløbig insisterede Tito dog på sin selvstændighed og politiske handlefrihed. Efter sin hjemkomst dementerede han med eftertryk en russisk udtalelse om, at Sovjet og Jugoslavien i en fremtidig krig ville kæmpe skulder ved skulder. [Se videre 22. og 28. juni].

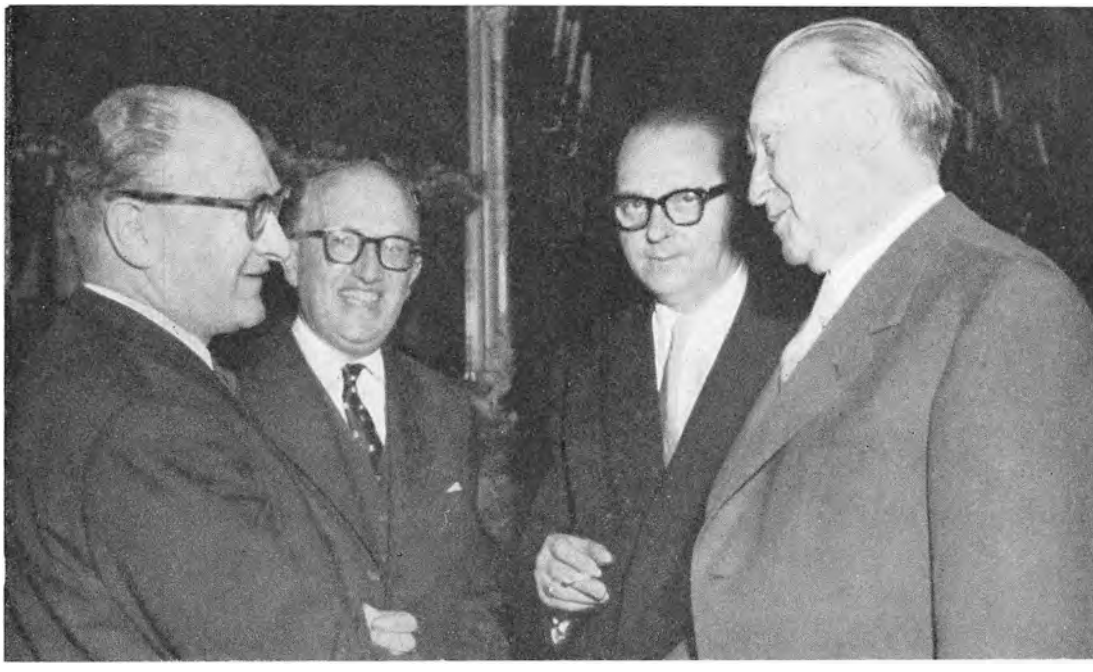

Forbundskansler Adenauer takker konseilspræsident Guy Mollet efter Saar-forhandlingen i Luxembourg. Mellem dem statssekretær Walter Hallstein og udenrigsminister von Brentano.

4. juni 1956

Efterkrigstidens lange række forhandlinger mellem Frankrig [se 6. feb.] og Vesttyskland [se 27. okt. 55] om Saar-områdets fremtid nåede sin ende i dette møde mellem de to regeringschefer. Saar havde siden 1947 været skilt ud fra Tyskland og i økonomisk union med Frankrig, og der var før truffet afgørelser, som skulle være endelige. Saar-statutten blev revideret i forbindelse med oprettelsen af Kul- og Stål-Fællesskabet. Den var blevet ændret ved traktaten om Europa-hæren, men da denne faldt, forfaldt også Saar-overenskomsten. Adenauer og Mendès-France enedes ved Tysklands indtræden i NATO om at gøre Saar til et selvstændigt stykke Europa under en højkommissær fra den Vesteuropæiske Union. Men da denne Europa-statut, hvorved Tyskland afskrev Saar, skulle godkendes af saarlænderne ved folkeafstemning i oktober 1955, forkastede de den med to tredjedeles flertal. Tilbage var så kun at finde den overenskomst, som Adenauer og Mollet nu nåede: Saar måtte indlemmes politisk i Tyskland som forbundsrepublikkens 11. land fra den 1. januar 1957, og økonomisk inden den 1. januar 1960 mod at Frankrig fik kompensation — 90 mill. tons kul inden 1980, en kanal ad Mosel-floden til Koblenz og toldfri vareudveksling med Saar indtil videre. Et historisk irritament skulle dermed være af vejen, og næste fase i det europæiske samarbejde [se 9. maj 55] kunne sættes i værk: udenrigsministrene fra de seks Europa-lande godkendte senere på måneden retningslinjerne for en økonomisk union og beordrede dem nedfældet i en traktat. [Se videre 16. okt., samt 25. marts 57 og 27. nov. 58]

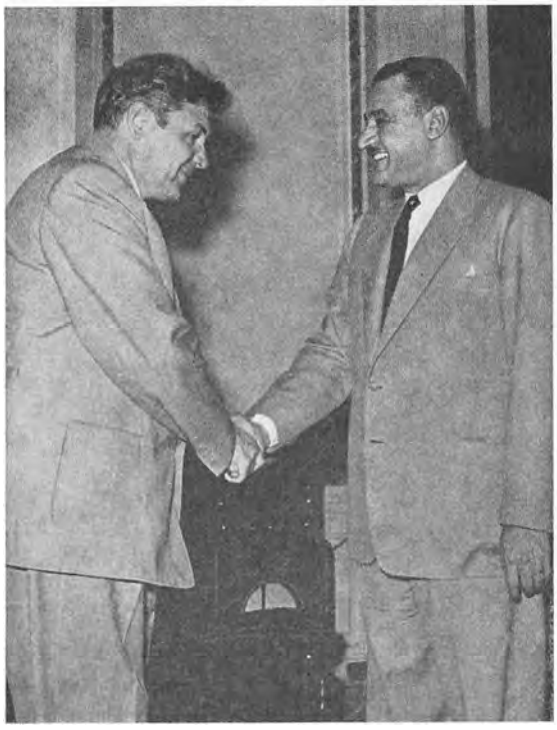

Premierminister Nasser tager imod udenrigsminister Shepilov i Cairo — Th. forlader brigadegeneral J. H. S. Lacey som sidste soldat Port Said og Ægypten.

22. juni 1956 Oberst Nasser [se 10. april] fik forværret sit forhold til de tre vestmagter efter tur i forårets løb. Frankrig blev mere og mere overbevist om, at han med sin aggressive arabiske nationalisme stod aktivt bag den algierske oprørsbevægelse, der havde hovedkvarter i Cairo og fik ivrig, propagandistisk støtte fra Cairo radio. Den britiske regering, som hidtil havde været i to sind om, hvorvidt han skulle imødegås med vrede eller tålmod, blev ham enstemmigt fjendtlig efter omvæltningen i Jordan. USA [se 4. feb.] blev alvorligt betænkelig ved fortsat samkvem med Nasser, da han i april uventet anerkendte og optog diplomatisk forbindelse med Peking-regeringen, et nyt skridt i hans kurs mod øst. Fra Nassers synspunkt var anerkendelsen af Peking mindre ment som et slag mod USA end som et træk imod Sovjet [se 2. juni]. Det var hans reaktion på muligheden for, at Sovjet, som Krushchov antydede i England, ville gå med til et stormagts-forbud gennem FN mod yderligere våbeneksport til Mellemøsten. I Kina kunne Nasser købe de våben, han ville, uanset hvad FN sagde, sålænge Peking blev holdt udenfor FN. Men han forsonede sig med Sovjet. Udenrigsminister Shepilov kom til Cairo som æresgæst, da Ægypten den 18. juni skulle fejre den sidste britiske soldats tilbagetrækning fra Suez, og han blev meget passende til afslutningen på denne tre dages fest, hvor Ægypten fejrede sin »selvstændighed« med at vise sine nye våben østfra i en fire timers militærparade. Ugen efter blev Nasser valgt til præsident. [Se videre 28. juni og 26. juli II]

Unge arbejdere i Poznan går i demonstration bag en blodvædet fane under folkerejsningen.

28. juni 1956

Afstaliniseringen med dens bølge af amnestier og rehabiliteringer fik en anden og voldsommere virkning i Østeuropa [se 2. juni] end Sovjetunionens ledere havde forudset [se 22. juni]. Krushchovs hemmelige tale førte ikke, som den skulle, til nærmere samarbejde i større tryghed og tillid til de nye Sovjet-ledere. Ved at krænke troen på Stalins ufejlbarlighed nedbrød den troen på Moskvas ufejlbarlighed og frigjorde selvstændighedstrangen såvel hos østeuropæiske kommunist-ledere som i den brede befolkning. I stedet for at tøjle driften mod national kommunisme virkede den fremmende på den. Seks dage efter Titos afrejse fra Moskva gik kommunistiske arbejdere fra en wagon-fabrik i spidsen for en ulovlig demonstration for bedre arbejdskår i den polske industriby Poznan. Inden døgnet var omme, slog protesten over i en politisk generalstrejke og en folkerejsning mod russerne og regimet. Fængslet blev åbnet, radioen besat, politiets hovedkvarter erobret, før oprøret var nedkæmpet med 38 dræbt og 270 såret. Både Moskva og Warszawa gav udenlandske agenter skylden, men den polske regering imødegik uroen med betydelige økonomiske indrømmelser, der bekræftede dens årsag. I partiledelsen vandt den opfattelse frem, at styret måtte sikres også med gennemgribende politiske reformer; i begyndelsen af august blev Gomulka genoptaget i partiet og to af hans tilhængere sat i spidsen for sikkerhedstjenesten. Sovjet var indforstået med økonomiske forholdsregler, men de politiske indrømmelser var betænkelige. Bulganin kom til Warszawa og gik i rette med de »nationale kommunister«. [Se videre 19. sept.]

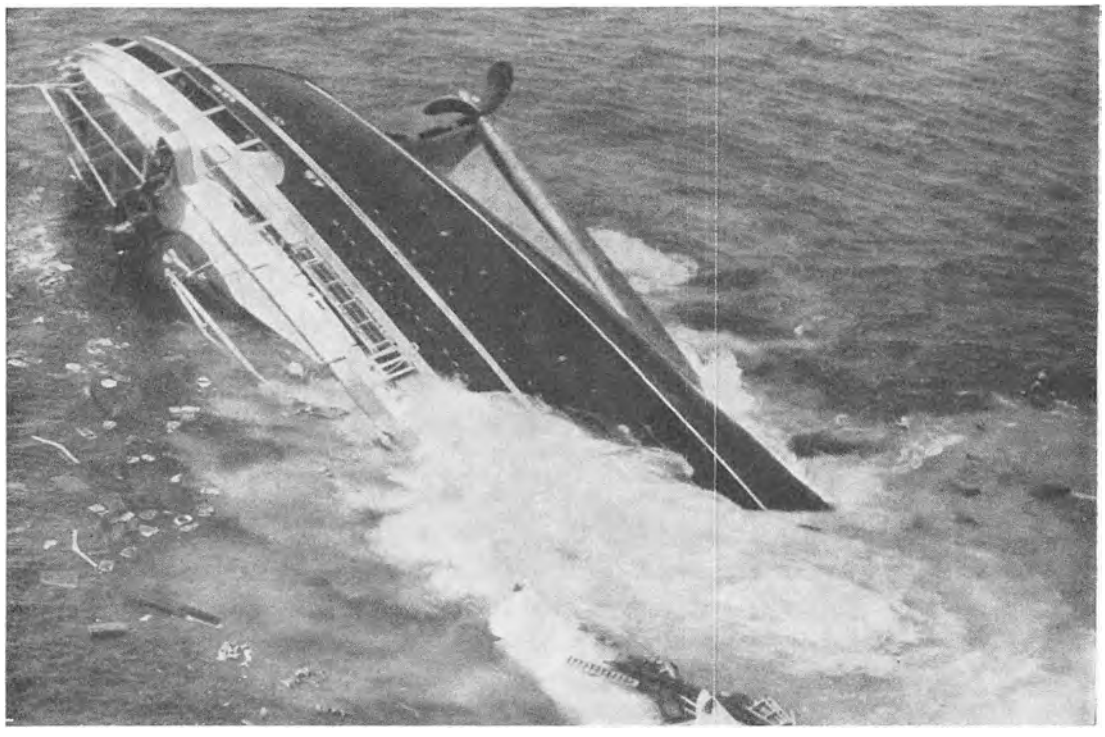

»Andrea Doria« går ned, ti timer efter kollisionen med »Stockholm«.

26. juli 1956 I Det var snart midnat, den sidste aften før ankomsten til New York efter en dejlig overfart fra Genua [se 29. april 55]. De 1100 på »Andrea Doria«, *Italia Line*'s nyeste og mest elegante Atlant-liner, var færdige med »kaptajnens middag«. De ældste og familierne havde trukket sig tilbage til kahytterne, de yngre dansede, og orkestret spillede sommerens store melodi *Arrivedérci Roma* ... da et ryk gik gennem skibet, et træk af en brat manøvre. På dansegulvet faldt par ind mod hinanden, og glas væltede på bordene. Straks efter lød to stød i sirenen, og så et slag og en kvasende lyd til midtskibs. »Andrea Doria« var kollideret, midt i Atlantsejladsens travleste farvand 50 sømil øst for Nantucket fyrskib, med *Svenska Amerika Liniens* »Stockholm«. En bred flænge åbnede »Andrea Doria«s styrbordsside lige i vandlinjen. Minutter efter fik hun svær slagside, og inden et kvarter var det klart, at hun måtte opgives. »Stockholm«s stævn var knust, forskibet beskadiget, og vandet trængte ind i forreste lastrum. »Stockholm« kunne klare sig, og hendes redningsbåde var i tre timer ene om bjærgningen. Så kom en fragtbåd og passagerbåden »Ile de France« til. Ved daggry var alle reddet, der kom fri af vraget. Få timer efter gik »Andrea Doria« ned. Syv var dræbt ved kollisionen. 45 forsvandt med skroget. »Stockholm«s logbøger og radaroptegnelser viste, at en italiensk fejlmanøvre bragte »Andrea Doria« ind over »Stockholm«s kurs. Ingen af de italienske logbøger var reddet. Rederierne indgik forlig om erstatning.

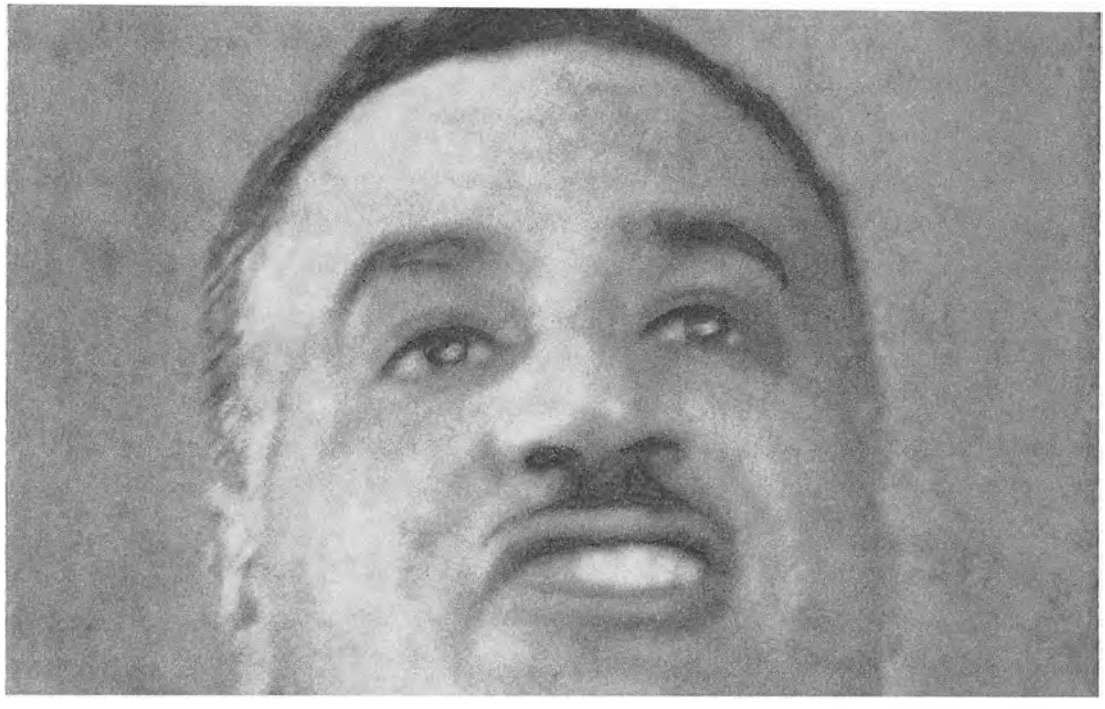

Præsident Nasser bekendtgør på revolutionsdagen i Alexandria, at han nationaliserer Suez-kanalen.

26. juli 1956 II

På trods af alle politiske forviklinger mellem vestmagterne og Ægypten [se 18. april og 22. juni] fortsatte forhandlingerne om finansiering af Aswan-dæmningen. En af betingelserne var, at præsident Nasser ikke også måtte hente hjælp til projektet fra østblokken; en anden, at Ægypten ikke måtte påtage sig forpligtelser, der udelukkede at landet selv kunne opfylde sin del af finansieringen. Efterhånden som omfanget af Nassers aftaler med østblokken blev kendt, var det tvivlsomt, om den anden betingelse overhovedet kunne opfyldes. Dels derfor og dels fordi Nasser provokerende søgte samkvem med Kina besluttede udenrigsminister Dulles sig til at annullere tilbudet. Han gjorde det ydmygende i en samtale med den ægyptiske ambassadør, der netop kom for at sige, at alle betingelser ville blive accepteret. Det var også Dulles' hensigt at sætte Sovjet stolen for døren, og det lykkedes: Shepilov havde ved sit Cairo-besøg sagt, at Sovjet ville finansiere hele Aswan-projektet, hvis det skulle være, men Moskva trak sit tilsagn tilbage nu. Nasser reagerede med en eksplosion af vrede og en uge efter med det hårdeste slag, han kunne rette mod vestmagterne: i sin Alexandria-tale proklamerede han, at Ægypten ville nationalisere Suez-kanalen for at lade den betale Aswan-dæmningen. Mens han talte og arbejdede sig selv og mængden op i national ekstase, rykkede hans tropper ind i Suez-kanalselskabets hovedkvarter i Port Said og beslaglagde stationerne i Ismailia og Suez. I London fik Eden rapport om Nassers aktion under en middag for Iraqs kong Feisal. [Se videre 16. aug. I og II]

Mrs. Eleanor Roosevelt instruerer sin præsidentkandidat Adlai Stevenson.

16. aug. 1956 I Præsident Eisenhower havde i februar besluttet sig til — trods det alvorlige hjerteanfald — at søge genvalg [se 26. juli II]. Han var kommet sig godt, og lægerne mente, at det endda var bedst for hans helbred om han blev i Det Hvide Hus. For en hjertepatient med hans temperament kunne det være farligere at blive tvunget til uvirksomhed. Selv følte han det uværdigt at lade sig slå af marken af helbredshensyn. Republikanerne var lykkelige for beslutningen — det var deres eneste chance for at beholde magten. I juni måtte han opereres for en slem tyndtarmsbetændelse, men han bestemte sig ikke om. Uvægerligt måtte bekymringen for Eisenhowers helbred øge interessen for, hvem der skulle være hans vicepræsident og eventuelle efterfølger. Richard Nixon var stadig en omstridt person, skarp som han havde været i tidligere valgkampagner, og der var forskellige forsøg på at få ham skubbet til side. Men Nixon stod stærkt i partiet. Eisenhower var fuldt tilfreds med ham, og ham blev det. Demokraterne havde lidt mere konkurrence mellem kandidaterne på deres partikonvent. Tidligere præsident Truman søgte at få opstillet sin og Roosevelts nære medarbejder, nu guvernør i New York W. Averell Harriman; Adlai Stevenson, kandidaten fra 1952, havde dog forspring fra sejre i en række primærvalg, og han blev opstillet igen. Posten som vicepræsident-kandidat blev for første gang besat ved kampafstemning i konventet, en finte til republikanernes Nixon-problem: den tidligere præsident-aspirant senator Estes Kefauver vandt med besvær over den unge senator fra Massachusetts John F. Kennedy. [Se videre 16. aug. II]

Ved åbningen af søfartsnationernes Suez-konference i London ses fra venstre udenrigsminister Dulles, ambassadør Semeonov, udenrigsminister Shepilov, ambassadør Malik og udenrigsminister Lloyd.

16. aug. 1956 II

Præsident Nassers nationalisering af Suez-kanalen [se 26. juli II] var en dødsensalvorlig trussel mod Vesteuropas og især Storbritanniens olieforsyninger. Ejendomsretten kunne Ægypten tillade sig at tilegne sig — mod erstatning — fordi kanalselskabet nominelt var et ægyptisk kompagni. Men udøvelsen af ejendomsretten — retten til fri sejlads gennem kanalen for alle — var beskyttet ved uopsigelig international konvention, og den kunne Nasser kun ved traktat-krænkelse lægge under eksklusiv ægyptisk kontrol. Storbritannien og Frankrig var som hovedinteressenter i kanal-selskabet rede til at hævde den fri besejlingsret og sikre international kontrol med magt om fornødent, hvis politisk pres var utilstrækkeligt. Sir Anthony Eden gav sin forsvarsstab orde til at træffe forholdsregler til besættelse af kanalen. Den franske regering tilsagde inden 48 timer sin støtte til en fællesaktion. USA [se 16. aug. I] ville ikke udelukke, at det i sidste instans kunne blive påkrævet at anvende magt, men i første omgang måtte det være et spørgsmål om forhandling — kanalen var jo dog ikke lukket — og i anden omgang måtte man gå til FN. Foster Dulles tog til London, og midt i måneden trådte 22 nationer med interesse i Suez-sejladsen sammen til konference. 18 af bruger-landene enedes om at stille krav til Nasser om international drift af kanalen under ægyptisk suverænitet; fire — deriblandt Indien og Sovjet — ønskede kun internationalt tilsyn. Eden ventede ikke resultat af forhandlingen med Nasser, men han fandt den praktisk. Den britiske forsvarsstab behøvede hele syv uger til at forberede en Suez-aktion. [Se videre 9. sept.]

I mission til Cairo

Præsident Nasser tager afsked med premierminister Menzies tv. Mellem dem ses den ægyptiske udenrigsminister Fawzi, og Nassers nærmeste politiske rådgiver Ali Sabri skimtes i baggrunden.

9. sept. 1956 London-konferencens krav [se 16. aug. II] blev bragt til Cairo af en femmagts-mission ledet af Australiens premierminister Robert Menzies, der repræsenterede de britisk-franske interesser. Med ham var udenrigsminister Östen Undén som repræsentant for Vesteuropas forbruger- og søfartsnationer. De forlangte, Nasser skulle forpligte sig til at holde kanalen udenfor politik og til at lade den internationalt administrere i samarbejde med Ægypten. Han afviste efter fem dages forhandling forslaget som »kollektiv kolonialisme«. Premierminister Eden og konseilspræsident Mollet ventede Nassers afslag og var klar til omgående at gå til FNs sikkerhedsråd som det sidste forsøg på fredelig overtalelse. Derefter kunne de tage sig til rette med magt. Midt i måneden ville de være rede til militær aktion, og den skulle ikke opsættes for længe. De anså Nasser for en lille, arabisk Hitler, der måtte knægtes hurtigt, før han blev stor nok til at jage al vestlig indflydelse bort fra Mellemøsten. USAs opfattelse var, at Nasser stod for mere end et personligt magtstræb, for en ægte og bredt baseret arabisk nationalisme, som vestmagterne kun til egen skade kunne kue med volds-politik. Udenrigsminister Dulles modsatte sig en hurtig FN-appel og bremsede Storbritannien og Frankrig med planen om en ny form for politisk pression ved Suez. Eden så det senere som sit største fejltrin i krisen, at han her bøjede sig for Dulles i stedet for at slå til med det samme. [Se videre 10. okt.]

Førstesekretær Nikita Krushchov, præsident Tito, ministerpræsident Bulganin og partisekretær Kirichenko under konferencen i Yalta.

19. sept. 1956

Opstanden i Poznan [se 28. juni] stak staver i Krushchovs østeuropæiske politik, og den slingrede videre mellem titoisme og stalinisme. Dagen efter Poznan forlangte Budapests studenter den uforbedrede stalinist Mátyás Rákosi afsat som partisekretær og afløst med Imre Nagy, som Rákosi ved Malenkovs fald havde fjernet som ministerpræsident og udstødt af partiet. Rákosi ville stramme disciplinen nu ved at fængsle Nagy og 400 andre farlige folk, men Moskva greb ind. Mikoyan blev sendt til Budapest, og sidst i juli gik Rákosi af. Han blev afløst af sin nærmeste medarbejder Ernö Gerö. Tito havde forlangt Nagy i hans sted, men Moskva ville ikke have de nationale kommunister frem; dog fik Gerö instruks om at søge forståelse med Tito. Da en polsk delegation sidst i august besøgte Belgrad, sendte partipræsidiet i Moskva imidlertid de østeuropæiske partiledelser en fortrolig advarsel mod for megen omgang med Tito: det jugoslaviske kommunistparti var ikke et renlivet marxistisk-leninistisk parti, det led af socialdemokratiske tendenser, man skulle holde sig til hovedpartiet. Tito opsnappede rundskrivelsen og reagerede skarpt. Krushchov måtte tage på »ferie« til Jugoslavien, og efter en uges drøftelser på Brioni fløj Tito med ham til Yalta på Krim, hvor debatten om Østeuropas kommunisme fandt en form for afslutning. Sovjet nægtede Tito indflydelse i de tre nordlige industristater Polen, Østtyskland og Czekoslovakiet, hvis stabilitet var uomgængeligt nødvendig for Sovjets egen sikkerhed; men der blev tilkendt Tito medbestemmelsesret i Ungarn, Bulgarien og Rumænien. [Se videre 6. okt.]

László Rajks enke og søn ved statsbegravelsen. — Th. partisekretær Ernö Gerö.

6. okt. 1956 László Rajk, Ungarns tidligere udenrigs- og indenrigsminister, var den første, Stalin henrettede under kampagnen i Østeuropa mod Tito [se 16. sept. 49], og han var den første, der blev rehabiliteret efter den 20. partikongres som oprejsning til Tito. Efter mødet på Krim [se 19. sept.] skulle den ungarske partisekretær Ernö Gerö bringe nyt bodsoffer til Tito, som en anerkendelse af hans nu fastslåede lederstilling i det kommunistiske Sydøsteuropa, og atter blev Rajk brugt. Den ungarske regering foranstaltede på Ungarns nationale mindedag statsbegravelse af Rajk og de tre, der var blevet hængt med ham syv år før, og regeringens ledere lovede ved højtideligheden, at de, som var skyldige i denne »nedrige forbrydelse«, ville blive draget til ansvar. Ceremonien, der var ment som en officiel demonstration, blev under titusinders tilstrømning til en gribende, folkelig tilkendegivelse af helt anden intensitet og helt andre dimensioner, end regimet havde villet. Den blev en national manifestation *imod* de nye partiledere, som ikke havde opfyldt forventningerne om en gennemgribende politisk fornyelse efter den afskyede Rákosis fald. Den viste de stærke følelser, der var i bevægelse i det ungarske folk. Gerös partiledelse forstod ikke nødvendigheden af at komme dem i møde. Imre Nagy var den kommunist, studenterne og arbejderne ville have som landets leder igen, fordi han var blevet et symbol på reform-politik, men da Gerö en uge efter strakte sig til at genoptage ham i det kommunistiske parti, var den eneste post han ville tilbyde Nagy et professorat. [Se videre 15. og 24. okt.]

Udenrigsministrene i sikkerhedsrådsmøde: fra venstre Shepilov, USSR, Lloyd, Storbritannien, Dulles, USA, og Mahmoud Fawzi, Ægypten.

10. okt. 1956

Dulles' nye Suez-plan [se 9. sept.] var en trussel om økonomiske sanktioner mod Ægypten. Den gik ud på, at kanalbruger-nationerne skulle slutte sig sammen om selv at administrere transit-sejladsen gennem Suez. Lodserne skulle stationeres på skibe udenfor kanalen, og gebyret for gennemsejling skulle betales her. Hvis Nasser spærrede kanalen, ville han krænke den internationale Suez-konvention, og så havde man ret til andre sanktioner. *Suez Canal Users' Association* blev stiftet på en ny London-konference den 21. september, og den danske generalkonsul i New York Eyvind Bartels blev administrator. Dulles svækkede imidlertid truslen bag SCUA: han undlod at tvinge amerikanske skibe til at betale SCUA i stedet for Nasser, og han sagde udtrykkeligt, at USA ikke ville »skyde sig vej gennem Suez«. Så tabte England og Frankrig tålmodigheden og gik til FN [se 10. april]; sikkerhedsrådet skulle give Nasser ordre til at samarbejde med SCUA om kanalens administration. Ved generalsekretær Hammarskjölds intervention nåede den britiske, ægyptiske og franske udenrigsminister enighed om seks principper til grundlag for en overenskomst: den ægyptiske suverænitet skulle respekteres og den fri gennemsejlingsret bekræftes, og Ægypten lovede at holde kanalen udenfor politik. Principperne blev enstemmigt vedtaget i sikkerhedsrådet, men et russisk veto blokerede en direkte ordre til forhandling med SCUA om enkelthederne. Hammarskjöld påtog sig at formidle og kom i løbet af måneden så langt i drøftelser med den ægyptiske udenrigsminister, at nye tremagts-forhandlinger kunne være begyndt i Genève. Men Frankrig og Storbritannien antog FNs rolle for udspillet med det russiske veto. [Se videre 16. okt.]

Premierminister Hatoyama og ministerpræsident Bulganin kører æresfronten af efter den japanske regeringschefs ankomst til Moskva.

15. okt. 1956 I fem år som selvstændig stat havde Japan [se 1. marts 54] været regeret af konservative regeringer med en udenrigspolitik baseret på nært samarbejde med USA. Siden Korea-krigens ophør var stationeringen af amerikanske styrker i Japan og på Okinawa dog blevet mere af et gnidningspunkt mellem landene, og i det hele var der i japansk politik tilbøjelighed til at søge mindre afhængighed af USA. General MacArthurs gamle forbundsfælle, Shigeru Yoshida, hvis parti var blevet splittet i det liberale og det demokratiske parti, måtte træde tilbage sidst i 1954 efter seks år som regeringschef. Han blev afløst af sin tidligere partifælle Ichiro Hatoyama, der til udenrigsminister tog Mamoru Shigemitsu, Japans udenrigsminister i krigens sidste år, men nu benådet som krigsforbryder [se 12. nov. 48]. Hatoyama og Shigemitsu indledte i sommeren 1955 forhandlinger med Sovjetunionen [se 6. okt.] om en fredstraktat. Efter lange møderækker i London og Moskva strandede de på spørgsmålet om Japans afgivelse af de to sydligste øer i Kuriler-gruppen, og traktaten blev udskudt indtil videre. Men der var enighed om at forholdet mellem Sovjet og Japan burde normaliseres, og Hatoyama sluttede efter forhandlingerne i Moskva den 19. oktober aftale om ophævelse af krigstilstanden og genoprettelse af de diplomatiske forbindelser. Sovjet støttede derefter Japans ansøgning om optagelse i Forenede Nationer, og i december blev Japan FN-medlem nr. 80. [Se videre 24. okt., samt 10. juni 60]

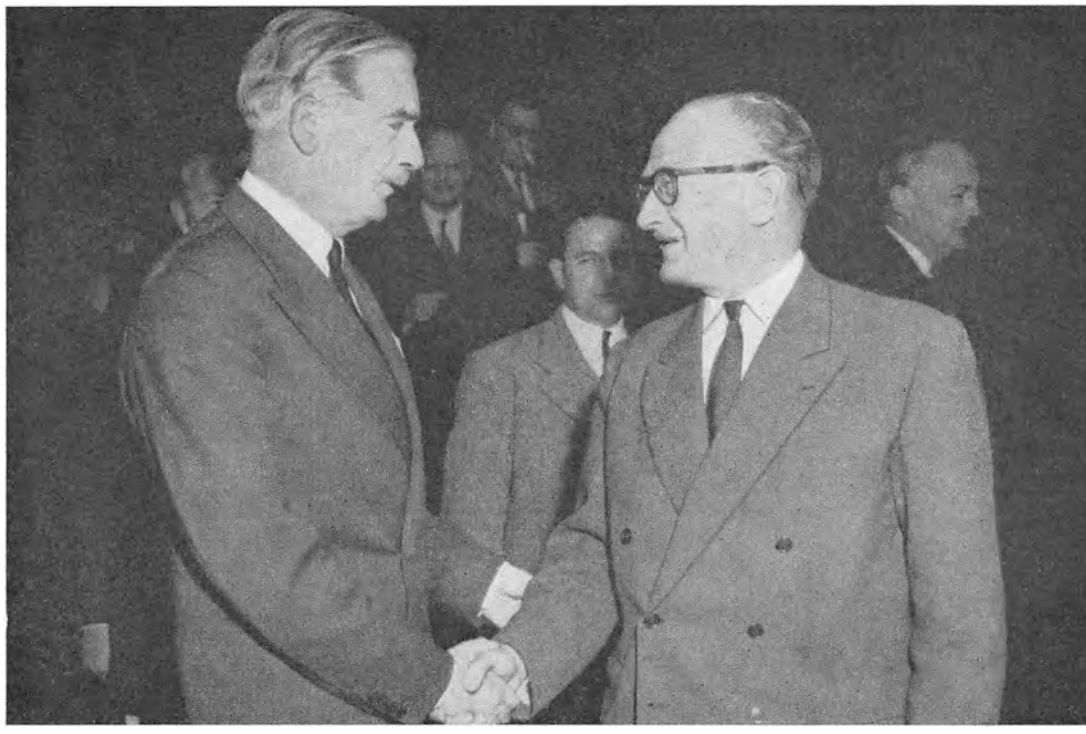

Eden tager afsked med Mollet efter mødet i Hotel Matignon.

16. okt. 1956

Premierminister Eden og konseilspræsident Mollet [se 4. juni] mødtes i Paris for at fastlægge den videre fransk-britiske politik dels i Suez-kanal-krisen [se 10. okt.] dels overfor en alvorlig forværring af spændingen mellem araberne og Israel [se 10. april]. Uanset Hammarskjölds fornyelse af våbenstilstanden var grænseepisoderne fortsat. Han rejste atter til Mellemøsten i juli, men ægyptiske *fedayeen*-aktioner og israelske repressalieangreb kom ind i et farligere mønster. En tilnærmelse mellem Ægypten og Jordan var sket under Suez-krisen, og Nassers *fedayeen*-folk opererede nu også over den jordansk-israelske grænse. De israelske repressalier kulminerede den 10. oktober i et to dages-angreb mod den jordanske kaserne i Qalqilya udfor Tel Aviv. Dette angreb fremkaldte tilbud om militær støtte fra Ægypten og Syrien, og derefter — som modvægt mod Nassers øgede indflydelse — et tilbud om tropper fra Iraq, der blev modtaget af Jordan. Iraqs intervention ville af Israel blive anset for krigsårsag, for de to lande havde aldrig sluttet våbenstilstand, og foreløbig blev Iraqs tropper derfor holdt i beredskab på grænsen. Fra mødet i Paris blev sendt indtrængende advarsler til Ben-Gurion: hvis Israel angreb Jordan, var Storbritannien pligtig at støtte Jordan, og konflikt med Iraq ville yderligere engagere Storbritannien imod Israel; så hvis freden skulle brydes, måtte det for himlens skyld være freden med Ægypten. Eden og Mollet overvejede i Paris, hvorledes deres egen Suez-aktion i så fald kunne passe ind i billedet. [Se videre 22. og 29. okt.]

De algierske oprørsledere efter arrestationen i Algiers lufthavn: fra venstre dr. Lacheref, Mohamed Boudiaf, Ahmed Hocine, Khider og Ben Bella.

22. okt. 1956 Mollet-regeringen [se 16. okt.] søgte i årets første halvdel at trænge oprøret i Algier [se 6. feb.] tilbage med en storstilet offensiv. Halvdelen af de franske styrker i Europa blev trukket til, så indsatsen kunne øges fra 200.000 til 400.000 mand. Men de militære resultater, der blev opnået, var politisk kostbare. Ferhat Abbas, den ledende algierske politiker som hidtil var gået ind for en forståelsespolitik, brød med franskmændene og sluttede sig til befrielses-komiteen i Cairo. Det var fransk opfattelse, at præsident Nasser støttede oprøret for at virkeliggøre sin drøm om et arabisk imperium fra Atlanterhavet til den persiske bugt. Et håndgribeligt bevis på den ægyptiske støtte fik franskmændene, da de i internationalt farvand udfor Algier opbragte den ægyptiske yacht »Athos« med 70 tons våben til algiererne, nok til at udruste 3000 mand. Frankrig hjemkaldte sin ambassadør fra Cairo i protest. Forsyninger til oprørerne blev smuglet ind gennem Marokko og Tunis, men sultan Mohammed og premierminister Bourguiba søgte også at overtale til våbenstilstand. Bourguiba og Marokkos kronprins var i Paris først i oktober og fortsatte mæglingsarbejdet efter aftale med den franske regering. Oprørets militære leder Mohammed Ben Bella og den politiske leder Mohammed Khider forhandlede i Rabat med sultanen og skulle fortsætte forhandlingerne med ham og Bourguiba i Tunis. De fløj i et af sultanens fly, men franskmændene tvang det ind over og ned i Algier og arresterede dem. Tunis og Marokko hjemkaldte deres Paris-ambassadører, og forhandlingsvejen blev lukket. [Se videre 29. okt., samt 31. maj 57]

Partisekretær Gomulka taler fra Kulturpaladset til Warszawas største massemøde om Polens friere fremtid.

24. okt. 1956

Krushchov kunne måske overbevise Tito om, at Polen måtte være rent russisk indflydelsessfære, men polakkerne var nu overbevist om, at den måtte være rent polsk [se 6. og 15. okt.]. Siden Poznan-opstanden havde de nationale kommunister vundet flertal i partiledelsen, og midt i oktober besluttede de — uden at spørge i Moskva — at rense ud ved et centralkomitemøde 19.—21. oktober. Det kom partilederne i Moskva for øre. De indbød partisekretær Edward Ochab til en forhånds-drøftelse, men han afslog. I et præsidiemøde den 18. oktober besluttede Sovjet-lederne at træffe militære forholdsregler mod den truende uro i Polen og Ungarn. Sovjet-tropperne i Østtyskland og Rumænien trak ind mod den polske og ungarske grænse, og i Polen fik den sovjetiske statholder, forsvarsminister, marskal Rokossovski ordre til efterårsmanøvrer omkring Warszawa. Mens den polske centralkomite begyndte sit møde, fløj Krushchov og Mikoyan, Molotov og Kaganovich uindbudt til Warszawa for at styre forhandlingerne. I et voldsomt opgør, hvor begge sider truede med åben kamp, hævdede polakkerne deres indenrigspolitiske selvstændighed, men garanterede for udenrigspolitisk loyalitet. De satte Rokossovski ud af den polske partiledelse og valgte Gomulka til førstesekretær, og de insisterede på kasernering af de russiske tropper, før forhandlinger om det fremtidige forhold kunne føres i Moskva. Russerne bøjede sig og fløj hjem. Gomulka proklamerede større frihed i Polens politiske og økonomiske liv, men indenfor socialistiske rammer og med polsk-russisk venskab. Rokossovski fik orlov. [Se videre 25. okt.]

Folkerejsning i Ungarn

Ungarsk frihedskæmper th. danser på hovedet af den faldne Stalin-statue. — Tv. rykker sovjetiske tanks ind i Budapest.

25. okt. 1956 Omvæltningen i Polen [se 24. okt.] gjorde et bevægende indtryk i Ungarn. Det var netop polske tilstande — et friere liv under socialisme — de ungarske studenter og unge arbejdere higede efter. Men i Ungarn modsatte den kommunistiske partiledelse under Ernö Gerö sig de reformer, som i Polen netop partiledelsen kæmpede for, og det blev afgørende for udviklingen. Demonstrationer for Polen den 22. oktober endte i et møde, hvor studenterne formulerede et reform-program i 16 punkter med krav om bl. a. tilbagetrækning af sovjetiske tropper, kardinal Mindszentys frigivelse og Imre Nagys udnævnelse til ministerpræsident. Studenternes agitation for programmet næste dag udviklede sig til massedemonstrationer foran nationalforsamlingen og radiohuset, efter at Gerö i en hård tale havde afvist al snak om indrømmelser. Aftenen igennem væltede mængden igennem byens gader. Den store Stalin-statue blev styrtet, og da masserne igen gik mod radiohuset, åbnede det forhadte sikkerhedspoliti ild på må og få. Om natten rullede sovjetiske tanks ind i Budapests gader. Tidligt om morgenen den 24. erklærede regeringen undtagelsestilstand, og en hård og blodig og bitter nedkæmpelse af opstanden tog fart. Men uroligheder var blevet til en folkerejsning, der ikke lod sig undertrykke. Den havde bredt sig over hele landet, og den ungarske hær kæmpede sammen med folket imod de sovjetiske styrker. Fra Moskva kom Mikoyan til Budapest. Han gennemtvang, at Nagy blev ministerpræsident og, da det ikke slog til, at Gerö blev afsat som partisekretær og afløst af János Kádár, der som Nagy havde siddet fængslet i stalinismens værste år. Men oprøret fortsatte. [Se videre 28. okt.]

Frihedskæmpere i erobret russisk tank. — Th. holder en ung Budapest-kvinde vagt.

28. okt. 1956

Den sovjetiske intervention mod den ungarske folkerejsning [se 25. okt.] var formelt sket efter anmodning fra den ungarske regering, og i de første dage af sin regeringstid behandlede Imre Nagy — frivilligt eller under tvang — opstanden mod Sovjet-regimet som et oprør mod de lovlige myndigheder. Men det kunne ikke undertrykkes, og regeringen kunne ikke regere. Ud over landet og i størstedelen af Budapest havde lokale revolutionsråd magten. Søndag den 28. oktober klagede vestmagterne til FNs sikkerhedsråd over den »voldelige undertrykkelse af det ungarske folks rettigheder«. Sovjets ambassadør affejede klagen som indblanding i Ungarns interne anliggender og opstanden som »fascistiske elementers« værk. Men samme dag var Mikoyan igen i Budapest, og Sovjet skiftede politik. Et forsøg blev gjort på at gentage det polske eksperiment i Budapest. Imre Nagy fik frihed til at lægge en kurs, hvormed regeringen kunne identificere sig med revolutionen og gøre sig til dens leder og således bringe den under kommunistisk kontrol. Nagy bekendtgjorde, at der var sluttet våbenstilstand; at den sovjetiske øverstkommanderende havde givet løfte om øjeblikkelig tilbagetrækning af alle tropper fra Budapest; forhandling ville blive indledt om tilbagetrækning af alle Sovjet-styrker fra Ungarn; sikkerhedspolitiet blev opløst; opstanden kunne ikke længere kaldes en »kontra-revolution« — den var en »folkelig demokratisk bevægelse til sikring af landets uafhængighed«. Fra Moskva udsendte Sovjet-regeringen en erklæring om, at spørgsmålet om stationering af russiske tropper i Ungarn skulle drøftes i Warszawa-pagtens råd. [Se videre 1. nov.]

Israel angriber, ultimatum fra London

Ægyptiske soldater under nærkamp efter Israels angreb.

29. okt. 1956 Israel [se 16. okt.] angreb Ægypten om aftenen med faldskærmstropper og på fire punkter over grænsen mellem Negev-ørkenen og Sinai-halvøen. I løbet af natten nåede stødkiler halvvejs til Suez og Ismailia. Hårde kampe stod fortsat ved hovedkvarteret Abu Aweigila syd for Gaza, hvorfra israelske panserstyrker stødte ud til kysten og afskar hele Gaza-området. Israels angreb kom, efter at en nyvalgt, Nasser-venlig regering i Jordan havde stillet sit lands hær under ægyptisk-jordansk-syrisk fælleskommando, og efter en forgæves fredsappel til Ben-Gurion fra Washington. Konseilspræsident Mollet [se 22. okt.] fløj til London tidligt den 30., og samme eftermiddag iværksatte Eden og han deres plan. De sendte et 12 timers ultimatum til Israel og Ægypten, uden på forhånd at underrette USA eller Commonwealth. Deri beordrede de krigshandlingerne indstillet og tropperne trukket 15 km tilbage fra hver sin side af Suez-kanalen; samtidig forlangte de af Ægypten ret til midlertidigt at besætte Port Said, Ismailia og Suez med fransk-britiske styrker for at sikre kanalen. I FNs sikkerhedsråd krævede USA på samme tidspunkt øjeblikkelig tilbagetrækning af alle israelske styrker fra ægyptisk territorium — ikke kun fra kanalen — og resolutionen forbød alle FN-lande at støtte Israel eller true med magtanvendelse i området. Storbritannien og Frankrig nedlagde veto mod den amerikanske resolution, deres første veto i FNs historie; den vestlige alliance var sprængt på spørgsmålet om krig eller fred; Sovjet stemte med USA. [Se videre 31. okt.]

En ung araber søger efter luftangreb at slukke i ruinerne af det, der var hans hjem i Port Said.

31. okt. 1956

Israel accepterede, men Ægypten forkastede blankt det fransk-britiske ultimatum [se 29. okt.]. Præsident Nasser afbrød de diplomatiske forbindelser, beordrede generalmobilisering og trak tilbage fra Sinai de styrker, der ikke allerede var slået eller taget til fange under israelernes hurtige og hårde fremrykning mod Suezkanalen. Samme onsdag morgen indledtes det fransk-britiske angreb på Ægypten. Mens store flådeenheder stod ud fra Malta, begyndte britiske og franske fly fra Cypern og fra hangarskibe et metodisk bombardement af militære mål, først og fremmest flyvepladser, under størst mulig skånsomhed overfor civilbefolkningen der over radioen på forhånd blev underrettet om de mål, der skulle angribes. En storm af protester rejste sig, specielt mod den britiske regering. Frankrig var direkte involveret i forberedelsen, ja tilskyndelsen til Israels angreb på Ægypten, men i nationalforsamlingen protesterede kun kommunister og poujadister og Mendès-France. I London tog Edens viceudenrigsminister Nutting sin afsked i protest, og underhuset var i oprør: oppositionen anklagede regeringen for at krænke FN-pagten, splitte Commonwealth, sprænge den anglo-amerikanske alliance og undergrave den internationale retsorden; debatten på mistillids-dagsordenen måtte for første gang i en menneskealder afbrydes, for at roen kunne genoprettes. I FNs sikkerhedsråd stillede Dag Hammarskjöld sit mandat til disposition, indtil samtlige stormagter havde erklæret ham deres tillid; rådet besluttede — mod Frankrigs og Storbritanniens stemmer — at indkalde ekstraordinær generalforsamling til debat af den amerikanske våbenstilstands-resolution, som de allierede havde blokeret med deres veto. [Se videre 2. nov.]

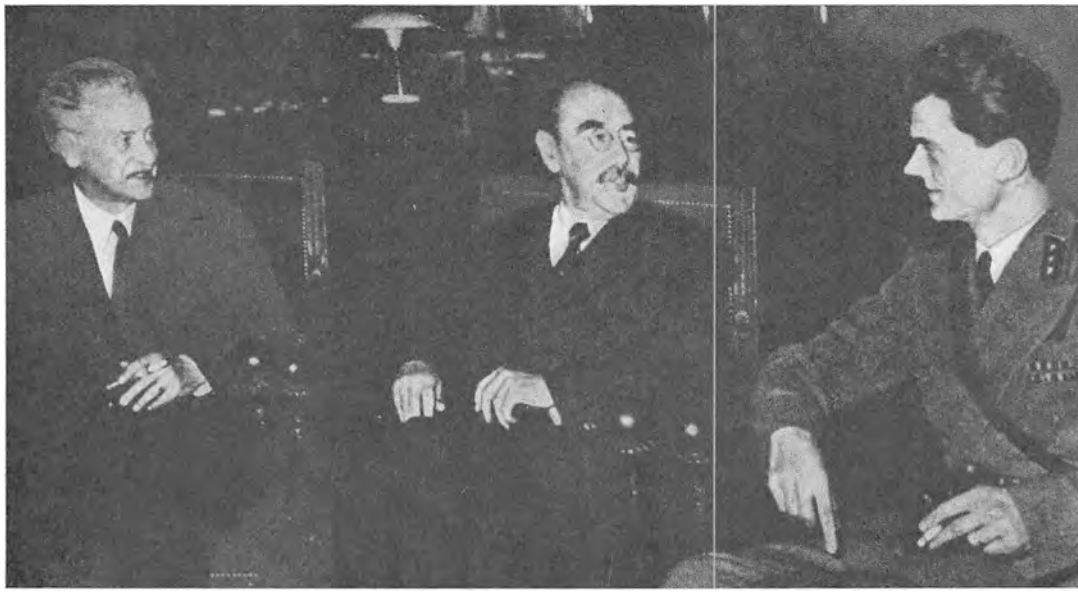

Under et møde i den frie, ungarske regering: ministerpræsident Nagy, i midten, med den tidl. præsident, minister u. p. Zoltan Tildy, og general Pal Maleter, der var lederen af modstandskampen i Budapest.

1. nov. 1956 Ministerpræsident Imre Nagy [se 28. okt.] fik hurtigt genvundet den tillid, som han havde sat over styr hos ungarerne i revolutionens første dage. Set fra Sovjets synspunkt gjorde han det galt — det var ikke ham, der kom til at lede revolutionen, men revolutionen, der ledede ham. I stedet for at prøve at holde Ungarn indenfor et måske friere folkedemokratis rammer sprængte han dem. Tirsdag den 30. oktober proklamerede han étparti-systemets endeligt. Han rekonstruerede regeringen som en national samlingsregering, med sig selv og Kadar som kommunistiske repræsentanter, tidligere præsident Zoltan Tildy og generalsekretær Bela Kovacs for det forbudte husmands-parti og fru Anna Kethly for det forbudte socialdemokrati. Han lovede frie valg og øjeblikkelig løsladelse af kardinal Mindszenty. Det var ikke reformer på det kommunistiske systems grundlag, som Sovjet måske havde tolereret, men sikker og vis ophævelse af det kommunistiske system. Det var en ubegrænset imødekommelse af revolutionens krav, der stillede Sovjet overfor valget mellem at miste al indflydelse i Ungarn eller gribe til andre midler. Foreløbig blev evakueringen af Budapest gennemført som aftalt, men samtidig blev meget betydelige forstærkninger trukket til fra Sovjetunionen og Rumænien. Imre Nagy protesterede overfor den sovjetiske ambassadør om onsdagen og meddelte ham, at Ungarn agtede at trække sig ud af Warszawa-pagten og erklære sig neutral. Sovjet-tropper blev ved at strømme over grænsen. Torsdag sendte han en note til generalsekretær Hammarskjöld og bad FN og stormagterne garantere Ungarns neutralitet. Fredag bad han FN beordre russisk tilbagetrækning og trak sine egne styrker i stilling omkring regeringsbygningen. [Se videre 4. nov.]

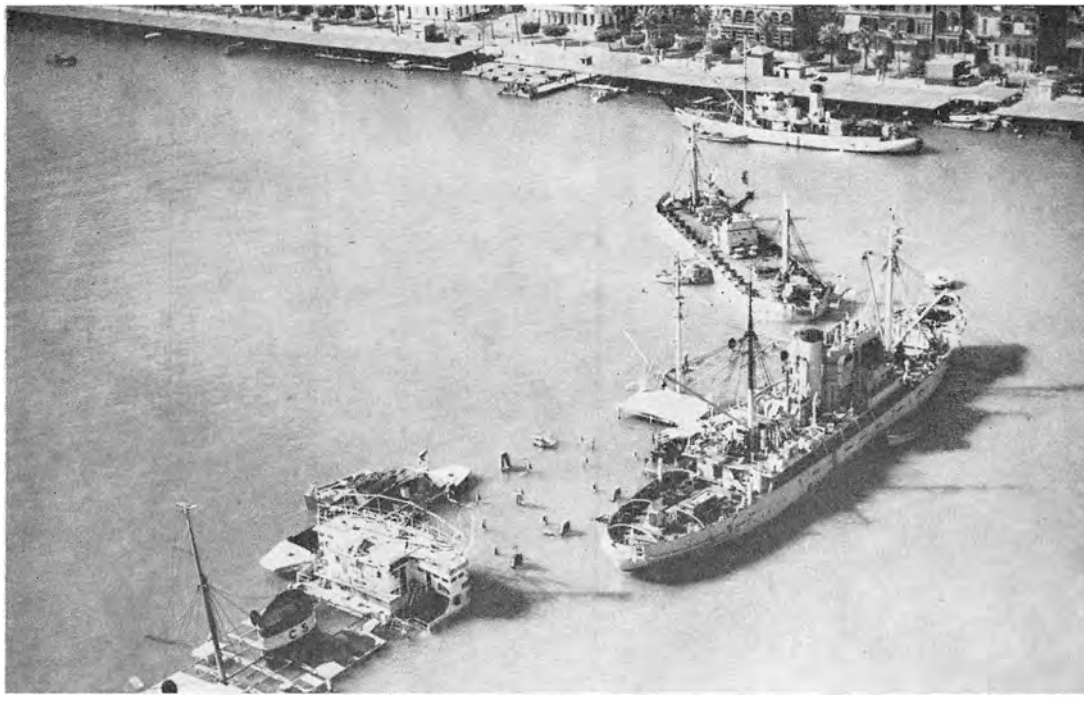

Indsejlingen til Suez-kanalen blokeret af sænkede skibe i Port Said.

2. nov. 1956

I Sinai-ørkenen havde Israel tilføjet den ægyptiske hær et sviende nederlag pany [se 31. okt.], men Nasser fortiede ydmygelsen og kunne gøre det, fordi hovedfjenden nu var den fransk-britiske overmagt, hvis uophørlige bombeangreb forberedte invasionen langs Suez-kanalen. Det erklærede formål med den allierede »politiaktion« var på verdens vegne at holde kanalen åben, men det første den opnåede var kanalens lukning — torsdag morgen dirigerede Nasser de første af syv skibe med cement ud i kanalen, hvor de blev sænket som spærringer for invasionen. Få timer efter blev i New York FNs ekstraordinære generalforsamling åbnet af udenrigsminister Dulles, der »med det tungeste hjerte« rejste anklagen mod de tre FN-stater for angreb på en fjende, før mulighederne for en fredelig løsning af Suez-konflikten var udtømt og i strid med FN-pagtens principper og formål. Den amerikanske resolution henstillede til alle parter omgående at indstille skydningen og trække sig tilbage. Canadas udenrigsminister Lester Pearson fordømte den fransk-britiske aktion, men fandt blot og bar våbenstilstand for lidt — FN måtte sende en politistyrke til at skille araberne fra Israel. Den britiske ambassadør Sir Pierson Dixon svarede, at Storbritannien med glæde ville vige for en FN-styrke, der kunne sikre freden i området; men indtil FN kom, måtte aktionen gå videre. Tidligt fredag morgen vedtog FN våbenstilstands-opfordringen med 64 stemmer mod fem — de tre angribere samt Australien og New Zealand. Cairo havde 55 gange luftalarm i løbet af fredagen, og flådeenhederne fra Malta nærmede sig nu. [Se videre 6. nov.]

Budapest begraver sine døde.

4. nov. 1956 Sovjetunionen indledte lørdag — som lovet — forhandlinger med Nagy-regeringen om tilbagetrækning af russiske tropper fra Ungarn [se 1. nov.]. Nagy forhandlede selv med russerne om eftermiddagen i regeringsbygningen, og om aftenen sendte han sin nye forsvarsminister, general Pal Maleter, en af revolutionens helte, til det russiske hovedkvarter i Tököl. Efter midnat blev forhandlingerne afbrudt, da chefen for det sovjetiske sikkerhedspoliti, general Ivan Serov uventet af alle trådte ind og arresterede den ungarske delegation. Kl. 5 søndag morgen angreb stærke Sovjet-styrker Budapest fra alle sider. Tyve minutter senere hørte man sidste gang Nagy i radioen: »Sovjet vil styrte den lovlige regering. Vore tropper kæmper. Regeringen er på sin post. Jeg bekendtgør dette til folket og til hele verden«. Tre timer senere var radioen tavs. I New York kaldte USA FNs sikkerhedsråd [se 2. nov.] i ekstraordinært møde søndag formiddag og forlangte øjeblikkelig indstilling af det sovjetiske angreb og tilbagetrækning af tropperne fra Ungarn. Sovjet nedlagde veto mod resolutionen. I Budapest søgte Imre Nagy og 30 andre asyl i den jugoslaviske ambassade, kardinal Mindszenty tog sin tilflugt til den amerikanske ambassade. I New York trådte generalforsamlingen sammen søndag eftermiddag og vedtog den amerikanske resolution med 50 stemmer mod 8 — Indien og de arabiske lande stemte ikke. Sovjet fortsatte angrebet over hele Ungarn. Budapest som by faldt hurtigt, men den ungarske hærs kaserner holdt ud i tre dage og arbejderne på Csepeløen i hele fem dage. [Se videre 6. og 14. nov.]

Franske invasionsstyrker går i land ved Port Said.

6. nov. 1956

Canadas forslag om udsendelse af en FN-styrke til Mellemøsten [se 2. nov.] blev vedtaget af generalforsamlingen [se 4. nov.] tidligt søndag morgen, og Hammarskjöld fik 48 timer til at organisere styrken og FN-kommandoen. Samtidig pålagde en ny resolution ham at kræve våbenstilstand inden tolv timer. Men klokken otte mandag morgen begyndte den britisk-franske luftlande-aktion ved Port Said. 1100 faldskærmssoldater landede på begge sider af kanalen. Flyvepladsen ved Port Said blev erobret, og bølge efter bølge af forstærkninger landede nu. Om eftermiddagen opgav Port Saids guvernør fortsat modstand og indledte våbenstilstands-forhandlinger. Betingelserne blev accepteret om aftenen, men pludselig igen annulleret og kampene genoptaget. Samtidig fik Eden i London et brev fra Moskva, og der var sammenhæng mellem de to ting. For første gang intervenerede russerne direkte i Suez-aktionen. Ministerpræsident Bulganin skrev, at krigen i Ægypten kunne blive til verdenskrig, hvis ikke Storbritannien øjeblikkelig gik ind på våbenstilstand; Sovjetunionen ville knuse angriberne, om fornødent med raketvåben. I løbet af natten accepterede både Ægypten og Israel våbenstilstands-kravet og planen om en FN-kommando. Tidligt tirsdag rapporterede finansminister Macmillan en katastrofal storm mod de britiske dollar-reserver. Få timer senere indstillede London og Paris skydningen og standsede fremrykningen syd for Port Said. Det officielle mål var jo nået: krigen var standset, og FN var på vej. Eisenhower, der samme dag blev genvalgt til præsident, ringede for at lykønske Eden med beslutningen, men da han hørte, at det ikke betød omgående fransk-britisk tilbagetrækning, fortrød han. [Se videre 14. og 21. nov.]

Gomulka holder balancen

Partisekretær Gomulka modtages i Moskva af Krushchov og Bulganin.

14. nov. 1956 Den ungarske revolution mod det kommunistiske styre [se 4. nov.] blev fulgt med inderlig sympati i den vestlige verden, og dens undertrykkelse fremkaldte intens indignation langt ind i de kommunistiske partiers rækker. I Forenede Nationer [se 6. nov.] måtte Sovjet-blokken — kun støttet af Indien og Jugoslavien — gang på gang afvise kravet om øjeblikkelig tilbagetrækning af tropperne og kunne gøre det, fordi FN ingen fysisk mulighed havde for at gennemtvinge det. Også i Polen gjorde den ungarske tragedie det dybeste indtryk — den kunne så nær være blevet polakkernes egen — men anti-sovjetiske demonstrationer i de kritiske døgn væltede ikke balancen i den polske politik, der blev holdt inden for de begrænsede muligheder. Som Nagy havde løsladt kardinal Mindszenty, frigav Gomulka kardinal Wyszynski fra internering. Budskabet i hans første prædiken den tragiske 4. november var, at Polen »har større behov for heroisk arbejde end heroisk død«. Wyszynski var trods alle overgreb villig til at bede Polens katolikker støtte Gomulkas bestræbelser. Til gengæld kunne Gomulka, dagen før han fløj til Moskva, afskedige marskal Rokossovski som forsvarsminister og sende ham og de fyrre andre Sovjet-officerer, der havde haft kommandoen over den polske hær, tilbage til Rusland ... under store æresbevisninger. I Moskva fik Gomulka konkret tilsagn om, at Sovjets økonomiske udnyttelse af Polen skulle ophøre, og de sovjetiske troppers bevægelser i Polen blev gjort afhængig af regeringens viden og samtykke. [Se videre 21. og 22. nov.]

Danske FN-soldater har afløst britiske soldater ved Suez-kanalen.

21. nov. 1956

Suez-aktionen [se 6. nov.] kostede angriberne 200 dræbte og Ægypten 2000 samt hovedparten af det krigsmateriel, østblokken havde leveret. Der var våbenstilstand nu ved FNs [se 14. nov.] intervention. Ægypten havde lidt militært nederlag, men Nasser undgik at skulle anerkende det. Storbritannien og Frankrig havde lidt politisk nederlag, men nægtede at indse det. Paradokset viste sig i spørgsmålet om tilbagetrækning af tropperne og genåbning af kanalen: de allierede ville ikke vige, før de havde sikret aktionens politiske resultat — Nasser ville ikke have kanalen ryddet, før tropperne var væk. 32 sænkede skibe spærrede for sejladsen. Britiske og franske bjergnings-fartøjer var for hånden, men måtte ikke tage fat. FN-styrken, der skulle løse Suez-knuden, blev organiseret hurtigt ved enorme anstrengelser fra Hammarskjölds side, med aktiv canadisk og skandinavisk støtte. En uge efter våbenstilstanden landede de første FN-soldater ved Ismailia, og den 21. november rykkede norske FN-styrker ind i Port Said. Deres ankomst besvaredes med symbolsk tilbagetrækning af en britisk bataljon, men Storbritannien og Frankrig ville ikke, selvom FNs generalforsamling den 24. november fornyede kravet, gå med til almindelig retræte, før FN-korpset nåede op på fuld styrke. Stædigheden virkede mod sin hensigt: det sinkede kanalens genåbning og vanskeliggjorde Vesteuropas olieforsyning til vinteren. Det ødelagde også muligheden for en hurtig bedring af det vestlige samarbejde. USA ville ikke genoprette alliancen, før franske og britiske soldater var væk fra Suez. I fire uger var den diplomatiske forbindelse mellem London og Washington lammet. [Se videre 11. dec., samt 26. marts 57]

Russisk patrulje sætter sig i respekt.

22. nov. 1956 Sovjet havde søgt at give undertrykkelsen af den ungarske folkerejsning en slags legalt skær ved at oprette en »revolutionær arbejder- og bonderegering«, på hvis formelle anmodning Sovjet-styrkerne havde »genoprettet ro og orden« i landet [se 14. nov.]. Dens leder var János Kádár, kommunistpartiets generalsekretær, der nu for sent skulle prøve at spille Gomulkas rolle i Ungarn. Men for ungarerne var han en ren og skær quisling, et redskab for besættelsesmagten, og som russerne ikke reelt gav ham magt, gav ungarerne ham ikke myndighed. Landet strejkede og blev ved at strejke. Kádár erklærede, at hans politik ville søge — inden for det socialistiske systems rammer — at nå mange af de mål, Nagy havde sat... han ville ikke genoprette sikkerhedspolitiet, han ville fjerne den røde stjerne fra det ungarske flag, han ville afskaffe hærens russiske uniformer, han ville forhandle om russisk tilbagetrækning... men Ungarn strejkede videre. Kádárs virkelige magtesløshed blev vist med Imre Nagys skæbne. I forhandling med den jugoslaviske regering, der havde givet Nagy og de andre asyl i Budapest-ambassaden, tilsagde Kádár frit lejde for dem til at vende tilbage til deres hjem. På Titos forlangende bekræftede Kádár sit tilsagn skriftligt den 21. november og tilføjede, at de ikke ville blive udsat for straffeforanstaltninger. Om aftenen den 22. kom en bus til ambassaden for at køre dem hjem, men Sovjet-officerer overtog føringen, da bussen var fuld, og kørte til det sovjetiske hovedkvarter. Imre Nagy og hans ledsagere blev ført til Rumænien. To år senere blev Nagy henrettet sammen med general Pal Maleter. [Se videre 12. jan. 57]

Nationalistiske negerledere, der er arresteret for forræderi, efter grundlovsforhør i Johannesburg.

5. dec. 1956

Sydafrika [se 16. maj 50] var med sin *Apartheid*-politik det eneste land, der havde gjort racediskrimination til et ideelt og lovfæstet princip, og år efter år gav den øvrige verden sin forargelse udtryk i FN. Den sydafrikanske nationalist-regering, der siden dr. Malans tilbagetræden i 1954 blev ledet af Johannes Strijdom, betragtede de tilbagevendende FN-debatter som utilladelig indblanding i landets interne anliggender og svarede med år for år at forlade FNs generalforsamling. I sin racepolitiks principper talte nationalist-regeringen for næsten hele den hvide befolkning i Sydafrika, og det var på det grundlag, at den øgede sit parlamentariske flertal i 1953 og igen i 1958. 95% af Sydafrikas europæere var fuldstændig enig om, at den hvide civilisations særstilling og overherredømme måtte sikres og hævdes. Der kunne være uenighed om metoderne — om hvorvidt *Apartheid*-politikkens skarpe adskillelse af sorte og hvide samfund var økonomisk gennemførlig, — men det var ud fra økonomiske, ikke moralske synspunkter. Derimod var der aktiv modvilje mod de udprægede politistatsvaner, nationalist-regeringen tillagde sig. Nok var de hvide, der mente, at Sydafrikas fremtid måtte bygges på racernes samarbejde og lige ret, kun et uendeligt lille og politisk ineffektivt mindretal, men derfor var det dog ikke berettiget at arrestere dem som højforrædere, som nu skete. 156 prominente modstandere af *Apartheid*, deraf 103 negerledere med den afrikanske nationalkongres' præsident Albert Luthuli i spidsen, blev taget ved en natlig razzia. Under forundersøgelses-forhørene, som varede et år, blev sigtelsen frafaldet mod 65 af dem, og selve processen løb ud i sandet. [Se videre 3. feb. 60]

Alliancen vil forny sig

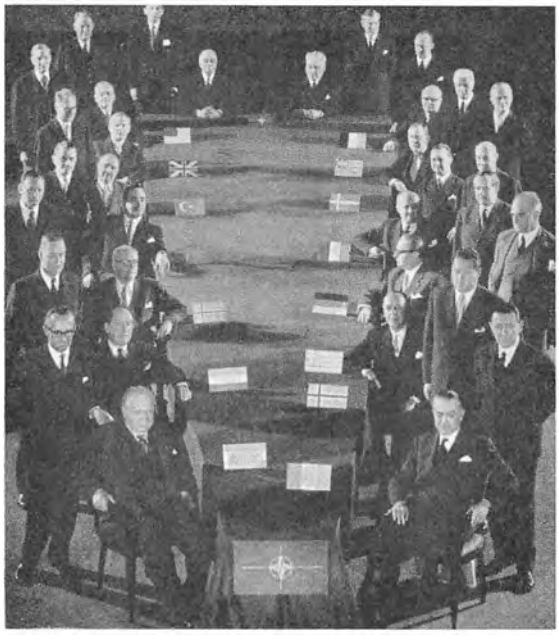

NATO-rådet under mødet i Paris — Th. underholder Dulles sig med rådets præsident, udenrigsminister Bech, Luxembourg, mens Lloyd ser til.

11. dec. 1956 Den anglo-amerikanske alliances sammenbrud i Suez-krisen [se 21. nov.] var en enorm belastning for konfliktens hovedmænd, og det psykiske pres tog sin fysiske pris. Udenrigsminister Dulles brød sammen i novembers første dage og blev indlagt med underlivssmerter, der ved operation viste en lokal tarmkræft. Premierminister Eden fik midt i november feberanfald, der tydede på, at hans gamle galdelidelse var ved at bryde op, og han blev sendt til Jamaica på tre ugers rekreation. Først i december var begge dog — noget overraskende — atter på deres poster og alliancen lige lidt i stand. USA var villig til at hjælpe Storbritannien med krisens praktiske konsekvenser — olieleverancer og dollarkredit — men politisk var der ingen imødekommenhed. På Atlant-rådets møde i Paris nægtede Dulles at holde den traditionelle vestmagt-drøftelse med den britiske og franske udenrigsminister — det skulle vente til de sidste britiske og franske soldater havde forladt Suez ved årets udgang. Tre af NATO's udenrigsministre — Pearson fra Canada, Lange fra Norge, og Martino fra Italien — havde på rådets vegne i årets løb overvejet, hvorledes Atlant-alliancens ikke-militære samarbejde kunne fremmes, og der blev nu pålagt alle en pligt til kollektiv, udenrigspolitisk rådslagning i fremtiden. Ville man ændre sin udenrigspolitik, måtte man sige det først. Stormagterne tog deres forbehold. Samtidig blev der givet generalsekretæren udvidede politiske beføjelser, så han kunne blive den aktive koordinator af et udvidet Atlant-samarbejde. Belgiens udenrigsminister Spaak blev valgt til ny generalsekretær efter Lord Ismay. [Se videre 17. dec., samt 9. jan. 57]

Eisenhower og premierminister Nehru på vej til præsidentens farm i Gettysburg.

17. dec. 1956

USA's standpunkt [se 11. dec.] i Suez-krisen var — med vicepræsident Nixons aldrig svigtende sans for sårende ord — »Amerikas anden uafhængigheds-erklæring«. Der var intet heroisk i det amerikanske brud med britisk politik. For Dulles var det ikke blot et moralsk princip, men en praktisk nødvendighed, at magterne skulle forsage brugen af magt som redskab for national politik. Hvis USA affandt sig med fransk-britisk magtanvendelse i Suez, blev det svært at holde Syngman Rhee i ave i Korea og Chiang Kai-shek på Formosa, og man ville vanskeligere kunne overbevise tyske nationalister om, at magt ikke skulle løse det tyske problem. Men ud af den specielle situation i Suez kom naturligvis en identifikation mellem amerikansk politik og antikolonialisme, og muligheden for at vinde indflydelse og venner ad denne vej måtte udnyttes. Premierminister Nehru var et år før — efter Bulganins og Krushchovs rejse i Indien [se 18. nov. 55] — blevet indbudt til at besøge Eisenhower, og denne officielle visit blev nu gennemført under udfoldelse af helt overstrømmende amerikansk gæstfrihed. Eisenhower sendte sin nye jetmaskine til London for at hente Nehru, og til det officielle forhandlingsprogram i Washington føjedes to døgn på tomandshånd på Eisenhowers farm ved Gettysburg. Indiens alliancefri udenrigspolitik, som Dulles tidligere havde kaldt »amoralsk«, mødte nu fuld forståelse hos USA. [Se videre 9. jan. 57 og 2. april 59]

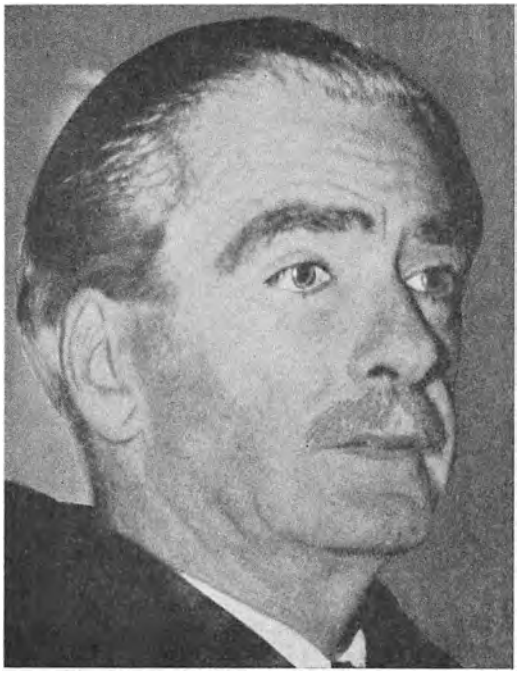

Eden forlader Sandringham slot efter at have indgivet sin afskedsbegæring. — Den nye premierminister Macmillan ankommer til Downing Street efter sin tiltrædelse.

9. jan. 1957 Sir Anthony Eden [se 11. dec. 56] blev fældet af Suezkrisen. Rekreation på Jamaica var ikke nok til at rette helbredet op. Lægerne forlangte, at han skulle gå af, og han bøjede sig for dem, selvom det måtte se ud som anerkendte han sit nederlag. Dét gjorde han aldrig. Han forlod landet for at søge styrke i et bedre vinterklima og for at give sin efterfølger, finansminister Harold Macmillan, ro til at lægge en ny politik. Storbritannien var blevet en mindre stormagt, trængt militært, politisk og økonomisk. Storpolitisk havde tilbageslaget til følge, at Mellemøsten nu lå som udækket ingenmandsland, et magtpolitisk tomrum der måtte friste Sovjet til yderligere indsats. Efterretninger fra Syrien viste, at Sovjet allerede var i fuld gang, og det ændrede Mellemøstens betydning for amerikansk politik [se 17. dec. 56]. Nu var ikke kommercielle, men strategiske interesser truet. Præsident Eisenhower bekendtgjorde straks efter nytår, at USA ville stille sin magt til disposition til sikring af de arabiske landes uafhængighed. Under »Eisenhower-doktrinen« ville USA sætte sin militære styrke ind i forsvaret for ethvert land i Mellemøsten, der blev angrebet eller undergravet af »den internationale kommunisme«, såfremt det selv ønskede det. Bagdad-pagtens medlemmer og Saudi-Arabien sagde ja tak, også til den beskedne økonomisk-militære bistand der fulgte med straks, men Syrien, Jordan, Ægypten og Yemen var ikke interesseret. Eisenhower-doktrinen forlangte, at araberne åbent skulle tage parti imod Sovjet, tilmed uden at få for det den økonomiske udviklingshjælp der var deres nærmeste behov. [Se videre 6. og 24. marts]

Ministerpræsident Chou En-lai ved ankomsten til Warszawa mellem ministerpræsident Cyrankiewicz tv. og partisekretær Gomulka.

12. jan. 1957

Begivenhederne i Polen og Ungarn [se 22. nov. 56] fremkaldte en langvarig, næsten lammende konflikt om den østeuropæiske politik i Sovjetunionens partipræsidium, og en følge deraf blev den første direkte, kinesiske intervention i kommunistisk Europa-politik. Kineserne [se 4. aug. 55] havde reageret skarpt mod Krushchovs hemmelige tale på den 20. partikongres [se 14. feb. 56], fordi den blev holdt uden forudgående rådslagning med de øvrige kommunistpartier. Afstaliniseringen berørte jo dem ligeså meget. De havde ikke kunnet forberede den politiske kursændring, og de blev ved den hensynsløse forbigåelse tvunget til at desavouere deres egen politik uden varsel. Til denne taktiske fadæse kom det ideologiske fejltrin, som Krushchov i deres øjne begik ved at søge tilnærmelse til Tito — det måtte ikke tolereres, at en kommunistisk stat forblev neutral. De var enige i, at hvert land måtte anlægge sin vej til socialismen efter sine særlige omstændigheder, og de mente, at Sovjet havde fremkaldt krisen i Polen og katastrofen i Ungarn netop ved ikke at drage de fornødne konsekvenser af denne nye doktrin. Følgen måtte nu være, at Sovjetunionen afgav sin ret til at diktere hele kommunist-blokkens politik. Nok var Sovjet som den stærkeste stat blokkens ledende magt, men blokkens politik måtte fastlægges i fællesskab, under hensyntagen til andre end Sovjet. Ministerpræsident Chou En-lai fløj til Moskva lige efter nytår, for at docere Pekings synspunkter, og tog videre til Warszawa, hvor han demonstrativt anerkendte Polens ret til at finde sin egen, kommunistiske vej. [Se videre 13. og 30. april og 13. august]

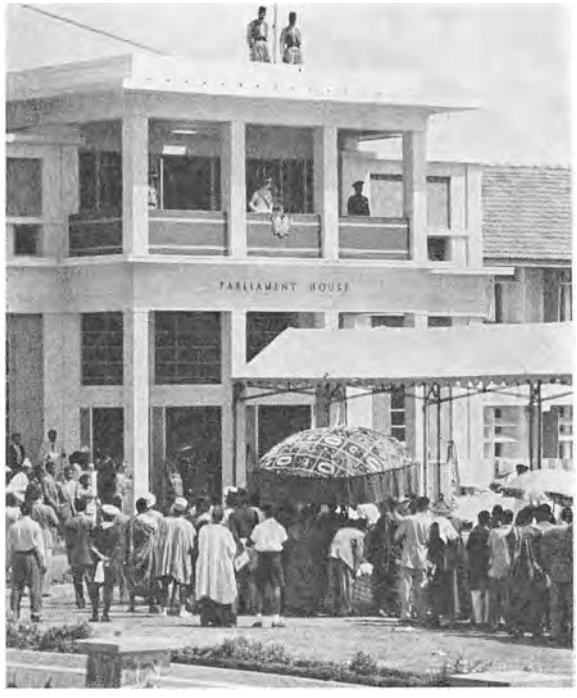

Hertuginden af Kent viser sig på parlamentets balkon i Accra efter på dronning Elizabeths vegne at have proklameret Ghanas uafhængighed. — Th. danser hun med premierminister Nkrumah ved gallaballet om aftenen.

6. marts 1957 Næsten som et argument imod påstanden om, at Storbritannien [se 9. jan.] havde fået et tilbagefald til kolonimagtvaner, blev Ghana en selvstændig stat og valgte at blive medlem af det britiske Commonwealth [se 26. jan. 50]. Som det første frigjorte negerland i Afrika var Ghana et eksempel på britisk koloni-politik under rolig og positiv afvikling. Det var kommet som et chok for koloni-administrationen, at den afrikanske nationalisme slog først og voldsomst ud i landet på Guldkysten i 1948, men med Labour-regeringens reformindstilling blev reaktionen et program for en hurtig udvikling af politiske selvstyre-institutioner. Udviklingen var måske ikke hurtig nok for de unge nationalisters aggressive leder, dr. Kwame Nkrumah — han blev fængslet i 1951 for sin ophidsende kampagne for »selvstyre nu« — men han gik året efter lige fra sit fængsel til posten som den første, valgte regeringschef. Nkrumah blev som premierminister en uventet moderat leder, hvis samarbejdsvilje igennem de sidste, eksperimenterende år før uafhængigheden tegnede ham som en kommende afrikansk statsmand af et nehrusk format. På den modsatte side af Afrika, i Kenya [se 20. okt. 52] hvor en hård kolonipolitik omsider havde fået magt over Mau-Mau-bevægelsen, blev Ghanas selvstændighed set som et løfte om, at hele det sorte Afrikas frigørelse var kommet inden for rækkevidde. Men i Kenya, i Centralafrika og i Sydafrika følte europæerne Ghanas indtræden i Commonwealth som en trussel. [Se videre 24. marts, samt 8. dec. 58 og 15. marts 61]

Præsident Sukarno tv. opsøger sin vicepræsident, dr. Hatta i hans hjem for at få hans støtte til en strengere politik.

14. marts 1957

Indonesien [se 18. april 55], det udstrakte ø-rige mellem Malaya og New Guinea, burde med sine 82 mill. indbyggere og betydelige naturressourcer være en af de stærkeste økonomiske og politiske faktorer i Sydøst-Asien. Men efter syv års selvstændighed var det et statssamfund i opløsning og et umodent demokrati i forfald. Java, den centrale ø i riget med 50 mill. af indbyggerne, havde ladet sig ernære af de rigere, mindre befolkede øer udenom — Sumatra, Borneo og Celebes — så for dem betød det hollandske koloniherredømmes ophør ikke enden på udbytning. Dertil kom utilfredshed med en udbredt korruption indenfor centralregeringens bureaukrati. Unge officerer prøvede efter ægyptisk mønster et statskup mod Sukarno sidst i 1956, og da det slog fejl, gennemførte militæret sidst på vinteren lokale kup på Sumatra og Borneo for at tvinge centralregeringen til at tage mindre tribut fra øerne. Sukarno svarede den 14. marts med at erklære landet i belejringstilstand. Vicepræsidenten, dr. Mohammed Hatta, der ligeså meget som Sukarno havde været frihedskampens helt, brød nu med ham, og regeringen Sastroamidjojo trådte tilbage. Et forretningsministerium under dr. Djuanda blev indsat i stedet, og ved siden af og over parlamentet oprettede Sukarno et »nationalråd« af repræsentanter for landets dele og samfundets lag. Han ville væk fra parlamentarismen og i stedet indføre et »ledet demokrati«, ikke så lidt inspireret af det han havde lært på rejser i Kina og Sovjet i det sidste år. [Se videre 18. april 58]

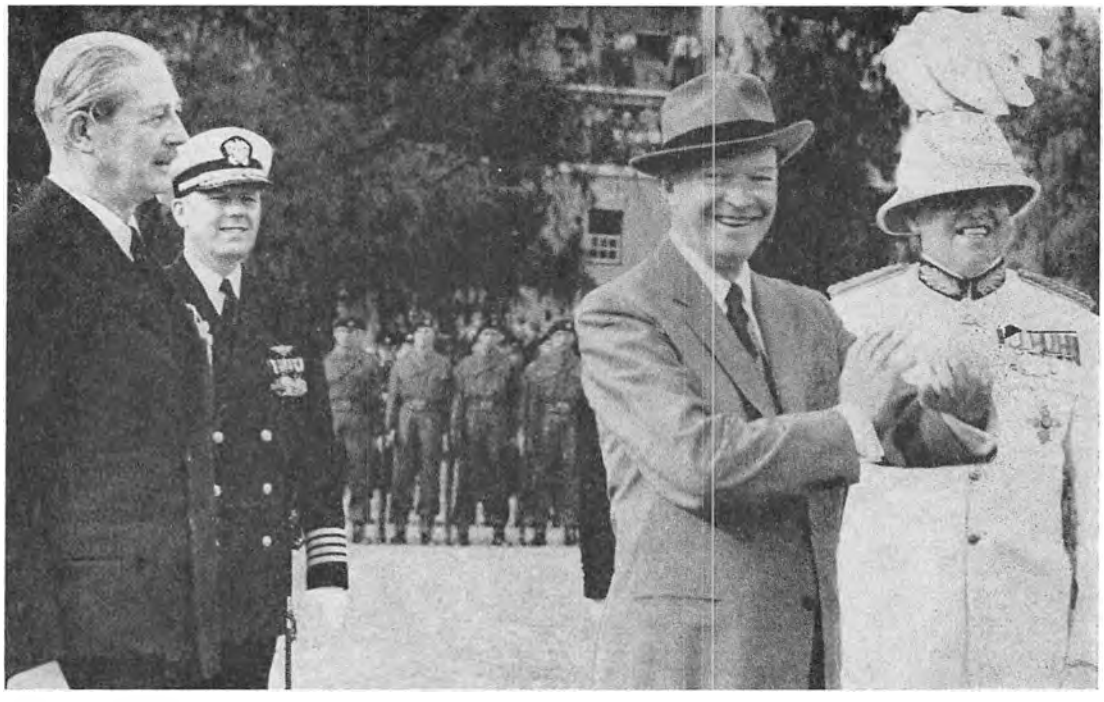

Præsident Eisenhower bydes velkommen til Bermuda af premierminister Macmillan tv. og guvernør Sir John Woodall th.

24. marts 1957 Omsider kunne den vestlige alliance genoprettes. For USA [se 9. jan.] måtte forudsætningen være, at FNs resolutioner i Suez-spørgsmålet blev respekteret. Det kneb med at få Israel til at trække sig tilbage fra ægyptisk territorium. Ben-Gurion ville ikke vige, før han havde sikkerhed for, at Ægypten nu ville lade Israels skibe gå gennem Suez og Aqaba-bugten, men Ægypten ville intet garantere før rømning var gennemført. FN insisterede også, og først under trussel om sanktioner bøjede Israel sig. Konseilspræsident Mollet kunne så flyve til Washington og slutte fred med USA, hvilket var lettere end ventet, for man kunne tale om noget andet: nu var der udsigt til gode fremskridt snart for europæisk samarbejde. Præsident Eisenhower foreslog premierminister Macmillan [se 6. marts], at det britisk-amerikanske forlig skulle sluttes på britisk jord, og i Bermuda nåede de to regeringschefer til meget omfattende forståelse — ikke mindst om fremtidigt atomsamarbejde [se 28. nov. 55]. Macmillan var indstillet på, at en del af hans økonomiske vanskeligheder skulle overvindes ved en revision af britiske forsvarsplaner: vægten skulle nu lægges på atom- og raketvåben, og for at spare blev det aftalt at Macmillan skulle have leveret og stationeret amerikanske mellemdistance-raketter som projektiler til sine atom- og brintbomber. Dermed opnåede USA en fremskudt, europæisk position for sine strategiske våben, samtidig med at Storbritannien fik mulighed for at parere fremtidige, sovjetiske raket-trusler af den slags, der kom under Suez. [Se videre 17. april og 15. maj]

Den ceremonielle undertegnelse af Europa-traktaterne i Campidoglio — fra venstre forbundskansler Adenauer og statssekretær Hallstein, Tyskland, samt premierminister Antonio Segni og udenrigsminister Gaetano Martino, Italien.

25. marts 1957

Drevet frem ikke mindst af udenrigsminister Spaaks europæiske id nåede de seks lande i Kul- og Stål-Fællesskabet overraskende hurtigt enighed om den vanskelige vej til en økonomisk union [se 4. juni 56]. Lige før Spaak skulle tiltræde som NATOs generalsekretær, kunne han aflevere de færdige traktater om Europas Økonomi-Fællesskab og Atomenergi-Fællesskab. Ved undertegnelsen i Rom tog de seks landes regeringer et uigenkaldeligt skridt henimod den virkelige forening af Europa. De forpligtede sig ikke blot til at åbne et fælles, vesteuropæisk marked med 165 millioner forbrugere, men også til et altomfattende, økonomisk samarbejde, der inden 1970 skulle forvandle de seks landes nationaløkonomier til én økonomisk enhed, fundamentet for det politiske Europa. For det bredere, mindre forpligtende handelssamarbejde, der gennem OEEC havde nået et størstemål af liberalisering, skabte det nye Fællesmarked et svært problem, for de seks lande ville beskytte sig bag en fælles toldmur, mens de arbejdede sig sammen i økonomisk union. Ikke mindst for britisk eksport kunne denne toldmur skabe vanskeligheder, men Storbritannien kunne af principielle grunde ikke gå med til at afgive suverænitet til en unions overstatslige institutioner og af praktiske grunde ikke gå ind bag en toldmur, som spærrede for den fri import fra Commonwealth. Så den britiske regering foreslog i stedet, at OEEC skulle danne et industrielt frihandels-område i Vesteuropa, hvor De Seks nok i fred kunne bygge deres økonomiske union, men dog lod andre europæere smutte frit ind med varer gennem en bagdør i toldmuren. [Se videre 17. april 58]

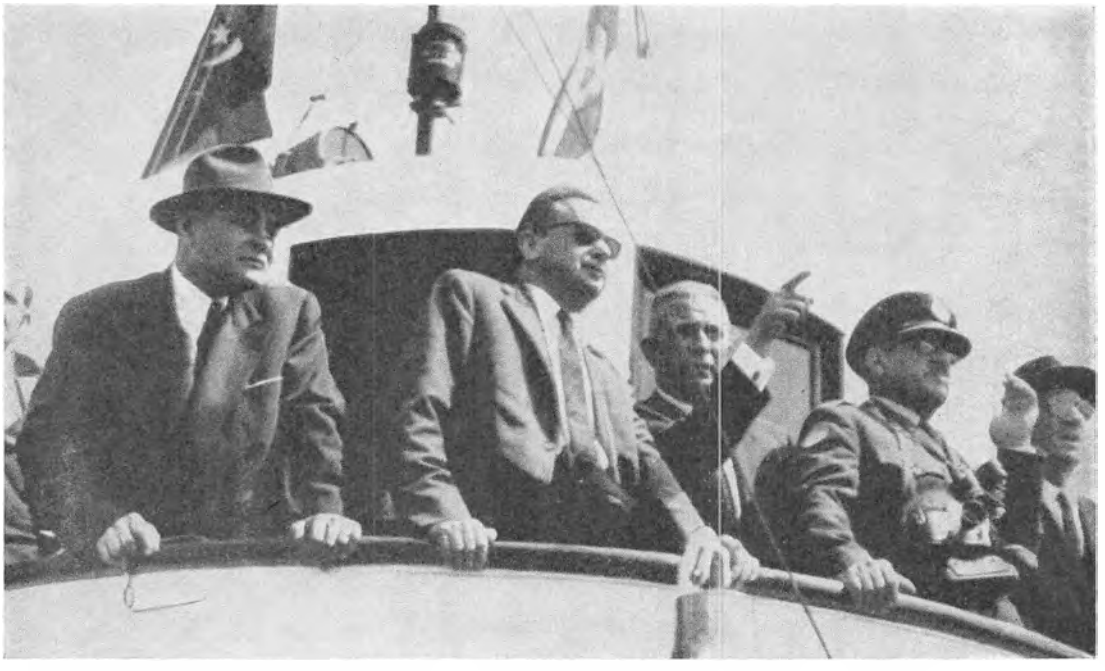

Generalsekretær Hammarskjöld følger fra et hollandsk bjærgningsfartøj hævningen af »Edgar Bonnet«, det sidste sænkede skib i kanalen ved Ismailia. Tv. undergeneralsekretær Bunche og th. i uniform FN-styrkens chef, general E. M. Burns, Canada.

26. marts 1957 Mens FN-styrkens 6000 mand fra ti lande [se 21. nov. 56] indtog deres positioner for at overvåge våbenhvilen mellem Israel og Ægypten, ryddede 32 bjærgnings-fartøjer fra syv lande kanalen for et halvt hundrede spærringer. Det gik hurtigere end ventet. Det første skib sneg sig igennem sidst i februar. Efter hævningen af »Edgar Bonnet« var der klar bane for skibe over 10.000 tons, og den første konvoj blev lodset igennem den 29. marts. Fjorten dage senere var sejladsen fri, og præsident Nasser afgav til FN en formel erklæring om, at han garanterede kanalens effektive og uindskrænkede drift i overensstemmelse med den gamle Suez-konvention. Han ville ikke gå med til at afgive kanalen til en international administration, og han ville ikke forhandle med SCUA, Suez-kanal-brugernes sammenslutning. Et vagt forsøg blev gjort på at gennemføre en boykot, men skibsrederne var ikke meget for det, og midt i maj stillede den britiske regering sine rederier frit. Den franske regering protesterede endnu en gang i FNs sikkerhedsråd. En gruppe engelske konservative parlamentsmedlemmer trådte udenfor partiet i protest mod Macmillans »kapitulation«, og den tidligere fungerende udenrigsminister, Lord Salisbury forlod regeringen. Men kampen var ovre. Kanalen var Nassers, og Israel kunne stadig ikke besejle den. Et år efter nåedes overenskomst om, at Ægypten skulle give 81 mill. dollars i kompensation for nationaliseringen. Den israelske regering forbeholdt sig »ved passende lejlighed« at sende et prøveskib gennem kanalen for at hævde sin ret til fri passage. [Se videre 14. april, 31. maj, 2. aug., samt 21. maj 59]

Den nyudnævnte udenrigsminister Gromyko med førstesekretær Krushchov.

13. april 1957

Førstesekretær Krushchovs dominerende stilling i den sovjetiske partiledelse var blevet undergravet siden Polen og Ungarn [se 12. jan.]. Molotov angreb hans udenrigspolitik som en eventyrers eksperimenter, og Krushchov ofrede i februar den nye udenrigsminister Shepilov til fordel for den rutinerede diplomat Andrei Gromyko. Men samtidig tog han offensiven mod sine kritikere på den indenrigspolitiske front. Til dels inspireret af det jugoslaviske mønster foreslog han en stort anlagt reform, der skulle decentralisere den økonomiske og produktionsmæssige administration. Mens man bevarede en central, planøkonomisk stab, skulle administrationen deles op i store regionale afsnit. En række special-ministerier skulle nedlægges, og i det hele taget ville reformen betyde et tilbageslag for det centrale bureaukrati af teknokrater, der stadig var styrken bag den tidligere ministerpræsident Malenkov. Reformen var også i sig selv et angreb på det ministerium for statskontrol, som Molotov nu ledede. En hel del af det ansvar, der ville blive frataget statsorganerne i Moskva, skulle overgå til partiorganer i de enkelte sovjetrepublikker; dermed ville partiapparatet blive styrket og førstesekretærens magt øget. Krushchovs forslag var til formel debat ude i landet foråret igennem og blev vedtaget i Øverste Sovjet i maj — til ikrafttræden pr. 1. juli — uden at andre ledende medlemmer af partipræsidiet end Krushchov selv støttede dem aktivt. [Se videre 15. maj]

Hussein forpurrer et kup

Beduin-ledere tilsiger kong Hussein troskab efter det mislykkede kupforsøg.

14. april 1957 USAs nye Mellemøst-politik, baseret på den antikommunistiske Eisenhower-doktrin [se 9. jan.], skulle tjene til at isolere Nassers Ægypten [se 26. marts] og derved indkapsle den sovjetiske indflydelse i den arabiske verden. Den opnåede med sin økonomiske blokade at isolere Ægypten fra Vesten og ligefrem tvinge Nasser ind i Sovjets favn. Østblokken overtog nu hovedparten af den ægyptiske udenrigshandel. I sit forsøg på at isolere Nasser tilspidsede Eisenhower-doktrinen kampen mellem den unge, reformistiske nationalisme og de gamle feudal-regimer, og ved at alliere sig med de arabiske monarkier fulgte USA lige i den britiske Orient-politiks spor; chancen for en fornyet form for vestlig indflydelse i Mellemøsten blev forspildt. Skarpest blev konflikten trukket op i Jordan [se 10. april 56], hvor den unge kong Hussein havde søgt sameksistens med reform-nationalismen. Hans nyvalgte regering havde anlagt en neutralistisk politik, opsagt forsvarstraktaten med Storbritannien, anerkendt Sovjet og Kina, og den var videre på vej ind i en føderation med Syrien og Ægypten. Men da han kunne se sin kongemagts skæbne beseglet i en sådan union, tog han kontakt med USA udenom regeringen. I april afsatte han den, og med støtte fra Damascus og Cairo prøvede hærledelsens unge officerer kup mod kongen midt i måneden. Takket være loyale beduin-styrker afværgede han det, men i to uger vaklede magten. Så erklærede Hussein undtagelsestilstand, og mens USAs 6. flåde koncentrerede enheder udfor Libanon til eventuel undsætning, konsoliderede kongen sit regime. Forbundet med Syrien og Ægypten blev opsagt, og i stedet indgik kong Hussein alliance med kong Saud og kong Feisal af Iraq. [Se videre 13. okt.]

Ærkebiskop Makarios tv. under indtoget i Athen.

17. april 1957

Terroren på Cypern [se 27. nov. 55] var vokset til en infernalsk bølge af bomber og snigmord, mens britiske og franske styrker blev samlet på øen til aktionen mod Suez. Da den blev afbrudt, kunne så meget større kræfter til gengæld sættes ind på undertrykkelsen af EOKA, den græsk-cypriotiske modstandsbevægelse under oberst Grivas, og i løbet af vinteren lykkedes det stort set at splitte organisationen, uden at bevægelsen derfor blev kuet. Premierminister Macmillan [se 24. marts] var indstillet på, at Storbritannien nu burde gøre en hurtig indsats for at få den politisk så ødelæggende kamp sluttet ved forhandling. Et reform-forslag blev fremsat. NATOs generalsekretær prøvede at mægle mellem Grækenland, Tyrkiet og Storbritannien, og den britiske regering tilbød at frigive de græske cyprioters leder, ærkebiskop Makarios fra interneringen på Seychellerne, på betingelse af at han beordrede terroren indstillet. En slags våbenstilstand kom således i slutningen af marts. Makarios blev frigivet, dog blev det forbudt ham at vende tilbage til Cypern, før en ordning var opnået. Principielt forlangte han ret til at vende hjem, men han blev i Athen, hvor han dirigerede den græske regerings politik i Cypern-spørgsmålet. Han forlangte, at forhandlingerne om Cypern skulle føres mellem ham og den britiske regering og ingen andre. Ingen forhandlinger kom i stand. Men sommeren over holdt freden på øen, og Macmillan udskiftede i oktober sin Cypern-guvernør. I stedet for feltmarskal Harding, der symboliserede den hårde kurs, kom guvernøren fra Jamaica, Sir Hugh Foot, med en imødekommende politik. Størstedelen af undtagelsestilstandens restriktioner blev ophævet. [Se videre 24. juli, samt 3. okt. 58]

Unge demonstranter i Peking.

30. april 1957 Kina [se 12. jan.] vandt i forårets løb megen indflydelse i de rådvilde kommunistpartier i Østeuropa. Mens det ideologiske orakel i Moskva tav, plaget af sine egne konflikter, talte oraklet i Peking. Mao Tse-tung holdt sidst i februar ved en landskonference for politiske ledere en hemmelig tale om »den rette måde at korrigere modsætninger indenfor folket« i en kommunistisk stat. Han indrømmede, at kommunistiske ledere ikke var ufejlbarlige. Han erkendte, at der kunne være modsætningsforhold mellem den kommunistiske ledelse og den brede folkemasse. Den politiske målsætning var rigtig nok, men metoderne kunne være forkerte; af iver efter at nå de store mål glemte man måske de nære behov, og det var vigtigt at få rettet uoverensstemmelserne i tide. Det rigtige måtte være at tillade fri og ærlig kritik, så man blev klar over sine fejl og fik dem udbedret. »Lad hundrede blomster blomstre, lad hundrede tanker kappes«, havde han sagt, og hans poetiske slagord gav genlyd i Europa. Maos liberalisering var baseret på illusionen om, at kommunismen var så accepteret af det kinesiske folk, at en fri kritik af »bureaukratiske fejlgreb« ville blive båret frem på taknemmelighed og komme »blidt som en brise eller fin regn«. Men da der efter to måneders interne partiforberedelser blev lukket op for kritikken, kom den som en blæst, der blev en strid storm mod systemet selv. Som i Ungarn og Polen var studenterne forrest i stormen mod regimet. Efter fem uger blev eksperimentet afbrudt, kritikken standset, og ikke fejlene, men kritikerne korrigeret. I Wuhan blev studenterlederne henrettet offentligt. [Se videre 22. nov.]

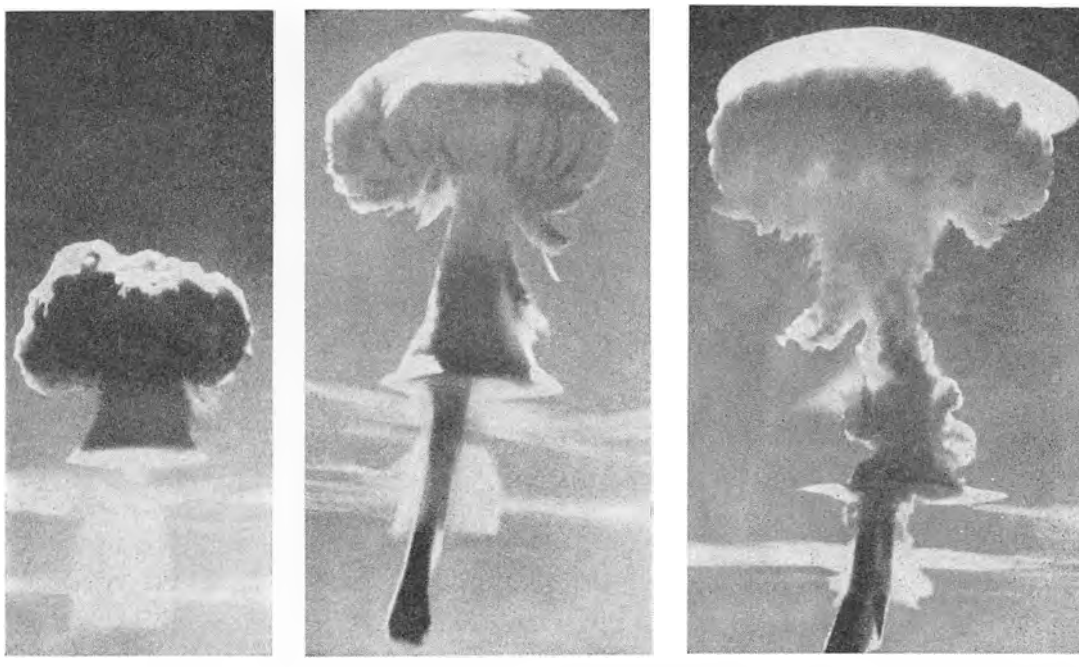

Tre stadier af den første britiske brintbombe-eksplosion over Juleøen i Stillehavet.

15. maj 1957

Det var en travl tid for ministerpræsident Bulganin og for atomvidenskabsmænd i Øst og Vest [se 24. marts]. Sovjetunionen [se 13. april] førte en langstrakt serie prøvesprængninger til ende i april med meget stærke, nedfaldsrige eksplosioner, og mens Storbritannien derefter prøvede sine første brintbomber og USA en række små atomvåben, startede Bulganin en international brevkampagne for indstilling af alle atomforsøg. Han søgte dels at give Sovjetunionen ry af at være moralsk modstander af atomvåben, dels at true Vesteuropas NATO-lande fra at acceptere atombevæbning af deres forsvar. Han skrev til statsminister Gerhardsen at brintbombeangreb ville være en katastrofe for lande endog større end Norge, til statsminister H. C. Hansen at en enkelt brintbombe var nok til at ødelægge Danmark, til forbundskansler Adenauer at hele Tyskland ville blive én stor kirkegård, til konseilspræsident Mollet at Frankrig kunne ødelægges på få timer, og at Sovjet nu havde et raketvåben, der kunne bringe død og ødelæggelse til et hvilket som helst sted på Jorden. Til premierminister Macmillan skrev han, at Sovjet og Storbritannien sammen måtte tage initiativ til forbud mod atomprøver og begynde med et midlertidigt atomstop, mens der forhandledes. Bulganins krav om atomstop blev støttet af Japan og appeller fra paven, Albert Schweitzer og tyske atomfysikere. En note fra Moskva til Tokio foreslog, at Sovjet og Japan i fællesskab skulle appellere til USA og Storbritannien om at indstille atomforsøg. Indstændigst var det russiske krav om, at det vesttyske forbundsværn ikke måtte få atomvåben. [Se videre 16. juli og 2. aug.]

Massakre i Melouza

Folk fra nabolandsbyen hjælper til med at begrave Melouzas snigmyrdede mænd.

31. maj 1957 Oprørskrigen i Algier [se 22. okt. 56] havde mange fronter. En af dem løb imellem moderate og revolutionære arabere overalt hvor de levede, i Algier eller Frankrig. FLN, der førte krigen, hævdede alene at repræsentere det algierske folk, og den drev sin kamp for at disciplinere alle arabere bag sig med en helt primitiv grusomhed — halsen blev skåret over på dem, der ville fredelig forståelse med franskmændene. Den grummeste terroraktion var massakren mod Melouza, en landsby i Kabyl-bjergene: den blev omringet om natten af FLN-folk, der slagtede alle byens mænd over femten år — 300 mennesker. Også fra fransk side [se 26. marts] blev kampen ført med stadig hårdere metoder. En halv million mand var nu engageret i »pacificeringen« af Algier. Efter den afbrudte Suez-aktion blev de franske faldskærms-soldater under general Jacques Massu sat ind som en stødtrop mod FLNs bombeterror i Algier by, og de tog revanche for Port Said med forblindet hensynsløshed. De tortur-metoder, som *les Paras* brugte for at optrævle FLN-organisationen, var med til at gøre Algier-problemet til en ny form for samvittigheds-spørgsmål i Frankrig. Regeringen evnede ikke at skride effektivt ind; den var forpligtet til at sikre en militær sejr, før den søgte politisk løsning på Algier-konflikten, og den havde reelt abdiceret sine magtbeføjelser til hæren. Konseilspræsident Mollet, der havde siddet 16 måneder, faldt tilmed i maj på et skatteprogram, og mens Frankrig var uden regering, demonstrerede hæren sin uafhængighed ved at føre kampen mod FLN ind over grænsen til Tunis, hvor det kom til sammenstød mellem franske og tunesiske tropper. Habib Bourguiba, nu Tunis' præsident, forlangte de franske base-rettigheder i landet begrænset til Bizerta og opsagde toldunionen med Frankrig. [Se videre 14. nov.]

Krushchov og Bulganin vender hjem til Moskva fra et besøg i Prag umiddelbart efter udrensningen i partiledelsen.

16. juli 1957

Ministerpræsident Bulganin og partisekretær Krushchov [se 15. maj], hvis genbesøg i Skandinavien var blevet annulleret efter Ungarn, besøgte Finland [se 19. sept. 55] en uge i midten af juni. Mens de var væk, gik et kup mod Krushchov i svang i det sovjetiske partipræsidium. Molotov og Malenkov, der var modstandere henholdsvis af hans udenrigs- og indenrigspolitik, var fundet sammen om bare at være modstandere af *ham,* og de havde nu fået samlet flertal i partipræsidiet bag en beslutning om at afsætte ham. Molotov skulle være førstesekretær i partiet og Malenkov igen ministerpræsident. Sagen skulle ordnes i præsidiet, hvor Krushchov måtte bøje sig for det overvældende flertal, og derefter blot forelægges centralkomiteen til enstemmig beslutning som ellers. Men Krushchov nægtede at bøje sig for flertallet, selvom Anastas Mikoyan var den eneste af de ledende præsidiemedlemmer, der støttede hans sag. Han fik debatten trukket ud, mens forsvarsminister, marskal Zhukov sørgede for at centralkomiteens 300 medlemmer blev fløjet sammen til lynmøde i Moskva. I en uges CK-opgør fik Krushchov vundet overtaget over det præsidieflertal, der ville vælte ham. Det var ikke mindst det, han kunne fortælle om Molotovs og Malenkovs medansvar for Stalins udrensninger, der vandt slaget for ham. Molotov, Malenkov og Kaganovich blev udelukket af regering og partiledelse, men ikke ekskluderet af partiet. Som medløber fjernedes Shepilov fra posten som partisekretær. [Se videre 2. aug., samt 26. nov. 61]

RAF-optagelse tv. af oprørernes hovedkvarter i fortet mellem Nizwas palmer efter et luftangreb. — Th. sultanen af Omans soldater klar til at rykke ud på patrulje.

24. juli 1957 Undertrykkelsen af en stammefejde i det sydøstlige hjørne af den arabiske halvø, der i tidligere tid kun ville være blevet nævnt i en indberetning til det britiske koloniministerium, opnåede i den nuværende mellemøstlige situation verdens opmærksomhed igennem en hel måned og endte i FNs sikkerhedsråd. Konflikten var mellem sultanen af Muscat og Oman og en oprørsk imam i det indre af hans land. Bag imamen stod en sheik fra højlandet, som før havde villet undsige sultanens suverænitet over Omans bjerge. Hans selvstændighedstrang havde en del af sin årsag i modvilje mod nymodens jagt efter olie ved foden af hans bjerge. Våben hentede han hos kong Saud, der ville støtte ethvert forsøg på at undergrave andres suverænitet på den arabiske halvø. Politisk og agitatorisk bistand kom beredvilligt fra Cairo, da Storbritannien [se 17. april] blev involveret. Sultanen havde fra gammel tid en venskabstraktat med briterne. Da han bad om hjælp, kom den også prompte, for protektoraterne langs den persiske havbugt skulle ikke tro, at Suez-aktionens forløb havde svækket den britiske beslutsomhed i denne del af Mellemøsten. RAF ødelagde i løbet af et par uger de gamle forter i bjergene, og da nogle hundrede skotske soldater rykkede frem sammen med sultanens folk, flygtede sheiken og hans imam. Den Arabiske Liga indbragte Oman-affæren for sikkerhedsrådet som en klage over britisk aggression, men før den kunne komme til debat, var fejden forbi og de britiske styrker trukket væk. [Se videre 2. okt.]

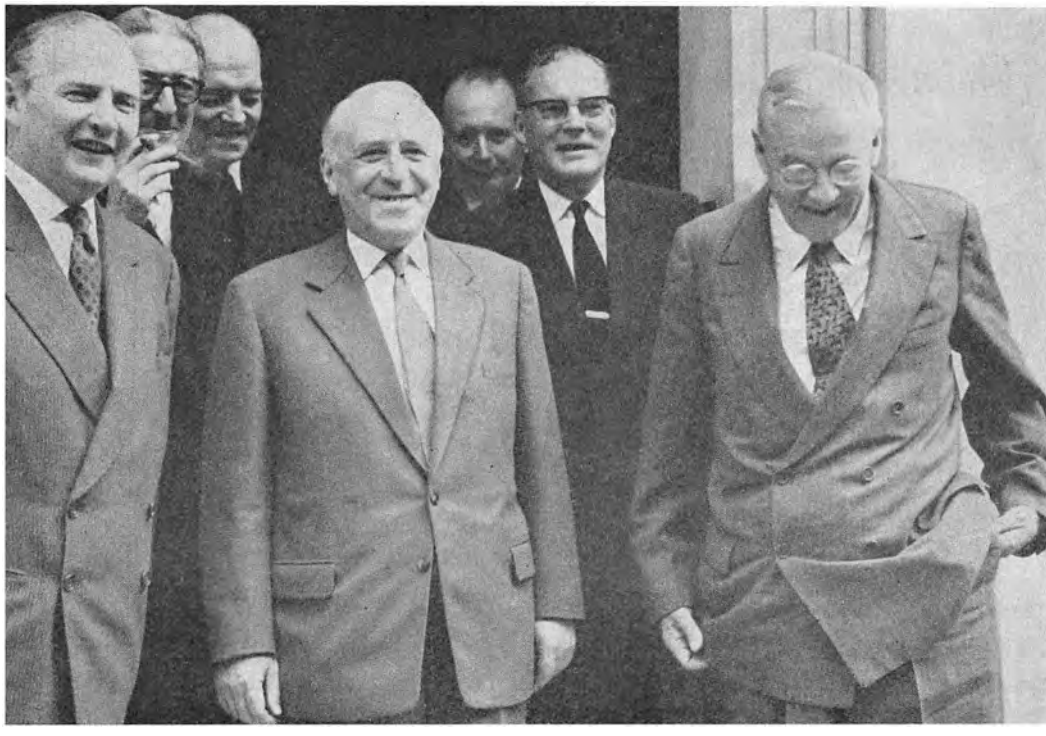

Pause i London-forhandlingerne: fra venstre Selwyn Lloyd — og bag ham Jules Moch, Frankrig, og Harold Stassen, USA — ambassadør V. Zorin og Dulles.

2. aug. 1957

Efter elleve års golde forhandlinger om international kontrol med atomvåben og fem års forgæves arbejde i Forenede Nationers nedrustnings-kommission [se 26. marts og 15. maj] gik der pludselig skred i sagen. Siden foråret havde kommissionens stormagts-udvalg forhandlet i London, og i betydelige sæt rykkede Øst og Vest hinanden så meget nærmere, at der omsider var reel udsigt til at nå overenskomst om bare en begyndelse på nedrustnings-foranstaltninger. Indtrykket var, at begge parter nu var villige til at drage praktiske konsekvenser af atomvåben-balancens bom for storkrig. Sovjet [se 16. juli] var villig til at drøfte Eisenhowers forslag om gensidig luftinspektion, i hvert fald i beskedent omfang, f. eks. 800 km på begge sider af jerntæppet i Europa, og Sovjet foreslog standsning af atomprøver foreløbig i to-tre år med gennemførelse af et internationalt kontrolsystem. Det var to vigtige indrømmelser til Vestens stadige krav om kontrol. Udenrigminister Dulles fløj til London med nye vestlige forslag: hvis man kunne enes om luftinspektion over hele Europa, kunne det kombineres med inspektion over polaregnene, og med hensyn til atomstop ville Vesten gå med til indstilling af prøverne ét år ad gangen, mens man så, om der ellers blev gjort fremskridt i nedrustnings-drøftelserne. Der var grundlag for givtig forhandling, syntes det, da Sovjetunionen slog bak den 28. august. Konferencen brød sammen en uge efter, og i FN sprængte Sovjet nedrustningskommissionen. [Se videre 13. aug., 24. sept., 2. okt. og 8. dec.]

Den østtyske partisekretær Walter Ulbricht modtager Krushchov i Berlin.

13. aug. 1957 Krushchov fulgte op udrensningen af den »partifjendtlige« gruppe fra partipræsidiet med en kendelig stramning af den politiske disciplin i Sovjetunionen [se 2. aug.] og Østeuropa [se 12. jan.]. »Tøbruddet« i den sovjetiske litteratur var endt efter Ungarn, og de forfattere, der protesterede ved at nedlægge pennen, blev nu truet åbent af Krushchov til at opgive deres tavshed. Der blev renset ud blandt fagtidsskrifternes liberale redaktører, og studenterne fik klar besked om at passe studierne, hvis de ville beholde retten til at studere. Samtidig søgte Krushchov igen at opnå en fastere samordning af det kommunistiske partisamarbejde under russisk ledelse i Østeuropa. Præsident Titos nærmeste medarbejdere, vicepræsidenterne Kardelj og Rankovich, fløj straks efter Molotov-gruppens fald til Moskva, hvor de under Krushchovs ledelse for første gang deltog i østeuropæiske partilederforhandlinger. I begyndelsen af august mødtes Krushchov og Tito i Bukarest; de skarpe uoverensstemmelser efter Ungarn blev glattet ud. Krushchov fortsatte til Berlin, hvor Polens Gomulka netop var kommet til forståelse med Østtysklands Ulbricht. Krushchov rejste en uge i Tyskland. Hans taler virkede beregnet på at udslette enhver form for tysk håb om, at en genforening med Vesttyskland endnu ikke var helt udelukket. En række voldsomme angreb på kansler Adenauer blev af tyskerne opfattet som indblanding i den vesttyske valgkamp — og det skadede ham ikke: han blev kansler for tredje gang med større flertal end før — men fra Krushchovs side var det blot det tysksprogede udslag af hans egen hårdere kurs. [Se videre 26. aug. og 10. sept.]

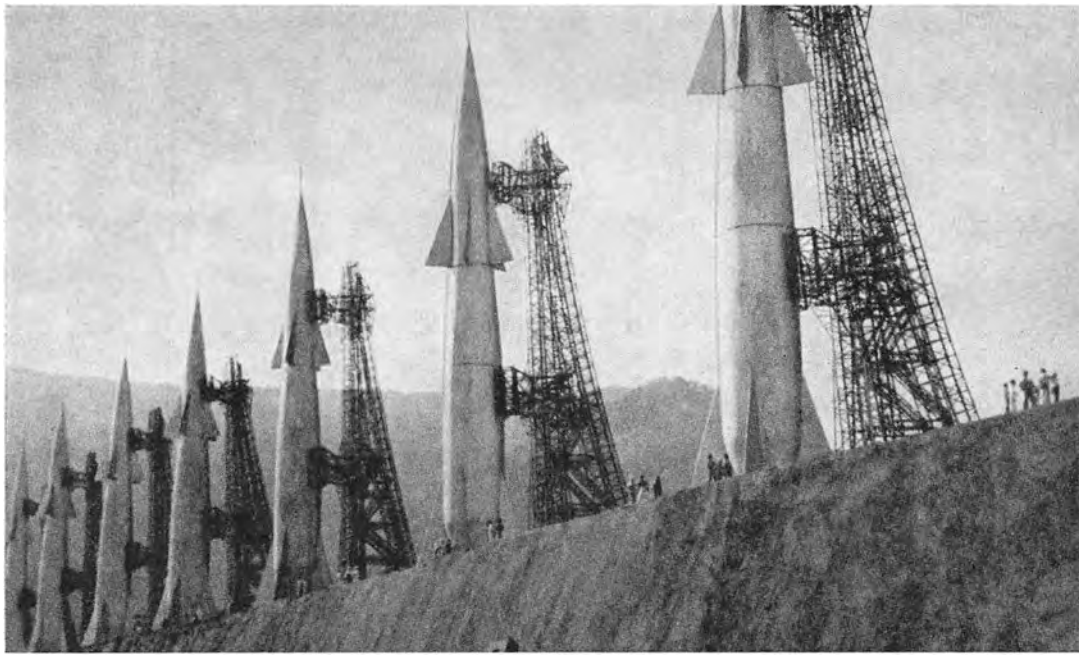

Kæmperaketter fra en russisk science-fiction film. Autentiske billeder af Sovjets interkontinentale våben er ikke blevet offentliggjort.

26. aug. 1957

Sovjetunionens [se 13. aug.] nyhedsbureau TASS meddelte i en kort, betydningsfuld erklæring, at man få dage før med held havde afprøvet en »langtrækkende, interkontinental, flertrins superraket« [se 11. sept. 51]. Den havde fløjet højere, hurtigere og længere end andre raketter og var landet i målområdet. Prøven bekræftede alle beregninger og beviste, sagde TASS, at »det er muligt at dirigere raketter til et hvilket som helst sted i verden«; løsningen af det interkontinentale raketproblem betød, at man kunne nå fjerne steder uden at benytte det strategiske flyvevåben, som var sårbart overfor det moderne raket-antiluftskyts. TASS-meddelelsen blev uddybet to dage efter. Flyvevåbnets organ hævdede, at raketten kunne nå 1000 km's højde, ramme sit mål med en fart af 25.000 km i timen og en fejlmargen på kun 10 km. Hvis meddelelsen var sand, var den farlig for Vesten, for det betød, at det var lykkedes Sovjetunionen at sætte forbi USA i rustnings-kapløbet med et teknologisk kæmpespring. Det sovjetiske flyvevåben ville have udlignet sin underlegenhed i strategisk slagkraft: Nordamerika ville ligge indenfor de russiske brintbombers rækkevidde uden anden mulighed for at værge sig end truslen om gengældelsesangreb. Men man troede ikke for alvor i Vesten på den russiske meddelelse. Den var for vag i sine oplysninger til at bevise noget. Og selv om så Sovjet havde gennemført et vellykket forsøg, ville der gå lang, lang tid, før russisk raketproduktion kunne få militær betydning. Russerne selv tog det alvorligt: derfor skiftede de kurs på nedrustnings-mødet. [Se videre 10. sept. og 4. okt.]

Gomulka finder balancen

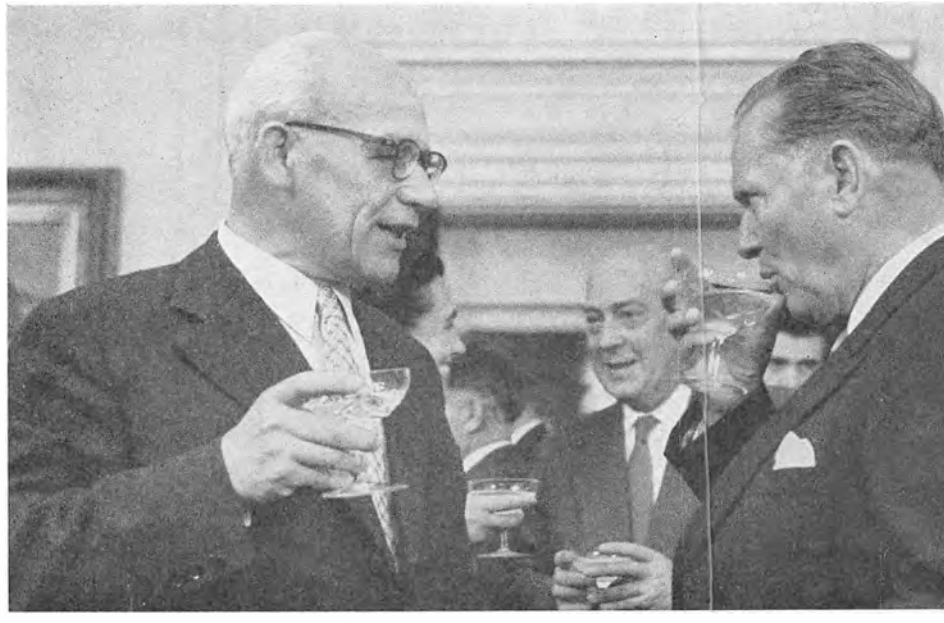

Partisekretær Gomulka i samtale med marskal Tito i Belgrad. I baggrunden ses fru Tito med den polske ministerpræsident Cyrankiewicz.

10. sept. 1957 I Polen som i Sovjet [se 26. aug.] svingede den magthavende partisekretær fra kamp mod den dogmatiske og konservative partifraktion til undertrykkelse af den liberale, intellektuelle fløj, der ville have mere frihed [se 13. aug.]. Gomulkas politik var et kompliceret balancesystem: han måtte holde stalinisterne nede for at bevare det polske folks tillid, og han måtte kue revisionisterne for at bevare de sovjetiske lederes tillid — ellers greb de ind for at hindre en gentagelse af den ungarske udvikling. Hans position afhang af den gennemførte middelvejs-politik, der skuffede håbene fra de Polske Oktoberdage, både de materielle og de politiske, og han kom i årets løb til at sætte magt ind, først overfor industriarbejderes lønstrejker og siden imod studenternes protestdemonstrationer efter standsningen af de intellektuelles ugeblad *Po Prostu*. I forholdet til Sovjetunionen var Gomulka villig til at følge den sovjetiske udenrigspolitik, hvis han uhindret kunne føre sin egen indenrigspolitik; han kunne ikke undvære den sovjetiske stats garanti for, at den nye polske vestgrænse lå fast ved Oder-Neisse-linjen, men han søgte at undgå det sovjetiske partis dominerende indflydelse i Polens indre anliggender. I sin modstand mod at anerkende Sovjet-partiet som øverste myndighed havde han en naturlig allieret i præsident Tito. Deres møde i Belgrad blev en demonstration for partipolitisk uafhængighed. Tito anerkendte ved denne lejlighed Oder-Neisse-linjen som Polens vestgrænse, og få uger efter optog han diplomatisk forbindelse med den østtyske stat. Men derved kom Tito ud af sin balance mellem Øst og Vest. Bonn afbrød omgående de diplomatiske forbindelser med Jugoslavien. [Se videre 4. okt. og 22. nov.]

Premierminister Pibul Songgram med sin forsvarsminister, feltmarskal Sarit, th. kort før kuppet i Bangkok. — Tv. sættes tropper ind mod demonstrerende studenter.

17. sept. 1957

I det urolige Sydøst-Asien [se 6. okt. 51] havde Thailand i mange år været det roligste hjørne. Som under krigen havde magten siden 1947 været i hænderne på feltmarskal Pibul Songgram og hans militære ledere, der havde ført en vestorienteret udenrigspolitik og bragt Thailand ind i SEATO. Pibul besluttede efter en jordomrejse i 1955, med lange ophold i London og Washington, at demokratisere det siamesiske regeringssystem. Nationalforsamlingen tillod oprettelse af politiske partier, og ved de første valg i februar 1957 vandt militærledernes parti en stor, men tvivlsom sejr. Voldsomme demonstrationer mod valgresultatet førte til, at landet måtte erklæres i undtagelsestilstand i et par uger, og en spændt periode fulgte indenfor regeringspartiet. Hærens øverstkommanderende, feltmarskal Sarit Thanarat, der var forsvarsminister, ville have renere linjer. Han lå i strid med politichefen, general Phao Sriyanond, der var indenrigsminister. Pibul søgte at balancere imellem de to, men Sarits position og popularitet blev stadig større. Han sprængte i august regeringen og nationalforsamlingen. I forståelse med kong Phumiphol greb Sarit magten ved et ublodigt militærkup natten til den 17. september. Pibul fortrak til Cambodia. Phao flygtede til Schweiz. Et forretningsministerium under SEATO's generalsekretær Pote Sarasin holdt nyvalg inden årets udgang. Det gav ikke noget klart flertal i nationalforsamlingen, men Sarit samlede centrumpartierne og de kongevalgte deputerede i et nyt nationalt socialistisk parti, som dannede regering med hærens næstkommanderende, general Thanom Kittichakorn som premierminister. Roen var genoprettet. [Se videre 4. nov. 59]

Krise i Little Rock

En negerpige jages bort fra sin nye skole i Little Rock. Th. afspærrer faldskærmssoldater Central High School, så negrene kan komme i skole.

24. sept. 1957 I Amerikas [se 2. aug.] sydstater voksede den lokale modstand mod højesteretsdommen, der forbød raceadskillelse i statsskolerne. I flere stater blev det besluttet ved lov at nedlægge det offentlige skolevæsen og formelt gå over til privatskoler. »Hvide borgerråd« af aktivister truede med voldelig obstruktion mod forbundsregeringen. Præsident Eisenhower ville give tid for at undgå sammenstød, men eksplosionen kom før man ventede det, og dér hvor man mindst ventede den. I Arkansas, der ligger vest for de egentlige sydstater, var den fælles skolegang allerede gennemført gnidningsløst i en række byer. Ved det nye skoleårs begyndelse ville skoledirektionen i Little Rock iværksætte en femårsplan for fællesundervisningens indførelse i statshovedstaden. Forbundsdomstolen havde godkendt den forsigtige fremgangsmåde, men da 17 negerelever skulle ind i *Central High School* for første gang den 3. september, kommanderede guvernør Orval Faubus hjemmeværnet ud og spærrede vejen for dem. Faubus hævdede, at det var nødvendigt for at sikre ro og orden, og han nægtede at vige for en retsordre fra forbundsdomstolen. Hans provokation fremkaldte de racedemonstrationer, han angiveligt søgte at undgå, og efter to grimme uger i Little Rock måtte Eisenhower gribe ind med magt. Arkansas' hjemmeværn blev indlemmet i hæren og dermed underlagt Washingtons kommando. Tusind faldskærmssoldater blev sendt til Little Rock, der blev en besat by i Amerika, og under militær eskorte begyndte negerbørnene deres ulykkelige skolegang med de hvide. [Se videre 25. okt.]

Kong Olav og kronprins Harald leder sørgetoget fulgt af fire konger.

1. okt. 1957

Haakon 7., gennem et halvt århundrede Norges valgte konge, døde den 21. september i en alder af 85 år. Født som prins Carl af Danmark, søn af Frederik 8., blev han ved unionsopløsningen i 1905 kaldet til at grundlægge Norges nye nationale monarki. Han gav det en enkel, nær, rank og ren tradition, med Norges uafhængighed som ståsted. Under kampen fra Elverum til Narvik og i fem års eksil under den tyske besættelse levede han sit valgsprog »Alt for Norge« og gav det videre til sin søn, der nu blev kong Olav 5.

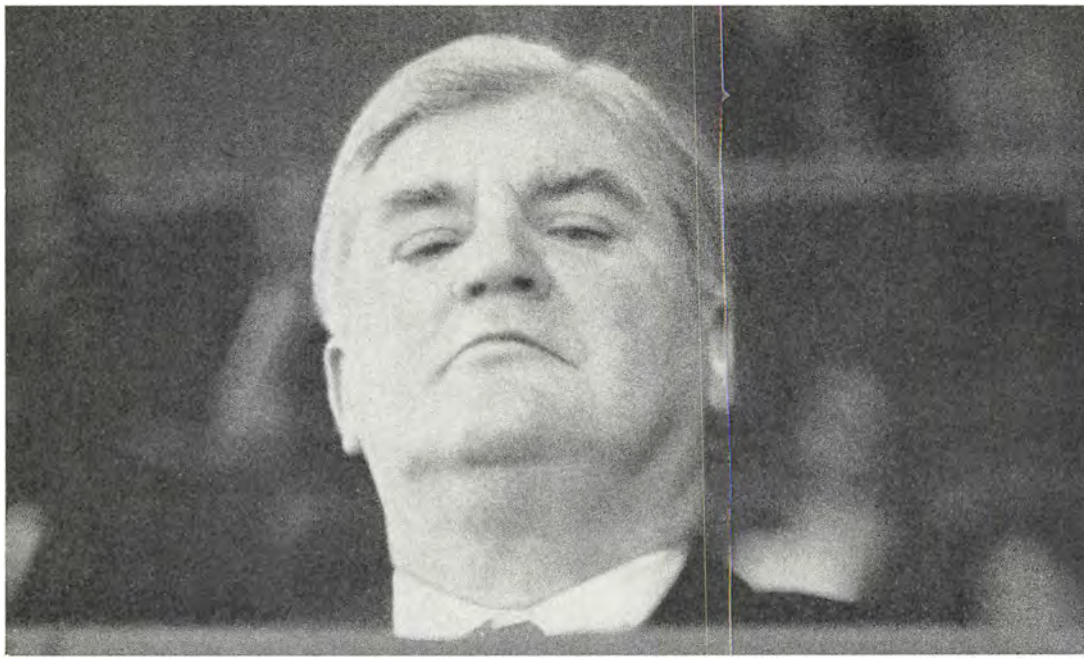

Aneurin Bevan på Labour-kongressen i Brighton.

2. okt. 1957 Storbritannien [se 24. juli] prøvede i sommerens løb ialt fire store brintbomber foruden en række mindre atomvåben [se 2. aug.]. Prøveserien understregede den britiske regerings beslutning om at lægge forsvarets hovedvægt over på atomvåben, for at kunne indskrænke de konventionelle styrker og afskaffe den almindelige værnepligt. Det forstærkede agitationen imod fremstilling af atomvåben, så den begyndte at antage karakter af en bevægelse. Som i USA var det i Storbritannien oppositionen, der havde monopol på det snart følelsesmæssigt betonede krav om indstilling af atomvåbenprøver. Labour-partiet søgte under sin nye leder Hugh Gaitskell, der havde afløst Lord Attlee, at føre en balance-politik i atomspørgsmålet. Han forlangte, at Storbritannien skulle foregå de større atommagter med et godt eksempel ved at sætte en stopper for yderligere atomprøver for sit eget vedkommende, uden international overenskomst, men beholde de atomvåben landet var i besiddelse af, indtil en nedrustnings-aftale var gennemført. For den venstre fløj af Labour var det ikke nok: den forlangte, at partiet skulle forpligte sig til at afskaffe britiske atomvåben, uanset hvad den øvrige verden gjorde, og inden for fagforeningerne var der megen tilslutning til denne linje. Et opgør om spørgsmålet blev vundet af partiledelsen på årskongressen i Brighton, fordi Aneurin Bevan, der før havde personificeret kampagnen mod atomvåben, nu som designeret udenrigsminister i en kommende Labour-regering erklærede det for ansvarsløst ensidigt at give afkald på atomvåben: »I vil sende jeres udenrigsminister nøgen ind i konferencesalen«, når der skal forhandles om nedrustning. [Se videre 14. okt. og 16. dec.]

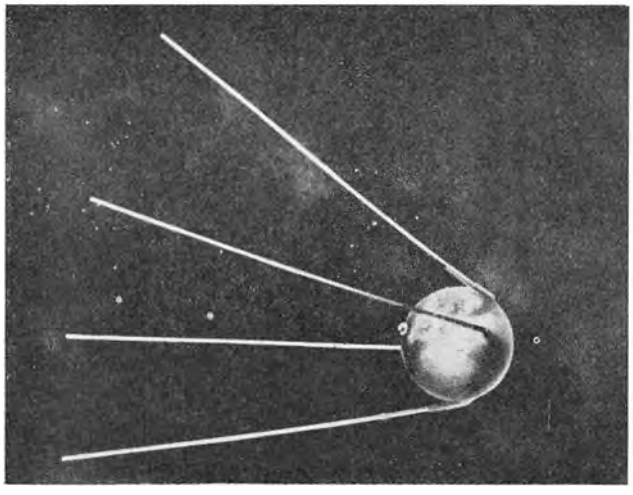

Den første sputnik, som den ser ud under flugten i rummet. — Th. en kopi af den på industriudstillingen i Moskva. — Forneden en film af radiosignaler fra sputnik.

4. okt. 1957

I menneskets første forsøg på at nå ud i det ydre rum sendte Sovjetunionen [se 26. aug. og 10. sept.] en svær tretrinsraket op med en kunstig satellit, der med imponerende præcision blev sat ind i en ellipseformet bane omkring Jorden. Den russiske *sputnik* var en halv meter stor kugle, der vejede 83,6 kg og drejede rundt om Jorden på 95 minutter med en fart på 8 km i sekundet. Morgen og aften kunne den ses som en levende stjerne. *Bip-bip*-signalet fra dens radiosender kunne høres døgnet rundt, transmitteret over alverdens radiostationer. Den var rumforskningens pioner. Der var en rent videnskabelig baggrund for dens opsendelse: det Internationale Geofysiske År var begyndt den 1. juli, og indenfor dets programmer havde USA og Sovjet begge meddelt, at de agtede at sende kunstige satellitter op. Sovjet kom først og gjorde det med en så overlegen teknisk formåen, at det langt mere end et videnskabeligt blev et psykologisk og politisk gennembrud for Sovjetunionen. Båret frem af den betagende følelse af, at nye vidder ud imod det uendelige åbnedes for menneskers formåen, kom en næsegrus beundring for den sovjetiske præstation. Med ét slag stod Sovjet med renommé som verdens førende teknologiske magt. Og i hælene på beundring fulgte frygt. Den tretrinsraket, der løftede sputnikken op, havde *bevist,* at Sovjet havde en interkontinental raket. USA havde prøvet sine to typer i september, men begge var slået fejl. Her var raketten, og den virkede, med en præcision og en kraft der skræmte. [Se videre 13. okt. og 3. nov.]

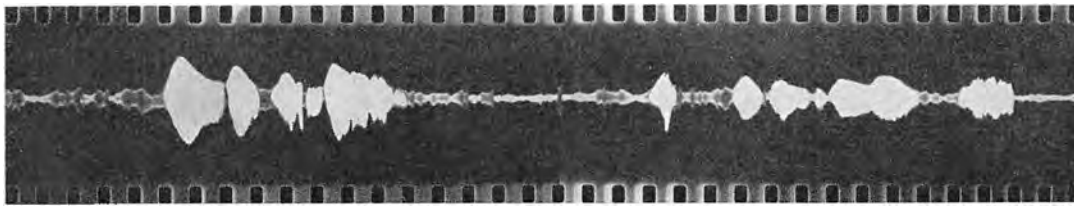

Kunstig krise om Syrien

Syriske hjemmeværnspiger mellem 14 og 20 år stiller til parade med nye czekiske våben.

13. okt. 1957 I den stadig skiftende situation i det Mellemste Østen [se 14. april] var Syrien kommet ind i meget nært samarbejde med Sovjetunionen [se 4. okt.]. Den syriske forsvarsminister Khaled el-Azm besøgte i juli og begyndelsen af august Moskva og Prag og vendte hjem til Damascus med tilsagn om betydelige våbenleverancer og økonomisk bistand. Et par dage senere afslørede unge, venstreorienterede officerer »et amerikansk komplot« i hærledelsen, og en omfattende udrensning i hær og politi bragte sovjetvenlige officerer ind på de ledende poster. Tre medlemmer af den amerikanske ambassade blev udvist. En storpolitisk krise voksede i de følgende uger op omkring Syrien. Moskva hævdede, at USA var ved at organisere Tyrkiet, Libanon, Jordan og Iraq til overfald på Syrien. Sovjet koncentrerede tropper ved sin sydgrænse og satte dem demonstrativt under kommando af forsvarsminister Zhukovs nye viceforsvarsminister, marskal Rokossovski. Syrien mobiliserede. Tyrkiet mobiliserede. Midt i oktober landsatte præsident Nasser tropper i Syrien. Og kort efter var krisen forbi — ikke fordi de ægyptiske styrker var særlig store, men åbenbart fordi krisen var kunstigt blæst op af de unge militærledere i Damascus. De blev bragt under noget besindigere kontrol ved Nassers intervention. Få dage efter, at *Pravda* havde bragt helsideartikler om den tyrkiske trussel mod Syrien, dukkede Krushchov — som for at fralægge sig ansvaret — smilende og vennesæl op ved en reception i den tyrkiske Moskva-ambassade. [Se videre 26. okt., samt 1. feb. 58]

Dronning Elizabeth oplæser som første regerende monark trontalen i senatet i Ottawa.

14. okt. 1957

Canadas stærkt kritiske holdning overfor Storbritannien [se 2. okt.] under Suez-krisen var med til at undergrave den liberale regerings position i Ottawa. Den blev beskyldt for at have svigtet Commonwealth og være svag overfor USA. Premierminister St. Laurent, der nu var 75 år, udskrev valg i juni. Han havde regnet med nogen tilbagegang, men havde et stort flertal at give af. Resultatet blev imidlertid et helt overraskende stort nederlag for det liberale parti, som ikke blot mistede sit flertal, også sin stilling som landets største parti. 22 års uafbrudt liberalt styre var dermed forbi. Valgets sejrherre var de konservatives nye leder, John Diefenbaker fra Saskatchewan, en præriesagfører med bibelstærk retorik og flair for fjernsynets politiske muligheder. Han dannede mindretalsregering, og det kom næsten som et udtryk for hans romantiske personlighed og pro-britiske politik, at parlamentssamlingen efter valget for første gang blev åbnet af landets monark. Dronning Elizabeths officielle besøg, det første efter tronbestigelsen, kastede et skær af historisk prestige over den ny regering. Diefenbaker var ikke sen til at udnytte det. Han brugte samlingen til at præsentere et meget aktivt program, og så snart den var ovre, udskrev han valg igen. De liberale havde netop valgt den tidligere udenrigsminister Lester Pearson til deres nye leder. Han fik tildelt Nobels fredspris for sin indsats i Suez-krisen, men det hjalp ham ikke i canadisk politik. Hans parti mistede halvdelen af sine mandater til Diefenbaker, der vandt den største valgsejr i Canadas historie. [Se videre 25. okt.]

Frie landes indbyrdes afhængighed

Eisenhower tager imod Macmillan på trappen til Det Hvide Hus.

25. okt. 1957 Den amerikanske regering [se 24. sept.] prøvede i første omgang at bagatellisere den russiske sputnik. Den afgående forsvarsminister Charles Wilson kaldte den »et fikst videnskabeligt trick«, men sagde at USA ikke var interesseret i »boldspil i rummet«. Atomenergi-kommissionens formand Lewis Strauss kaldte den »flyvende gammelt jern«, og præsident Eisenhower var »ikke det ringeste foruroliget« fra et militært synspunkt. Men andre amerikanere var og hele den øvrige vestlige verden. Hvor man før havde kimset ad russernes tekniske kunnen, gik man nu til den anden yderlighed. Premierminister Macmillan [se 14. okt.] fløj til Washington — fulgt af NATO's generalsekretær Spaak — og ud af krisekonferencen med Eisenhower kom en beslutning, der gav fornemmelsen af, at den frie verdens sikkerhed virkelig stod på spil: USA og Storbritannien forpligtede sig til at gå i spidsen for et snævert videnskabeligt og våbenteknisk samarbejde mellem Atlant-landene om raketter og atomvåben. Kun en kollektiv indsats ville udligne det forspring, Sovjet havde skaffet sig på et enkelt, kritisk område, og løsenet hed nu »de frie landes indbyrdes afhængighed«. For at sætte kraft og fart i Vestens forsknings-offensiv blev det besluttet, at NATO-rådets møde i december skulle være et regeringschefsmøde, det første i Atlantpagtens historie. [Se videre 7. og 14. nov.]

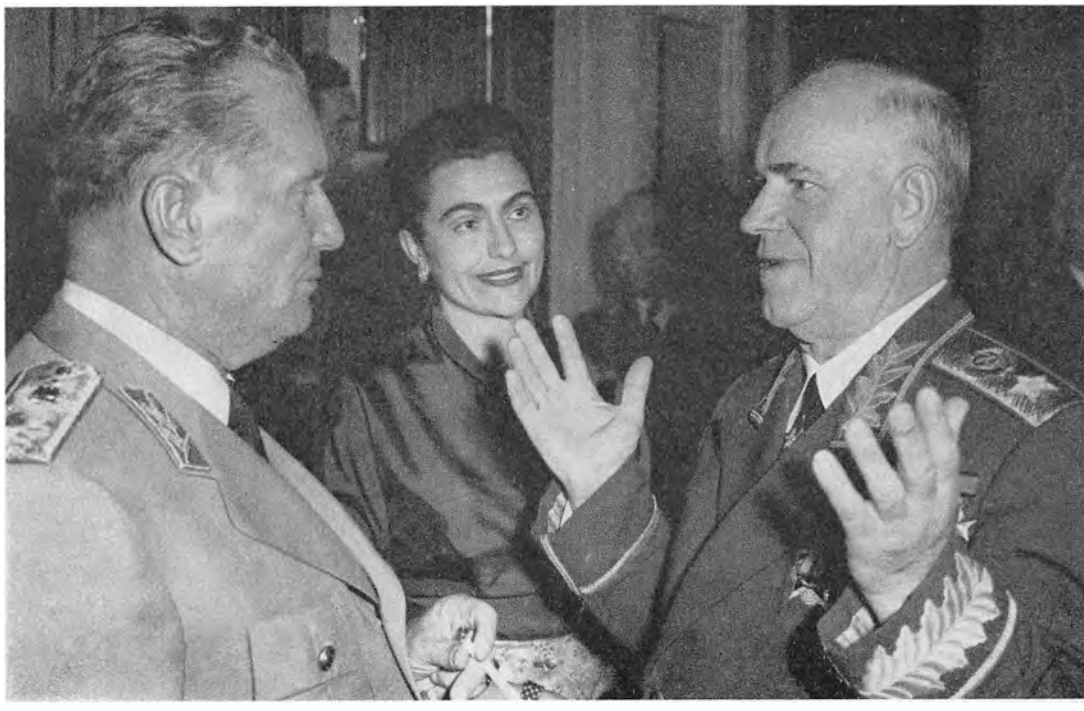

Sovjets forsvarsminister, marskal Zhukov i samtale med præsident, marskal Tito og hans hustru Jovanka ved et selskab i Bled.

26. okt. 1957

Efter udrensningen af den »partifjendtlige gruppe« var Nikita Krushchov så sikker på at have undertrykt oppositionen indenfor partiet, at han kunne skille sig af med de farligste af sine allierede. I den næsten fem år lange magtkamp i Sovjetunionen [se 13. okt.] havde han hele tiden holdt hæren på sin side, og han betalte dens støtte med en række indrømmelser: hærens stærke og uafhængige mand, marskal Zhukov, var blevet forsvarsminister og var som den første »upolitiske« officer rykket ind i partipræsidiet; den partipolitiske organisation indenfor forsvaret havde gradvist mistet indflydelse og autoritet; forsvarsproduktionens ministerier blev som de eneste holdt udenfor den store decentraliseringsreform, der skulle stække bureaukratiet og styrke partiet. I det hele havde under Zhukovs ledelse hæren og flåden isoleret sig fra partiet. Det indebar faren for, at militæret en dag ville stå som en selvstændig magtfaktor i konflikt med partiet. Zhukov fløj på ferie hos præsident Tito i begyndelsen af oktober. Mens han var væk, arrangerede Krushchov sig. Den 19. oktober indledte *Pravda* en kampagne for forbedring af det politiske arbejde i forsvaret, og en uge efter meddeltes det officielt, at Zhukov som forsvarsminister var erstattet med Malinovsky. Han fløj straks hjem fra Belgrad for at forsvare sig ved et møde i centralkomiteen. Her blev han anklaget for »personlighedsdyrkelse« af sin egen person, vedgik sine fejl og lovede at forbedre sig. Men han blev ekskluderet af partiledelsen og »overført til andet arbejde«. [Se videre 3. nov.]

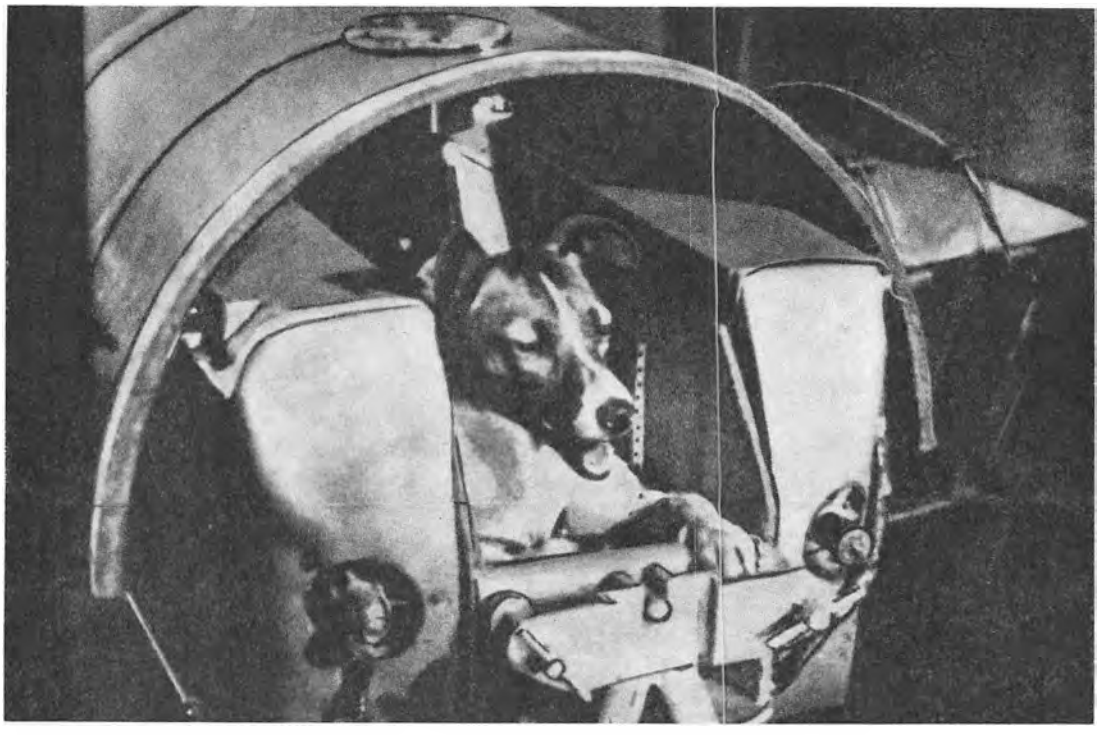

Laika er spændt fast i sin rumkabine før opsendelsen af Sputnik II.

3. nov. 1957 En måned efter den første sputnik [se 4. okt.] satte Sovjetunionen [se 26. okt.] trumf på sin triumf med Sputnik II. Den nye satellit var langt større end den første, vejede over et halvt ton, omkredsede Jorden på syv kvarter og nåede over 1500 km ud i rummet i sin fjerneste position. Mens Sputnik I havde beskeden videnskabelig betydning, fordi den kun rapporterede sit indre lufttryks variationer tilbage, var Sputnik II et rigt udstyret laboratorium. Dens midtpunkt var en hund, Laika, det første levende væsen herfra i rummet. To radiosendere meldte en stadig strøm af observationer om Laikas fysiologiske reaktioner på rejsen i vægtløsheden, der gav Sovjets rummedicinere den første eksperimentelle viden om muligheden for menneskers rumrejser. Fotoelektroniske måleinstrumenter gav samtidig fysikerne oplysninger, der på grund af atmosfærens beskyttende lag ikke har kunnet fås på Jorden, om de kosmiske strålepartiklers art og energi og varierende mængde. Batterierne i Sputnik II brændte ud på en uge, senderne tav, instrumenterne stoppede, og kabinen blev så overophedet, at hunden gik til. Men som Sputnik I holdt sig i bane i 94 dage, fløj Sputnik II rundt om Jorden med Laikas lig i 163 dage, før den gik ind i atmosfæren og brændte op. Sputnik II var Krushchovs dramatiske festfyrværkeri til ære for den 7. november, 40 års-dagen for den russiske revolution. Den blev fejret i Moskva af lederne fra alle kommunistpartier, og Krushchov havde sine grunde til at ville imponere ikke mindst dem. [Se videre 7. og 22. nov.]

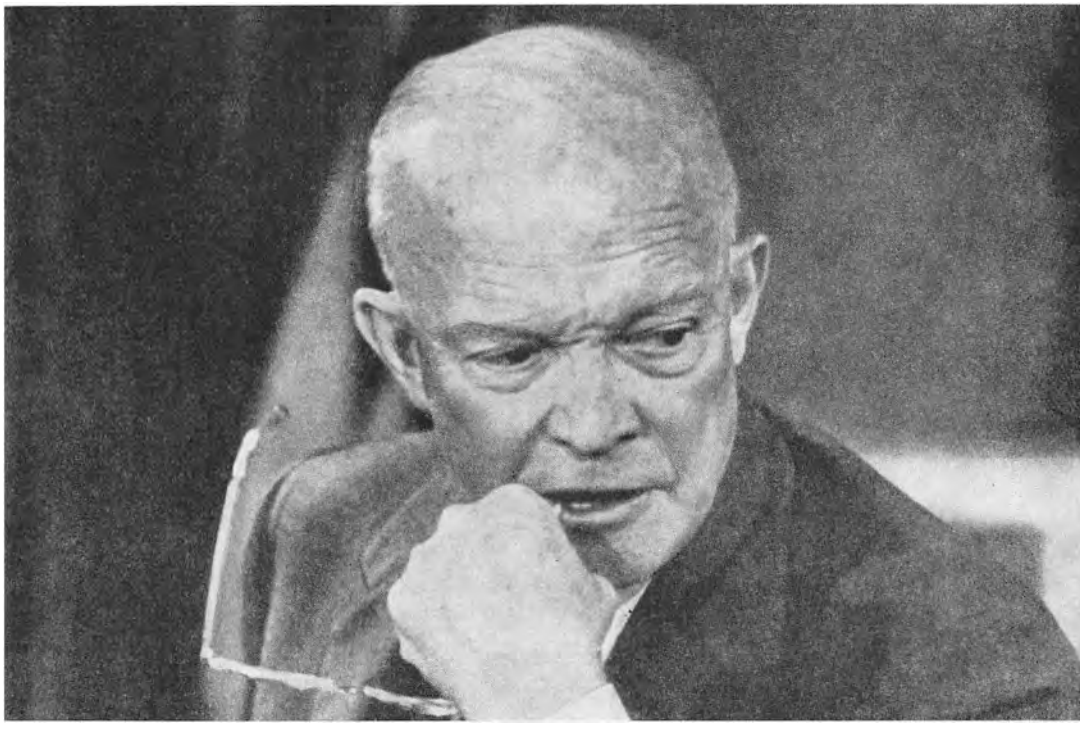

Eisenhower gnaver på sin brille, mens han venter på signal til at begynde sin fjernsynstale om raketsituationen.

7. nov. 1957

Sputnik II [se 3. nov.] skræmte for alvor USA [se 25. okt.] og drev det amerikanske samfund ud i en indre tillidskrise. De russiske kæmperaketters afsætningskraft og præcision lod sig ikke bortforklare. Amerika måtte igennem en periode af pinagtig selvransagelse: var landet sin magtposition voksen? var dets livsform for lad og velnæret? var dets samfundsform, når det kom til stykket, kommunismen underlegen i en kappestrid? Præsident Eisenhower sagde i to TV-taler, at der måtte en kraftanstrengelse til, hvis USA ikke skulle sakke agterud i de kommende år. Lige nu betød de russiske raketter, at Sovjet kunne tilføje Amerika alvorlig skade med et angreb. Den militære magtbalance var dog ikke forrykket: med sine fremskudte baser var USA så meget nærmere inde på livet af Sovjet, at mellemdistance-raketterne var fuldt ud tilstrækkelige til gengældelsesangreb. Og det kunne ikke vare længe, før USA også havde den interkontinentale raket: Eisenhower fremviste i fjernsynet en raketspids, der havde været ude i rummet og var kommet velbeholden ned igen, så USA havde i hvert fald løst problemet med at få en raket således i mål, at den ikke gløder væk i atmosfæren i nedslaget. Foreløbig reorganiserede han sit raket-program under én mand med myndighed og gjorde en fremragende polytekniker til minister for videnskab og forskning. På længere sigt lå faren deri, at Sovjet uddanner flere ingeniører og naturvidenskabsmænd end USA, en intellektuel oprustning, som amerikanerne havde taget sig for let. [Se videre 1. og 6. dec.]

Félix Gaillard tv. som nyudnævnt konseilspræsident. — Th. konfererer præsident Bourguiba fra Tunis med Marokkos kong Mohammed 5. i Rabat om konflikten med Frankrig.

14. nov. 1957 I Frankrig [se 31. maj] blev Mollet-regeringen efter lang søgen i juni afløst af et kabinet under den unge radikale forsvarsminister Maurice Bourgès-Maunoury, der også repræsenterede den »republikanske front« af venstreorienterede partier. Han forpligtede sig til at føre kampen mod oprøret i Algier til ende, men ville samtidig give Algier mere selvstyre indenfor den franske union. I sommerens løb udarbejdede han en rammelov om nye, algierske institutioner, der blev forkastet med et mistillidsvotum i september. Den nye kabinetskrise varede hele oktober og drev Frankrig langt ud i finansielle vanskeligheder. De nødte socialister og konservative ind i en regering under den afgående radikale finansminister, den 38-årige Félix Gaillard. Han kom straks ud i en nordafrikansk konflikt med USA og Storbritannien [se 25. okt.]. Tunis var ved at bygge sit forsvar op fra bunden, og Frankrig var ikke meget tilbøjelig til at levere våben, af frygt for at de skulle gå videre til de algierske oprørere. Forhandlingerne var kørt fast på et krav om, at Tunis i givet fald kun måtte købe våben hos Frankrig. Under regeringskrisen så præsident Bourguiba sig om efter våben fra andet hold. For at hindre ham i at gå til Sovjet tilbød vestmagterne en symbolsk våbensending — 500 amerikanske rifler og 350 britiske maskinpistoler — der blev leveret midt i november. Frankrig var indigneret og reagerede skarpt: den franske delegation udvandrede fra NATO's parlamentarikerkonference, og Gaillard truede med at boykotte topmødet i NATO-rådet. Premierminister Macmillan fløj til Paris og lovede at aflyse yderligere våben-leverancer til Tunis, såfremt Frankrig ville levere. [Se videre 8. feb. og 1. sept. 58]

Kinas præsident Mao Tse-tung undertegner i Moskva den kommunistiske verdensbevægelses manifest, der bekræfter Sovjets ledende stilling i østblokken.

22. nov. 1957

Samtidig med at førstesekretær Krushchov konsoliderede sin egen magt i Sovjetunionen [se 3. nov.], søgte han at virkeliggøre sin plan om at retablere det sovjetiske imperium indenfor fastere, organisatoriske rammer. Helt lykkedes det ikke, men han gjorde fremskridt. Kun et år var gået siden Ungarn, og i Østeuropa [se 10. sept.] var Sovjets position nogenlunde sikret igen. 40 års-dagen for revolutionen havde bragt de øverste ledere fra 64 kommunistpartier til Moskva, hvor de efter en uges festligheder indledte forhandlinger, der i praksis blev til den første internationale kommunistkongres siden 1935. Det var egentlig Krushchovs agt, at disse drøftelser skulle føre til dannelsen af en ny, russiskledet Internationale, med sæde i Moskva og med de kommuniststyrede lande som kernegruppe. Men han opgav at gå så vidt, ikke mindst fordi præsident Tito sendte afbud efter Zhukov-affæren. Jugoslaverne skrev under på det politiske manifest, som de 64 partier udstedte i Moskva, men holdt sig udenfor de 12 statspartiers drøftelser om den »socialistiske lejrs« organisation. Her var både Kina [se 30. april] og Polen imod et permanent apparat, hvorigennem Sovjet for let kunne diktere østblokkens fællespolitik. Mao Tse-tung var fuldt ud villig til at anerkende Sovjet som blokkens anfører — og lagde pres på Gomulka, der stred imod — men i stedet for en fast organisation ville Mao have hyppigt tilbagevendende blok-konferencer, der ville sikre alle en chance for at påvirke Sovjets politik. Communiqueet anerkendte demonstrativt Sovjets rolle som leder, og foreløbig nøjedes Krushchov med det. [Se videre 27. marts og 15. juli 58]

Drømmen om disengagement

Tv. den amerikanske diplomat og historiker, professor George Kennan; th. Polens udenrigsminister Adam Rapacki.

1. dec. 1957 Usikkerheden og den svigtende selvtillid efter sputnik [se 7. nov.] fik vide kredse i Vesteuropa til med begær at gribe efter håb om, at krigsfaren kunne trænges tilbage. Der var lydhørhed for tanker om, at man kunne øge Europas sikkerhed ved at skille de stridende parter ad — man fornemmede et særligt risikomoment ved den direkte, militære konfrontation mellem Øst og Vest i Centraleuropa og ville have hærene til at vige tilbage. Edens planer fra 1955 om en militært udtyndet zone langs jerntæppet blev genoplivet af Labour i et *disengagement*-forslag om tilbagetrækning af stormagternes tropper fra Tyskland og Østeuropa. Stærkt indtryk gjorde en række forelæsninger, der blev holdt i BBC af den amerikanske, politiske historiker George F. Kennan. Han havde fra sin diplomattid i Moskva renommé af at være en fremragende kender af russisk politik, og som manden bag præsident Trumans inddæmnings-politik var han respekteret som politisk realist. Han hævdede nu, at Vesten havde chancen — og måske den sidste chance — for at få Sovjet til at opgive Østeuropa og trække sig ind bag sine egne grænser: forudsætningen måtte være, at Amerika også trak sig tilbage fra Europa, og at Vesteuropa afstod fra atomvåben; det europæiske forsvar skulle ikke være stort mere end hjemmeværn, men den europæiske sikkerhed skulle hvile på en garanti fra USA. Kennans synspunkter vandt ikke gehør hos de vestlige regeringer og repræsenterede heller ikke den amerikanske oppositions opfattelse. Mere hold var der i den plan, der blev fremsat af den polske udenrigsminister Adam Rapacki, om at gøre de to Tysklande, Polen og Czekoslovakiet til en atomfri zone, hvor der ikke måtte stationeres eller anvendes atomvåben. [Se videre 6. dec.]

Grundtrinet i USAs første satellit-raket eksploderer to sekunder efter affyringen.

6. dec. 1957

Alt syntes at skulle gå galt for USA [se 1. dec.]. Sidst i november blev præsident Eisenhower syg igen: en anelse af en hjerneblødning fik hans talegaver til at slå klik. Men lægerne erklærede ham rask en uge før NATO-mødet. Han ville have haft sin modkandidat ved de to præsidentvalg, Adlai Stevenson, med i delegationen til Paris for at vise Europa, at Amerika stod samlet i krisen. Stevenson rykkede også ind i udenrigsministeriet og gav sit besyv med i de forberedende forhandlinger. Men da det kom til stykket, ville han ikke være medansvarlig for Eisenhower-Dulles' politik og sprang fra. Det var småting mod det propaganda-nederlag, Amerika led, da den første satellitraket under *Project Vanguard* eksploderede på afskydningsrampen i Cape Canaveral [se 7. nov.]. Ved åbningen af det Geofysiske År havde USA bekendtgjort, at det amerikanske rumprogram omfattede opsendelse af seks små satellitter i løbet af 1958. Efter Sputnik I blev det besluttet at fremskynde projektet. Affyringen af den første Vanguard-raket blev rykket frem til december, og forberedelserne blev ledsaget af en publicitykampagne, der skulle opveje Sovjets sputnik-reklame. Den gjorde det mislykkede forsøg til noget af en katastrofe. Det stod ikke folk klart, at satellit-projektet var et civilt og videnskabeligt foretagende, der ikke havde militærets bedste raketter til disposition. Vanguard-fiaskoen blev sammenlignet lige over med sputnik-successen. [Se videre 16. dec., samt 31. jan. 58]

Povl Bang-Jensen plæderer sin sag ved FNs tjenestemandsdomstol. Dommerne th. er diplomater fra Indien, England, Frankrig og Ægypten.

8. dec. 1957 Dag Hammarskjöld blev genvalgt som Forenede Nationers generalsekretær under enstemmig anerkendelse fra alle stormagterne og med akklamation fra generalforsamlingen [se 2. aug.]. Med fornem takt og taktik havde han formået at udbygge sit embede til et FN-organ, der virkede selvstændigt i det diplomatiske ingenmandsland imellem den kolde krigs fronter. Han kunne gøre det, fordi han nøje varede sig for at bryde ind over etablerede magtgrænser. Han blev kritiseret, fordi han ikke på eget initiativ havde sat sig ud over det muliges grænser og interveneret i Ungarn-krisen. Men det var en følelsesbetonet kritik, for de afgørende FN-magter ville ikke have givet ham dækning. En udløber af den førte til konflikt mellem Hammarskjöld og en dansk FN-embedsmand. Kontorchef Povl Bang-Jensen havde været tilforordnet FN's særlige Ungarn-kommission. Da rapporten om folkerejsningen var færdig, nægtede han at udlevere navnelisterne over afhørte vidner til generalsekretæren. Han ville beskytte ungarernes anonymitet og havde ikke tillid til sekretariatet. Konflikten forgrenede sig ud i andre disciplinære spørgsmål, der førte til, at Hammarskjöld suspenderede Bang-Jensen den 8. december; men den blev en *cause célèbre* på spørgsmålet om vidnelisterne, der til slut blev brændt på toppen af glashuset. En tjenestemands-sag endte i Bang-Jensens afskedigelse, som han hævdede var justitsmord. To år senere, da alle appelmuligheder var udtømt, blev han fundet skudt i New York. Politiet sagde selvmord. Andre hævdede, at han var likvideret af kommunisterne. En amerikansk senatsundersøgelse bragte ikke klarhed. [Se videre 15. maj 58]

Ved NATO-rådets bord fra højre generalsekretær Spaak, præsident Eisenhower, premierminister Macmillan og den tyrkiske ministerpræsident Menderes.

16. dec. 1957

Ministerpræsident Bulganin sendte en byge af breve og noter til NATO-regeringerne og til alle 82 medlemmer af FN i ugen før regeringschefernes møde i Paris [se 6. dec.]. Hensigten var at splitte og skræmme NATO fra at gennemføre den britisk-amerikanske plan om en kollektiv, militærvidenskabelig offensiv til genoprettelse af raketbalancen. De vesteuropæiske lande blev efter tur truet med de alvorligste konsekvenser, hvis de tillod stationering af de amerikanske mellemdistance-raketter [se 2. okt.], der kunne neutralisere Sovjets forspring med interkontinentale våben. Bulganin anbefalede Rapackiplanen om en atomfri zone og foreslog et nyt topmøde. NATO-rådet, hvis møde var den fornemste samling af regeringschefer i Paris siden Versailles-konferencen, svarede med at vedtage planen om videnskabeligt samarbejde, godkende stationering af amerikanske atomraketter og tilbyde et udenrigsministermøde om nedrustnings-forslag. Norge og Danmark frabad sig dog raketter og atomladninger på deres territorium og ville have foretrukket en udsættelse af NATO's beslutning, indtil mulighederne for afspænding var undersøgt i forhandling med Sovjet. Men de nedlagde ikke veto mod beslutningen. Det dansk-norske standpunkt blev prist af Krushchov få dage efter i den Øverste Sovjet, da han forelagde en ny »fredsplan«. Den foreslog atomstop fra nytår og et topmøde i begyndelsen af 1958 om den atomfri zone og en ikke-angrebstraktat mellem Atlant-pagtens og Warszawa-pagtens lande. Han afviste et udenrigsministermøde. [Se videre 31. jan. og 4. april 58]

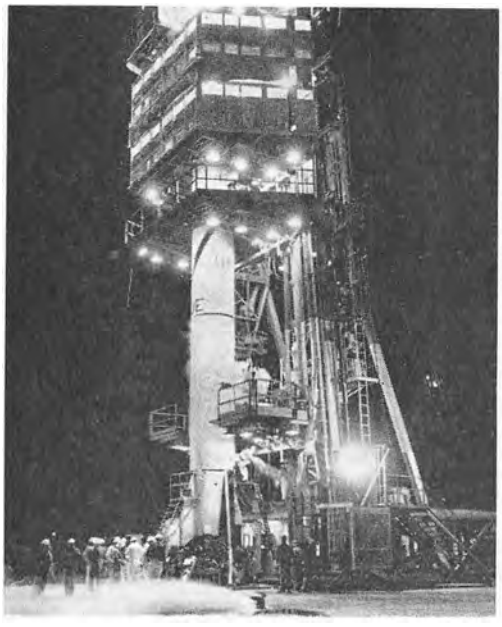

Jupiter-C-raketten under nedtælling på raketbasen i Florida, tv. påfyldes brændstoffet før arbejdstårnet er fjernet., th. affyring.

31. jan. 1958 Så lykkedes det da for amerikanerne også [se 6. og 16. dec. 57]. Med en firetrins Jupiter-raket fra hærens arsenal blev den første *Explorer*-satellit sat i bane omkring Jorden fra Cape Canaveral. Selve satellitten vejede kun 13 kg, så som vægtløftning var det ikke en præstation, der kunne stå mål med de russiske. Men bare det, at USA var med i rummet, var nok til at hæve den sværeste sputnik-depression. Manden bag Jupiter-raketten, dr. Wernher von Braun, der havde været Tysklands, men nu var USA's førende raketekspert, blev videnskabelig *star*. Man prøvede en uge efter at skyde en ny *Vanguard*-satellit op, men det slog fejl. Von Braun sendte Explorer II op i begyndelsen af marts til ingen nytte, for dens radiosendere svigtede. Men det lykkedes helt med den første Vanguard midt i marts og med Explorer III sidst på måneden; og efter at sputnikkerne var brændt ud, havde amerikanerne den fryd at være alene i rummet en måned, før Sovjet sendte den mægtige Sputnik III af sted, en voksen svend på over to tons. Resultatet af disse første rekognosceringer i rummet blev, at man fandt et usynligt lag af stærkt radioaktive strålepartikler omkring Jorden, et bælte af radioaktivitet der begynder i 2000 km's højde og når ud over 20.000 km. Bæltet holdes åbenbart i skak og på plads af jordmagnetismen. Det har en radioaktivitet tusind gange stærkere end de kosmiske stråler, mere end instrumenterne i de første satellitter kunne registrere. Explorer IV, som kom op i juli, medbragte måleapparater, der skaffede nøjagtigere viden om bæltets karakter og om faren ved det for fremtidens rumrejsende. [Se videre 5. maj, samt 4. jan. 59]

Syriens præsident el-Kuwatly og præsident Nasser på vej gennem Cairo, efter at den Forenede Arabiske Republik er proklameret.

1. feb. 1958

Syriens nationalister, for hvem den arabiske enhed var en trosbekendelse, søgte i januar en drastisk udvej for at hindre den Sovjet-venlige forsvarsminister Khaled el-Azm i at gribe magten og gøre Syrien til en østblokstat [se 13. okt. 57]. En gruppe politikere og officerer fløj til Cairo for at overbevise præsident Nasser om den truende fare og overtale ham til at imødegå den ved at slutte Ægypten og Syrien sammen i én republik. En statslig sammenslutning af de to lande lå langt ud over det, Nasser anså for overkommeligt på den arabiske udviklings nuværende stadium. Han søgte at overtale syrerne til i stedet at lave en effektiv revolution. Men de ivrede på med deres plan, og som den arabiske enheds ledende statsmand kunne han ikke blankt afvise dem. Han stillede krasse betingelser — for at de skulle opgive det — men kravene blev imødekommet af præsident Shukri el-Kuwatly. Den 1. februar blev den Forenede Arabiske Republik proklameret i Cairo. Næsten mod sin vilje var Nasser blevet herre i et større, mere usammenhængende rige og mere end nogensinde en helt for unge reformivrige nationalister i hele den arabiske verden. Ligesom vestmagterne opfattede de arabiske kongedømmer oprettelsen af F.A.R. som et mellemøstligt *Anschluss,* og til modvægt indgik Iraqs kong Feisal og Jordans kong Hussein få uger efter en Arabisk Union med Feisal som overhoved. Det første resultat af den arabiske samling blev således arabisk splittelse. [Se videre 15. maj]

Bomber mod et fristed

Ødelagt Røde Kors-vogn i Sakiet Sidi Youssef efter det franske bombardement.

8. feb. 1958 Spændingen mellem Frankrig og Tunis [se 14. nov. 57] blev strammet i januar og brast i februar. Algierske oprørere brugte i stort tal tunesisk territorium som fristed mellem deres aktioner mod franske forlægninger. Præsident Bourguiba, der også ydede oprørets generalstab asyl i Tunis, hverken kunne eller ville hindre det. Som MacArthur i Korea ville hærkommandoen i Algier have ret til at angribe fristederne over grænsen. Den ret, den ikke fik, tog den sig uden at spørge Paris. Efter gentagne provokationer rettede den med 25 bombefly et repressalieangreb mod grænsebyen Sakiet Sidi Youssef, dræbte 29, sårede 130 og ødelagde over 100 bygninger. Bourguiba krævede omgående rømning af alle franske baser i Tunis, også Bizerta, og indklagede Frankrig for sikkerhedsrådet. Gaillard-regeringen tog ansvaret for angrebet på Sakiet og forsvarede det, men indvilgede — for at undgå åben konflikt i FN og brud med Tunis — i at lade USA og Storbritannien mægle. Seks ugers forhandlinger endte i et kompromis om at udskyde Bizerta-spørgsmålet, mens Frankrig begyndte tilbagetrækning fra de øvrige baser i Tunis. Men nationalforsamlingens højrefløj forkastede med kommunisternes hjælp regeringens politik, og Gaillard blev styrtet. Under regeringskrisen, der fulgte, begyndte en uheldssvanger vekselvirkning mellem Algier og Paris. Algierfranskmændene og hæren ville have en højreregering, der kunne føre en fast Algier-politik og ville afvise forhandling med oprørerne, og de underbyggede deres krav med truende demonstrationer i Algier. Men hver gang en højrepolitiker søgte at danne regering i Paris, blev han afvist af nationalforsamlingen, selvom den ikke kunne samles om et alternativ. [Se videre 13. maj II]

Argentinas afgående provisoriske præsident, general Aramburu — i den store stol — med den nye præsident Arturo Frondizi tilhøjre i billedet og den provisoriske vicepræsident, viceadmiral Rojas til venstre.

23. feb. 1958

To års provisorisk militærstyre under general Aramburu havde ikke bragt Argentina [se 18. sept. 55] på ret køl igen efter Peróns regime. På sin vis var revolutionen imod Perón kommet for tidligt, for den skade, hans politik havde voldt landets økonomi, slog først for alvor igennem efter at han var væk, og de politiske konsekvenser deraf måtte hans efterfølgere bære. General Aramburu fulgte en svingende kurs og forspildte den chance, et provisorisk militærregime har for at føre en streng saneringspolitik. Resultatet var, at peronismen kom til at stå i et forklaret skær for en arbejderbefolkning, der havde lønstop mens priserne skød i vejret. Valget til en forfatningsgivende forsamling i 1957 viste — med 2 mill. blanke stemmesedler ud af 8 mill. — at peronisterne stadig var en afgørende politisk faktor. Præsidentvalget nu blev vundet af dr. Arturo Frondizi, en sagfører fra Buenos Aires, søn af italienske immigranter. Som leder af den mere socialistiske, den »uforsonlige« fløj af det radikale parti havde han forståelse for peronisternes position og ønskede at resocialisere dem i det politiske liv. De, der før stemte blankt, stemte nu på ham ved præsidentvalget og gav hans parti stort flertal i begge kongressens kamre. Frondizi kom efter en del komplikationer i gang med en finanspolitik, der skulle kunne stabilisere Argentinas økonomi. Men det sved til arbejderbefolkningen, og Frondizi fejlbedømte dens reaktion. Han troede, at peronismen snart ikke længere var en kraft, og tillod peronist-kandidater ved et valg i marts 1962. De vandt det. Militæret greb ind, afsatte Frondizi og overtog atter den effektive magt. [Se videre 13. maj I]

Krushchov bliver ministerpræsident

Afstemning i den Øverste Sovjet om Krushchovs udnævnelse til regeringschef — tv. Mikoyan, th. Voroshilov og bag ham den afgåede ministerpræsident Bulganin.

27. marts 1958 Både på den indre og ydre front søgte Nikita Krushchov at befæste sin magtposition yderligere [se 22. nov. 57]. Efter udrensningen af marskal Zhukov tog han fat på resterne af oppositionen indenfor partiledelsen. Angrebet blev her koncentreret mod ministerpræsident Bulganin, der under opgøret med Malenkov-Molotov-koalitionen syntes at have dækket sig ind til begge sider. Bulganin indrømmede sin svaghed og blev åbenlyst degraderet under vinterens valg. Da den ny Øverste Sovjet trådte sammen, blev Krushchov valgt til hans afløser som ministerpræsident. Efter fem års forløb var partiledelse og statsledelse atter samlet hos én mand, men helt enevældig var Krushchov dog ikke. Bulganin beholdt sin stilling i partipræsidiet, og den kendsgerning, at det tog en hel serie centralkomite-møder i årets løb, før Krushchov opnåede at få ham ekskluderet, viste, at oppositionen stadig var livskraftig. Udadtil blev Krushchovs offensiv rettet mod Tito, efter at Jugoslavien havde afslået at indordne sig under østblokkens disciplin. Stridsspørgsmålet blev her det nye, jugoslaviske partiprogram, som Moskva forkastede på grund af »revisionisme«. Men sagen, det drejede sig om, var anerkendelse eller forkastelse af Moskva som øverste myndighed. Krushchov brugte nu samme midler som Stalin i sin tid. Han øvede økonomisk pression ved at annullere varekreditter. Han henrettede Imre Nagy og Pal Maleter som en politisk udfordring til Tito. Og han opnåede som Stalin at isolere Jugoslavien, men ikke at kue Tito selv. [Se videre 5. maj og 27. nov.]

Atomprotest-toget forlader Trafalgar Square tv. — Methodistpræsten, dr. Donald Soper leder processionen på vej gennem Hounslow i Middlesex på marchens 2. dag.

4. april 1958

Udenrigsminister Gromyko meddelte den 31. marts i Øverste Sovjet, at Sovjetunionen havde besluttet ensidigt at indstille alle forsøg med atom- og brintvåben [se 16. dec. 57]. Beslutningen, der kom lige efter en serie på 9 eksplosioner, var i virkeligheden ikke mere end et fornyet forslag om internationalt atomstop, for den ville udtrykkeligt kun blive opretholdt, hvis vestmagterne også indstillede deres forsøg; men som propaganda-udspil var den velberegnet. Det ensidige atomstop i Øst satte pres bag den anti-atomvåben-agitation, der havde grebet om sig i Vest efter NATO-rådets beslutning om at bevæbne NATO-styrkerne med atom- og raketvåben. 9000 videnskabsmænd fra 44 lande, og blandt dem 32 nobelpristagere, undertegnede en appel om øjeblikkelig indstilling af atomforsøg. I Vesttyskland sluttede socialdemokratiet op bag den pacifistiske »Kampagne mod atomdød«, der havde pastor Niemöller som leder. I Storbritannien indledte Labour og LO en politisk kampagne mod atomforsøg, men mere opsigt vakte den protestbevægelse, »Kampagnen for atomnedrustning«, som den gamle matematiker og filosof Lord Russell stillede sig i spidsen for. Han organiserede i påsken den første atommarch fra Trafalgar Square til atomvåben-laboratoriet i Aldermaston, Berkshire, en march på 80 km som 5000 fuldførte. I den vesttyske forbundsdag i Bonn blev debatten om NATO-rådets forslag om atombevæbning af *Bundeswehr* til den længste og mest bevægede i det nye Tysklands historie. Den varede fem dage, men positivt udfald var afgjort på forhånd af dr. Adenauers flertal. Dog nødte socialdemokratiet regeringen til at gå ind for et snarligt topmøde mellem Øst og Vest. [Se videre 5. maj]

Verdensudstillingens symbolske atom-vartegn th. — tv. vises en åben raketspids med kopier af Sputnik I øverst og Sputnik II i Sovjetunionens pavillon.

17. april 1958 41 millioner mennesker besøgte på et halvt år verdensudstillingen i Bruxelles, den første virkelige verdensudstilling siden krigen. Finansielt blev den nok en skuffelse for Belgien [se 22. juli 50], men det var en prestige-udstilling, og ikke mindst kappestriden mellem USA og Sovjet gjorde den til en succes. Bruxelles blev i dette år mere end verdens mødested — også det nye Europas hovedstad. Traktaten om Fællesmarkedet [se 25. marts 57] var trådt i kraft ved nytår, og de seks landes Økonomiske Fællesskab fik hovedkvarter i Bruxelles. Dets overstatslige Kommission, hvis præsident blev den tyske statssekretær Walter Hallstein, skulle foreløbig organisere sig, for fra nytår 1959 at begynde nedbrydningen af de indbyrdes toldmure og den gradvise samordning af unionens nationaløkonomier. Europa udenfor murene var alvorligt bekymret for, hvad det snævrere økonomiske samarbejde mellem de seks lande skulle føre med sig for andre. På britisk initiativ og under ledelse af minister Reginal Maudling havde man indenfor OEEC siden efteråret forhandlet om at gøre hele Vesteuropa til et frihandelsområde for industriprodukter, for derved at undgå diskrimination mod den vigtigste handelsvare fra Fællesskabets side. Frankrig var skeptisk, dels fordi fransk industri ikke ville udsættes for et konkurrencepres fra alt for mange sider, dels fordi den britiske plan ville skaffe Storbritannien de kommercielle fordele ved et større og friere marked uden de økonomiske byrder og politiske forpligtelser, samordningen medførte for De Seks. Men Vesttyskland gik ind for planen, og Adenauer forudsagde, at den ville blive vedtaget i sommerens løb. [Se videre 14. nov., samt 5. jan. 59]

Regeringstropper under landsætning ved Padang, oprørernes provisoriske hovedstad på Sumatra.

18. april 1958

Indonesiens præsident Sukarno brugte først politiske våben til at bekæmpe splittelsen i sit ø-rige [se 14. marts 57]. Han satte kraft på en kampagne for indlemmelse af Hollandsk New Guinea (Vest Irian) i Indonesien, og da FNs generalforsamling i efteråret 1957 afslog at støtte hans krav, åbnede han en voldsom offensiv mod hollænderne indenfor landets grænser: i december blev alle hollandske virksomheder og plantager beslaglagt og besat i en ny fase af den »nationale revolution«. Men hans forsøg på at bruge nationalismen til at genvinde ubestridt herredømme gav bagslag: nationaliseringen af de hollandske rederier lammede forbindelsen mellem øerne og drev landet ud i en økonomisk krise, der fik oprøret mod Sukarno til at blusse op. Celebes og Sumatra løsrev sig, og en ny provisorisk, indonesisk regering blev dannet af nationalbankens direktør i Padang, Sumatras hovedstad, i februar. Sukarno måtte nu gribe til militære midler for at genoprette republikkens enhed. Efter flere ugers bombardementer erobredes i marts ved en luftlandeaktion en flyveplads på Sumatra. Regeringsstyrkerne indtog Padang i april, men oprøret på Sumatra var først effektivt undertrykt sidst i maj. Oprørerne fortrak til det nordlige Celebes, hvor de holdt ud til slutningen af juni. De indonesiske valg, der skulle have været afholdt i september, blev udsat.

NATO drøfter topmøde

Fra NATO-rådets åbningsmøde på Christiansborg: fra venstre udenrigsministrene F. R. Zorlu, Tyrkiet, Selwyn Lloyd, Storbritannien, og Foster Dulles, USA.

5. maj 1958 Samtidig med sin kampagne for atomnedrustning [se 4. april] forstærkede Sovjetunionen med Krushchov som ministerpræsident [se 27. marts] sit krav om et nyt topmøde. Især USA [se 31. jan.] var afvisende, fordi udsigten til et topmøde uvægerligt ville svække Vestens fælles bestræbelser på at anspænde sig. Vestmagterne svarede, at i hvert fald måtte et topmøde omhyggeligt forberedes ved et udenrigsministermøde, der atter måtte forberedes ad diplomatisk vej, så man undgik en gentagelse af de sørgelige erfaringer fra 1955. Men iøvrigt mente man, at det mest hensigtsmæssige ville være nu at koncentrere sig om det, der var nøglen til alle afspændingsplaner — spørgsmålet om international kontrol og inspektion — og vestmagterne foreslog tekniske forhandlinger om et kontrolsystem. Sovjet var ikke meget for et udenrigsministermøde. Man skulle gå lige til toppen. Umiddelbart før NATO-rådets møde i København tilbød Krushchov, at udenrigsministrene kunne få lov til at forberede topmødet rent organisatorisk. Men da NATO gav tilslutning til USAs krav om, at udenrigsministrene skulle føre politiske forhandlinger, gled det i baggrunden. Til gengæld accepterede Sovjet så et fornyet, vestligt forslag om, at eksperter fra Øst og Vest skulle undersøge de praktiske muligheder for pålidelig, international kontrol med et eventuelt atomstop. Teknikere fra otte nationer trådte sammen i Genève først i juli til en lukket drøftelse, der var det første saglige forsøg på at få løst op for konflikten efter så mange års forgæves forhandlinger; ganske vist på et begrænset felt, men dog et vigtigt og lovende felt. [Se videre 13. maj I, 15. juli og 31. okt.]

Storm mod Nixons bil, der får sidevinduerne knust under indkørslen i Caracas.

13. maj 1958 I

Det latinske Amerika var træt af diktatoriske regimer og krævede mere politisk frihed. I Venezuela som i Argentina [se 23. feb.] støttedes modstanden mod regimet af kirken og militæret, og luftvåbnet søgte med et kup ved nytår at vælte præsident Pérez Jiménez, der havde været diktator siden 1947. Undertrykkelsen af kuppet fremkaldte bølger af studenterdemonstrationer, der endte i en folkerejsning den 21. januar i Caracas. 300 blev dræbt og over 1000 såret i to døgns kampe med sikkerhedspolitiet, før Pérez Jiménez kapitulerede og flygtede til den Dominikanske Republik. Kontreadmiral Wolfgang Larrazabal overtog magten og lovede frie valg i årets løb. Jiménez fik senere asyl i USA [se 5. maj], til skade for det amerikanske omdømme fordi det bestyrkede indtrykket af, at USA foretrak diktatorer i Sydamerika. Forargelsen herover var en del af baggrunden for den modtagelse, vicepræsident Richard M. Nixon fik, da han sluttede en *goodwill*-rejse til otte latinamerikanske lande i Caracas. Demonstranter stormede hans bilkortege, stenkast knuste ruderne, vicepræsidenten og Mrs. Nixon blev overspyttet og dænget til med æg og rådne appelsiner. Nixon tog det roligt og søgte at pacificere demonstranterne ved uforfærdet imødekommende venlighed. Præsident Eisenhower reagerede med en skarp protest og fløj forstærkninger til de amerikanske baser i Mellemamerika. Han modtog Nixon som en helt ved hjemkomsten til Washington to dage efter. Episoden var en gevinst for vicepræsidentens politiske karriere hjemme, men den blottede dybtgående uoverensstemmelser i forholdet mellem Nord- og Sydamerika. [Se videre 15. juli, samt 2. jan. 59]

Demonstration foran regeringsbygningen i Algier. — Th. taler general Massu til mængden fra balkonen.

13. maj 1958 II Præsident Coty søgte forgæves at få løst den franske regeringskrise [se 8. feb.] med en national samlingsregering og havde omsonst en føler ude hos general de Gaulle. Men generalen ville kun *kaldes* til magten, ville ikke forhandle med politikere om betingelserne. Coty endte med at lade en mere begrænset centrumregering forsøge sig under den tidligere landbrugsminister og sidst finansminister Pierre Pflimlin fra Strasbourg. For algierfranskmændene var den en »kapitulations-regering«, og i de timer nationalforsamlingen i Paris debatterede regeringens godkendelse, slog de til i Algier og erobrede magten. De stormede regeringsbygningen uden at møde synderlig modstand fra hæren og proklamerede fra balkonen med klassiske revolutions-vendinger dannelsen af et »velfærdsudvalg«, en *comité de salut public;* det var en uhellig alliance mellem aktivister, fascister og gaullister. Faldskærmssoldaternes heltegeneral Jacques Massu lod sig udråbe til formand for udvalget, i håb om at holde opstanden under disciplin. Den tidligere gaullistleder og generalguvernør Jacques Soustelle meldtes undervejs for at overtage magten. Algier var løsrevet, ganske vist under parolen om at bevare *Algérie française* og på kravet om dannelsen af en »velfærdsregering« i Paris under de Gaulle. Den øverstkommanderende general Raoul Salan overtog foreløbig den civile og militære myndighed i Algier. I Paris demonstrerede tusinder af veteraner mod Pflimlin nær nationalforsamlingen. Han fik sit tillidsvotum, fordi landet var på randen af borgerkrig, men magten, hele magten kunne nationalforsamlingen ikke længere give ham. Hæren svigtede. Republikken var i opløsning. [Se videre 19. maj]

Kristne libanesere stormer en muhamedansk slagters forretning i Beirut og spærrer gaderne med en brændende barrikade.

15. maj 1958

Spændingen i den arabiske verden [se 1. feb.] førte til borgerkrig i Libanon, den lille Middelhavs-stat kilet ind i Syrien nord for Israel. Libanons befolkning på 1,5 millioner er mest arabisk, men af tro halvt kristen og halvt muhamedansk. Som uafhængig republik siden 1941 havde dens politiske stabilitet været baseret på et omhyggeligt justeret balancesystem, der delte magten mellem kristne og muhamedanere, og på et alliancefrit forhold til stormagterne. Præsident Nassers arabiske nationalisme påvirkede imidlertid balancen. De muhamedanske libanesere begejstredes af den, og det skræmte den kristne og vestorienterede præsident Camille Chamoun til at acceptere Eisenhower-doktrinens beskyttelse. Det var et brud med den neutrale linje, men Chamoun følte sig truet til at gå videre endnu, da Syrien blev sluttet sammen med Ægypten. Han bad om våbenhjælp fra USA og besluttede — i strid med forfatningen — at søge genvalg som præsident. Da brød oppositionen imod ham ud i de blodige uroligheder, der blev til en borgerkrig, fordi hæren nægtede at undertrykke opstanden. Chamoun beskyldte Nasser for »massiv intervention« og bad om FNs beskyttelse [se 8. dec. 57]. Vestmagterne og Iraq støttede ham kraftigt i sikkerhedsrådet, mens Sovjet stillede sig bag Ægypten. På svensk initiativ blev der i juni sendt en international gruppe FN-observatører af sted. Beirut og USA ville have, at FN skulle spærre Libanons grænser, men observatørerne kunne ikke give Chamoun ret i, at der virkelig var tale om intervention. De beskrev situationen som regulær borgerkrig. [Se videre 14. juli]

General de Gaulle er rede

Konseilspræsident Pflimlin på vej til krisemøde i regeringen. — Th. general de Gaulle under pressekonferencen i Paris.

19. maj 1958 Pflimlin-regeringen [se 13. maj II] søgte bravt i sit første døgn at få den franske situation under kontrol. Den erklærede undtagelsestilstand i tre måneder, forbød det yderliggående højres kamporganisationer, arresterede en række Algier-aktivister og forpurrede udløberkup i Frankrig. Men den havde ikke magt som den havde agt. Hæren var den ikke loyal. Generalstabschefen trådte tilbage. Politiet svigtede. Jacques Soustelle, der var i husarrest, slap ud af landet i bagsmækken af en bil, og med Soustelle på vej stillede den øverstkommanderende i Algier, general Salan, sig bag kravet om en »velfærdsregering« under de Gaulle og ophørte at rådføre sig med den lovlige regering. Fra sit landsted i Colombey-les-Deux-Églises udstedte de Gaulle den 15. maj en erklæring om, at han var rede til at overtage magten, og hans fåmælte intervention satte nyt håb i den algierske revolution. De Gaulle havde fra krigens tid både muhamedanernes og de unge officerers loyalitet. Ud fra vidt forskellige forhåbninger vaktes nu en flammende begejstring i Algier, hvor franskmænd og arabere forbrødredes i massedemonstrationer for de Gaulles tilbagevenden. Generalen kørte fire dage efter til Paris. Ved en pressekonference med 1200 tilhørere erklærede han sin vilje til at redde landet, til at forvandle den nationale krise til en national genopstandelse, hvis folket ønskede det. Han ville kunne gøre det, »fordi jeg er en mand, der tilhører ingen — og tilhører alle«. Hvis målet skulle nås, måtte republikken delegere ham »exceptionel magt på exceptionel vis i en exceptionel situation«. Derefter forlod han igen Paris. Opstanden bredte sig den 24. maj fra Algier til Korsika. [Se videre 1. juni]

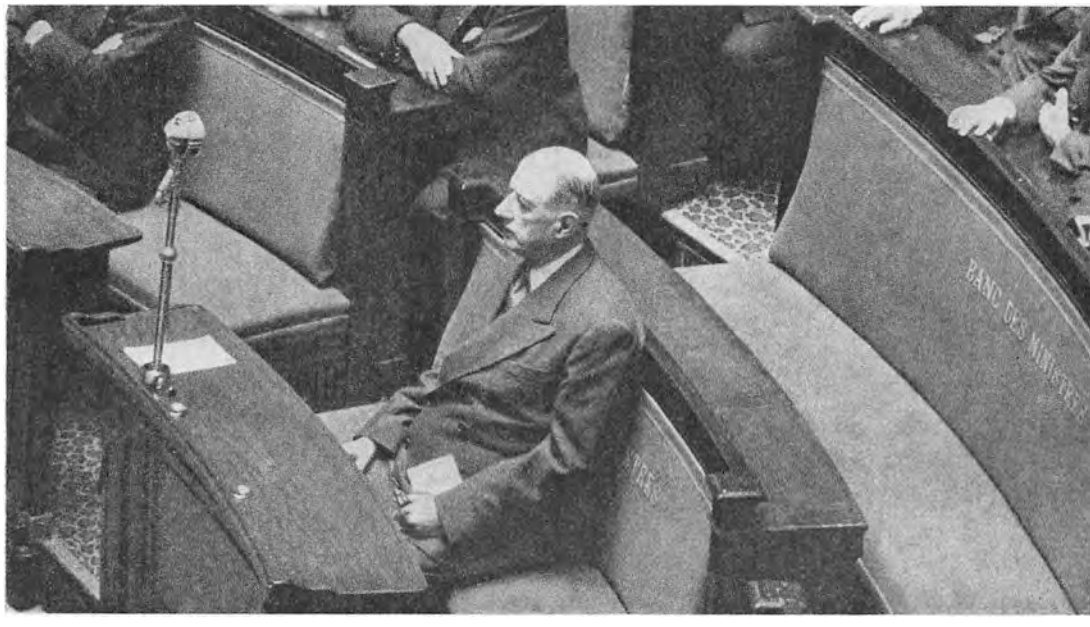

General de Gaulle venter på at få ordet i nationalforsamlingen før magtovertagelsen.

1. juni 1958

Kuppet på Korsika [se 19. maj] beseglede den 4. Republiks skæbne. Revolten var på vej mod Frankrig. Regeringen sendte store forstærkninger til Marseille og satte støjsendere på alle radioudsendelser fra Algier for at spærre for kodemeddelelser. Men stadig klarere blev det, også for de parlamentariske ledere, at kun en samlingsregering under de Gaulle kunne pacificere hæren. Konseilspræsident Pflimlin opsøgte hemmeligt de Gaulle. Dagen efter proklamerede generalen, at han nu forberedte dannelsen af en republikansk regering og forlangte hærens lydighed. Tolv timer senere indgav Pflimlin sin afskedsbegæring til præsident Coty, der meddelte partilederne, at han ville bede de Gaulle danne regering. I et dramatisk budskab til nationalforsamlingen næste dag erklærede præsidenten, at »den berømteste af alle franskmænd« nu måtte overtage magten, hvis borgerkrigens katastrofe skulle undgås. Nægtede parlamentet at stille sig bag de Gaulle, ville Coty nedlægge sit embede. Kæmpemæssige demonstrationer for og imod de Gaulle prægede Paris i disse afgørende dage for den parlamentariske republik, og det bizarre indslag i borgerkrigens aftegning var de motoriserede avantgardister for den moderne revolution: biler i lange slanger kørte op og ned ad boulevarderne og tudede — efter fem års forbud mod brug af horn i Paris — i kor og i takt deres slagord: *De Gaulle au pouvoir!* og *Algerie française!* De Gaulle fremstillede sig for nationalforsamlingen om aftenen den 1. juni med krav om uindskrænkede beføjelser og bemyndigelse til at gennemføre en ny forfatning ved folkeafstemning. Med 329 stemmer mod 224 undertegnede den 4. Republik sin dødsattest. [Se videre 4. juni]

De Gaulle i Algier

General de Gaulle modtages af soldater og befolkning i Batna, Algier.

4. juni 1958 Så snart konseilspræsident, general de Gaulle havde sin regering færdig [se 1. juni], fløj han til Algier. Han fik en stormende modtagelse, men de taler, han holdt, skabte ikke klarhed over hans algierske politik. Kolonisterne fik en vag fornemmelse af, at det måske ikke helt var deres mand, der var kommet til magten. Han talte aldrig om Algiers *intégration*, aldrig om *Algérie française*. Han tillod sig at berømme oprørernes mod og tilbød at »åbne døren til forsoning«. Han anerkendte »velfærds-udvalgenes« patriotisme og satte dem fra bestillingen; hæren fik overdraget al myndighed i det offentlige liv i Algier, og general Salan blev generaldelegeret med direkte rapport til de Gaulle. Som en selvfølge nåede han til forståelse med præsident Bourguiba om, at Frankrig skulle rømme alle andre baser i Tunis end Bizerta, og han lovede også at evakuere Marokko, indrømmelser der normalt ville have kostet et kabinet livet. Han spillede sit spil. Han forfremmede generaler, der havde stået bag 13. maj-kuppet, til uskadelige poster under store æresbevisninger. Han tog Soustelle ind i regeringen og kvalte hans algierske aktivisme. Han konsoliderede kort sagt sin stilling. Det samme gjorde så de algierske oprørere: i efteråret dannede de i Cairo en »Provisorisk Regering for Republikken Algier«, med Ferhat Abbas som ministerpræsident. Kravet om uafhængighed skulle fastslås. [Se videre 4. sept.]

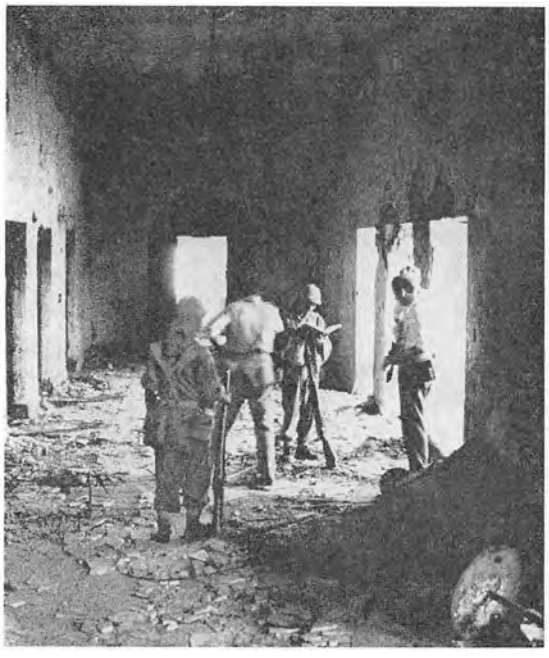

Kong Feisal 2. holder th. i maj trontalen i parlamentet i Bagdad; i baggrunden premierminister Nuri as-Said. — Tv. en korridor i kongens slot efter revolutionen.

14. juli 1958

Mest energisk i sit krav om intervention i Libanons krise [se 15. maj] var Iraq, hvis politiske leder gennem det meste af 30 år, general Nuri as-Said, nu var premierminister for den Arabiske Union (Iraq og Jordan). Nuri Pasha tumlede med planer om at lade sin hær marchere ind i Syrien for at komme Beirut-regeringen til undsætning og undervejs vælte Nasser-regimet i Damascus. Men inden han kom så vidt, blev hans eget regime væltet i Bagdad ved et militært kup, der udartede i et døgns bestialsk anarki. Kuppet havde været forberedt gennem længere tid af en gruppe yngre, nationalistiske officerer. Det blev gennemført med få timers varsel, da regeringen beordrede to divisioner overført til Jordan. De skulle gennem Bagdad, og det blev udnyttet til en lynhurtig besættelse af de strategiske punkter i hovedstaden. Selve den militære aktion, der blev ledet af brigadegeneral Abdul Karim Kassem, gik glat først, men løb grassat. Kong Feisal og den mangeårige prinsregent, kronprins Abd al-Ilah, blev med tolv af kongefamiliens medlemmer skudt på slottet; deres lig blev kastet ud til pøblen, der bogstaveligt flåede dem. Radioen piskede en morderisk stemning op. Regimets mænd blev jaget og plaget til døde med vildskab. Nuri as-Said slap væk fra sit hjem og prøvede dagen efter at flygte forklædt som kvinde. Men han blev genkendt og flået, før han blev skudt. Den hjerteligste hyldest til general Kassem kom fra præsident Nasser. Kassem sendte sin næstkommanderende, oberst Aref til Cairo for at drøfte fremtiden. [Se videre 15. juli]

Landgang i Libanon

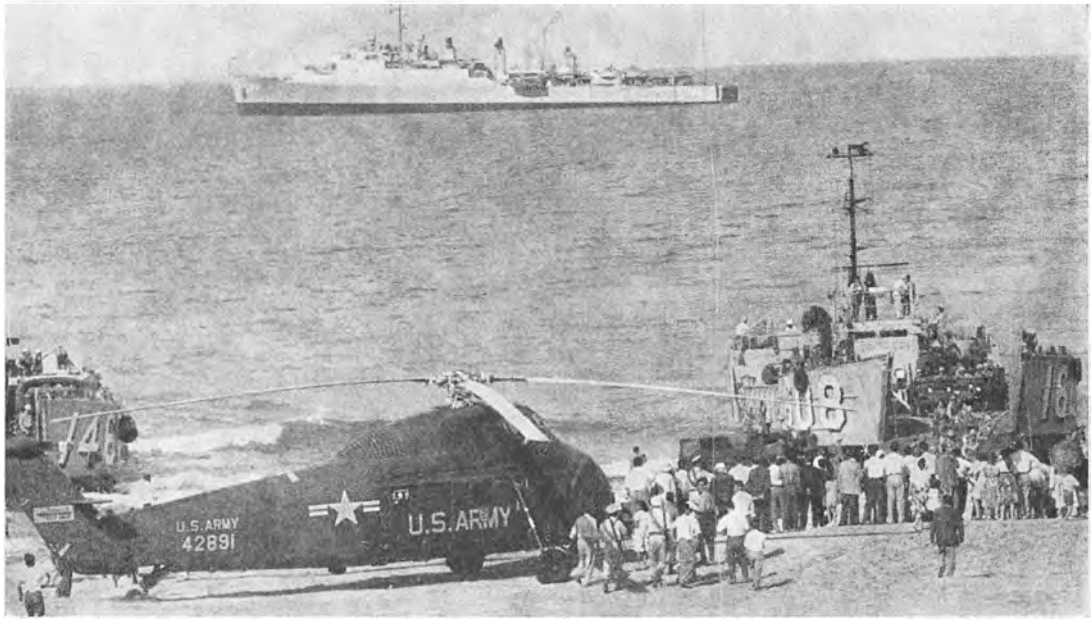

Nysgerrige libanesere følger den amerikanske landsætning på Libanons kyst. Der blev uddelt lunken Coco-Cola ved landgangen.

15. juli 1958 Set vestfra var det indlysende: Nasser måtte have lavet kuppet i Iraq [se 14. juli]. Hvis ikke der øjeblikkelig blev grebet ind, kunne en revolutionær kædereaktion give ham magten over et arabisk imperium i alliance med Sovjet [se 5. maj]. Libanons regering bad USA om hjælp [se 13. maj I], og inden 24 timer gik 1500 amerikanske marineinfanterister i land ved Beirut. Straks efter fløj RAF forstærkninger til kong Hussein i Jordan. Præsident Nasser ilede til Moskva. Sovjet koncentrerede tropper ved grænsen til Tyrkiet og Iraq. Set østfra var den amerikansk-britiske intervention en aggression mod det Mellemste Østen, et springbræt til intervention i Iraq. Igen gik man gennem nogle døgn, hvor krigen var helt nær på. Så blev det klarere, at revolutionen i Iraq var Kassems egen, og at USA ikke agtede at gå videre. Krushchov slog over i politisk offensiv: han foreslog omgående topmøde om Mellemøsten med Nehru og Hammarskjöld som bisiddere. Vestmagterne svarede med at dreje det ind i FN som et sikkerhedsrådsmøde mellem regeringschefer, og Krushchov sagde ja. Men igen havde han handlet for egenhændigt som Sovjet-blokkens leder. Kina [se 22. nov. 57] protesterede heftigt i Moskva — Krushchov kunne ikke uden videre forhandle med ærkefjenden Amerika om vestasiatiske spørgsmål, eller indbyde Indien og ikke Kina som asiatisk stormagt, eller gå til bords i FN med Chiang Kai-sheks mænd. Den kinesiske reaktion var så skarp, at Krushchov fløj til Peking for at glatte ud. Han aflyste topmødet og fik i stedet en ekstraordinær FN-samling. Ved den opnåedes helt overraskende arabisk enighed om fred og fordragelighed. [Se videre 11. og 23. sept., samt 4. nov. 59]

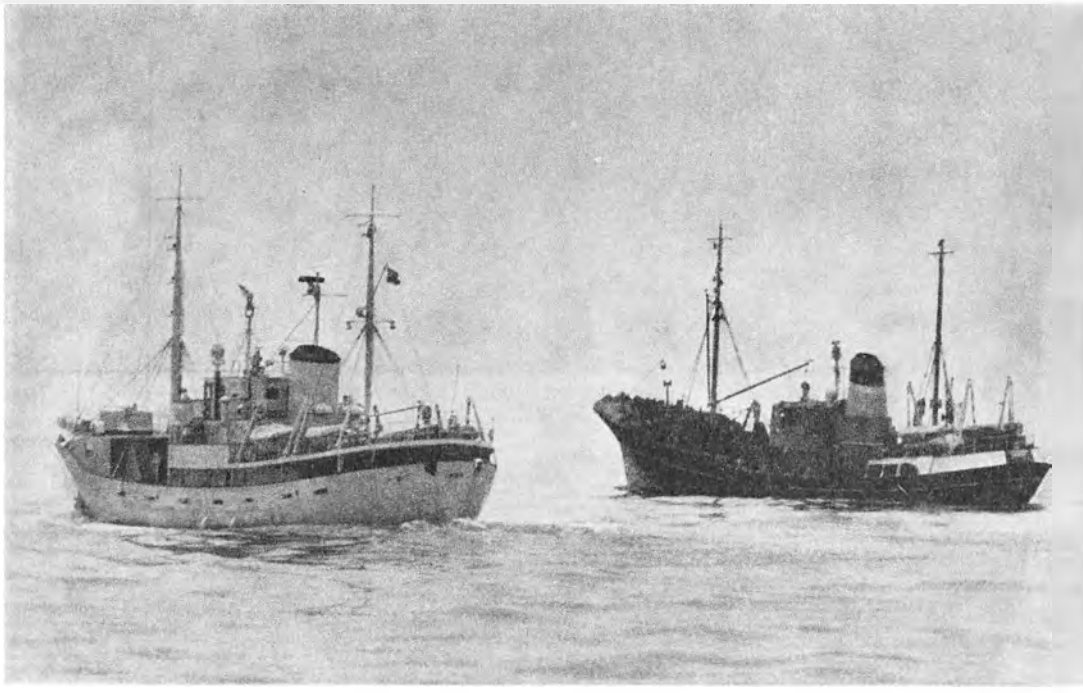

Det islandske inspektionsskib *Tor* og trawleren *Northern Foam* lurer på hinanden ud for Islands kyst.

1. sept. 1958

Island og Storbritannien [se 14. nov. 57] kom i hidsig konflikt om retten til at fiske på bankerne i de islandske farvande. Den internationale sørets-konference i Genève var tidligere på året brudt sammen uden overenskomst om fiskeri- og territorialfarvands-grænser. Island udstedte derefter den 1. juni på egen hånd en forordning om, at territorialfarvandet ville blive udvidet fra tremile- til tolvmilegrænsen fra september. Syv andre fiskerinationer protesterede mod den ensidige indskrænkning af deres fiskerimuligheder. Storbritannien, hvis trawlere fra Grimsby og Aberdeen havde hævd på at fiske inden for tolv mil fra Islands kyst, nægtede som principsag at godtage den islandske beslutning uden forhandling og erklærede, at britiske fiskefartøjer ville få flådens beskyttelse. Ved den Internationale Domstol kunne Island nok få ret til en mere beskeden udvidelse — der var fra den norsk-britiske sag i 1951 præcedens for, at der skal tages hensyn til en egn, som lever af fiskeri — og Storbritannien ville i forhandling gå med til at acceptere en seksmile-grænse. Men intet uden forhandling. Da officerer fra den islandske fiskeriinspektion bordede trawleren *Northern Foam* af Grimsby, gik en britisk fregat til undsætning, arresterede dem og tilbageholdt dem i ti dage. En række episoder vinteren igennem kulminerede i foråret, da en islandsk kanonbåd beskød en britisk trawler på afveje. Våbenstilstand i torskekrigen førte i 1960 til anerkendelse af tolvmilegrænsen — mod nogle års dispensationsfiskeri. [Se videre 3. okt.]

General de Gaulle forelægger den nye forfatning ved et massemøde på Place de la Republique, vel beskyttet af den republikanske garde.

4. sept. 1958 Før de Gaulle forelagde den 5. Republiks forfatning for folket [se 4. juni], havde et forfatningsudvalg haft den til gennemsyn. Enkelte ændringsforslag var blevet accepteret, men kun detaljer: de Gaulle vidste hvad han ville have — han havde haft tolv år til at overveje. Præsidenten skulle have mere magt og ret til at tiltage sig al magt i kritiske situationer; parlamentets rolle skulle begrænses. Forfatningen gik til folkeafstemning den 28. september, og næsten 80% af vælgerne i Frankrig, 97% i Algier, stemte ja. Afstemningen var reelt om de Gaulle og ikke forfatningen; hvis den blev forkastet, ville han gå. Med godkendelsen fik de Gaulle gennemført en lynhurtig afkolonisering af de franske besiddelser i Afrika. De blev selvstændige stater — indenfor det nye Franske Fællesskab hvis de ville — og de Gaulle forklarede dem på en hurtig flyverejse Afrika rundt, at de kunne få fuld uafhængighed straks, blot ved at forkaste forfatningen. Kun Guinea i Vestafrika stillede sig udenfor det Franske Fællesskab — og al økonomisk hjælp fra Paris blev indstillet. Den 5. Republiks første nationalforsamling valgtes i november. Størst repræsentation fik det nye gaullist-parti, *Union pour la Nouvelle République*, de konservative den næststørste. Valgordningen ramte yderpartierne. Kommunisterne, som gik halvanden million stemmer tilbage, fik kun ti mandater for de resterende 4 millioner stemmer. General de Gaulle lod sig overtale til at blive præsidentkandidat. Han blev valgt lige før jul med 78,5 procent af de 80.000 valgmænds stemmer. [Se videre 14. sept.]

Landgangsfartøjer bringer under beskydning forsyninger ind til Quemoy fra tremile-grænsen, hvor den amerikanske eskorte drejer bi.

11. sept. 1958

Straks efter Krushchovs besøg viste Kina både Sovjet og USA, at man ikke ustraffet kan forbigå Pekingregeringen, når der skal forhandles om asiatiske spørgsmål [se 15. juli]. Efter over tre års pause genoptog kineserne i begyndelsen af august beskydningen af Quemoy og Matsu. Den 23. august blev øerne lagt under så koncentreret artilleri-ild, at et angreb måske var forestående. På to timer affyredes 50.000 granater og i ugerne efter 60.000 granater om dagen. Det blev næsten umuligt at nå ind til Quemoy med forsyninger. Kommunistiske flådeenheder åbnede ild i Formosa-strædet, og da Peking-regeringen ikke blot krævede Quemoys kapitulation, men erklærede, at timen var kommet til at »befri« Formosa, gav præsident Eisenhower ordre til, at den amerikanske flåde skulle eskortere nationalistiske konvojer ind til tremile-grænsen ved Quemoy. Fra Moskva sendte Krushchov en skarp advarsel til Eisenhower: Sovjet stod helt på Kinas side, og et angreb på Kina ville være et angreb på Sovjet. Eisenhower svarede omgående med at trække forstærkninger til Formosa-strædet, men erklærede sig samtidig villig til at forhandle igen, hvis Peking indstillede skydningen. Krushchovs næste note var så grov, at Eisenhower returnerede den. Men Pekingregeringen afviklede gradvist sin offensiv. Den havde opnået at tage initiativet fra Krushchov i den asiatiske politik og aftvinge ham en solidaritets-erklæring. I oktober gav Peking Chiang 14 dages våbenhvile til at få forsyninger til Quemoy, og fra november blev krigen kun ført på ulige datoer. [Se videre 23. sept., 23. okt. og 16. dec.]

Europæeren de Gaulle

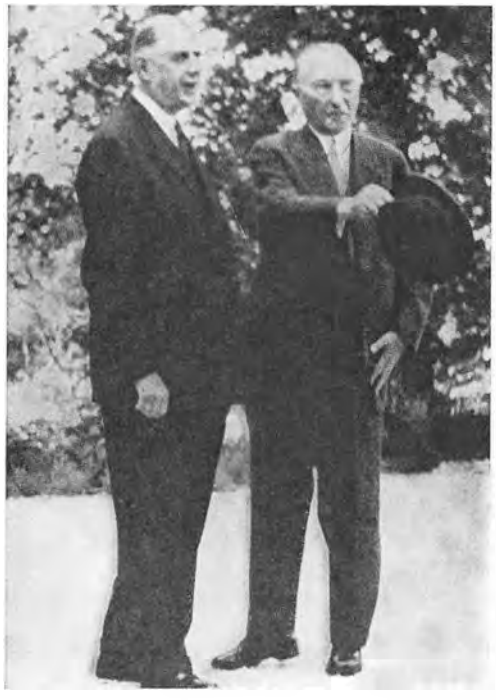

Det første møde mellem konseilspræsident de Gaulle og forbundskansler Adenauer i de Gaulles have i Colombey-les-Deux-Eglises. — I hans by stemte kun 1 imod forfatningen fjorten dage efter.

14. sept. 1958 Paris [se 4. sept.] var stærkt søgt af statsmænd i denne sommer. De ville prøve at finde viden om fransk udenrigspolitik under de Gaulle. De fandt en national politik med ny selvhævdelse, en positiv europæisk politik indenfor rammen af de forpligtelser, Frankrig allerede havde påtaget sig, en skeptisk atlantisk politik med krav om væsentlig større indflydelse for Frankrig. De Gaulle tænkte europæisk, ikke atlantisk. Hans primære synspunkt var, at Europa, fastlandets Europa, ikke med rimelig sikkerhed kan forlade sig på, at amerikansk og britisk militærmagt vil blive sat ind i en situation, der er prekær for fastlandet, men ikke for Storbritannien og USA. Derfor ville Frankrig nu — på Europas vegne — have atomvåben, og som europæisk atommagt måtte Frankrig fra nu af ligestilles med USA og Storbritannien med prokura over NATO's atomvåben. Uden jævnbyrdig deltagelse i det britisk-amerikanske atomvåben-samarbejde var NATO en ydmygelse for Frankrig, og amerikanske atombombefly var ikke længere velkomne på fransk jord. Frankrigs interesse var Europas interesse; det var vigtigt at få Fællesmarkedet godt i gang, for den europæiske magtpositions skyld; det ville være distraherende at blive for involveret i Storbritanniens frihandelsplaner, mens man gik i gang med den europæiske samordning. Det vigtigste var det fransk-tyske forhold. Det måtte være godt. Dr. Adenauers besøg i Colombey gengældte de Gaulle to måneder efter med et besøg i Bad Kreuznach. »*Ein grosser Europäer*«, sagde Adenauer. [Se videre 14. nov.]

Tåregasangreb på forbudt politisk møde i Karachi fælder Pakistans tidl. højkommissær i Australien, redaktør Yusuf Haroon, mens de, der slap væk, tabte skoene.

23. sept. 1958

Det var generalernes år. Eksemplet smittede. I Libanon [se 15. juli] løstes krisen ved, at hærens øverstkommanderende, den upartiske general Fuad Chehab, blev valgt til præsident. Uroligheder fortsatte, indtil han tiltrådte den 23. september, og blussede op, da han fik en regering med for stærk slagside til oprørernes fordel. USA [se 11. sept.] tilrådede en samlingsregering, og i slutningen af oktober var roen så vidt genoprettet, at de sidste amerikanske tropper kunne trækkes tilbage. I Pakistan [se 9. sept. 54], der efter 11 års uafhængighed stod foran sit første parlamentsvalg, havde korruption og protektion ganske demoraliseret det offentlige liv, som var på vej ud i politisk anarki. Præsident Iskander Mirza suspenderede forfatningen og erklærede undtagelsestilstand den 7. oktober. Han gjorde den øverstkommanderende, general Ayub Khan til militærguvernør og trak sig tre uger efter tilbage for at lade Ayub Khan udøve magten alene. Sudan — syd for Ægypten — havde holdt sit første parlamentsvalg som uafhængig stat i februar, men den koalitions-regering, der blev resultatet, var så meget i splid med sig selv, at det politiske liv gik i forfald og det økonomiske liv blev forsømt. Hæren tog magten den 17. november og indsatte den øverstkommanderende, general Ibrahim Abboud som statsoverhoved og premierminister. Heller ikke det var en ideologisk revolution. Målet var kun mere stabil regeringsførelse, og det gav Abboud Sudan. Men det var trange tider for parlamentarismen. [Se videre 31. okt., samt 21. maj 59]

Gaderazzia i Nicosia efter mordet på en britisk soldaterkone.

3. okt. 1958 Storbritanniens [se 1. sept.] forsøg på at skaffe afspænding på Cypern [se 17. april 57] ved en mere imødekommende politik blev af tyrkerne opfattet som eftergivenhed overfor grækernes krav. Den tyrkiske kampagne for at få øen delt — så i hvert fald ikke hele Cypern skulle gå til Grækenland — blev skærpet og førte til voldsomme sammenstød mellem græske og tyrkiske cyprioter, som et forspil til borgerkrig. Briterne havde 30.000 soldater på Cypern, men kunne ikke holde uroligheder under kontrol. Sommeren igennem hærgede de to befolkningsgrupper hinandens kvarterer. I august bragte en appel fra premierminister Macmillan med tilslutning fra den græske og tyrkiske regeringschef igen relativ ro til øen. Den britiske regering havde fremsat en syvårs-plan for selvstyre på Cypern, der forudsatte vilje til græsk-tyrkisk samarbejde. De to grupper skulle have hver sine kommunalbestyrelser og hver sit parlamentskammer, men danne en fællesregering. Grækenland og Tyrkiet skulle have indflydelse hos den britiske guvernør, og med tiden kunne man nå frem til tremagts-suverænitet over øen. Tyrkerne var ikke helt uvillige, men grækerne sagde nej, og ihærdige forsøg fra NATO's side på at mægle mellem de tre allierede blev afvist fra Athen. Storbritannien satte så selv planen i kraft den 1. oktober, men to dage efter blev freden brudt. En engelsk soldaterkone på indkøb blev skudt bagfra. Soldaterne gik hårdt frem under jagten på gerningsmanden. Af 650 anholdte blev mindst 250 kvæstet og måtte indlægges. Den græske terror blussede op og blev bekæmpet med effektive metoder i november. [Se videre 14. nov., samt 19. feb. 59]

Pasternak udenfor sit hjem i Peredelkino efter at han har fået meddelelsen om tildeling af Nobelprisen.

23. okt. 1958

For første gang siden 1933 besluttede *Svenska Akademien* at tildele en russisk forfatter Nobel-prisen i litteratur [se 11. sept.]. Boris L. Pasternak havde været nomineret til prisen fem år før, og han fik den nu for lyrik og for prosa i den store, russiske fortæller-tradition. I Øst som i Vest blev det med rimelighed antaget, at baggrunden var romanen »Dr. Zhivago«, en gribende, poetisk menneskeskildring der rummede Ruslands skæbne i århundredets første halvdel. Pasternak havde skrevet den færdig i 1954, i »tøbruddets« tid. En del digte fra dens epilog blev offentliggjort. Men det sovjetrussiske forfatterforbund formente i 1956 selve romanen offentliggørelse, fordi dens »åndelige holdning« forkastede den socialistiske revolution. Et eksemplar af manuskriptet lå imidlertid hos en kommunistisk forlægger i Milano, og han offentliggjorde den. Pasternak svarede taknemlig og bevæget på telegrammet fra Stockholm. Dagen efter rejstes en kampagne mod ham i Moskva: hans holdning var »skændig og fædrelandsfjendtlig«, han havde bagvasket sit land, han havde brudt med sit folk. Forfatterforbundet ekskluderede ham og anbefalede landsforvisning. *Komsomols* førstesekretær Semichastny sagde i en smædende tale, at regeringen ikke ville hindre Pasternak i at forlade landet for bestandig. I et nyt telegram til Stockholm gav Pasternak afkald på prisen, fordi den blev misforstået »i det samfund, jeg lever i«. Han bad Krushchov om at måtte blive: »At forlade fædrelandet ville være døden for mig«. Han blev ikke forvist. [Se videre 31. okt.]

Atomvåben-forsøg indstilles

Atommagternes ambassadører James Wadsworth, USA, Tsarapkin, USSR, og David Ormsby-Gore, Storbritannien, ved atomstop-konferencens åbning.

31. okt. 1958 Ekspert-konferencen i Genève om muligheden for at overvåge et atomstop [se 5. maj] var den bedste Øst-Vest-forhandling, man havde haft. På syv sommeruger blev de otte landes teknikere enige om, at det kunne gøres. Hvis man oprettede 180 kontrolstationer spredt ud over verden og derfra målte lufttryk, jordrystelser, radioaktivitet og elektromagnetisme skulle man have rimelig sikkerhed for at konstatere alle atomeksplosioner. Så var spørgsmålet bare om man ville gøre det. USA [se 23. sept.], Storbritannien og Sovjetunionen [se 23. okt.] prøvede hver en sidste serie atomvåben i efteråret og gik til forhandlingsbordet forpligtet til at holde inde med skydningen, så længe man forhandlede og foreløbig et år. Efter indledende skærmydsler blev der nået enighed om en række artikler i atomstop-traktaten. Men Sovjet forlangte ret til at nedlægge veto mod uberettigede inspektionsbesøg og ville have gennemført, at det normale kontrolarbejde i et land hovedsagelig skulle foretages af landets egne borgere — ellers udartede det bare til camoufleret spionage. USA skabte til gengæld vanskeligheder ved at konstatere senere, at eksperternes betænkning ikke havde været grundig nok: nu var det muligt at foretage underjordiske atomeksplosioner, som kun et endnu større kontrolapparat ville kunne fastslå, d. v. s. fordækte våbeneksperimenter var alligevel mulige. Det gik langsomt, men det gik fremad. En sideløbende konference, der skulle undersøge muligheden for inspektion mod overraskelsesangreb, kørte derimod fast. [Se videre 27. nov., samt 4. jan. 59 og 13. feb. 60]

Pave Johannes XXIII velsigner »byen og verden« — *Urbi et orbi* — fra Peterskirkens balkon.

4. nov. 1958

Pave Pius XII [se 1. nov. 50 II] døde den 9. oktober i en alder af 82 år. Hans pontifikat havde strakt sig fra 1939, gennem krig, krise og kamp mod kommunisme. Han var en mand af fornem byrd og med stor politisk og diplomatisk indsigt, streng og stram af væsen, men åben og fremsynet i sin vilje til at bringe den katolske kirke med ind i en ny tid. Hans balsamerede legeme blev bisat i Peterskirkens krypt den 14. oktober, og to uger senere samledes kardinal-kollegiet for at vælge hans efterfølger. Tre dage gik, før de ved tolvte afstemning enedes om Venedigs patriark, kardinal Roncalli, der valgte sig navnet Johannes XXIII. Født af en bred bondeslægt fra Norditalien, som tredje af tretten børn, valgt kort før sin 77. fødselsdag, bragte han med hele sin fylde en fornemmelse af mere umiddelbar menneskelighed til den Hellige Stol. Det blev følt ud over Europa, for pavevalget og kroningens prægtige ceremoniel blev transmitteret i fjernsyn til de fleste europæiske lande. Slående viste det, hvilken intens kontakt dette efterkrigstidens eget meddelelsesmiddel kan skabe mellem begivenheden og millioner af mennesker i historiens nu.

Under opgøret om frihandelsplanen: tv. Storbritanniens Europa-minister Reginald Maudling og th. Frankrigs Olivier Wormser, direktør i udenrigsministeriet.

14. nov. 1958 Udsigten til en fælles-europæisk frihandels-ordning [se 17. april] svandt i efterårets løb og endte, da Frankrig [se 14. sept.] principielt forkastede den britiske plan i Maudling-komiteen. Den definitive forkastelse kom bag på Storbritannien [se 3. okt.], selvom forhandlingerne havde været kørt fast, faktisk siden de Gaulles magtovertagelse. Frankrig kunne ikke gå med til et industrielt frihandelsområde af OEEC's 17 medlemslande, når det ikke blev lagt indenfor en fælles toldmur, og når det ikke forpligtede til samordning af landenes økonomiske og sociale politik. Det forstærkede Frankrigs konkurrence-betænkeligheder, at Storbritannien ville få fordelen fremfor andre af billige Commonwealth-råvarer til sin produktion; men det var de politiske betænkeligheder, der vejede mest til. Ud fra hele den britiske holdning til efterkrigstidens Europa-projekter mistænkte Frankrig Storbritannien for at ville skyde Fællesmarkedets økonomiske union i sænk, og Frankrig *ville* have det Økonomiske Fællesskab sikkert i gang. Det skulle blive grundlaget for Europas politiske fremtid, og der var ikke råd til at tage chancer med det. De fem andre Fællesmarked-lande så ikke så skeptisk på den britiske politik, men for sammenholdets skyld sluttede de op bag Frankrig. Storbritannien havde ikke til hensigt at ødelægge de seks landes fællesskab ved at udtynde det i et frihandelsområde, men den britiske regering troede ikke for alvor på det og slet ikke på dets politiske målsætning; et frihandelsområde var overkommeligt, og det var nok alt det blev til. Men med bruddet i Paris stod man nu overfor muligheden af handelskrig i Europa. Fællesmarkedet begyndte for sig selv fra nytår. [Se videre 19. feb., 21. juli og 19. dec. 59]

Krushchov forelægger Berlin-noterne på den første pressekonference i Kreml for udenlandske korrespondenter.

27. nov. 1958

Ministerpræsident Krushchov [se 31. okt.] spillede på et polsk-russisk venskabsmøde i Moskva sin trumf ud i Tysklands-spørgsmålet [se 4. juni 56]. Han forlangte, at vestmagterne skulle opgive deres fremskudte position i Berlin. Hans begrundelse var, at Potsdam-aftalen var blevet misligholdt ved oprustning af Vesttyskland, og at grundlaget for Berlins firemagts-status dermed var faldet bort; Sovjetunionen ville overdrage sine besættelsesrettigheder til den østtyske regering, og hvis Vesten stadig ville have adgang til Berlin, måtte det ske efter overenskomst med DDR, som de ikke ville anerkende. Fjorten dage efter skærpede Krushchov situationen: han opsagde alle firemagts-overenskomster om Berlin og gav vestmagterne seks måneder til at forhandle om en nyordning. På en pressekonference om Berlin-noterne erklærede han, at Vestberlin var en kræftsvulst, der måtte fjernes. Eventuelt kunne man gøre Vestberlin til en demilitariseret fristad under FN's beskyttelse, men al østfjendtlig virksomhed i byen måtte indstilles, og den østtyske regering skulle have kontrol med adgangen til Vestberlin. Der lå mange motiver bag Krushchovs ultimatum til vestmagterne. Han havde behov for at konsolidere sin magt over Østeuropa [se 27. marts], og Vestberlins frihed var en urofaktor. Tre mill. østtyskere var flygtet vestpå gennem Berlin i de sidste ti år, og flugten tappede Østtysklands kraft. DDR's svaghed svækkede hele det østeuropæiske system. Krushchov havde også brug for en prestigesejr over Vesten. Han måtte vise sin hjemlige opposition, at hans særlige form for aggressivitet — den »fredelige sameksistens« — kunne give resultat. Han regnede med at splitte vestmagterne. »Trusler om magtanvendelse løser ikke problemet«, sagde hans noter, »kun galninge vil starte en ny verdenskrig for at bevare deres besættelsesprivilegier«. [Se videre 7. dec.]

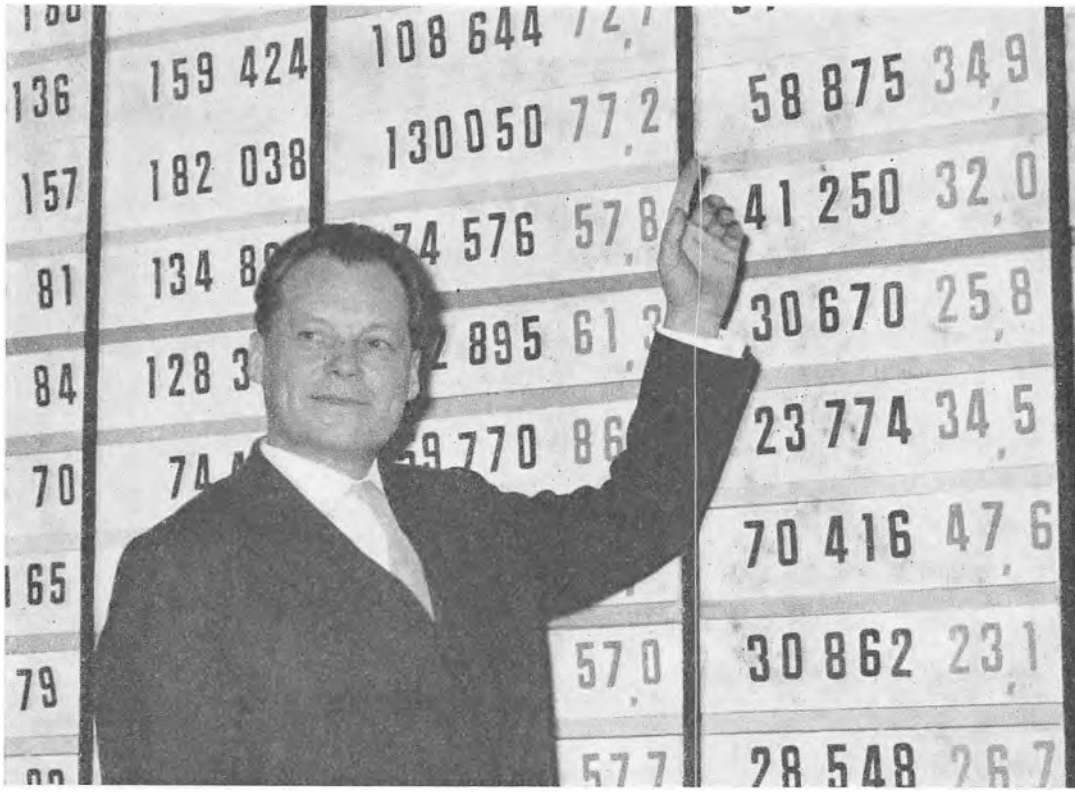

Borgmester Willy Brandt viser på valgaftnen sit partis store stemmetal ved byvalget.

7. dec. 1958 Det første, klare svar på truslen mod Vestberlin [se 27. nov.] fik Krushchov fra Vestberlin selv. Byens nye overborgmester, socialdemokraten Willy Brandt sagde til byparlamentet: »Vi har ingen våben, men vi har ret til at leve, og vi har gode nerver... Vi er ikke af den slags, der bliver blæst omkuld af et vindstød. Vi har prøvet for meget i Berlin«. Og byens halvanden million vælgere sluttede op bag ham og gjorde byvalget få uger efter til en folkeafstemning, der blankt forkastede Krushchovs fristads-forslag. Brandt, der kom til at symbolisere Berlins modstandsvilje som Ernst Reuter havde gjort det under blokaden for ti år siden, forhandlede i Paris den 14. december med vestmagternes udenrigsministre, og en vestlig fælleserklæring afviste derefter det russiske krav. Nytårsaften overraktes vestmagternes svarnoter, som nægtede at anerkende opsigelsen af Berlin-overenskomsterne, fastholdt de vestlige rettigheder i Berlin og afslog at godtage østtysk kontrol med den allierede trafik. Vestmagterne nægtede i alle fald at forhandle, sålænge Sovjets 6 måneders-ultimatum stod ved magt; hvis det blev trukket tilbage, kunne man overveje en Tysklands-forhandling, men ikke kun en Berlin-drøftelse. Det svære var at se, hvor Krushchov ville hen: søgte han at ydmyge vestmagterne ved at tvinge dem til at have med østtyskerne at gøre, eller stilede han for alvor mod en ny Berlin-blokade for at tvinge vestmagterne ud? [Se videre 4. jan. 59]

Delegerede ved den panafrikanske kongres i Accra.

8. dec. 1958

200 delegerede fra politiske og faglige organisationer i 25 afrikanske lande og kolonier mødtes i Ghanas [se 6. marts 57] hovedstad Accra til den første større og samlende manifestation af Afrikas nationalisme. Hidtil havde Afrikas få selvstændige lande fulgt Asiens ældre, mere udviklede stater i den internationale sammenhæng. Den afro-asiatiske blok var siden Bandung-konferencen [se 18. april 55] blevet en indflydelsesrig faktor indenfor FN. Men Afrikas nye ledere ville nu udvikle en mere udpræget afrikansk bevidsthed, og med den panafrikanske kongres i Accra tog de de første skridt til at give den organisatorisk udtryk. Det store, meget fjerne mål skulle være Afrikas Forenede Stater. Men foreløbig var opgaven at støtte hinanden i stræbet efter at vinde uafhængighed for de afrikanske stater, der senere skulle forenes. Et permanent sekretariat med sæde i Accra blev oprettet til koordinering af samarbejdet. Dets første hverv blev at forberede en merkantil og diplomatisk boykot af Sydafrika. Kongressen gik principielt ind for, at kampen mod kolonialismen i Afrika skulle føres udelukkende med ikke-voldelige midler — undtagen hvor det var nødvendigt at anvende vold (Algier var jo med). Kongressens betydning for Afrika var i første omgang selve det, at den skabte kontakt, knyttede forbindelser mellem Afrikas vidt forskellige folk ud fra premierminister Kwame Nkrumahs bestræbelser på at vinde international anerkendelse som det nye Afrikas leder. Nkrumah forudsagde i en af sine taler, at 1960 ville blive »Afrikas år«. [Se videre 5. jan. 59]

Mao Tse-tung taler ved mødet i det øverste statsråd — overfor ham ses præsident Sun Yat-sens enke, vicepræsident Soong Ching Ling (en søster til Madame Chiang Kai-shek) og Panchen Lama fra Tibet.

16. dec. 1958 For Kina [se 11. sept.] var 1958 et særligt år, det første år under den anden femårs-plan, det år Kina skulle sætte af i »det store spring fremad« mod den kommunistiske stat. Når Krushchovs Sovjet ville kappes med USA i landbrugs- og industriproduktion, kunne Maos Kina vel overfløje Storbritannien; i en ideologisk og økonomisk offensiv, der var for ambitiøs, stilede Mao mod fordobling af levnedsmiddel- og stålproduktion på et år. Landbruget skulle i sammenligning med udviklingen i Sovjet springe flere trin af kollektiviseringsprocessen over, gå lige fra jordreformens gennemførte udstykning til dannelsen af kommunistiske landbrugssamfund. På et halvt år blev 122 mill. landhusholdninger eller 90% af bondebefolkningen samlet i 23.000 folkekommuner, administreret og kommanderet af kommunistiske partifunktionærer. Familielivet gik til grunde i et militaristisk landbrugsfællesskab. Produktionen steg godt nok, men det hjalp ikke meget, for distributionen var overbelastet og brød sammen under presset fra stål-offensiven, der skulle have forsyninger til tusinder af nye, primitive smelteovne. Høsten rådnede. Fødevaresituationen blev forværret. Det store spring gik i stå ved årsskiftet. Samtidig besluttede Mao Tse-tung at vige posten som republikkens præsident. Det var den indirekte politiske konsekvens. Det store spring havde skabt konflikt mellem de tre hovedgrupper i Kinas ledelse, administration, militær og parti, og han ville sikre partiets dominerende position også i fremtiden ved at gøre sin næstkommanderende i partiet Liu Shao-chi til præsident og symbol på landets enhed i tide. Så var arvefølgen fastlagt, hvis Mao skulle falde fra. [Se videre 2. april 59]

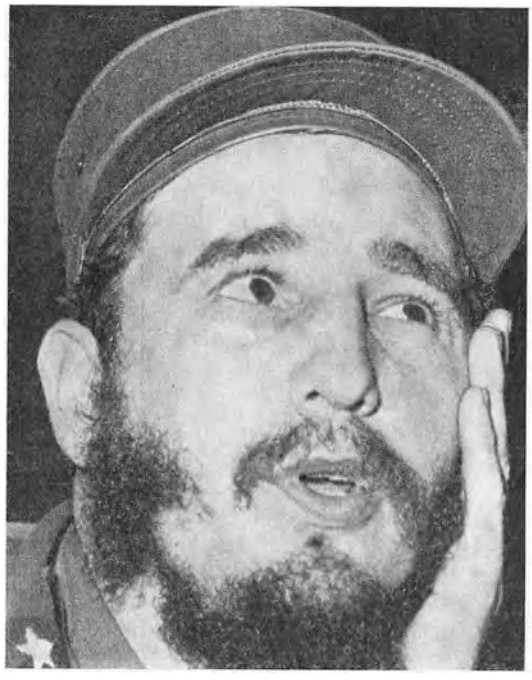

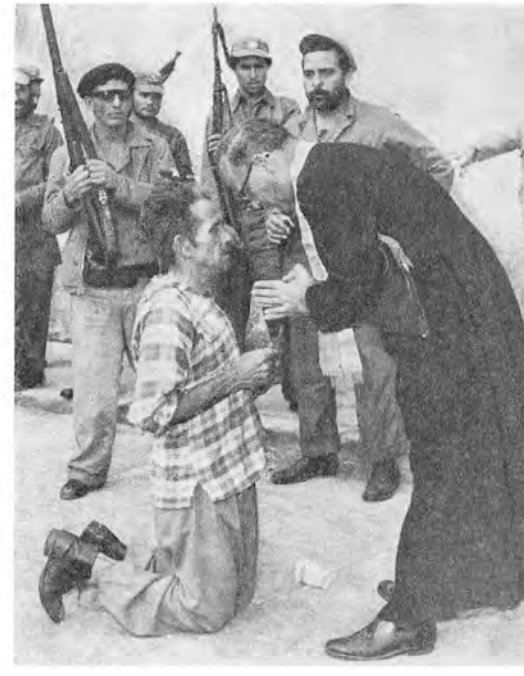

Fidel Castro i Havana efter sejren. — Th. får en dødsdømt underofficer fra Batista-hæren syndsforladelse før sin henrettelse.

2. jan. 1959

Latin-Amerikas [se 13. maj 58 I] sociale reformbevægelse fik et heroisk forbillede i Cuba, hvor en revolutionær gruppe ledet af den unge sagfører Fidel Castro førte to års guerilla-kamp mod Fulgencia Batistas regime til sejr. Batista, en tidligere oversergent, havde været et midtpunkt i cubansk politik i 25 år og var præsident under krigen. I 1950erne gjorde han sig til diktator med et politistats-regime, der forfaldt i korruption. Castro begyndte sin kamp mod ham med nogle snese skæggede sabotører. De holdt til i bjergene mod øst og bekæmpede regeringen ved at føre krig mod dens økonomiske grundlag. Ved at afbrænde sukkerhøsten og skabe kaos i forsyningerne ville de fremkalde et sammenbrud. Castros gruppe voksede i løbet af 1958 til en guerilla-hær på 4-5000 mand, der mod slutningen af året havde magten i det østlige Cuba. Den afgørende kamp stod omkring Santa Clara midt på øen mellem jul og nytår, og da regerings-tropper i stort tal gik over til Castro, opgav Batista. Nytårsdag flygtede han til den Dominikanske Republik. Castro rykkede ind i Havana som en befrier. Han udnævnte en tidligere dommer til præsident, men magten lå hos ham selv som øverstkommanderende. Hans erklærede mål havde været at indføre demokratiet. I første omgang gennemførte han en blodig og teatralsk udrensning — især rettet mod Batista-politiet — med TV-transmitterede skueprocesser i Havanas stadion og offentlige henrettelser af efterhånden 450 »krigsforbrydere«. Efter den hårdhændede magtovertagelse tog han fat på en jordreform, der skulle bringe Cuba »økonomisk demokrati«. Politisk demokrati skulle komme senere. [Se videre 16. okt.]

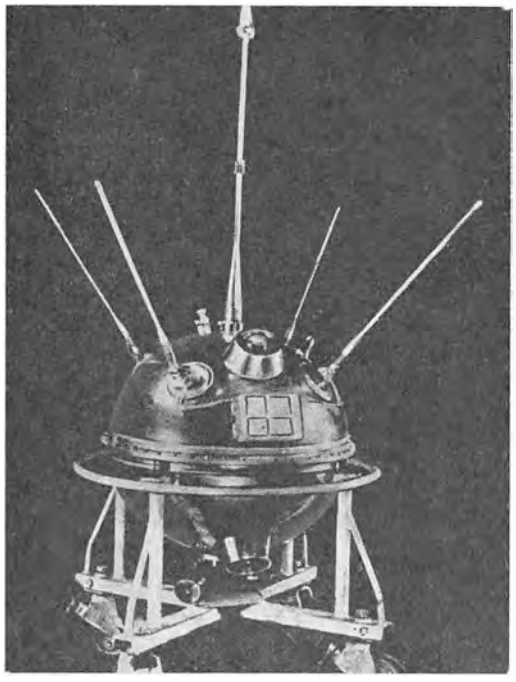

Tv. »Lunik I« før afskydningen. — Th. inspicerer Mikoyan i Chicago en amerikansk opvaskemaskine — ikke en raketspids!

4. jan. 1959 Sovjetunionen [se 7. dec. 58] sendte straks efter nytår to styrede missiler af sted på særlig mission — en raket til månen og viceministerpræsident Mikoyan til USA. Lunik I [se 31. jan. 58] var det første projektil, der frigjorde sig fra Jordens tyngdekraft og gik ud i verdensrummet som en kunstig planet i vort solsystem. Med stor præcision fulgte den sin forudsagte rute, afskød som en hilsen til Jorden en natrium-sky, der kunne ses som en kunstig komet, passerede efter 35 timers forløb månen i en afstand af 6500 km, konstaterede og meldte tilbage at månen ikke besidder selvstændig magnetisk kraft, og gik så ind i sin 15 måneders-bane omkring solen. Mikoyan kom samtidig til USA [se 31. okt. 58] på et »feriebesøg«, hvor han ikke holdt meget fri. Landet rundt agiterede han for »fredelig sameksistens«. Han fik sluttet aftale om udveksling af udstillinger i New York og Moskva. Han indbød vicepræsident Nixon til at besøge Sovjet. Og i lange samtaler med Eisenhower og Dulles hævdede han, at tidsfristen i Sovjets Berlin-ultimatum ikke måtte tages for bogstaveligt, hvis blot forhandlinger kunne komme i gang om en nyordning. Mens han var i USA, foreslog noter fra Sovjetregeringen en tysk fredskonference i Prag eller Warszawa i løbet af to måneder. Et vedlagt udkast til fredstraktat tog sigte på permanent neutralisering af Tyskland og gik ud fra, at Tysklands deling ville være mere eller mindre permanent også. Det anerkendte tyskernes ret til genforening, men overlod den sag til tyskerne selv senere. Indtil genforeningen skulle Vestberlin være en demilitariseret fristad. [Se videre 27. jan., 7. feb. og 15. sept. II]

Negrene vælter en politijeep i Léopoldville og stikker den i brand.

5. jan. 1959

Belgierne [se 17. april 58] levede i den tro, at Belgisk Congo var Afrikas mønsterkoloni. Men illusionen brast, da bakongo-negrene i Léopoldville hærgede store dele af byen i tre døgns planløse optøjer. Negersoldaterne i *Force Publique*, der var under belgisk kommando, skærmede loyalt den europæiske bydel, men de afrikanske kvarterer lå ubeskyttet hen, og forretningerne blev stormet. 42 congolesere blev dræbt, og af 257 sårede var 49 europæere. Baggrunden for uroligheder var til dels økonomisk. Råvareprisfaldet på verdensmarkedet havde ramt Congos kobberminer hårdt i 1957, og arbejdsløsheden i mineegnene mod øst havde i løbet af 1958 bredt sig gennem handel og industri til Léopoldville, der havde 30.000 arbejdsløse nu mod 7000 året før. Dertil kom den politiske udvikling. Rundt omkring Congo var afrikanske stater hastigt på vej til selvstændighed. Fransk Congo, hvis hovedstad Brazzaville var Léopoldvilles naboby, havde lige stemt sig til uafhængighed; Léopoldville var kun nået til rådgivende kommunevalg og havde ingen sikkerhed for den videre udvikling. Den panafrikanske konference i Accra [se 8. dec. 58] havde opflammet de congolesiske nationalister til at kræve hurtig handling. En uge efter urolighederne proklamerede kong Baudouin Belgiens planer: i årets løb ville der blive holdt by- og distriktsvalg over hele Congo og til næste år valg til provinsråd. Men inden seks måneder var den belgiske regering kommet under så stærkt pres, at den lovede mere: dannelse af en centralregering i 1960, og inden fire år en folkeafstemning om Congos fremtidige forhold til Belgien. [Se videre 3. feb. og 30. juni 60]

Krushchov mellem delegater til den 21. partikongres.

27. jan. 1959 Nikita Krushchov ville afslutte konsolideringen af sin dominerende magtposition i denne vinter [se 4. jan.]. Kort før jul gjorde han det endeligt af med tidligere ministerpræsident Nikolai Bulganin. På et centralkomitémøde vedgik Bulganin, at han havde tilhørt den »partifjendtlige gruppe« i 1957, ja ligefrem været den »nominelle« leder og stillet sit kontor til rådighed for dens møder. Han mistede sin post som direktør for statsbanken og blev forsat til den økonomiske kommission i Sebastopol. Det stenografiske referat fra mødet, der blev offentliggjort for første gang, viste Krushchov som den suveræne leder, som ustandselig afbrød de andre talere og fik deres ydmyge tilslutning til al sin kritik. Sidst i januar trådte den ekstraordinære 21. partikongres sammen for at godkende syvårs-planen 1959-65. Krushchov lovede, at Sovjet inden dens udløb ville overgå USA's landbrugsproduktion og senest i 1970 også USA's industriproduktion. Kongressen godkendte Krushchovs sameksistens-doktrin om, at det nu var muligt at udelukke verdenskrig, selvom kapitalismen fortsat eksisterede i en del af verden. Næsten samtlige talere på kongressen forenede lovprisning af syvårsplanen med skarp fordømmelse af »partifjenderne«, der krævedes udstødt af partiet — men ikke blev det. Den ufuldendte udrensning kunne tyde på, at Krushchov selv som ubestridt partileder måtte eller ville affinde sig med fortsat opposition indenfor partiet mod hans politik. Straks efter kongressen udskiftede han en række partisekretærer ude i republikkerne. På sin 65 års-dag i april blev han hyldet langt ud over personlighedsdyrkelsens gældende grænser. [Se videre 21. feb.]

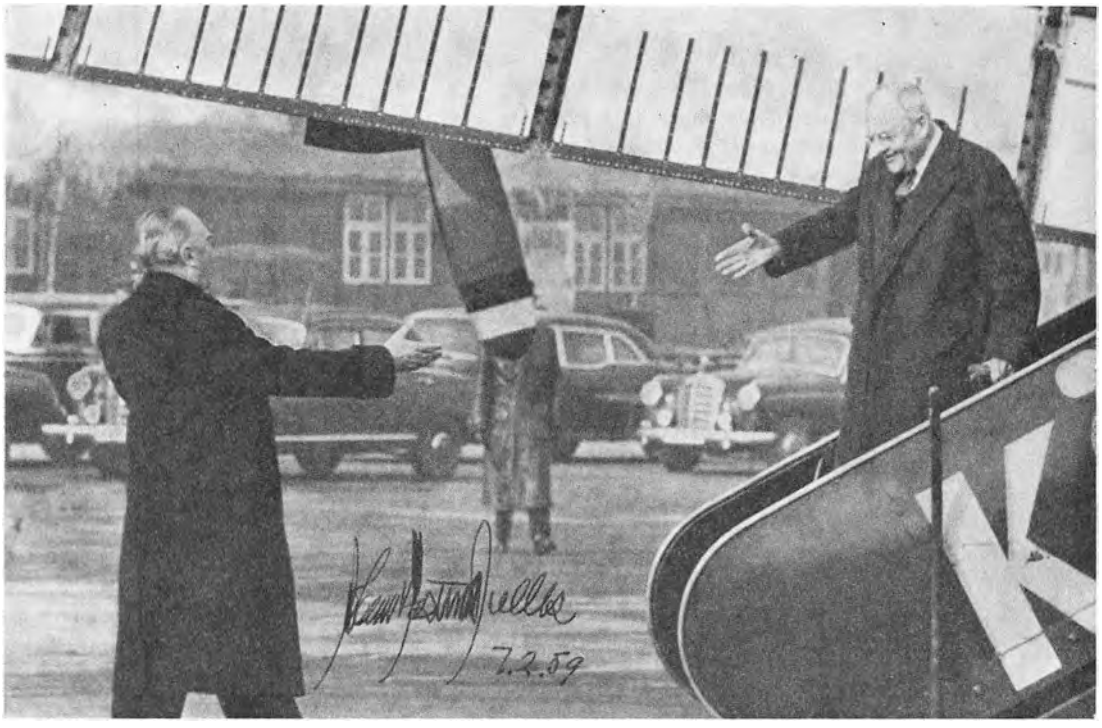

Adenauer modtager for sidste gang Dulles i Vesttyskland. Dulles sendte dette billede med navnetræk til Adenauer som en afskedshilsen kort før sin død.

7. feb. 1959

John Foster Dulles angav USA's politik i Berlin-krisen [se 4. jan.] — Vesten måtte stå urokkelig fast på sin sejrherre-ret til at blive i Berlin og sin pligt til at beskytte Vestberlins frihed og sikkerhed; man kunne nok give sig lidt i det formelle, lade østtyskerne optræde som Sovjets agenter i trafik-spørgsmålet, men det principielle lå fast. For sin »agent-teori« fik han i sit 71. år ry for »fleksibilitet«, selvom hans standpunkt var, at USA og den vestlige alliance måtte tage krigen på Berlin, hvis Krushchov trængte på. Foster Dulles var tværtimod bekymret over den britiske regerings tendens til for megen »bøjelighed«, og da premierminister Macmillan meddelte ham, at han ville flyve til Moskva for at få klarhed over Krushchovs hensigter, fløj Dulles selv omgående til Europa. Fysisk var rejsen en gribende selvovervindelse. Dulles var plaget af svære smerter, svækket af en ny underlivslidelse, men han nægtede at vedgå det. Kirurgerne måtte vente, for han skulle holde sammen på den vestlige verdens enhed. Det kneb i London, men hos de Gaulle og Adenauer fik han fuld tilslutning til en fast Berlin-politik med »ingen indrømmelser uden modindrømmelser«. Straks efter hjemkomsten blev han opereret. Kræften var brudt op og bredte sig. Hans kamp imod den havde hele hans kristne tros styrke og mod og ydmyghed. Efter to gange at have afvist hans afskedsbegæring accepterede præsident Eisenhower den den 15. april. Dulles' stedfortræder, underudenrigsminister Christian Herter blev tre dage efter udnævnt til hans efterfølger. [Se videre 11. maj]

Cypern bliver uafhængig

Ærkebiskop Makarios holder pressekonference i London lufthavn ved ankomsten til Cypern-konferencen.

19. feb. 1959

NATO's generalsekretær Spaak søgte ihærdigt at mægle mellem Grækenland og Tyrkiet [se 3. okt. 58] i Cypern-konflikten, men Grækenland ville ikke forhandle, før endnu en appel til FN var forsøgt. Kravet om uafhængighed for Cypern blev mødt med kølighed i FN og til overraskelse for Athen især fra USA's side. Så enedes endelig den græske og tyrkiske regering om at prøve selv at få striden bilagt. Udenrigsministrene mødtes i Schweiz. Med fornuft og god vilje nåede de frem til et forslag om at gøre Cypern til selvstændig republik, med græsk præsident og tyrkisk vicepræsident og med blandet parlamentarisk og administrativ repræsentation. Forslaget blev bragt til London af regeringscheferne. Ministerpræsident Menderes' fly styrtede ned under landingen ved Gatwick lufthavn i Sussex, hvor 15 passagerer blev dræbt. Han selv overlevede og blev vært for konferencen på sit hospital. Med baserettigheder garanteret Storbritannien [se 14. nov. 58] lykkedes det at få halet igennem løsningen på en konflikt, der i næsten fire år havde svækket den vestlige alliance og kostet over 600 menneskeliv. Grækenland gav afkald på sit håb om *Enosis*, og Storbritannien opgav sit fodfæste i det østlige Middelhav. Ærkebiskop Makarios og dr. Kutchuk, der undertegnede traktaten for de græske og tyrkiske cyprioter, blev valgt til Cyperns første præsident og vicepræsident i slutningen af året. Cypern indgik alliance med Grækenland og Tyrkiet, men forhandlingerne om baserne trak så meget ud, at Cypern først fik sin uafhængighed i august 1960. [Se videre 21. feb., samt 28. maj 60]

Premierminister Macmillan, med hvid pelshue af sidste zarist-mode, modtages af ministerpræsident Krushchov i Moskvas lufthavn.

21. feb. 1959

Macmillan [se 19. feb.] kaldte sin rejse til Sovjetunionen [se 27. jan.] en »rekognoscerings-patrulje«. Han havde på ingen måde mandat fra de øvrige vestmagter til at forhandle på Vestens vegne, men han ville se om han kunne bryde isen og finde grundlag for senere forhandling om Berlin. Vestmagterne havde lige før hans afrejse officielt foreslået Sovjet et udenrigsministermøde til foråret om hele Tysklands-spørgsmålet, og den konference ville han prøve at hale i land. Der var anelsen af et indenrigspolitisk motiv bag hans initiativ — 1959 skulle sandsynligvis være et britisk valgår, og det kunne ikke skade at være foretagsom for freden. På det punkt gavnede det ham, at både tyskere og franskmænd fulgte rejsen med mistænksomhed. Drøftelserne med Krushchov gik godt i begyndelsen, men kørte så fast. På en hviledag sagde Krushchov i en tale i sin valgkreds, at vestmagternes Berlin-politik var absurd: det var tidsspilde at snakke om et udenrigsministermøde; det var et trick for at slippe uden om alvorlige forhandlinger; der kunne kun være tale om et topmøde. Krushchov fik diplomatisk tandpine og aflyste sin plan om at følge Macmillan rundt i Sovjet. Mens gæsterne var borte, fortrød han imidlertid og sendte Mikoyan efter dem til Leningrad. De afsluttende samtaler i Moskva gik bedre. Krushchov holdt fast ved topmøde-tanken og gentog den i en note ved Macmillans afrejse. Men tre uger efter gik han med til at holde udenrigsminister-konference i Genève. [Se videre 11. maj]

Tibet undertrykt

Dalai Lamas karavane stamper gennem Karpo-passet på flugten ind over Himalaya-bjergene.

2. april 1959 Kina [se 16. dec. 58] havde siden indlemmelsen af Tibet [se 24. okt. 50] ført en hård undertrykkelsespolitik for at knægte den teokratiske stats selvstændighedstrang. Ganske vist havde Peking både i besættelses-traktaten med Dalai Lama og i overenskomster med Indien [se 17. dec. 56] lovet Tibet indre selvstyre. Men de kinesiske myndigheder forfulgte munkene og ødelagde i hundredevis af klostre. Khamba-folket gjorde gang på gang opstand provokeret af den kinesiske koloniseringspolitik, og over 50.000 blev dræbt under khambaernes modstandskamp. I marts prøvede den kinesiske kommandant i hovedstaden Lhasa ved list at kidnappe Dalai Lama, men munke og pilgrimme i tætte skarer beskyttede ham. Harmen slog ud i demonstrationer mod det kinesiske herredømme. Den 17. marts angreb khambaer den kinesiske garnison, og mens Dalai Lama blev smuglet ud af Norbulingka-slottet og hjulpet over Brahmaputra-floden, begyndte en ugelang kamp mellem kineserne og tibetanerne i Lhasa. Slottet og de store klostre blev ødelagt, før opstanden var nedkæmpet. Peking meddelte, at 4000 var taget til fange. Dalai Lama flygtede med en lille skare ind over bjergene. Det tog 35 dage før han nåede Indien, hvor han bad om asyl. 13.000 tibetanere flygtede til Indien i forårets løb. Undertrykkelsen af Tibet fremkaldte en kraftig, antikinesisk reaktion i den indiske befolkning. Premierminister Nehru var dybt nedbøjet over Kinas politik, men nægtede dog at støtte Dalai Lamas appel til FN. [Se videre 13. juli og 30. sept.]

Med tre timers forsinkelse åbnes Genève-konferencen med stormagterne ved det store og øst- og vesttyskerne ved hver sit lille bord.

11. maj 1959

Det kneb for udenrigsministrene at komme i gang med Tysklands-forhandlingerne, fordi de havde tyskerne med. Problemet var bordplanen, som ikke måtte indebære stiltiende vestlig anerkendelse af det østtyske regime, og det blev til et problem om bordformen. Sovjet [se 21. feb.] ville have en rundbords-konference med alle delegationer ved hovedbordet. Vestmagterne [se 7. feb.] ville have et firkantet hovedbord til stormagterne med de tyske delegationer placeret ved sideborde. Resultatet blev det runde, halvbesatte hovedbord med sideborde. USA's nye udenrigsminister Herter forelagde Vestens reviderede Tysklands-politik, en firetrins-plan om tysk genforening med udgangspunkt i Berlin. Den imødekom russerne ved at udsætte frie tyske valg foreløbig 2½ år, indtil planens tredje trin. Man skulle begynde med at genoprette Berlins enhed under et nyt fællesråd, derefter lade en tysk Øst-Vest-kommission udarbejde en valglov, så holde valg til en forfatningsgivende forsamling og til sidst slutte fred med den regering, der kom ud af det. Samtidig skulle der foregå en gradvis nedrustning i Centraleuropa og udarbejdes et sikkerhedssystem, indenfor hvilket det nye Tyskland frit bestemte sin alliancepolitik. Gromyko forkastede blankt den vestlige plan. Han fastholdt kravet om Vestberlin som isoleret fristad, Tyskland skulle neutraliseres og fredstraktaten sluttes med de to nuværende, tyske regeringer. De næste syv ugers forhandlinger bragte ingen væsentlige ændringer i standpunkterne. [Se videre 27. maj]

En forgæves protest

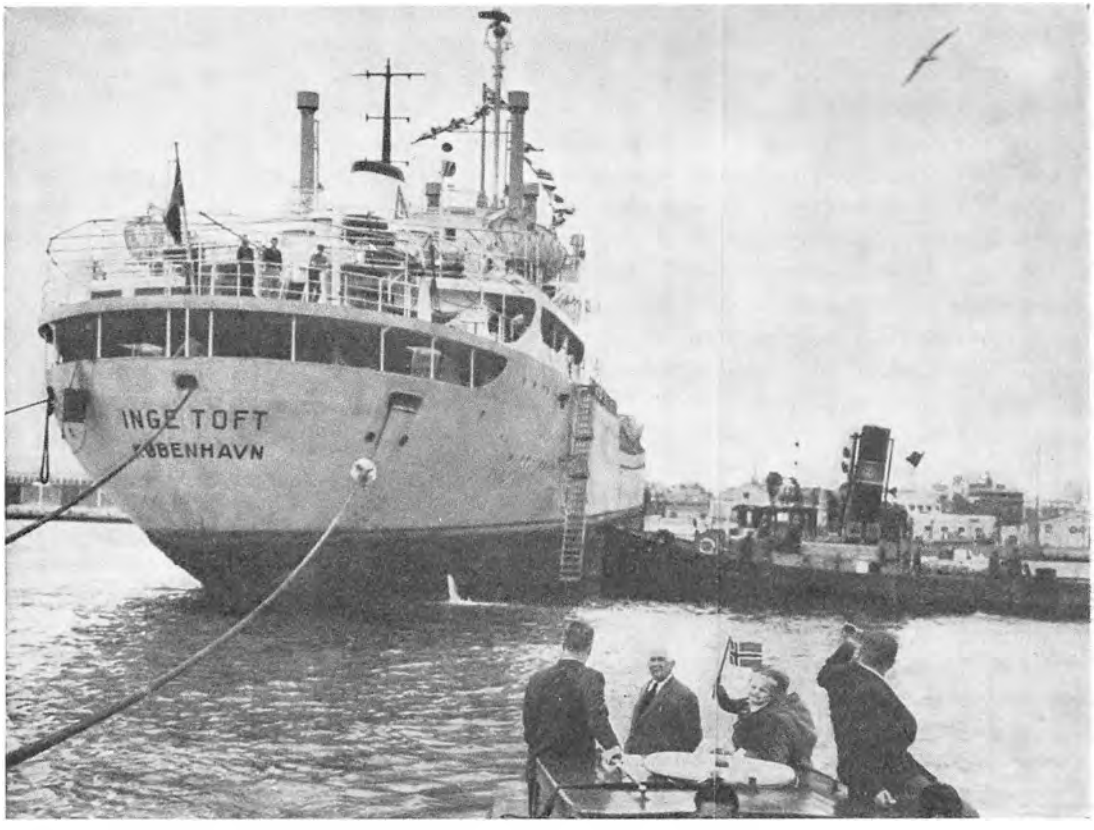

Efter ni måneders tilbageholdelse forlader »Inge Toft« Port Said.

21. maj 1959 Suez-kanalen [se 26. marts 57] var et roligt farvand i 1957 og 1958, men så genoptog den Forenede Arabiske Republik en systematisk chikane mod israelsk udenrigshandel [se 23. sept. 58]. Hidtil havde kanalen under henvisning til fortsat krigstilstand været spærret for israelske fartøjer, og enkelte ladninger var blevet konfiskeret som kontrabande. I marts 1959 beslaglagde F.A.R.-myndigheder tre ladninger cement og frugtsaft på skibe, der var chartret af køberne, ikke af Israel. I maj sejlede det danske skib »Inge Toft« ind i kanalen med israelsk cement og potaske til det Fjerne Østen. Kanal-myndighederne ville konfiskere ladningerne, og da kaptajnen nægtede at losse, blev »Inge Toft« tilbageholdt. Sidst i juni prøvede generalsekretær Hammarskjöld at udvirke skibets frigivelse, men det måtte blive liggende. I august blev de norske fragtbåde »Tagos« og »Tarn«, der kom med meteorologisk apparatur og post fra Australien, stoppet og tvunget til at losse fragten til Haifa. Den ægyptiske fremgangsmåde var i strid ikke blot med de oprindelige konventioner, men med det løfte, Nasser havde givet efter Suez, om at holde kanalens besejlingsfrihed uden for politik. Trods appeller til FN blev der ikke gjort virkningsfulde forsøg på at hævde Israels ret. »Inge Toft«s redere gav op i februar 1960 og beordrede fragten losset ud. [Se videre 7. okt. II, samt 11. april 61]

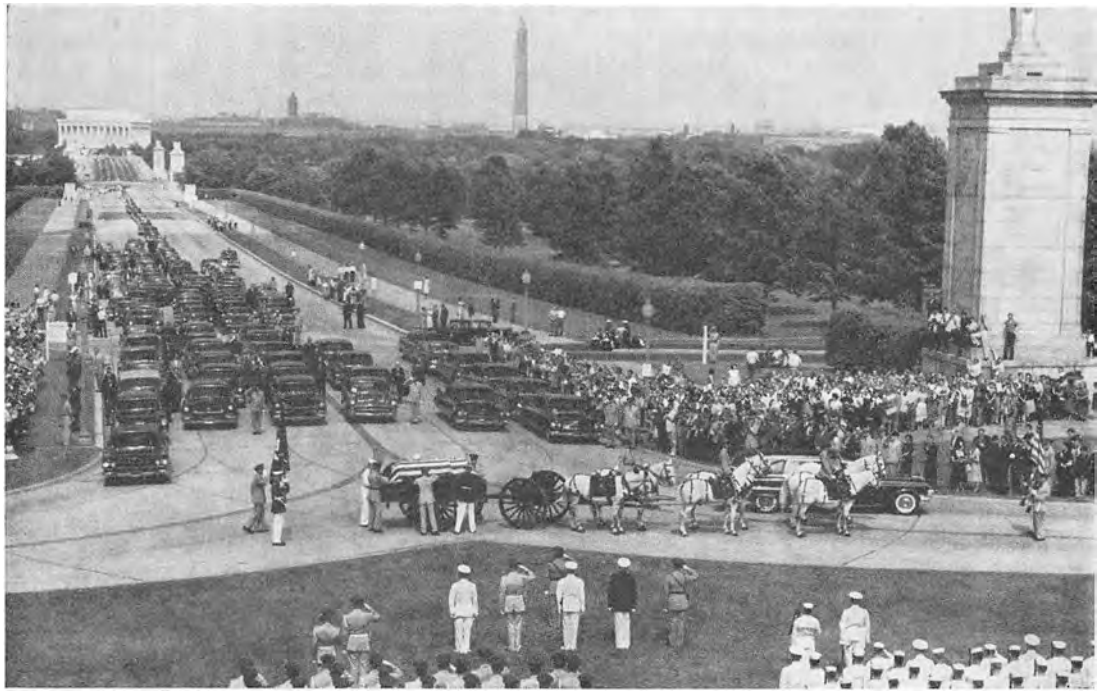

Dulles' kiste føres ind på Arlington kirkegården under militær æresbevisning. — I baggrunden Lincoln-monumentet, Washington-obelisken og kongressens kuppel.

27. maj 1959

John Foster Dulles døde fjorten dage efter Genèvekonferencens begyndelse [se 11. maj] og blev begravet den dag, Sovjetunionens Berlin-ultimatum udløb. I Berlin skete intet. Stormagternes udenrigsministre var fløjet til Washington for at vise Dulles den sidste ære, og også FN's generalsekretær Hammarskjöld, NATO's generalsekretær Spaak og forbundskansler Adenauer fulgte hans båre. Dulles blev begravet på nationalkirkegården i Arlington, hvor kun de ligger, der er faldet i kamp for Amerika. Udenrigsministrene holdt møde med præsident Eisenhower, før de sammen fløj tilbage til Genève i Herters maskine og genoptog forhandlingerne undervejs. Selve Tysklands-spørgsmålet gled nu i baggrunden som uløseligt, og konferencen koncentrerede sig om Berlin, der jo var det egentlige udgangspunkt. Sovjetunionen satte ny tidsfrist: vestmagterne kunne blive 12 måneder i Berlin, under forudsætning af at der for alvor blev forhandlet om en fredstraktat så længe. Vestmagterne afviste og søgte i stedet en midlertidig Berlin-ordning — de blev i Berlin, men såfremt deres rettigheder blev anerkendt, var de villige til gradvist at nedskære Berlin-garnisonernes styrke, til at acceptere tysk personale ved trafikkontrolstederne, og til at medvirke til gensidig indskrænkning af den tyske propaganda- og spionagevirksomhed i Berlin. Udenrigsministrene afbrød forhandlingerne for en tid sidst i juni. Macmillan sagde, at konferencen forhåbentlig senere ville føre til et topmøde. Eisenhower sagde, at han ikke skulle til topmøde, sålænge russerne truede med at jage vestmagterne ud af Berlin. [Se videre 24. juli]

Kampen mod Keralas kommunister

Antikommunistiske demonstranter i Trivandrum står i paraply-kø og venter på deres tur til at ligge på jorden og spærre for byens bustrafik. Så snart politiet fjernede én, lagde en anden sig.

13. juli 1959 Indiens [se 2. april] mindste stat, Kerala, helt mod syd, var i 1957 blevet den første stat i verden, hvor kommunister vandt magten ad parlamentarisk vej. Kerala var en politisk ustabil stat. På fem år blev der holdt tre parlaments-valg, og i to perioder måtte Indiens præsident suspendere parlamentet og selv overtage styret. Ved valget i 1957 opnåede kommunisterne parlamentarisk flertal og dannede regering, men efter to års styre var oppositionen så forbitret over den hårdhændede nationaliserings-politik og det kommunistiske politis voldsmetoder, at den proklamerede passiv modstand mod regeringen. Den 12. juni begyndte en strejkebevægelse at gribe om sig, skoler og forretninger lukkede, de offentlige kontorer blev spærret af, og under sammenstød mellem politi og demonstranter blev mange mennesker dræbt. Premierminister Nehru søgte ved personlig intervention i Keralas hovedstad Trivandrum at få staten i gang igen, men urolighederne var ikke til at tale under kontrol. Atter måtte præsident Rajendra Prasad afsætte regeringen, opløse parlamentet og selv tage magten. Indgrebet mod den magtesløse kommunistiske regering blev godkendt med alle stemmer mod kommunisternes i unions-parlamentet i New Delhi. Under undtagelsestilstanden indgik oppositionen et trekantet valgforbund imod kommunisterne, og valget i februar 1960 skaffede trekanten tre fjerdedele af mandaterne. Kommunisternes stemmemæssige tilbagegang var imidlertid ikke så overvældende. [Se videre 20. okt.]

Handelsministrene fra De Syv forhandler i Saltsjöbaden: fra højre Arne Skaug, Norge, vicekabinetssekretær Hubert de Besche og Gunnar Lange, Sverige, J. G. Correia de Oliveira, Portugal, og Europa-minister Reg. Maudling, Storbritannien.

21. juli 1959

Der blev gjort en række forsøg på at redde planen om et bredt frihandelsområde [se 14. nov. 58] i månederne efter Frankrigs afslag, men de var forgæves. Af de elleve OEEC-lande udenfor Fællesmarkedet optog de syv indbyrdes kontakt, først for at koordinere deres standpunkt i forhandlingerne med De Seks, siden for at undersøge mulighederne for selv at danne et industrielt frihandelsområde. Embedsmandsforhandlinger blev på svensk-britisk initiativ indledt i Saltsjöbaden i juni, og ved ministermødet i juli blev det principielt besluttet at oprette en frihandels-sammenslutning mellem Storbritannien, de tre skandinaviske lande [se 15. nov. 55], Østrig, Schweiz og Portugal. De ville forpligte sig til indenfor ti år at ophæve indbyrdes told- og kvotarestriktioner for industrivarer, men uden ensretning af toldpolitik overfor andre — altså en industriel told-union uden fælles ydermur. Danmarks landbrugseksport og Norges eksport af frosne fiskefiléter fik lempeligere adgang til det britiske marked som forudsætning for medlemsskabet i EFTA. Traktaten blev godkendt i november, undertegnet omkring nytår og trådte i kraft i foråret 1960. De Syv dannede et potentielt frit marked på 90 mill. forbrugere mod De Seks' 165 mill. EFTAs erklærede mål var at bygge bro mellem de to markedsordninger, men indtil det kunne lykkes, var her i det mindste en defensiv organisation, der kunne opveje den forskelsbehandling, som Fællesmarkedet udsatte det øvrige Europa for. Bag EFTA-initiativet lå fra britisk side en kraftig antydning af trussel om handelskrig. Som medlemmer af EFTA opgav Skandinavien et nordisk fællesmarked. [Se videre 19. dec.]

Krushchov og Nixon kommer i skænderi under TV-transmissionen af den amerikanske udstillings åbning. Th. for Nixon præsident Voroshilov og viceministerpræsidenterne Mikoyan og Kozlov.

24. juli 1959 Udenrigsministrene genoptog forhandlingerne i Genève [se 27. maj] midt i juli, men deres synspunkter kunne ikke nå hinanden. De talte forbi hinanden, og drøftelserne blev til »de døves dialog«. En anden form for diplomati begyndte imidlertid at vise tegn på tilnærmelse mellem USA og Sovjetunionen, foreløbig uden om den storpolitiske krises problemer. Krushchovs første viceministerpræsident Frol Kozlov besøgte USA for at åbne Sovjets tekniske udstilling i New York og havde en lang samtale med Eisenhower i Washington. Vicepræsident Nixon fløj til gengæld til Sovjet for at åbne den amerikanske udstilling i Moskva. Han skulle vise Krushchov rundt på udstillingen, og deres samtale undervejs blev til en bramfri, til tider hidsig diskussion for åbent fjernsynskamera om kommunisme og kapitalisme, om russisk og amerikansk politik. Den lange debat, der ikke tog hensyn til gæstevenskabets etikette, blev først udlagt som en beklagelig, international episode. Men i virkeligheden var den et vælgermøde på højt plan, som viste hvor meget den politiske atmosfære i Sovjetunionen havde ændret sig. Samtalerne fortsatte bag lukkede døre. Nixon sagde ved afrejsen, at Krushchov burde besøge USA for at lære at forstå Amerika. Mens han på hjemvejen fik en stormende modtagelse i Warszawa, blev det fra Washington bekendtgjort, at Eisenhower havde indbudt Krushchov til et besøg i september, og at han selv ville besøge Sovjet senere. I Genève sluttede udenrigsminister-konferencen, uden at nogen opdagede den var brudt sammen. Dens eneste resultat var en beslutning om at genoptage nedrustnings-forhandlingerne. [Se videre 27. aug. og 15. sept. I og II]

Præsident Eisenhower kører over Grosvenor Square — 500.000 mennesker vinkede ham velkommen på vejen fra lufthavnen, den største modtagelse London har givet et andet lands statsoverhoved.

27. aug. 1959

Eisenhowers indbydelse til Krushchov [se 24. juli] var et udslag af, at han siden Foster Dulles' død selv havde overtaget initiativet i amerikansk udenrigspolitik. Han havde halvandet år tilbage af sin regeringstid — forfatningen forbød nu genvalg — og han ville bruge tiden til en kraftanstrengelse for at slutte den kolde krig. I Paris og Bonn var man noget utilpas ved tanken om, at Eisenhower og Krushchov på egen hånd skulle til at ordne Europas fremtid. Bag utryghedden lå en fornemmelse af, at Krushchov nok var den sejeste af de to, når Eisenhower ikke længere havde Dulles ved sin side. For at berolige sine allierede fløj Eisenhower til Europa sidst i august, først til Adenauer i Bonn, hvor han gjorde det helt klart, at han ikke på nogen måde ville handle om Europa. Så videre til London, hvor han fik en ganske overvældende modtagelse. Besøget blev et højdepunkt i det britisk-amerikanske efterkrigs-venskab, fordi Eisenhowers nye afspændingspolitik var i nær samklang med Macmillans bestræbelser og stemningen i Storbritannien. En uformel fjernsyns-samtale mellem præsidenten og premierministeren — mellem Ike og Harold, gamle venner i krig og fred — blev transmitteret fra Downing Street af Eurovision. Den gav Europa et nyt indtryk af Amerikas politik — og var for Macmillan nyttig valgagitation. Eisenhower fløj videre til Paris, hvor modtagelsen var mere formel hos de Gaulle, men fuldt så hjertelig fra befolkningens side. [Se videre 15. sept. II og 8. okt.]

Tyskland skifter præsident

Den nye forbundspræsident Heinrich Lübke følger *Alt-Präsident* Heuss til toget ved afrejsen til Stuttgart.

15. sept. 1959 I Vesttysklands [se 24. juli] første forbundspræsident Theodor Heuss ville træde tilbage med udgangen af sin anden valgperiode. Med sin stilfærdige, værdige form og sit liberale, humanistiske præg betød han adskilligt for det nye Tysklands anseelse. Meget bevidst havde han givet præsidentposten mere moralsk end politisk karakter. Ikke mindst derfor virkede det beskæmmende, at spørgsmålet om efterfølger affødte en intern CDU-konflikt, der i virkeligheden var en strid om hvem der skulle afløse Adenauer. Forbundskansleren var 83 år, og hans tid måtte vel også komme. I CDU regnede man med, at økonomiministeren, vicekansler Ludwig Erhard så skulle overtage regeringens ledelse og vinde det næste valg. Men Adenauer havde ikke tillid til Erhard — han var ikke stabil nok i sin europæiske politik — og for at få ham af vejen lod Adenauer ham i februar opstille som CDUs præsidentkandidat. Det var for fiffigt. Erhard afslog på opfordring nomineringen. Adenauer svarede med selv at lade sig opstille som præsidentkandidat, og det skulle blive en anden slags præsident end Heuss, nærmest en tysk de Gaulle: han ville lede landets politik fra præsidentstolen, og han ville bestemme, hvem der skulle være kansler — det skulle ikke være Erhard, men finansminister Etzel. Partiet sagde nej til Etzel, hvorefter Adenauer besluttede at blive ved som kansler. Magten beholdt han, men hans prestige led ved det. Forbundspræsident blev landbrugsminister Heinrich Lübke, en mand som Heuss. [Se videre 20. juni 61]

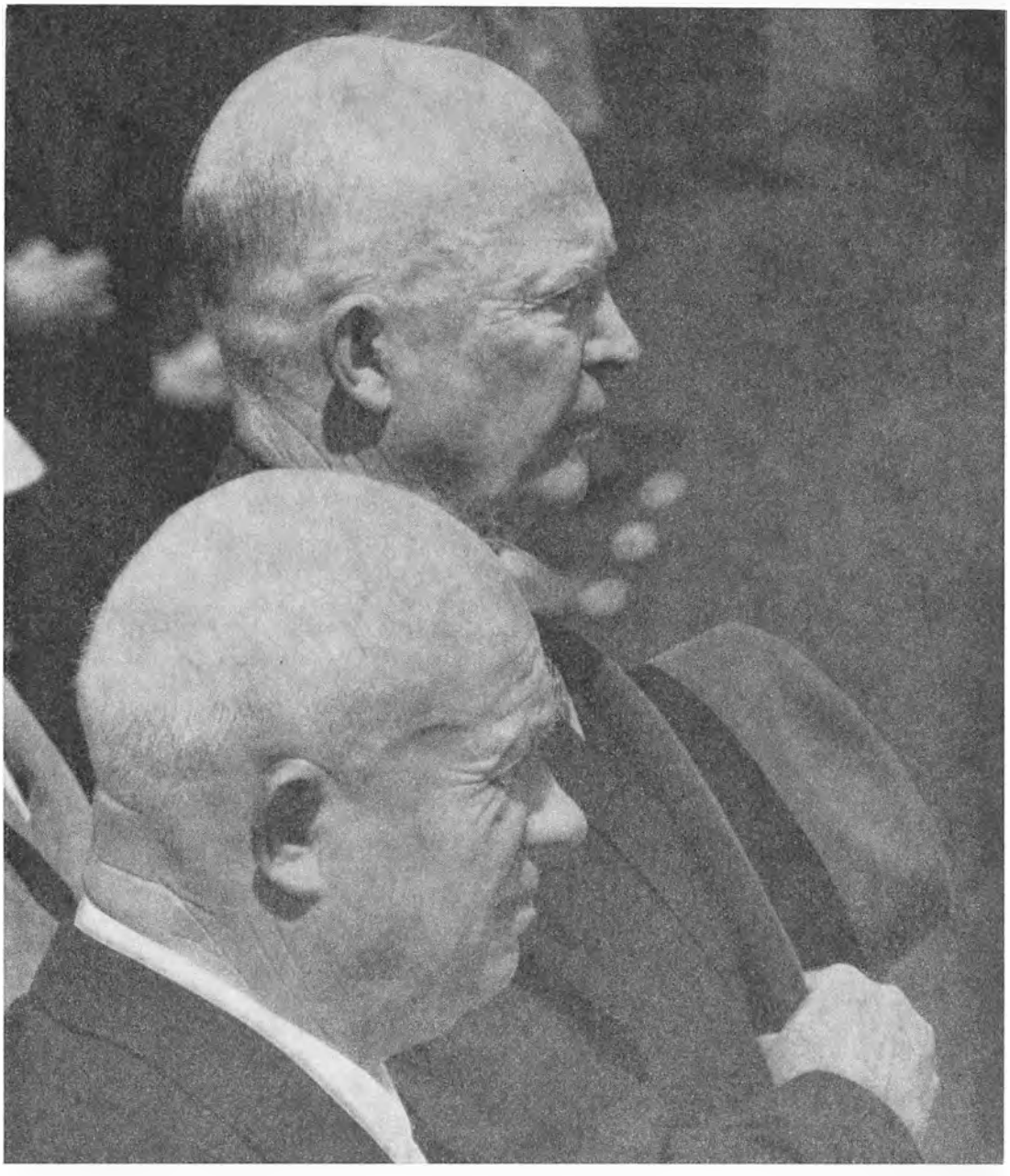

Præsident Eisenhower og ministerpræsident Krushchov står ret for nationalsangene ved modtagelsen i Washingtons lufthavn.

15. sept. 1959 II

1959 var det år, Krushchov var i Amerika [se 24. juli og 27. aug.]. Han kom med manér: to dage før hans ankomst affyrede Sovjet sin anden raket mod månen [se 4. jan.] og Lunik II ramte plet med forbløffende præcision. Kun 84 sekunder senere end forudsagt skød den sig ned i måneskiven med en kugle fyldt med vimpler. Eisenhower fik en kopi af kuglen. [Se videre 19. sept. og 7. okt. I]

USA og Krushchov oplever hinanden

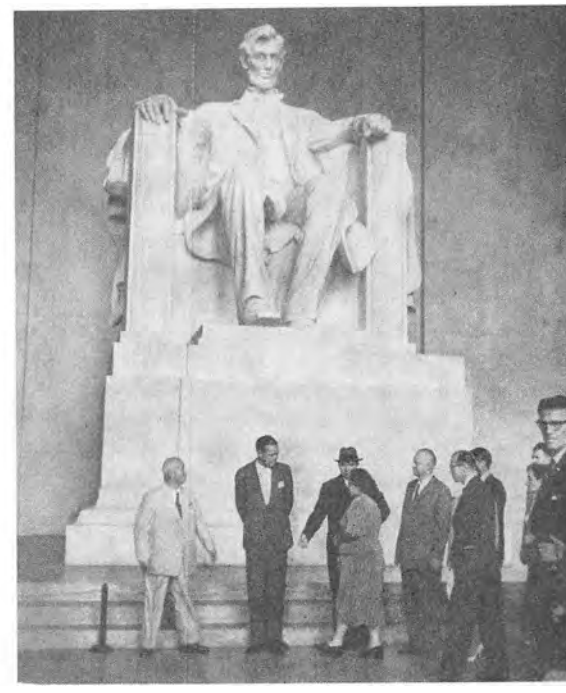

Nina og Nikita Krushchov besøger th. Lincoln-monumentet i Washington, ledsaget af USAs FN-ambassadør Henry Cabot Lodge, udenrigsminister Gromyko og ambassadøren i Washington Mikhail Menshikov. — Tv. er de til optagelsen af filmen Can Can i Hollywood, hvor de møder filmstjernen Shirley MacLaine og den gamle Maurice Chevalier.

19. sept. 1959 Krushchov var — 42 år efter den russiske revolution — den første, sovjetiske regeringschef, der blev indbudt til Washington [se 15. sept. II]. Hans besøg var måske begyndelsen til en fundamental ændring i russisk-amerikansk politik, og i hvert fald betød det umiddelbart en ændring i det menneskelige forhold mellem landene: amerikanerne opdagede, at Krushchov ikke var den skinbarlige djævel i egen person, men et menneske med en anden mening og endda et meget menneskeligt menneske. Krushchov blev vel selv overbevist om, at amerikanerne langt fra er et krigsgalent folk, men nok var det ham, der gjorde mest indtryk på dem. I ti dage fartede han USA rundt, holdt taler, blev feteret, skændtes med fagforeningsfolk, forargedes over Hollywood, lærte majsdyrkning i Iowa og blev som alle andre turister betaget af San Francisco. En støvsky af publicity rejste sig, hvor han og Nina Petrovna kom, og mens de først blev mødt med kølighed og så med fjendtlighed, slog stemningen til sidst næsten helt over i hjertelighed. Ikke mindst tog Krushchov amerikanerne med sin højlydte protest mod, at han ikke fik lov at besøge *Disneyland*. Han sagde sin mening, hvor han kom frem, og fik råt for usødet, og da det kom til stykket var det det begge parter bedst kunne lide. Regeringen sendte Cabot Lodge med på rejsen, for at eventuelle angreb på USA omgående kunne blive imødegået af et medlem af kabinettet. [Se videre 25. sept. I]

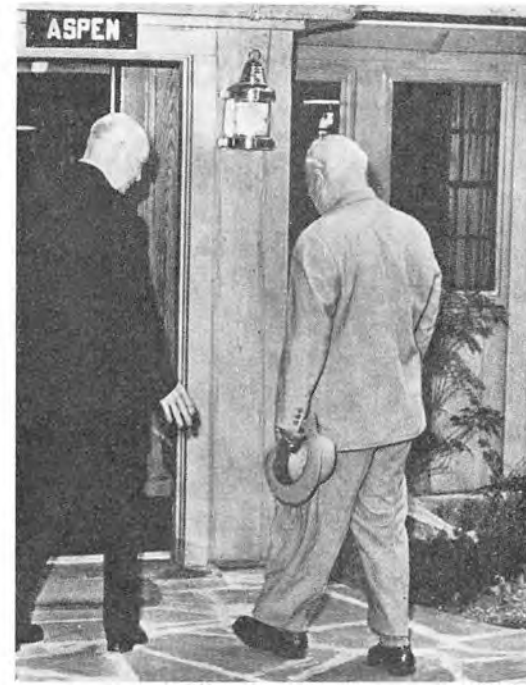

»Kald mig *my friend*, så kalder jeg Dem *moi drug*«, sagde præsident Eisenhower til ministerpræsident Krushchov, da de begyndte samtalerne i Camp David th. Imens fandt Nina Krushchova sig en ven i politisergent Elmer Slinner i Washington.

25. sept. 1959 I

De tre sidste dage var de vigtigste [se 19. sept.]. I dem trak Eisenhower og Krushchov sig tilbage til præsidentens fjeldhytte, Camp David, nordvest for Washington. Det meste af tiden talte de sammen alene, kun med tolke til stede. De fik talt ud og overbevist hinanden om, at der måtte være mulighed for at ordne nogle af de værste Øst-Vest-problemer således, at begge parter kunne se en fordel i det. Eisenhower blev indstillet på at prøve om man ikke kunne finde en fornuftigere Berlin-ordning; selve Berlin-situationen var jo »unormal« og kunne ikke holde i længden. Til gengæld for løftet om nye Berlinforhandlinger trak Krushchov sit ultimatum tilbage. Han gik med til en fælleserklæring om, at alle internationale stridsspørgsmål burde løses ved fredelige midler og ikke ved magtanvendelse. Og i denne fortrolige stemning fik han løfte om et topmøde, helst inden årets udgang, hvis de respektive allierede kunne gå med til det. I forventning om at det ville gå godt, blev det aftalt, at familien Eisenhower — med børnebørn — skulle komme på genbesøg i Sovjetunionen i foråret 1960. Efter en TV-tale, der blev transmitteret over hele Amerika, fløj Krushchov hjem. Ved et massemøde straks efter hjemkomsten erklærede han sig overbevist om, at Eisenhower oprigtigt ønskede at likvidere den kolde krig, og han udtrykte beundring for »den statsmandskløgt, det mod og den viljestyrke«, hvormed Eisenhower gik ind for en ny politik. [Se videre 30. sept. og 13. dec.]

Arven efter en myrdet mand

Premierminister Bandaranaikes enke i bøn foran hans portræt.

25. sept. 1959 II Ceylon havde konservative, vestorienterede regeringer i de første syv-otte år efter uafhængigheden 1948. Højkonjunkturen, der blev bygget på te- og gummieksport under krigen, holdt sig ind i 1950erne. Men da råvarepriserne faldt, fik Ceylon arbejdsløshed, og med en usikker økonomisk udvikling fulgte politisk uro. Ved valget i 1956 sejrede en folkefront af trotskister og singhalesiske nationalister, der dannede regering under Solomon Bandaranaike. Han var en velstående sagfører og tidligere sundhedsminister, der var gået i opposition for at danne sit eget nationalistparti. Hans udenrigspolitik var strengt neutralistisk; han opsagde baseaftalerne med Storbritannien. Hans indenrigspolitik var mådeholdent socialistisk; hans program var nationalisering af plantagerne, men han pressede det ikke igennem. Hans beslutning om at gøre singhalesisk til officielt sprog i stedet for engelsk førte imidlertid til voldsomme racekonflikter mellem det singhalesiske flertal og det indiske mindretal af tamiler, hvis sprog ikke fik ligestilling. Ceylon blev sat i undtagelsestilstand. To buddhist-munke skød Bandaranaike den 25. september for øjnene af hans hustru. Efterforskningen implicerede flere regeringsmedlemmer som bagmænd. Efter undtagelsestilstanden og et uafgjort parlamentsvalg overtog hans enke ledelsen af resterne af hans parti. Mrs. Sirimavo Bandaranaike vandt valget næste sommer og blev den første, kvindelige premierminister i verden. Hun blev også udenrigs- og forsvarsminister.

Krushchov viser Mao sin tilpasningsevne ved en festmiddag i Peking.

30. sept. 1959

Krushchov [se 25. sept. I] fløj hurtigt videre fra Moskva til Peking. Han skulle med til festen på den Kinesiske Folkerepubliks [se 2. april] tiårs-dag, men efter det søde kom det sure. Kina var yderst betænkelig ved den nye sovjetiske afspændings-politik. Fredspropaganda var en sag for sig, men fredsdiplomati var forkasteligt. For det kommunistiske Kina var Amerika den imperialistiske hovedfjende og Eisenhower imperialismens profet. Virkelig afspænding mellem Sovjet og USA, baseret på gensidige indrømmelser, var en politik, der måtte gå farligt på tværs af Kinas nationale interesser. Den formindskede chancen for, at Sovjet ville være solidarisk i et opgør om Formosa, og den øgede udsigten til, at Sovjet under nedrustnings-forhandlinger ville forpligte sig til et eksklusivt atomstop, som kunne hindre Kina i at opnå rang af atommagt. Mao Tse-tung argumenterede energisk imod tanken om et topmøde og bebrejdede Krushchov, at han i stedet for at støtte sine allierede søgte forståelse med deres fjender. Krushchov fejede indvendingerne til side og belærte offentligt sine værter om nødvendigheden af at gøre ende på den kolde krig og om det forkastelige i magtanvendelse som politik i atomkrigens tidsalder. For Peking-regeringen var dette et kritisk vendepunkt: når det åbenbart var umuligt for den svagere allierede at overtale den stærkere allierede til at ændre sin politik, måtte man til at bestride hans kompetence til at anføre alliancen og selv søge at angive en mere militant politik for den »socialistiske lejr«. Angrebet på Moskva blev ført frem bag lukkede døre som et ideologisk spørgsmål om, hvorvidt krig helt kan undgås i kampen mod imperialismen. [Se videre 7. okt. I og 20. okt.]

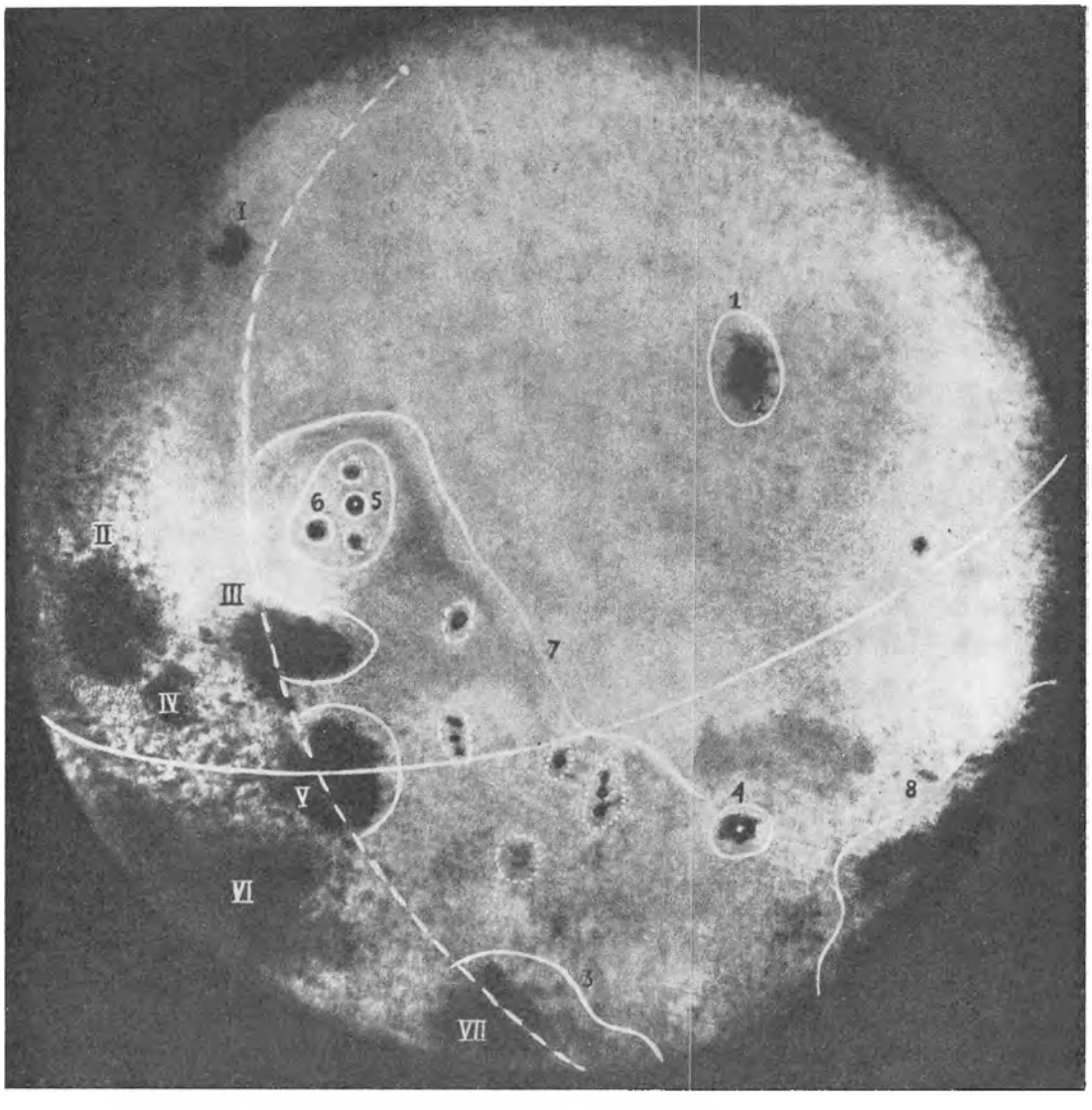

Det første fotografi af månens fjernere side viser 1) Moskva-havet med 2) Astronautbugten, 4) Tsiolkovsky-krateret, 5) Lomonosov-bjerget, 6) Joliot-Curie-krateret og 7) Sovjetsky-bjergene, en 2000 km lang bjergkæde.

7. okt. 1959 I Sovjetunionens [se 30. sept.] tredje måneraket blev affyret den 4. oktober med det formål at tage de første fotografier af den side af månen, der vender bort fra Jorden. Lunik III [se 15. sept. II] udsendte fra sit sidste rakettrin en »automatisk interplanetarisk station«, der passerede månen i en afstand af 6000 km og gik videre ud i en lang elliptisk bane. En fotocelle holdt stationens kameralinse bort fra solen, og da den passerede mellem sol og måne optog den en række billeder. De blev overført til Moskva pr. telefoto, da stationen gik ind i sin bane omkring Jorden. De viste, at bagsiden har færre kontraster end forsiden. Rum-stationens observationer tydede på, at månen ikke er rigtig rund, men mere ægformet. [Se videre 14. jan. og 20. juli 60]

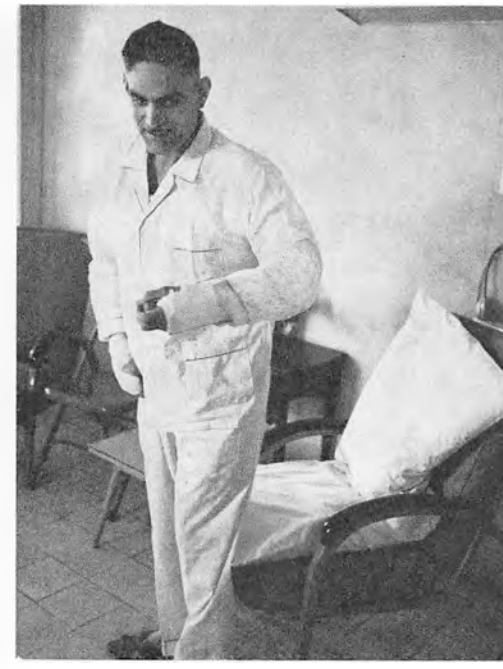

General Kassems vogn efter attentatet i Bagdad. — Th. den sårede ministerpræsident efter nogle ugers hospitalsophold. Hans chauffør blev dræbt.

7. okt. 1959 II

Revolutionen i Iraq [se 14. juli 58] åbnede nye perspektiver for Sovjetunionen i Mellemøsten [se 21. maj]. Syriens sammenslutning med Ægypten havde afskåret én mulighed for et kommunistisk fodfæste, men set fra Sovjets side var Iraq, den nærmere og vigtigere nation, et langt bedre brohoved i den arabiske verden. Det kommunistiske partis opgave blev at støtte ministerpræsident Kassems selvstændige nationalisme og modarbejde tendenser til et nærmere forhold mellem Iraq og den Forenede Arabiske Republik. Det lykkedes kommunisterne, ved at spille på mistænksomheden i Kassems natur, at skabe et modsætningsforhold mellem ham og den Nasser-venlige viceministerpræsident, oberst Abdul Aref, der agiterede for hurtigt og nært samarbejde mellem Bagdad og Cairo. Aref blev afsat og senere dømt til døden, de panarabiske *baath*-socialister blev neutraliseret, og kommunisterne blev lidt efter lidt den gruppe, Kassem støttede sig mest til. En spontan officersrevolte rettet mod den kommunistiske indflydelse, i den nordiraqske by Mosul i marts, opfattede Kassem som et Nasser-anslag mod sit regime, og foruden udrensning i hæren medførte det stærk spænding i forholdet mellem Bagdad og Cairo, så fjendtligt som i Bagdad-pagtens tid. For Nasser var det imidlertid nu ikke spørgsmålet om at vinde indflydelse for sig selv i Bagdad så meget som at afværge, at Iraq blev en sovjetisk satellitstat. Han slog over i en skarpt antikommunistisk kampagne. Kassem fik efter at være blevet såret i arm og hånd ved et attentat også voksende betænkeligheder ved den kommunistiske indflydelse og søgte ind i en mere afbalanceret politik. [Se videre 2. okt. 61]

I har aldrig haft det så godt!

Premierministeren og Lady Dorothy Macmillan kører gennem Clapham ved valgkampens afslutning.

8. okt. 1959 Harold Macmillan gjorde det til et enestående valg i Storbritanniens politiske historie [se 27. aug.]. For første gang vandt det samme parti tre valg i træk. Suppleringsvalg havde siden 1955 tydet på støt konservativ tilbagegang, men da det kom til stykket, øgede de konservative deres flertal i underhuset fra 62 til 102. Trods større valgdeltagelse havde Labour tilbagegang i stemmetal, undtagen i valgkredse med arbejdsløshed. De vælgere, der forlod det konservative parti, gik til de liberale. Valget blev først og fremmest vundet på den almindelige velstand, som Macmillan kapitaliserede med sit amerikanske slagord *You've never had it so good*. Han blev hjulpet af Hugh Gaitskells taktiske fejltrin under kampagnen. Men vigtigt var utvivlsomt også det storpolitiske initiativ, Macmillan selv havde udvist i 1959. »Ånden fra Camp David« kunne han tage en god del af æren for. Han havde brudt isen med sin rejse til Moskva, og når det nu bar mod topmøde, var det kun rimeligt, at man sendte ham. For Labour blev nederlaget noget nær katastrofalt. Det var indlysende, at partiet måtte forny sig for at klare sig, men kravet om fornyelse spaltede partiet. Gaitskell ville gå til højre, fagforeningerne til venstre, og det tog to år at genoprette partiets enighed om så centralt et spørgsmål som britisk atomvåben-politik. [Se videre 3. feb. 60]

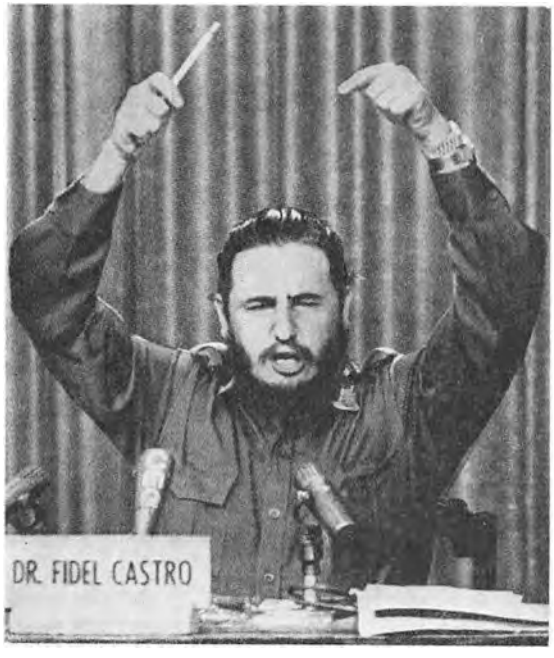

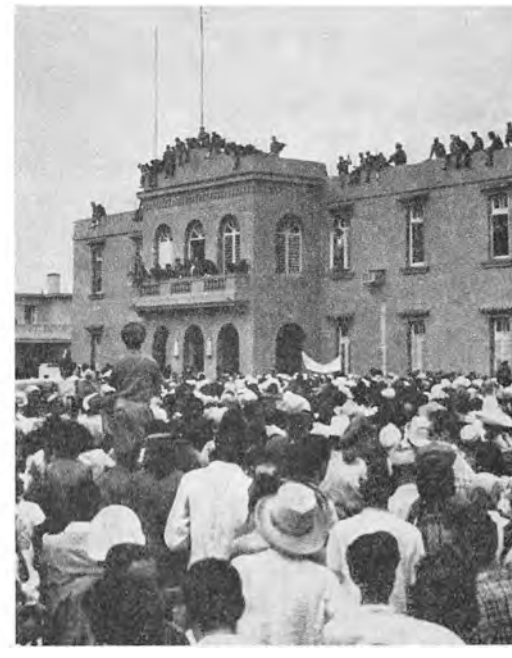

Castro raser i lang TV-tale mod sabotagerne. — Th. kræver folkemængden foran en politistation i Havana anholdte anti-Castro-demonstranter frigivet.

16. okt. 1959

Revolutionen i Cuba [se 2. jan.] bragte uro i Mellemamerika. Fidel Castro følte sig som forkæmper for alle »undertrykte« latinamerikanere, og han ville befri dem såvel for deres egne diktatorer som for USAs økonomiske indflydelse. Befrielsesekspeditioner til mellemamerikanske republikker blev udrustet og afsendt fra Cuba i månederne efter hans magtovertagelse — til Panama, Nicaragua og den Dominikanske Republik. Angrebene slog fejl, og de ødede meget af den sympati, Castro oprindelig havde mødt. Vestmagterne indstillede våbensalg til Cuba, indtil der blev mere klarhed over hans regimes karakter. Dets ustabile, diktatoriske præg skuffede mange af Castros tidligere kampfæller. Flere af revolutionshærens ledere brød med ham og flygtede til USA. I en lang fjernsynstale i juli afsatte han selv sin præsident, dr. Urrutia, og tog sig en ny. De flygtede revolutionsledere hævdede, at kommunister var ved at få afgørende indflydelse. USA var i syv sind med sin politik. På den ene side havde man betydelige interesser at beskytte i Cuba, både amerikansk ejendom og Guantánamo-basen, og de tjentes bedst med et venskabeligt forhold. På den anden side kunne man ikke stiltiende affinde sig med, at Cuba blev en aggressiv, kommunistisk stat lige uden for USAs port. Castro nationaliserede i sommerens løb amerikanske sukkerplantager og raffinaderier, som producerede 40% af Cubas sukker, og hans arrogante erstatningsplan blev et konfliktspørgsmål. I oktober forpurrede han et kupforsøg og genindførte standretterne. Flere amerikanere blev henrettet. Castros modstandere brugte en af hans egne metoder fra kampen mod Batista: de stak sukkerhøsten i brand. [Se videre 1. juli 60]

Demonstranter i Delhi brænder den »kinesiske imperialismes båre«.

20. okt. 1959 Den kinesiske regering [se 30. sept.] førte nu en stadig mere åbenlyst aggressiv politik mod syd og sydvest. Efter undertrykkelsen af Tibet provokerede den grænsekonflikt med selve Indien [se 13. juli] på de østlige og vestlige grænseafsnit og opmuntrede protektoratstaterne ind imellem, Bhutan og Sikkim, til at løsrive sig og danne et Himalaya-forbund med Nepal. Kinas generalstabskort havde i mange år gjort krav på ca. 50.000 kvadratkilometer territorium på den indiske side af McMahon-linjen, Indiens nordøst-grænse, og på Ladakh, et øde bjergland i Kashmir-provinsen. Siden 1954 havde den indiske regering vekslet fortrolige noter med Peking for at få revideret de kinesiske kort. Kina afviste og begyndte nu at hævde sit krav med magt. Ved McMahon-linjen blev en indisk patrulje angrebet af kineserne flere kilometer inde på indisk territorium. I Ladakh blev ni indiske politisoldater dræbt og ti taget til fange af kineserne 65 km fra grænsen. Presset af en ophidset folkestemning gav Nehru hæren ordre til at forsvare grænsen aktivt, en temmelig uoverkommelig opgave. Den kinesiske politik var til Nehrus sorg i direkte konflikt med det første af de »fem sameksistensprincipper« [se 28. juni 54], der forpligtede Kina og Indien til at respektere hinandens territoriale integritet. Den var også i konflikt med Sovjets sameksistens-politik, og det var bemærkelsesværdigt, at Moskva ikke tog parti i striden. *Pravda* og *Izvestia* offentliggjorde begge parters communiquéer. Krushchov opfordrede dem til at forhandle sig til rette. Ved ikke at godkende Kinas krav tog han i virkeligheden afstand fra dem. [Se videre 13. dec., samt 14. jan. 60]

Den nye laotiske konge Savong Vatthana, søn af kong Sisavang Vong der døde i oktober efter 55 år på tronen, modtager de øverste embedsmænds troskabshilsen. I baggrunden fyrstendømmet Champassaks overhoved, prins Boun Oum, som senere blev premierminister.

4. nov. 1959

Laos var blevet det urolige hjørne i Sydøstasien [se 17. sept. 57]. I 1957 var det lykkedes at få våbenstilstands-betingelserne så vidt opfyldt, at den Internationale Kontrolkommission kunne trække sig tilbage efter tre års mægling [se 20. juli 54]. Den kommunistiske oprørshær Pathet Lao gav grænseprovinserne ind mod Nordvietnam Sam Neua og Phong Saly tilbage til kong Sisavang Vong, og en samlingsregering med kommunistisk deltagelse blev dannet. Suppleringsvalg i 1958 blev imidlertid så gunstige for kommunisterne, at de øvrige partier dannede fællesfront imod dem og nægtede at tage dem med i den nye regering. Til gengæld afslog en del af oprørshæren så at lade sig indrullere i kongens styrker, og fra nytår 1959 var borgerkrigen igen i gang i Laos. Premierminister Phoui Sananikone fik fuldmagt til at regere et år udenom parlamentet. I juli konstaterede han, at Pathet Lao fik støtte fra Nordvietnam og bad USA støtte ham. I september rapporterede han til FN [se 15. juli 58], at tropper fra Nordvietnam havde overskredet grænsen, og bad om sikkerhedsrådets hjælp. En FN-kommission fastslog, at Nordvietnam hjalp oprørerne »på forskellig vis«. Generalsekretær Hammarskjöld fløj til Laos i november for at demonstrere FNs aktive interesse. Han sendte FNs finske finansekspert Sakari Tuomioja derud, for at FN ved sin tilstedeværelse kunne modvirke et mere direkte stormagts-engagement. [Se videre 11. juli og 15. aug. 60]

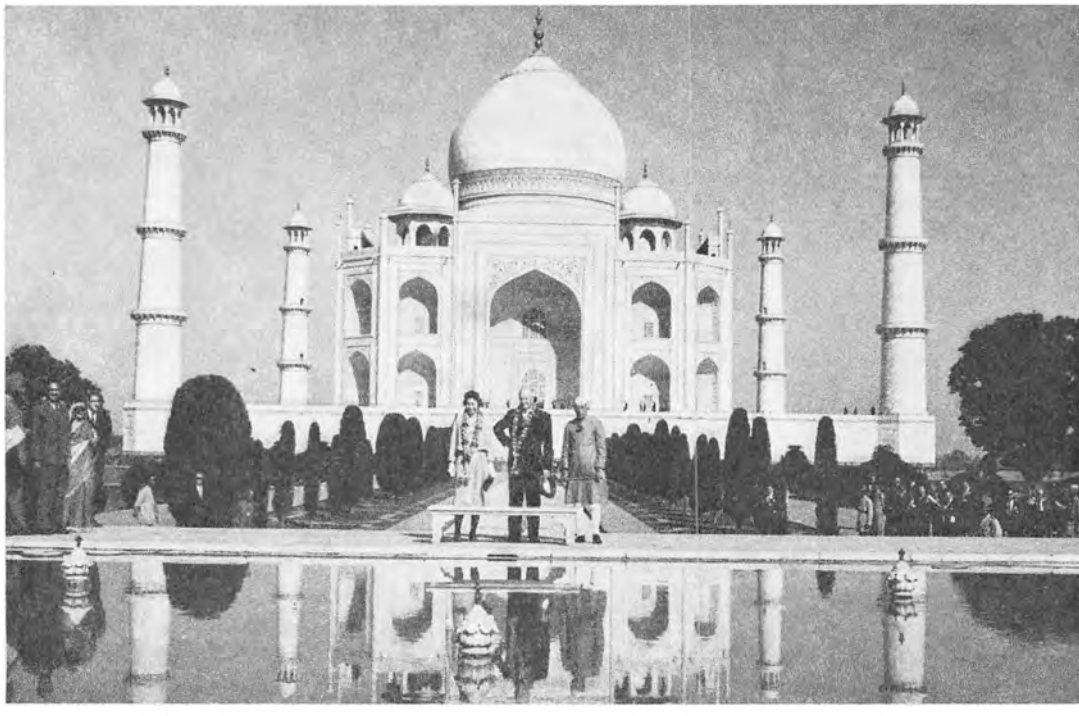

Præsident Eisenhower mellem sin svigerdatter Barbara og premierminister Nehru under besøget ved Taj Mahal, det saraceniske marmormausolæum ved Agar.

13. dec. 1959 Som Krushchov havde vanskeligheder med Kina, havde Eisenhower sine allierede problemer med hensyn til topmødet [se 25. sept. I]. Adenauer mente, at der kun burde forhandles om ét punkt — nedrustning — så der ikke blev besluttet noget overilet om Tyskland. De Gaulle advarede mod for megen hast; man måtte være sikker på, at der virkelig var afspænding nok. Han syntes, at Eisenhower havde taget for lav en pris for sit topmøde-tilsagn, og Krushchov kunne passende vise afspændingstegn i Tyskland, Mellemøsten, Afrika og det Fjerne Østen, før man sendte en officiel indbydelse. I øvrigt ville de Gaulle selv have et møde med Krushchov — som de andre — før han gik til topkonference med ham, og da han fik ham til at sige ja til et Frankrigbesøg i marts, var topmødet meget praktisk udskudt så længe. Der var tæt trafik af udenrigsministre mellem de vestlige hovedstæder efteråret igennem, og da det ikke lykkedes dem at få truffet beslutning, fik de Gaulle gennemført, at der skulle holdes et vestligt topmøde i Paris lige før jul. Eisenhower, som havde haft succes med besøgsdiplomati, slog det sammen med en *goodwill*-rejse halvvejs rundt om Jorden. På tre uger strøg han fra Washington til Rom, Ankara, Karachi, Kabul og New Delhi, hvor han blev seks dage, og på tilbagevejen til Teheran, Athen, Tunis, Paris, Madrid og Rabat. Det var første gang en amerikansk præsident besøgte Indien [se 20. okt.], og i betragtning af konflikten med Kina var det et politisk velvalgt tidspunkt. [Se videre 19. dec., samt 18. dec. 61]

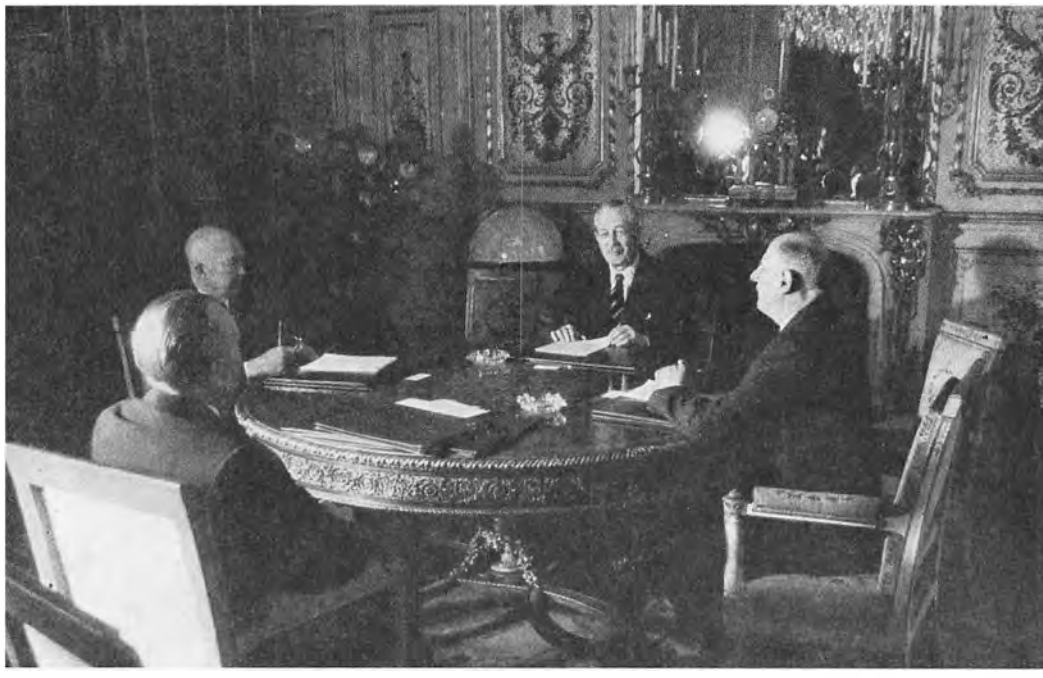

Eisenhower, Macmillan, de Gaulle og Adenauer ved det første møde.

19. dec. 1959

I Paris [se 14. nov. 58] nåede de vestlige regeringschefer omsider enighed om, hvornår og hvordan de skulle indbyde Krushchov til topmøde. Det hjalp, at Macmillan og Eisenhower [se 13. dec.] først indbød de Gaulle til at aflægge officielle besøg i London og Washington. Til gengæld gik de Gaulle ind på, at man skulle foreslå Krushchov ikke ét, men en fortløbende serie af topmøder i skiftende hovedstæder. Så blev alt ikke sat på ét kort, og der var større chance for at gøre forhandling til en vane. Det var Macmillans idé. Krushchov accepterede den med »dyb tilfredshed«. Det første møde blev fastsat til maj i Paris. Med Øst-Vest-spørgsmålet af vejen tog regeringscheferne fat på Vestens egne problemer. I det nye år ville Europa for alvor blive delt i De Seks' og De Syvs økonomiske blokke [se 21. juli]. Spaltningen ville svække Vesten, og det var ikke kun Europas problem. EFTA og Fællesmarkedet ville hver for sig virke diskriminerende mod den amerikanske handel på Europa. 1950erne havde vendt billedet af den økonomiske ligevægt. Europa var ikke mere valutasvag. Nu var det USA, der var ved at få problemer med betalingsbalancen, og europæisk importdiskrimination ville gøre dem større. Eisenhower foreslog, at man skulle søge en bedre samordning af Vestens økonomiske politik, derunder også hjælpen til de underudviklede lande, som Europa nu måtte være i stand til at påtage sig en større del af. Man vedtog at forvandle den hendøende OEEC til en ny vestlig økonomisk organisation med amerikansk og canadisk deltagelse. Forberedende forhandlinger begyndte efter nytår i Paris. [Se videre 24. jan. og 7. maj, samt 10. feb. 61]

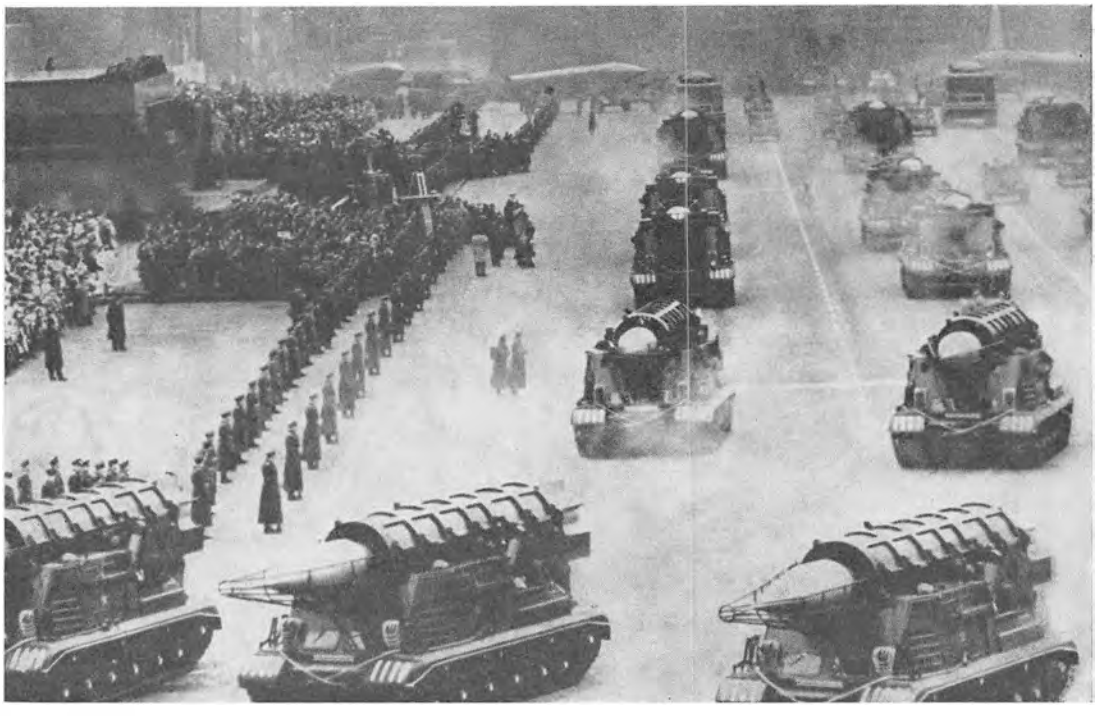

Russiske raketvåben under revolutionsparaden over den Røde Plads.

14. jan. 1960 Krushchov bekendtgjorde i den Øverste Sovjet, at Sovjetunionen [se 7. okt. 59 I] ville nedskære sine styrker med 1,2 mill. mand. Han oplyste, at Sovjet i 1955 havde 5¾ mill. under våben, havde hjemsendt 2 mill. siden da og ville have 2½ mill. mand inde ved udgangen af 1961, det samme som USA. Indskrænkningen af den stående hær blev præsenteret som Sovjets forhåndsbidrag til nedrustningskonferencen i marts og var også dét. Dog var det mere omrustning end nedrustning, en følge af forsvarets fortsatte omstilling til raket- og atomvåben. Den nye våbenteknik var kostbar, men gjorde det muligt at spare mandskab, og produktionsfremstødet i landbrug og industri krævede mere arbejdskraft nu. Demobiliseringen blev ledsaget af indrømmelser i atomstop-forhandlingerne og også derved var den en politisk beslutning, der lod hånt om den kinesiske opposition [se 20. okt. 59] mod Sovjets imødekommenhed overfor USA. Den kinesiske partiledelse godkendte en uge efter formelt de russiske nedrustningsforslag, men understregede udtrykkeligt og offentligt, at Kina ikke var bundet af dem. En udsending fra Peking talte imod hele nedrustningstendensen, da Warszawa-pagtens råd trådte sammen først i februar; i en hadsk analyse af Amerikas politik angreb han grundlaget for Krushchovs topmøde-bestræbelser. Hans tale blev ikke offentliggjort i den russiske og europæiske kommunistpresse. Krushchov blev borte fra tiårs-festen for den sovjetisk-kinesiske bistandstraktat. I stedet tog han til Indien og Indonesien. [Se videre 23. marts og 26. juni]

Algierfranskmændenes veteransammenslutning holder massemøde foran oprørernes barrikade.

24. jan. 1960

Præsident de Gaulle havde i efteråret bekendtgjort sin Algier-politik, efter at have brugt et år til at konsolidere sin position med en »pacificerings«-offensiv i Algier og ved omposteringer indenfor hæren [se 19. dec. 59]. Han tilbød Algier selvbestemmelsesret: indenfor fire år efter våbenstilstand skulle en folkeafstemning vælge mellem uafhængighed eller tilknytning til Frankrig. Han lovede oprørerne amnesti og frit lejde til våbenstilstands-forhandlinger i Paris. Algierfranskmændene reagerede ved at danne »national front« til kamp mod de Gaulles politik. Der blev uro i hæren. General Massu erklærede i et interview med en tysk avis i januar, at hæren havde forregnet sig ved at støtte de Gaulles magtovertagelse; den ville aldrig forlade Algier. De Gaulle satte ham fra kommandoen og udløste dermed en algierfransk opstand mod regeringen i Algier by søndag morgen den 24. januar. Da militær blev sat ind, forskansede rebellerne sig. De byggede barrikader om den indre by fra universitetet til krigsmindesmærket. Den øverstkommanderende, general Challe erklærede undtagelsestilstand. Oprørerne svarede med generalstrejke fra mandag morgen, og ugen igennem kunne de holde stand bag barrikaderne, fordi hæren lod dem. Fredag aften trak de Gaulle i generalsuniform og beordrede i en TV-tale opstanden knust. Langsomt satte hæren sig i gang, og mandag morgen kapitulerede rebellernes anførere, studenterlederen Pierre Lagaillarde. Uden hærens bistand var et kup umuligt. Lagaillarde, der var medlem af nationalforsamlingen, blev stillet for retten i Paris, men undveg til Spanien. [Se videre 13. feb. og 27. juni]

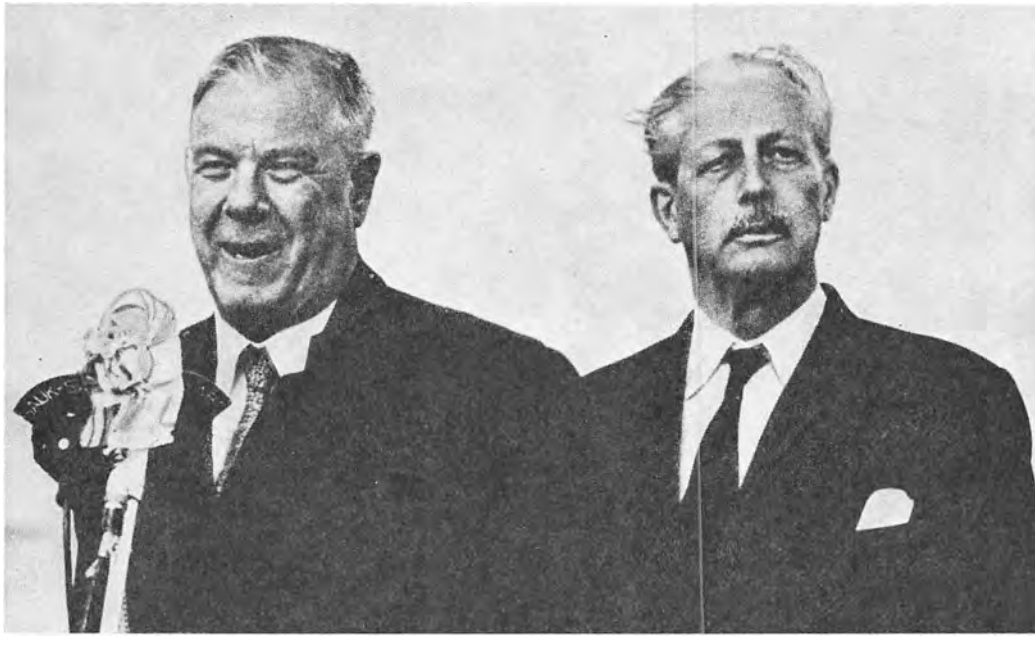

Premierminister, dr. Verwoerd modtager premierminister Macmillan i Kapstadens lufthavn.

3. feb. 1960 1960 skulle blive Afrikas år — folkelige bevægelser bekræftede med styrke Kwame Nkrumahs ord. De gamle kolonisystemer var i opbrud. Det franske fandt sin forbavsende hurtige, smertefri afløsning indenfor rammerne af de Gaulles *Communauté,* det britiske sin roligere, mere planmæssige afvikling i *Commonwealth.* I Belgisk Congo [se 5. jan. 59], hvis indfødte ledere var uden politisk skoling, lod belgierne udviklingen løbe fra sig. De afskrev under pres planen om en fireårig overgangsperiode og lovede ved en rundbords-konference i Bruxelles congoleserne uafhængighed den 30. juni — uden at sikre det uafhængige Congos fremtidige statsform. Men det mest komplicerede, afrikanske problem var måske de stater, hvor de hvide herskere ikke mere var europæere, der kunne trække sig tilbage, men selv indfødte i det land, der også var deres. Algierfranskmændenes menneskelige problemer havde sin parallel i den Centralafrikanske Føderation (Nord- og Sydrhodesia med Nyasaland) og i Sydafrika [se 5. dec. 56]. Centralafrikanerne hævdede, at de ville give negrene politisk repræsentation, efterhånden som de nåede de hvides sociale stade, og de var herre over, hvornår dét blev. Sydafrikanerne drev undertrykkelsen af de sorte mere åbenlyst med deres *Apartheid*-politik, der fordømtes af Afrikas nye stater og det meste af den øvrige verden. Premierminister Macmillan [se 8. okt. 59] sluttede sin første Afrika-rejse, der var begyndt i Ghana, med en tale i Kapstadens parlament. Han advarede sydafrikanerne mod den *Wind of Change,* der nu blæste gennem Afrika, og sagde fra for Storbritannien og Commonwealth i racespørgsmålet: »Her kan vi ikke støtte jer uden at forråde vor inderligste overbevisning«. [Se videre 21. marts og 17. maj]

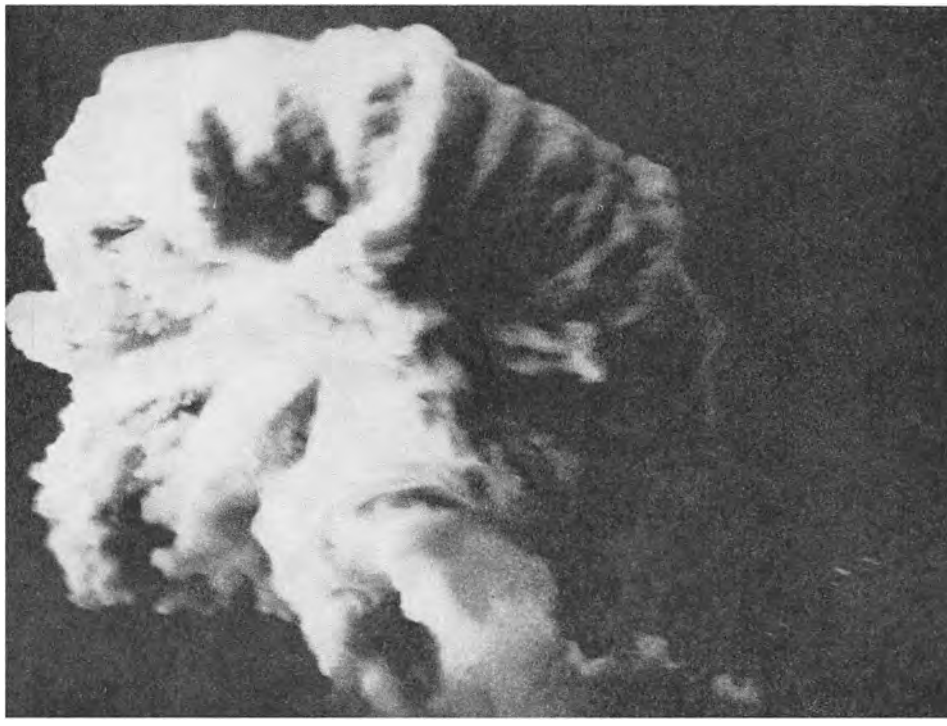

De Gaulles første atombombe eksploderer over Sahara.

13. feb. 1960

I femten måneder havde ingen af atommagterne afprøvet nye atomvåben [se 31. okt. 58]. Præsident Eisenhower opsagde formelt atomstoppet fra nytår for at lægge pres på Sovjet i Genève-forhandlingerne. Men kun Frankrig [se 24. jan.], der ikke var med i Genève, forberedte åbenlyst atomforsøg. Ved Reggane i Sahara, tusind kilometer fra Algier og Marrakesh, var ørknen blevet udlagt som forsøgsområde, de afrikanske stater havde protesteret i FN, og overflyvning var forbudt fra januar. Om morgenen den 13. februar blev den første bombe bragt til vellykket eksplosion på et ståltårn. En kæmpemæssig blålig ildkugle med en rødgul kerne gjorde Frankrig til den fjerde atommagt. »*Hourra pour la France!*« telegraferede præsident de Gaulle til atomminister Guillaumat i Reggane: »Fra i dag er vort land stærkere og stoltere. Af mit inderste hjerte takker jeg alle.« For de Gaulle betød det, at han fra nu af kunne gøre krav på at blive påhørt med alvor i spørgsmål om krig og fred. Ikke kun ud fra sin fortid, men i sin nutid var Frankrig en stormagt. Han kunne opbygge sin »atomslagstyrke«, og med denne *force de frappe* ville han være i stand til at starte en atomkrig omend ikke til at føre den til ende. Det var ikke kun en prestigesag. Han ville kunne tage Europas skæbne i sine hænder. Atomstop-forhandlingerne kom i gang igen i Genève. Sovjet erkendte, at man endnu ikke effektivt kunne kontrollere små, underjordiske forsøgssprængninger, og vestmagterne gik med til et frivilligt stop for dem, mens man undersøgte muligheden for kontrol. [Se videre 23. marts og 20. juli]

Massakre i Sharpeville

Gade i Sharpeville, efter at politiet havde spredt demonstrationen.

21. marts 1960 En maskinpistolsalve, affyret i hvid panik, flængede en afgrund af afsky omkring dr. Verwoerds *Apartheid*-regime i Sydafrika [se 3. feb.]. Negrene havde i februar indledt en ulydigheds-kampagne mod de legitimations-bøger, loven forlangte de altid skulle have med sig, for at opholdstilladelse, arbejdstilladelse og udgangstilladelse kunne kontrolleres. I alle Sydafrikas byer ville de melde sig på politistationerne uden legitimation den 21. marts og forlange at blive arresteret. De fleste steder gik demonstrationen stilfærdigt. I Sharpeville, en lille by nord for Vereeniging, marcherede et par tusind op foran politistationen, flere kom til, og snart lejrede sig ti-femten tusind i gaderne omkring dem. Politiet følte sig trængt. En betjent hørte lyd som af skud og fyrede selv, i en angst reaktion, og så smældede salverne ind i den sorte mængde. 67 blev dræbt og 180 såret. Protester skyllede ind over Sydafrika. Negrene gik i strejke. Det kom til sammenstød i mange dele af landet. Verwoerd erklærede undtagelsestilstand, forbød negrenes organisationer, internerede 1700 af deres ledere af alle racer. Albert Luthuli, præsidenten for den Afrikanske National-Kongres, brændte sin legitimationsbog som et »symbol på slaveriet«, og titusinder fulgte hans eksempel. En tid måtte legitimations-lovene suspenderes, men da roen var genoprettet, trådte de i kraft igen. Den 9. april søgte en velstående, hvid farmer at skyde Verwoerd, da han åbnede en landbrugsudstilling i Johannesburg. Han blev såret af to skud i ansigtet, men kom sig. Attentatmanden blev erklæret utilregnelig. Albert Luthuli fik Nobels fredspris i 1961. [Se videre 30. juni, samt 15. marts 61]

Ministerpræsident Krushchov og præsident de Gaulle kører ind fra Orly lufthavn.

23. marts 1960

Krushchov måtte udsætte sit besøg i Frankrig [se 13. feb.] en uge på grund af influenza, men sidst i marts kom han da, ledsaget af hele sin familie. I ti dage førte han en entonig kampagne på det tema, at Sovjetunionen [se 14. jan.] og Frankrig som de to største europæiske magter måtte gå sammen om at tæmme tysk militarisme, og med det formål at neutralisere vesttysk indflydelse på vestmagternes topmøde-politik. Han spillede med følelse på Frankrigs lidelser under tysk besættelse og på den gamle fransk-russiske alliance. Men den de Gaulle, han mødte, lod sig ikke smigre. Han var høflig, fast og kompromisløs: frie valg i Tyskland var en forudsætning for løsning af det tyske problem, »absolut respekt for *status quo* i Berlin« var en forudsætning for virkelig afspænding. Krushchov vendte hjem med vaklende tillid til, at topmødet ville blive den diplomatiske triumf han havde søgt. Det håb om en vigende, vestlig holdning i Tyskland, han havde udledet af Macmillans besøg i Moskva og af samtalerne i Camp David, blev beskæmmet af indberetninger fra Washington: efter tre måneders forhandlinger var der faktisk enighed om en vestlig politik, der fra Krushchovs synspunkt var negativ. Dertil kom indenrigspolitiske vanskeligheder for ham. Det ekspansive landbrugsprogram var brudt sammen. Oppositionen i partipræsidiet førte sin kritik over i centralkomiteen, og en række af hans nære medarbejdere blev forsat til provinsen. Selv Mikoyan blev skubbet tilbage. I en skarp tale i Baku advarede Krushchov vestmagterne mod stædighed i Berlin. [Se videre 7. og 17. maj]

Koreanske kvinder græder ved begravelsen af studenter-demonstrationens ofre.

26. april 1960 Sydkorea [se 27. juli 53], der siden Korea-krigens tid havde lydt det fordrende navn »Frihedens forpost«, var under den 85-årige dr. Syngman Rhees lange regime degenereret til en korrupt og falleret politistat. Med en politik ført på fjendskab mod både den »gamle« besættelsesmagt, Japan, og den kommunistiske broderstat nord for 38. breddegrad havde præsident Rhee ingen evne til at give sit land en holdbar økonomi: han ødelagde muligheden for den nødvendige handel med Japan, og en stående hær på 600.000 mand, opretholdt i håb om ny kamp mod kommunisterne, slugte 40% af statens indtægter. Det økonomiske uføre skabte politisk utilfredshed, som Rhee knægtede med diktatoriske metoder, og under diktaturet gik den offentlige moral i opløsning. Rhee ville genvælges til en fjerde periode. Hans indenrigsminister sørgede for det i marts med forfalskede valg — 92% for Rhee mod 55% i 1956. Oppositionen nedlagde sine mandater i nationalforsamlingen, og studenter og skoledrenge gik i spidsen for demonstrationer, som i midten af april førte til blodige sammenstød med politiet i Seoul med 100 dræbte og 800 sårede. Hæren blev sat ind, men den holdt med demonstranterne. USA intervenerede med indtrængende krav om reformer. Magten brød sammen for Rhee. Hans adoptivsøn skød sig selv og sin rigtige far, der skulle være Rhees nye vicepræsident, og tabet af dem knuste ham. Mens demonstranter stormede mod slottet, flygtede han ud af landet, hvis frihedssymbol han engang var. Sydkorea indførte parlamentarisme, men det holdt kun en vinter. Så tog hæren magten.

Ministerpræsident Krushchov viser Øverste Sovjet U2-maskinens optagelser fra 20 kms højde.

7. maj 1960

I en pessimistisk tale om udsigterne for topmødet meddelte Krushchov [se 23. marts] Øverste Sovjet den 5. maj, at en amerikansk maskine var skudt ned over Sovjetunionen. Han gav ingen enkeltheder, men den amerikanske rumadministration oplyste, at man savnede et flyvende, meteorologisk laboratorium, et U2-jetfly, der havde fløjet langs den tyrkisk-russiske grænse. Piloten havde haft iltvanskeligheder og var besvimet: det var muligt, at maskinens automatiske pilot havde fløjet den videre mod nordvest. Krushchov greb USA [se 19. dec. 59] i en stor sort løgn: U2-maskinen var et spionfly på vej tværs over Sovjet fra Pakistan til Bodø i Norge — den blev skudt ned af en raket-fuldtræffer i 20 km's højde ved Sverdlovsk, 2000 km fra grænsen, piloten, kapt. Francis G. Powers var i live og havde tilstået alt, filmoptagelser af russiske raketbaser og båndoptagelser af forsvarets radarsignaler var i behold. Krushchov sagde, han var villig til at tro, at Eisenhower intet havde vidst om spionage-missionen. Washington svarede med blottende og sårende sanddruelighed: U2-fly havde spioneret over Sovjet i fire år, og Eisenhower vidste udmærket besked; han havde selv autoriseret denne form for spionage, fordi Sovjet ikke ville acceptere hans Genève-forslag om gensidig inspektion fra en »åben himmel« [se 21. juli 55]. Sovjet reagerede skarpt med krav om garanti for øjeblikkelig indstilling af spionagen og trussel om udslettelse af flyvebaserne i Pakistan og Norge. USA lovede den norske regering ikke igen at misbruge Bodø, men gav ingen garanti til Sovjet. Krushchov, der offentligt havde sagt god for Eisenhower som fredens mand, var i en pinlig situation. [Se videre 17. maj]

De vestlige regeringschefer har opgivet at vente på Krushchov.

17. maj 1960 Trods U2-episoden [se 7. maj] tog Krushchov til Paris — eller måske netop på grund af den. Han havde mistet troen på, at der var noget for ham at hente ved et topmøde nu, men U2 gav ham chancen for at lægge ansvaret for topmødets fiasko bredt og hårdt på USA. Ved ankomsten underrettede han de Gaulle [se 23. marts] om, at Sovjet ville kræve undskyldning for U2-spionagen, garanti for dens ophør og afstraffelse af de ansvarlige, før topforhandlingerne kunne begynde. De fire regeringschefer med udenrigsministre mødtes hos de Gaulle i tre timer den 16. maj. Krushchov, som også havde sin forsvarsminister, marskal Malinovsky med, fremsatte sine krav. Han tilføjede, at det var bedre at udsætte topmødet en 6-8 måneder, indtil USA havde fået ny præsident, og i alle fald var det nødvendigt at aflyse Eisenhowers besøg i Sovjet i juni. Eisenhower svarede, at U2-flyvningerne allerede var suspenderet og ikke ville blive genoptaget. Længere ville han ikke gå. Macmillan [se 3. feb.] sagde, at det måtte også være langt nok; de vidste jo alle, at spionage var en af livets ubehagelige realiteter. Mødet blev hævet. Krushchov havde måske ventet, at de Gaulle og i hvert fald Macmillan skulle lægge pres på Eisenhower for at få topmødet i gang. Men det var ham selv, de søgte at overtale. Krushchovs maskine holdt startklar på Le Bourget. Men han blev dog i Paris som turist. Næste eftermiddag indkaldte de Gaulle til topmøde. Eisenhower og Macmillan kom. Krushchov ringede, at han først skulle spise frokost. Så sendte han besked om, at han skulle have den undskyldning, før han kunne komme. Mødet blev hævet. [Se videre 18. maj]

Krushchov på pressemødet i Paris, flankeret af udenrigsminister Gromyko og forsvarsminister, marskal Malinovsky.

18. maj 1960

Krushchov sluttede det aflyste topmøde [se 17. maj] med en gigantisk pressekonference. 2000 journalister og gennem TV hele Europa overværede hans støjende og truende revsning af Eisenhower og USA, rigt illustreret med anvisninger på hvordan man i hans hjemmen afklapsede tyvagtige katte og beskyttede sit dueslag. Der var ikke meget håb om fredelig sameksistens at finde i den tone, han anslog. Men da råbene døde hen, og de store havde forladt Paris, blev der alligevel det tilbage, at Krushchov ikke havde brudt kontakten mellem Øst og Vest, kun suspenderet den. I Østberlin på vejen hjem erklærede han — til skuffelse for Walter Ulbricht — at han alligevel ikke ville undertegne en separat fredstraktat endnu; det var bedre at vente og se, om ikke USA fik en fornuftigere præsident. Mens man ventede på det, kunne man håne og hundse med Amerika. Ved sin hjemkomst sagde han, at det eneste, Eisenhower kunne nå til i Sovjet, var en stilling som børnehaveleder. I FN anklagede Sovjet formelt USA for aggression ved U2-spionagen: ambassadør Cabot Lodge svarede med at fremlægge et våbenskjold fra den amerikanske Moskva-ambassadørs kontor — i det havde russerne indbygget en skjult mikrofon til aflytning. I Genève kom Sovjet med nye nedrustningsforslag og sprængte så konferencen. Men de blev ved at forhandle om atomstop. Den 1. juli forsvandt et amerikansk radarfly over Berentshavet med seks mands besætning. Norske og amerikanske fly, bistået af et sovjetisk redningsskib, søgte en uge forgæves efter spor af maskinen. Den 11. juli meddelte Sovjet i protester til USA og Norge, at den var skudt ned af en Sovjet-jager; to overlevende var taget til fange som spioner. [Se videre 10., 26. og 27. juni, samt 15. marts 61]

General Gürsel ved åbningen af det første regeringsmøde efter kuppet. — Th. den henrettede premierminister Adnan Menderes.

28. maj 1960 Også i Lilleasien var studenter i spidsen for en revolution. Præsident Bayars og premierminister Menderes' styre i Tyrkiet [se 19. feb. 59] havde siddet i ti år og var i de senere år endt i en kynisk og korrupt holdning, der lod hånt om oppositionens rettigheder. Pressefriheden var længst undertrykt. Regeringsfjendtlig politisk virksomhed blev forbudt i foråret. Så tog studenterne fat, og Tyrkiet var erklæret i undtagelsestilstand, da NATO-rådet holdt møde i Istanbul i maj. Men demonstrationerne blev ved. Efter et slagsmål den 25. maj i nationalforsamlingen med blækhuse og stole som våben begyndte Menderes at vige, men for sent. To dage efter havde hæren taget magten og udnævnt general Cemal Gürsel til provisorisk statsoverhoved. Præsidenten, premierministeren, regeringen og dens deputerede blev interneret og senere stillet for retten på øen Yassi Ada ved Istanbul. Den militære klikes agt var at være et reformistisk overgangsstyre. Kemal Atatürk var igen landets helt, og som for ham var parlamentarisk demokrati målet for Gürsels »nationale enheds-komité«. I løbet af et år blev en ny forfatning godkendt ved folkeafstemning, og afviklingen af det provisoriske regime gik sin gang. Gürsel blev valgt til præsident, og Ismet Inönü, der havde været præsident indtil 1950, blev den nye, vakkelvorne regerings premierminister. Højforræderi-processen mod den afsatte regering endte i dødsdomme for Menderes og tidl. udenrigsminister Zorlu. De blev eksekveret med en skyndsomhed, der nærmede sig skændsel.

Japanske studenter stormer den amerikanske ambassadør Douglas MacArthur II's Cadillac, da den kører ud fra Tokios lufthavn med ambassadøren og præsidentens pressesekretær, James Hagerty.

10. juni 1960

I Japan [se 15. okt. 56] søgte igen studenter at gennemtvinge en ændring i regeringens politik med voldsomme demonstrationer. Men dér var det ikke en folkelig bevægelse imod politisk undertrykkelse, de gik i spidsen for. Det var et mindretals fanatiske obstruktion mod landets udenrigspolitik. Premierminister Nobusuke Kishi, der havde overtaget regeringen i 1957 og vundet genvalg året efter, havde fået revideret forsvarsalliancen med USA [se 18. maj]. Han havde opnået ligestilling for Japan, men den socialistiske opposition var imod en traktat overhovedet; den ønskede Japan neutraliseret. Efter undertegnelsen i februar forhalede oppositionen ratifikation i håb om at få valg først. I maj ville Kishi presse afgørelsen igennem. Men U2-episoden, der skabte frygt for russiske repressalier også mod japanske flyvepladser, satte temperament bag den neutralistiske protest. Den militante, venstrekommunistiske studenterorganisation *Zengakuren* stormede parlamentet dag efter dag. Kishi fik ratificeret med politiets hjælp og uden oppositionens tilstedeværelse. Studenternes krav blev nu, at han skulle gå af, og at præsident Eisenhowers Tokio-besøg skulle aflyses. Kishi sagde nej. Pressesekretær James Hagerty kom for at tilrettelægge arrangementet. Studenterne ville ødelægge hans vogn, knuste vinduerne, flængede dækkene, og han måtte reddes væk i helikopter. Eisenhower ville komme alligevel, men Kishi opgav og aflyste, mens gæsten var undervejs. Eisenhower fløj til Korea i stedet og blev mødt med begejstring. I juli lod Kishi handelsminister Hayato Ikeda overtage regeringen. Deres liberaldemokratiske parti vandt efterårs-valget med betydelig fremgang. [Se videre 1. juli]

Ministerpræsident Krushchov taler på den rumænske partikongres. På podiet bag ham ses Rumæniens førstesekretær Gheorghiu-Dej. I forgrunden tv. den kinesiske delegationsleder.

26. juni 1960 Kineserne [se 14. jan.] ville bruge topmødets sammenbrud som det afgørende argument imod en forsonlig politik overfor USA. Da de lagde op til et ideologisk opgør på spørgsmålet, indkaldte Krushchov [se 18. maj] de kommunistiske landes ledere til lukket konference i forbindelse med den rumænske partikongres i Bukarest. Et anklageskrift på 80 sider, der gennemkritiserede Kinas standpunkt, blev rundsendt, og med det som grundlag angreb han på konferencen Mao Tse-tung for at være en »yderliggående dogmatiker« og »venstre-revisionist«, der ikke havde begreb om en moderne krigs følger, når han kunne afvise »sameksistensen«. Maos talsmænd svarede, at Krushchov ganske fejlbedømte faren ved amerikansk »imperialisme«, og at han iøvrigt svigtede de revolutionære bevægelser verden over. Med et taktisk tilbagetog i Bukarest opnåede kineserne at få debatten forlagt til en ny verdenskonference for de 81 kommunistpartier, der blev fastsat til november i Moskva. Dér ville de bedre end på østblok-mødet kunne samle en bred, mere revolutionær opposition mod Krushchovs forsoningspolitik og dermed imod hans ideologiske lederstilling. Krushchov forberedte konferencen på forskellig vis: han kaldte tusindvis af sovjetiske teknikere hjem fra Kina, for at de ikke skulle blive afsporet ideologisk; kinesisk-russiske publikationer og venskabsmøder blev standset; han blev energisk i sin støtte til »antiimperialistiske« nationalister rundt i verden — ingen skulle kunne sige, at han ikke var en proletarisk internationalist. [Se videre 1. juli og 6. dec.]

Den algierske eksil-regerings ministerpræsident Ferhat Abbas tv. hyldes i Tunis af den tunesiske forsvarsminister Bahi Ladgham.

27. juni 1960

Præsident de Gaulle lod efter barrikade-opstanden [se 24. jan.] sin regering udruste med fuldmagt til at herske ved dekret i et år [se 18. maj]. Selv tog han til Algier i marts for at overbevise sig om hærens loyalitet. Han var tilfreds. Han forklarede officererne, at udviklingen uundgåeligt gik mod et »algiersk Algier«, men at hæren skulle blive endnu i lang tid. Han havde grund til at være tilfreds, for den mislykkede opstand i januar syntes at have taget gejsten af den algierfranske modstand mod hans politik. Der var ingen optøjer på to-årsdagen den 13. maj. For første gang i fem år var det Paris, der gav ordrer til Algier og ikke omvendt. I juni fornyede de Gaulle sit tilbud til oprørerne om »ærefuld forhandling« om våbenstilstand og om det algierske Algiers selvbestemmelsesret. Eksil-regeringen i Tunis slog til. Den meddelte, at ministerpræsident Ferhat Abbas var rede til at komme og møde de Gaulle. To parlamentærer blev sendt i forvejen. Fra lufthavnen blev de i helikopter fløjet til Melun, sydøst for Paris, hvor der blev forhandlet på præfekturen bag lukkede porte i fem dage. De algierske forhandleres eneste kontakt med omverdenen var en direkte fjernskriverforbindelse til Tunis. De fik besked om, at Abbas og hans delegation måtte finde sig i samme afsondring, og at de Gaulle ikke ville møde ham, før våbenhvilen var klar. De politiske spørgsmål kunne heller ikke komme til forhandling, før fjendtlighederne var indstillet. Abbas afslog at komme under de forhold. [Se videre 11. nov.]

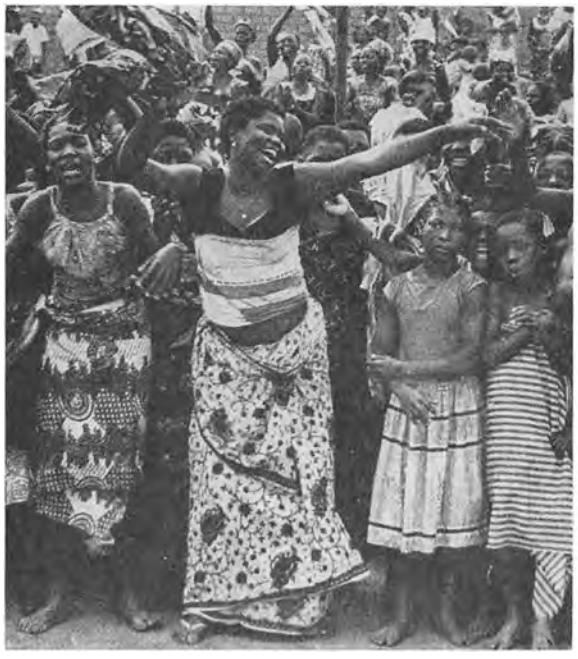

Kong Baudouin overdrager præsident Kasavubu et uafhængigt Congo. — Tv. tiljubler Léopoldvilles befolkning den officielle procession på vej til ceremonien.

30. juni 1960 Belgien gav sine congolesere uafhængigheden, før det var klart hvad de skulle have den i [se 5. jan. 59 og 21. marts]. En belgisk rammelov sagde, at Congos seks provinser skulle danne en enhedsstat med føderalt islæt, men forfatningen skulle først vedtages efter uafhængigheden. Belgierne regnede med i al stilfærdighed at kunne lede congoleserne i vej. De havde sikret sig med en venskabstraktat, der gav baserettigheder i Congo, og med en økonomisk samarbejdstraktat. Men også de skulle først godkendes. Congos politiske partier var lokale og separatistiske. Kun ét, den 34-årige Patrice Lumumbas nationalistparti, var repræsenteret i alle provinser, og hans samlingsregering var en illusorisk koalition. Kong Baudouin proklamerede uafhængigheden i Léopoldvilles parlament med en formanende tale, der fra den nye premierminister fik et hvast svar om de ydmygelser, belgierne havde budt negrene. Friheds-festlighederne satte sindene så meget i bevægelse, at undtagelsestilstand måtte erklæres i det første uafhængige døgn, og inden mange dage var Congo i oprør mod både belgierne og sig selv. Landets belgisk-ledede sikkerhedsstyrker, de 25.000 mand i *Force Publique* gjorde mytteri mod de hvide officerer. Oprøret bredte sig. Sikkerhedssystemet kom i opløsning. Rebelske soldater gik til angreb på alt hvidt. Rygter, hvoraf en hel del var sande, om overgreb på hvide kvinder satte en europæisk flugt i gang, ud af Congo, hjem til Belgien. Lumumba og præsident Kasavubu søgte at pacificere soldaterne. Men staten havde ingen magt, og uden belgiernes bistand forfaldt administrationen. [Se videre 11. juli]

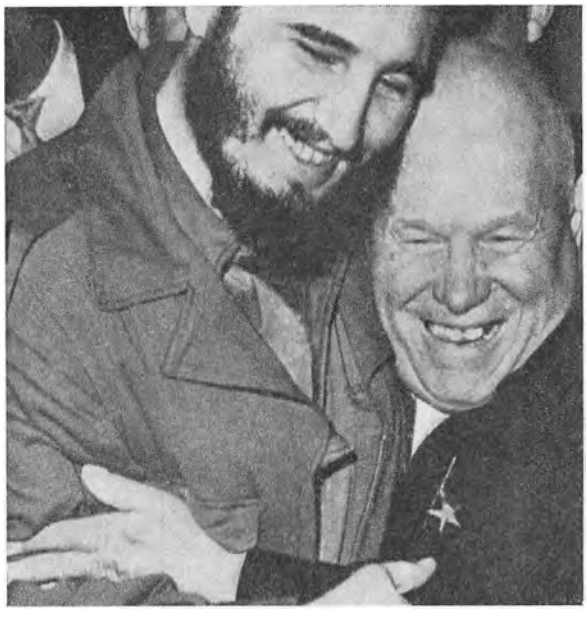

Castros milits på vagt th. udenfor Esso-raffinaderiet, der blev beslaglagt fordi det nægtede at raffinere russisk olie. — Tv. mødes Castro og ministerpræsident Krushchov i FN senere på året.

1. juli 1960

Fidel Castros regime i Cuba [se 16. okt. 59] var en permanent, social revolution, der chokerede mere og mere ved sin konsekvens og sine totalitære metoder. Den brede befolknings levestandard blev hævet, men overklassen blev tilintetgjort og mellemklassen ruineret undervejs. Socialisering af al udenlandsk ejendom blev til en økonomisk-politisk krigsførelse, der bragte Cuba i åben alliance med Sovjet-blokken [se 26. juni]. USA [se 10. juni] besvarede beslaglæggelser af amerikansk ejendom med økonomiske sanktioner, som Castro brugte som anledning til nye beslaglæggelser, der atter førte til nye sanktioner. Efter sukkerplantagerne og bankerne kom turen i juli til olieraffinaderierne, hvorefter Washington standsede importen af cubansk sukker og snart spærrede for eksporten. Det var et kvælertag om Cubas økonomi, men Castro vred sig ud af det ved russisk, kinesisk og østeuropæisk hjælp. Handelsmissioner og tekniske rådgivere strømmede til Havana fra østblokken. Før eller senere måtte USA hævde Monroe-doktrinen om, at Amerika ikke kan tolerere fremmed indflydelse på den vestlige halvkugle. I en tale den 9. juli sagde Krushchov: »Hvis det skal være, kan Sovjets artilleri støtte det cubanske folk med raketild, såfremt Pentagon vover at angribe Cuba«. Hvis Guatemala i 1954 havde givet grund til at gribe ind, måtte Cuba gøre det så meget mere nu. USA fik i august de Amerikanske Staters Organisation til at fordømme den sovjetisk-kinesiske indblanding i amerikanske anliggender, men de 19 latinamerikanske republikker ville ikke åbent tage afstand fra Castro. [Se videre 20. juli, 5. sept., samt 17. april 61]

En *Force Publique*-soldat efter mytteriet i Léopoldville. — Th. søger læger og nonner dækning under kampen om lufthavnen.

11. juli 1960 Belgiens regering beordrede sine tropper ud fra baserne i Congo [se 30. juni] for at beskytte belgisk liv og ejendom, og samtidig sendte den alle disponible forstærkninger af sted pr. fly. De fleste blev dirigeret til den sydøstlige provins Katanga, hvor de store, belgiske mineselskaber skulle beskyttes, og hvor provinsregeringen under Moise Tshombe ligefrem bad om belgisk bistand. Han havde sine egne grunde. Katanga indtjente 60% af Congos indtægter, og han kunne bruge dem. Tshombe var modstander af en congolesisk enhedsstat, og når den af sig selv var ved at gå i opløsning, kunne han stå frit. Han lod belgierne afvæbne de oprørske *Force Publique*-styrker i Elisabethville og proklamerede dagen efter Katangas løsrivelse fra Congo. Centralregeringen svarede med at anklage Belgien for aggression mod Congo: base- og bistandsaftalen var ikke ratificeret, så Belgien havde ikke ret til at føre tropper til landet og slet ikke imod Congo-regeringens ønske. Da belgierne besatte Léopoldvilles lufthavn, appellerede Lumumba til USA om øjeblikkelig militær bistand. Han blev henvist til FN [se 4. nov. 59], hvor Hammarskjöld foreslog sikkerhedsrådet at intervenere med en international styrke — til sikring af ro og orden og til fremme af hurtig belgisk tilbagetrækning. Belgiernes nærværelse var utvivlsomt, som situationen havde udviklet sig, mere forstyrrende end beroligende, og FN burde stå Congo bi med såvel en ordensmagt som teknisk og administrativ assistance. Hammarskjölds håb var, at FN ved hurtigt at vise flaget i Congo kunne afværge en stormagts-intervention, som måske ville fremkalde modintervention. Hvis FN tog ansvaret straks, var der mulighed for at holde den kolde krig borte fra Afrika. [Se videre 12. aug.]

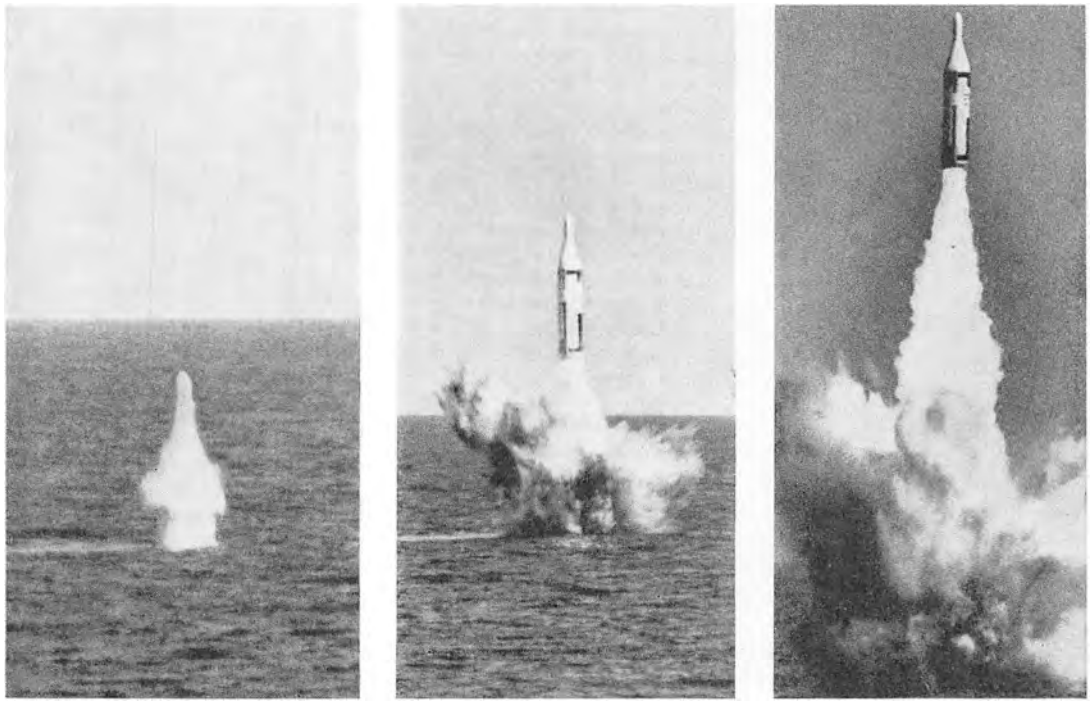

Fra havbunden på 30 m dybde ud for Florida affyrer atom-ubåden *George Washington* den første Polaris-raket, som rammer mål ved Puerto Rico.

20. juli 1960

Hvis præsident Eisenhower var skuffet over den stor-politiske finale på hans regeringstid [se 1. juli], havde han kun grund til at være tilfreds med USA's rum- og raket-præstationer [se 7. okt. 59 I og 13. feb.]. Med en Pioneer-satellit, der blev sat i bane omkring solen mellem Jorden og Venus, opnåede USA at holde radio-forbindelsen over 35 millioner km ud i rummet, en prøve på fremtidig rum-kommunikation der overtraf alle forventninger. En Tiros-satellit bragte fjernsyns-fotografering af skyformationer fra rummet indenfor fremtidig vejrtjenestes rækkevidde. En Midas-satellit med næsten 2 tons instrumenter blev sendt op som den første raketforsvars-observatør, en forløber for et nyt varslingssystem der fra rummet kan give besked om raketaffyringer. Men vigtigst af alt var den vellykkede affyring af Polaris-raketten, en tørstof-raket med en rækkevidde på op til 2500 km som kan afskydes fra neddykkede atom-ubåde. Med Polaris fik USA et næsten usårligt brintbombe-våben føjet ind i sit arsenal og opnåede dermed en væsentlig forøgelse af truslen om gengældelsesangreb, der skulle kunne skræmme folk fra at angribe. Fem atom-ubåde med hver 12 Polaris-raketter var snart klar til at sejle ud, og fem til af en større type var under bygning. Med et halvt hundrede interkontinentale raketter skudklare i land ville Eisenhower således kunne aflevere et Amerika i strategisk balance med Sovjet til sin efterfølger. [Se videre 26. sept., samt 14. april og 30. aug. 61]

Dag Hammarskjöld modtages th. i Elisabethville af Katangas præsident Tshombe og indenrigsminister Munongo. — Tv. taler en svensk FN-soldat med en såret baluba.

12. aug. 1960 Sikkerhedsrådet gik ind for Hammarskjölds Congo-initiativ [se 11. juli] med 8 stemmer mod 0 — tre stormagter, Kina, Frankrig og Storbritannien, undlod at stemme. Med overbevisende energi skaffede han de første tropper frem til Léopoldville i løbet af to døgn, og inden månedens udgang havde han 10.000 mand i Congo fra fem afrikanske stater og Sverige og Irland. Kommandant blev den svenske general von Horn fra våbenstilstands-kommissionen i Palæstina. Belgien accepterede principielt FN's krav om tilbagetrækning af de 8000 soldater. 1500 blev sendt hjem hurtigt. Katanga-provinsen ville belgierne dog ikke rømme, så længe FN-styrken ikke var der, og Moise Tshombe, der lod sig udråbe til præsident, ville ikke have den. Katanga blev en prøvesten for hele FN-operationen. Lumumba havde tænkt sig, at FN-tropperne skulle bruges til at genindlemme Katanga i hans Congo. Han forregnede sig, for Hammarskjöld ville ikke gribe ind i en forfatningspolitisk konflikt. FN skulle nok ind i Katanga, men kun for at overtage sikkerhedstjenesten og dermed lempe de belgiske styrker ud, og kun i overensstemmelse med de lokale myndigheder. Hvem, der styrede Katanga, kunne ikke være et FN-anliggende. Han sendte dr. Bunche til Elisabethville, men selv han kunne ikke overtale Tshombe. Tværtimod mobiliserede Katanga til kamp mod FN. Så fik Hammarskjöld sit mandat bekræftet i sikkerhedsrådet og fløj til Elisabethville den 12. august i spidsen for 249 svenske soldater. Tshombe bøjede sig, og FN begyndte at afløse belgierne. Men Lumumba blev rasende, fordi Tshombe nu kunne leve videre under en form for FN-beskyttelse. Han krævede FN-aktionen indstillet og truede med at søge hjælp hos Sovjet. [Se videre 5. sept., samt 11. jan. 61]

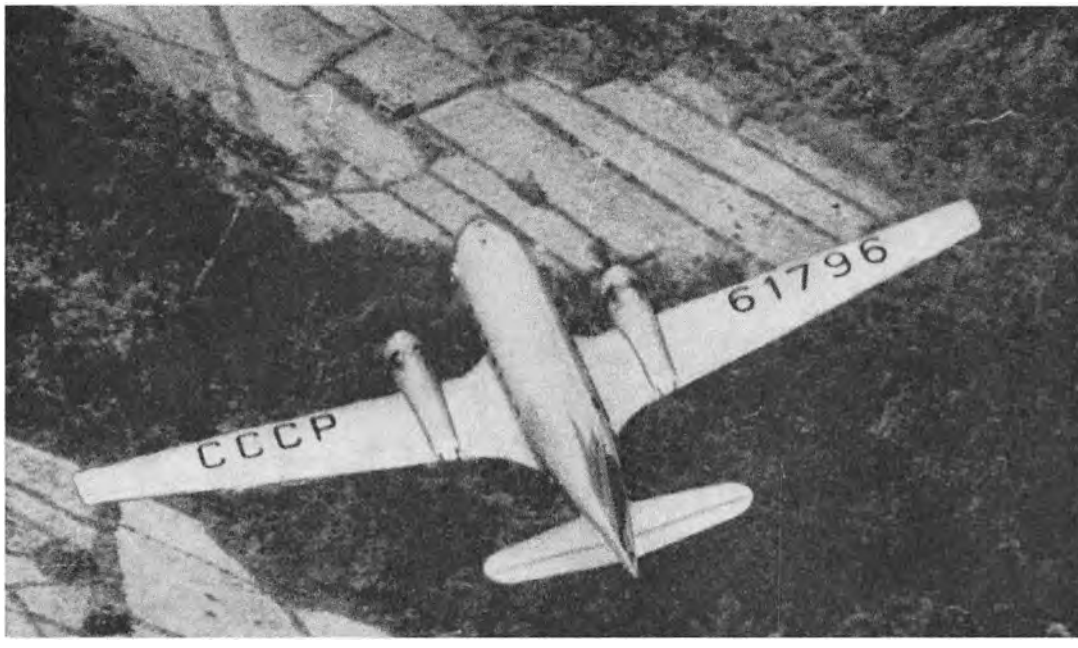

Sovjet-fly med forsyninger til oprørerne i Laos, fotograferet fra højtflyvende, amerikansk rekognosceringsmaskine.

15. aug. 1960

I Laos [se 4. nov. 59] drev det mod en ny form for borgerkrig, fordi konflikt mellem politiske partier blev til kamp mellem militære fraktioner. I en stødpudestat som Laos mellem det kommunistiske Nord-Vietnam og det vest-allierede Thailand må borgerkrig altid indebære fare for udenlandsk intervention. Den laotiske konflikt var forholdsvis enkel, sålænge det var en kamp mellem regeringsstyrker og Pathet Lao-oprørere. Men situationen blev kompliceret i august, da en 27-årig kaptajn Kong Lae med sin bataljon besatte hovedstaden Vientane og proklamerede en neutralistisk revolution. Han ville afskaffe borgerkrigen, men foreløbig betød det at landet blev splittet i tre dele: Pathet Lao anført af prins Souphannouvong holdt grænseprovinserne ind mod Nord-Vietnam, Kong Lae i hovedstaden indsatte nationalforsamlingens præsident, prins Souvanna Phouma som premierminister, og den tidligere regering, der trak sig tilbage til det sydøstlige Laos ledsaget af flertallet af nationalforsamlingens medlemmer, rekonstituerede sig under prins Boun Oum. Begge premierministre svor kong Savang Vatthana troskab, men hans forsøg på at få dem sammen i én regering mislykkedes. USA suspenderede finans- og våbenhjælp til Laos, mens regerings-situationen var uklar, men fortrød da Souvanna Phouma så optog diplomatisk forbindelse med Sovjet. Boun Oum angreb Vientane flere gange i efterårets løb, og først i december blev hovedstaden erobret, slemt medtaget. Souvanna Phouma flygtede til Cambodia, Kong Lae sluttede sig til Pathet Lao, og kampen var ikke endt. Fra både Øst og Vest strømmede nye forsyninger ind. [Se videre 23. marts 61]

Kup styrter Lumumba

En udsultet dreng får mad på flygtningesygehuset i Kasai. — Th. lederen af det militære kup i Léopoldville, oberst Mobuto, straks efter magtovertagelsen.

5. sept. 1960 Generalsekretær Hammarskjöld opbyggede støt sin organisation i Congo til den største indsats, FN som sådan havde gjort for at afhjælpe nød og kaos i et enkelt land [se 12. aug.]. Men for premierminister Lumumba var det afgørende, at FN ikke ville tjene ham med at tvinge Katangas »præsident« Tshombe til underkastelse. Lumumba erklærede overfor FN, at Hammarskjöld ikke længere havde hans regerings tillid. Samtidig gik han sine egne veje: han søgte støtte hos Sovjet og fik det i rigt mål. I strid med sikkerhedsrådets instruktioner om, at al bistand skulle gå gennem FN, og at ingen stormagt måtte engagere sig inden for landets grænser, sendte Sovjet [se 1. juli] lastbiler og jetfly med piloter direkte til Lumumba, så han kunne føre krig mod Katanga. Indsigelser fra Hammarskjöld blev ikke besvaret, kun med anklager der beskyldte ham for at gøre FN-aktionen til et dække for »imperialisternes tilbagevenden« og med trusler om indsats af sovjetiske »frivillige«. Bag anklagerne lå det, at mens den belgiske regering trak sine tropper tilbage fra Katanga, var Tshombe begyndt at danne sig en fremmedlegion. For at afværge borgerkrig besatte FN Congos lufthavne og radiostationer. Præsident Kasavubu var ikke underrettet om Lumumbas aftaler med Sovjet. Han afsatte ham som premierminister, hvorefter Lumumba afsatte Kasavubu som præsident, og da begge dekreter blev kendt ugyldige af parlamentet, tog hæren magten og suspenderede parlamentet. Lumumba kom under FNs beskyttelse. En godkendelse af Hammarskjölds politik blev standset af Sovjets veto i sikkerhedsrådet, men en ekstraordinær generalforsamling gav ham omgående et tillidsvotum med 70 stemmer mod 0. [Se videre 23. sept. og 2. dec.]

Krushchov holder improviseret pressekonference fra balkonen i Sovjet-delegationens hovedkvarter. Tv. for tolken ses den sovjetiske Washington-ambassadør Mikhail Menshikov.

23. sept. 1960

Krushchov havde i august foreslået, at FN's generalforsamling i år skulle være et globalt topmøde om nedrustning [se 5. sept.]. I hvert fald ville han selv lede den sovjetrussiske delegation, og det trak efterhånden tyve andre regeringschefer til, flest fra de neutrale lande, men også flere vestlige. Eisenhower åbnede generaldebatten med en mild tale, som Krushchov besvarede dagen efter med et voldsomt to timers angreb på vestmagterne, en optakt til det han egentlig ville: kernen i talen var en undsigelse til Dag Hammarskjöld og gennem ham til Forenede Nationer. Generalsekretæren, sagde han, havde tilrevet sig uforholdsmæssig magt og misbrugt den i Congo i imperialisternes tjeneste; Sovjet kunne ikke længere have tillid hverken til ham eller til selve systemet; generalsekretærembedet i dets nuværende form måtte nedlægges. Hvis FN fremtidig skulle kunne bruges til international aktion, var det nødvendigt, at ledelsen svarede til de storpolitiske realiteter, og de var nu, at verden var delt i tre magtblokke, Øst, Vest og de neutrale. I stedet for én generalsekretær forlangte Krushchov derfor tre, en fra hver af blokkene, og de skulle være enige om, hvad FN skulle gøre. Hans »trojka«-forslag var ensbetydende med indførelse af vetoretten i generalsekretariatet. De neutrales repræsentation var lokkemad til de mange nye, uforpligtede nationer. Den egentlige mening var at skaffe Sovjetunionen hånds- og halsret over fremtidige FN-aktioner, så de ikke kunne ødelægge den russiske politiks muligheder. [Se videre 25. sept.]

Nikita Krushchov kræver th. generalsekretærens afgang, tv. lytter Dag Hammarskjöld til hans personlige angreb.

25. sept. 1960 Hammarskjöld var en mand uden hang til retorik, og hans svar til Krushchov var køligt, koncist og principielt [se 23. sept.]. Men i konfrontationen mellem intellektet og impulsiviteten, mellem FN's idealer og Sovjets magt personificeret i disse to mænd, lå en massiv spænding, der gav Hammarskjölds underbetonede ord emotionel fylde. »Generalsekretærens principper... kan til enhver tid blive til hindring for dem, der arbejder for bestemte politiske mål, som bedre ville kunne opnås, hvis generalsekretæren var mindre fast i sin holdning«, sagde han; men kritiseres generalsekretæren for det, er det et slag mod selve embedets grundvold. »Jeg ser hellere, at embedet sønderbrydes på en uafhængig, upartisk, objektiv holdning fremfor at strande på kompromisser«. Krushchov hamrede i sit bord i protest, mens bifaldet lød, og angreb igen senere: »Vi har ikke og vi kan ikke have tillid til hr. Hammarskjöld. Hvis han ikke selv kan mønstre tilstrækkeligt mod til at træde tilbage på ridderlig manér, vil vi drage de nødvendige konklusioner«. Hammarskjölds svar, der nu viste temperament i en anelse hævning af stemmen, blev afbrudt af bølge på bølge af bifald: »Det er meget let at gå, det er ikke helt så let at blive. Ved at træde tilbage ville jeg i det nuværende vanskelige og farlige øjeblik kaste organisationen ud for alle vinde. Jeg har ingen ret til at gøre det, fordi jeg har et ansvar overfor alle de medlemstater, for hvem organisationen er af afgørende betydning. Det er ikke Sovjetunionen eller stormagterne, der trænger til FN's beskyttelse — det er alle de andre. FN er først og fremmest *deres* organisation. Jeg vil blive på min post, sålænge *de* ønsker det«. [Se videre 12. okt.]

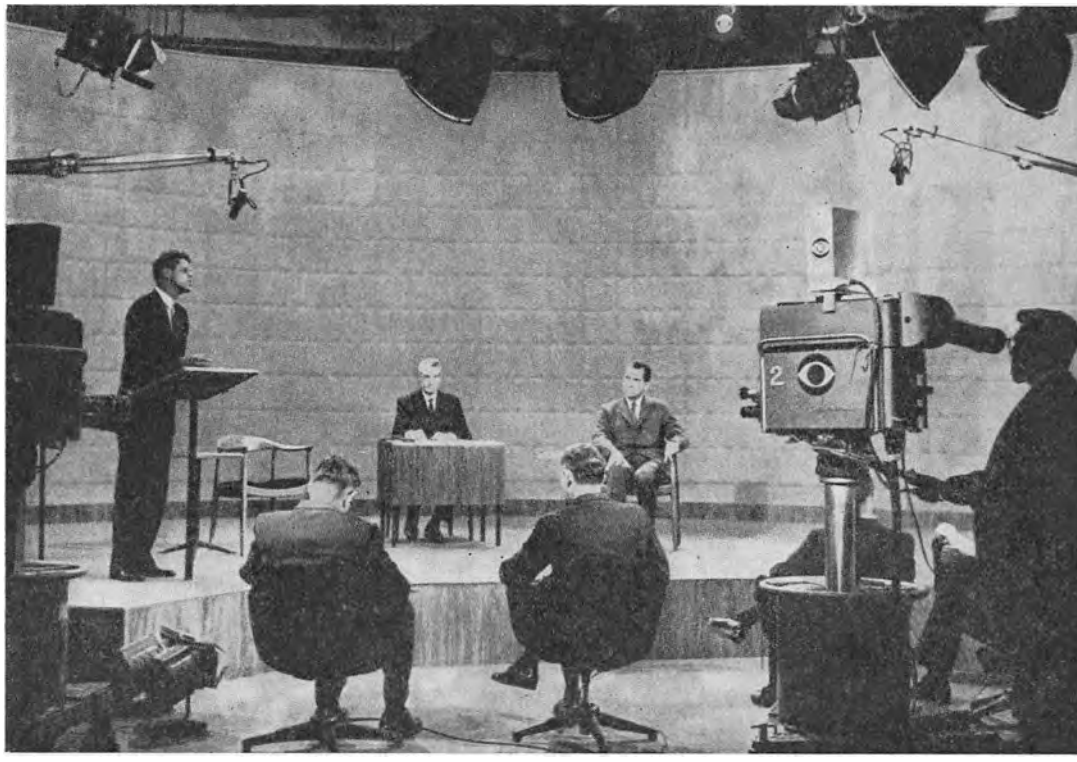

Senator Kennedy og vicepræsident Nixon i CBS-studiet under deres første TV-debat. Mellem dem den udenrigspolitiske kommentator Howard K. Smith, der var diskussionsleder. I forgrunden journalister, hvis spørgsmål skulle sikre, at debatten fik bid.

26. sept. 1960

Det amerikanske præsidentvalg ville, uanset hvordan det gik, betyde et generationsskifte [se 20. juli]. Både republikanere og demokrater havde opstillet mænd i fyrrerne som præsidentkandidater. Richard M. Nixon blev nomineret som en selvfølge, skønt det var første gang i hundrede år en vicepræsident avancerede til præsidentkandidat. Senator John F. Kennedy var med sine 43 år den yngste præsidentkandidat i USA's historie, og hans nominering var ingen selvfølge. Han havde udover ungdom og manglende erfaring det imod sig, at han var katolik, og USA havde aldrig haft en katolsk præsident. Men han fastslog ved en række primærvalg i protestantiske stater, at det ikke behøvede at være en hindring. Nixon og Kennedy viste generationsskiftet i valgkampens teknik. De fornyede den med fjernsyns-debatterne, hvor vælgerne landet over for første gang kunne måle to præsidentkandidaters færdighed, personlighed og politik på lige fod. Kennedy gjorde Amerikas økonomiske position og internationale prestige til valgets hovedspørgsmål. Begge dele gav fornemmelsen af, at USA var kørt fast i halvtredserne og trængte til et ungt, energisk skub ind i tresserne. Handelsbalancen var vendt, guldet flygtede, stålindustrien kørte for halv kraft, der var arbejdsløshed og inflation, og Krushchov kørte i ring med Amerikas gamle præsident. [Se videre 1. dec.]

Fanfare for en kolonimagt

Dronning Elizabeths kusine, prinsesse Alexandra, der på dronningens vegne proklamerede Nigerias uafhængighed, modtages under en rundrejse i landet på slottet i Bida i det nordlige Nigeria.

1. okt. 1960 Næsten som en udsøgt fornærmelse mod Belgien blev Nigeria, den største britiske koloni i Afrika, en uafhængig stat indenfor Commonwealth som fuldbyrdelse af en rolig og fremsynet udvikling [se 5. sept.]. I løbet af femten år havde nigeriske ministre skridt for skridt overtaget ansvaret for landets styre, og i venskabelig forhandling var i årenes løb blevet frembragt en forfatning, som på intet punkt var påtvunget landet udefra, men virkelig skrevet for Nigeria af nigererne selv. Den havde tilmed formået at samle Nigerias 35 millioner, der på forhånd var splittet af mindst lige så dybe, indre modsætninger som congoleserne, til en mere end levedygtig nation. En smukkere kompliment kunne britisk kolonipolitik ikke have fået end den første premierministers udtalelse ved uafhængigheds-festen — Alhaji Sir Abubakar Tafawa Balewa sagde: »Jeg husker briterne først som herrer, så som ledere, sidst som partnere og altid som venner.« Nigerias uafhængighed betød en halvering af det britiske kolonirige og en fordobling af det selvstændige Afrikas befolkning. [Se videre 2. dec.]

Guvernør Quadros, med en buskonduktørs kasket på, bæres i guldstol til valglokalet i São Paulo.

3. okt. 1960

Brasilien [se 24. aug. 54] havde under sin storlinjede, socialdemokratiske præsident Kubitschek skullet gøre »50 års fremskridt på 5 år«. Stemningen passede det til, for dette Sydamerikas største land var vågnet til bevidstheden om, at 70 millioner brasilianere havde mere i sig end som så. Kubitschek slyngede om sig med programmer, byggede nye industrier, ja byggede en helt ny hovedstad. Men for landets pengekasse var han for storslået, og strømmen fra den var tilmed løbet ud i et vidtforgrenet bestikkelses-system. Da brasilianerne skulle vælge ny præsident nu, forkastede de regeringens kandidat for at vælge en mand, der kunne få hold på finanserne og has på korruptionen. Det var Janio Quadros, »manden med fejekosten«, São Paulos partiløse og uortodokse guvernør. Som uafhængig kandidat — uden en partimaskine til at føre sin valgkamp, men med en næsten demagogisk evne til at gå lige i et hvilketsomhelst publikum — vandt han den største valgsejr i Brasiliens korte demokratiske historie. Som præsident var viljen til uafhængighed også den eneste politik — bortset fra fejekosten — han nåede at få frem. Han anlagde en national, nærmest neutral udenrigspolitik, der skulle håne USA lidt ved tilnærmelse til Sovjet og Kina og en vis velvilje overfor Cuba. Syv måneder efter sin tiltræden gik han af, uden anden forklaring end at »reaktionære kræfter« hindrede ham i at udfolde sig. Han forlod landet og bragte det omtrent ud i borgerkrig. Hæren ville ikke tillade hans vicepræsident João Goulart at overtage magten. Som kompromis blev han konstitutionel præsident uden magt.

Krushchov lader skoen stå på bordet lidt.

12. okt. 1960 Krushchov var i New York som selvbuden gæst [se 25. sept.], og han var ikke velkommen. Han måtte ikke rejse ud i USA. Men han udnyttede sit begrænsede virkefelt grundigt. Han fartede byen rundt for at kurtisere de neutralistiske regeringschefer, der var kommet til byen for hans skyld — Nehru, Nasser, Sukarno, Tito og Nkrumah. Han ligefrem prægede gadebilledet -- med opløb, hvor han kom frem, og med friluftspressekonferencerne fra balkonen på Sovjetambassaden. Han terroriserede FNs generalforsamling med sin støjende, smældende, uparlamentariske hæmningsløshed. Macmillan kunne vifte hans afbrydelser til side med en arrogant håndbevægelse. Men forsamlingens irske præsident, ambassadør Boland knækkede skaftet på dirigenthammeren, da han søgte at få ro i salen, efter at Krushchov havde smidt skoene for at hamre i pulten med dem. Også politisk slog han om sig med de store bevægelser. Kampagnen mod Hammarskjöld blev han ved med. Nedrustningen ville han have behandlet ved en ekstraordinær samling til foråret, med alverdens regeringschefer indbudt. Koloniområder forlangte han gjort til uafhængige stater, rub og stub, i 1961. Han ville gøre indtryk på de nye stater — FN fik ikke mindre end 17 nye medlemmer ved denne samling, deraf seksten fra Afrika — både ved sin antikolonistiske politik og ved store og små ydmygelser af den borgerlige, vestlige verden. Han var manden, der kunne gøre som han ville og gjorde det. Han fik utvivlsomt givet FNs prestige et knæk. Om han styrkede sin egen kunne diskuteres. Han blev over tre uger i New York. [Se videre 2. og 6. dec.]

Franske sikkerhedsstyrker søger ly mod stenkast under optøjer i Algier ved mindehøjtideligheden for 1. verdenskrigs våbenstilstand.

11. nov. 1960

De mislykkede Melun-forhandlinger [se 27. juni] om Algier vendte yderfløjene af stemningen imod de Gaulle i efteråret. Højrefløjen var som algierfranskmændene forbitret over, at han overhovedet var begyndt at forhandle med oprørerne, og når forsøget var strandet i første omgang, var det tiden nu at gøre modstand mod et nyt. Venstrefløjen, der følte mere og mere skam over krigen, var nedslået over, at våbenstilstanden mislykkedes og de Gaulle tilsyneladende ikke var til sinds at forsøge igen. Hyppige og uhyggelige beretninger om, at faldskærms-soldaterne brugte tortur mod arabiske fanger, vidnede om krigens moralske forfald, og Paris' venstre-intellektuelle proklamerede, at faneflugt var en æressag. Forbudte fredsdemonstrationer førte til blodige sammenstød i Paris sidst i oktober. Demonstrationer mod fredsforhandlinger hærgede igen Algier på den gamle våbenstilstandsdag. En uge senere bekendtgjorde de Gaulle, at han i januar ville holde folkeafstemning om sin Algier-politik — om det algierske Algiers selvbestemmelsesret. Både Frankrig og Algier skulle stemme. Han tog selv til Algier først i december, som en optakt, og algierfranskmændenes demonstrationer mod ham kaldte oprørerne frem i åbent dagslys under den hvid-grønne oprørsfane for første gang. 123 blev dræbt, før de Gaulle afbrød sin rejse for ikke at være årsag til mere, unødvendig blodsudgydelse. [Se videre 27. feb. 61]

Jack Kennedy holder pressekonference foran sit hus i Georgetown for at introducere den kommende Afrika-minister, guvernør G. Mennen Williams.

1. dec. 1960 John Fitzgerald Kennedy, millionærsønnen fra Boston, der for fjorten år siden gik lige fra krigen ind i kongressen og havde været der siden, vandt det amerikanske præsidentvalg med det mindste flertal i dette århundrede [se 26. sept.]. Han fik 34.221.531 stemmer mod Nixons 34.108.474, og i nogle uger var der endda tvivl om, hvorvidt en fintælling ville vælte resultatet. Demokraterne tabte mandater i begge kongressens kamre, men beholdt flertallet. Det var ikke et valg, der desavouerede præsident Eisenhower, selvom Sovjet i hans tid — i årene mellem Stalins død og Krushchovs trommedans i FN — havde overfløjet USA i rummet og spillet dem skakmat på Jorden. Det var en mådeholden tilkendegivelse af, at Amerika var villig til at prøve noget nyt. Kennedy havde ført sin valgkamp på en udfordring til amerikanerne om at følge ham mod nye grænser, men han respekterede ved sin regeringsdannelse, at grundtonen i den amerikanske indstilling var mere konservativ end som så. Til de vigtigste poster i kabinettet valgte han moderne mænd, men støtte mænd og endda republikanere. Til finansminister udnævnte han Eisenhowers viceudenrigsminister for økonomiske anliggender, Douglas Dillon. Sin forsvarsminister hentede han — som Eisenhower havde gjort — fra bilindustrien i Detroit: Fords direktør Robert McNamara. Udenrigsministeren var dog demokrat, Dean Rusk fra Carnegie fondet, som havde været Trumans viceudenrigsminister. Adlai Stevenson, der havde håbet på udenrigsministeriet, måtte nøjes med posten som FN-ambassadør.
[Se videre 20. jan. 61]

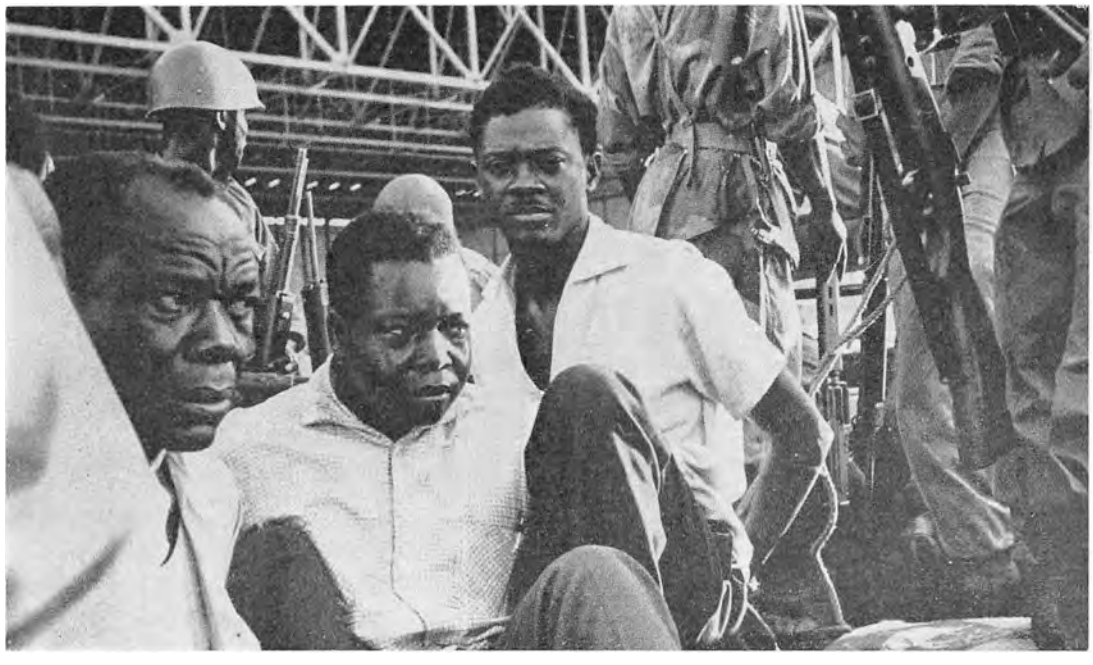

Bagbunden og forslået føres Patrice Lumumba til lufthavnen i Léopoldville med sine medfanger, senatets vicepræsident Joseph Okito og ungdomsminister Maurice Mpolo i forgrunden.

2. dec. 1960

Det militære kup i Léopoldville [se 5. sept.] skaffede ikke Congo det mere stabile regime, der skulle til for at afværge faren for borgerkrig. Hærchefen, oberst Mobuto opnåede at få etableret den første officielle kontakt mellem Léopoldville og Elisabethville siden uafhængigheden. Tshombe gav principiel tilslutning til, at man skulle arbejde hen imod at gøre Congo til en forbundsstat, og han var enig i, at det splittede parlament skulle neutraliseres, indtil en forfatningskonference havde været afholdt. Men til gengæld brød hæren, grundlaget for Mobuto-regimet, op i fraktioner som en refleks af det politiske livs neutralisering. Den tidligere stabschef, general Lundula, sluttede sig med sin del af hæren til den tidligere vicepremierminister Antoine Gizenga i Stanleyville. De oprettede en regering, der gjorde krav på at være en rekonstrueret Lumumba-regering og dermed landets lovlige styre. Sovjetunionen anerkendte den. Lumumba undveg fra sin hus-arrest i Léopoldville for at komme til Stanleyville, men blev fanget tre dage senere og under grov mishandling slæbt i militærarrest. Den nye spaltning i Congo splittede også de afrikanske stater. Den panafrikanske gruppe omkring Ghana støttede Lumumba-tilhængerne, mens de fleste fransktalende Afrika-lande ligesom vestmagterne holdt på Kasavubu. Denne modsætning medførte, at FN [se 12. okt.] ikke kunne finde flertal for at give Hammarskjöld mandat til en mere handlekraftig kurs i Congo. Og mens FN-aktionen blev holdt svævende, sivede belgiske »rådgivere« tilbage til såvel Léopoldville som Elisabethville. [Se videre 15. feb. 61]

Kommunistisk topmøde

Krushchov blev væk fra det russisk-kinesiske venskabsmøde: fra venstre viceministerpræsident Kosygin, Sovjets præsident Brezhnev, Kinas præsident Liu Shao-chi og P. N. Demichev.

6. dec. 1960 Ved tre ugers hemmelige forhandlinger i Moskva førte de kinesiske kommunister [se 26. juni] hele deres regiment af kritiske anklager mod Krushchov [se 12. okt.] frem for den kommunistiske verdensbevægelses øverste forum, de 81 kommunistpartiers ledere i kongres. Partisekretær Teng Hsiao-ping anklagede ham for opportunisme og revisionisme i Øst-Vest-forholdet — kommunistiske dødssynder; han var en uvidende marxist, hans nedrustningsplaner var tåbelige, hans støtte til Nasser og Nehru var direkte hjælp til imperialismen, hans angreb på den kinesiske kommunisme var uværdige for en ansvarlig kommunistleder og skadelige for kommunismen som helhed. I lange, hede, ideologiske debatter blev fem års divergenser om sovjetisk blokpolitik og storpolitik bragt frem til randen af et åbent brud. Krushchov fastholdt sin sameksistens-politiks grundsynspunkt — at i atomvåbnenes tid er krig mellem stater ikke længere rationel politik, selv lokale krige rummer for megen risiko for storkrig, krige indenfor staters grænser — »befrielses«-krige — kan udnyttes, men ellers må kommunismen opnå nye landvindinger ved at støtte revolutionære bevægelser og ved magtpolitik. Den kinesiske delegation, hvis leder var præsident Liu Shao-chi, stod fast på sin opfattelse, at krig er om ikke uundgåelig, så dog så meget af en mulighed, at fredelig sameksistens kun kan være en taktisk manøvre. Kina kom til at stå alene, kun støttet af Albanien og et par mindre asiatiske partier. Det blev udadtil et ideologisk nederlag for kineserne, men indadtil et organisatorisk nederlag for Krushchov. De anerkendte i det offentliggjorte manifest muligheden af nu at undgå verdenskrig; han måtte anerkende at den kommunistiske blok ikke længere havde kun én, men to hovedstæder: Moskva og Peking. [Se videre 23. marts og 28. okt. 61]

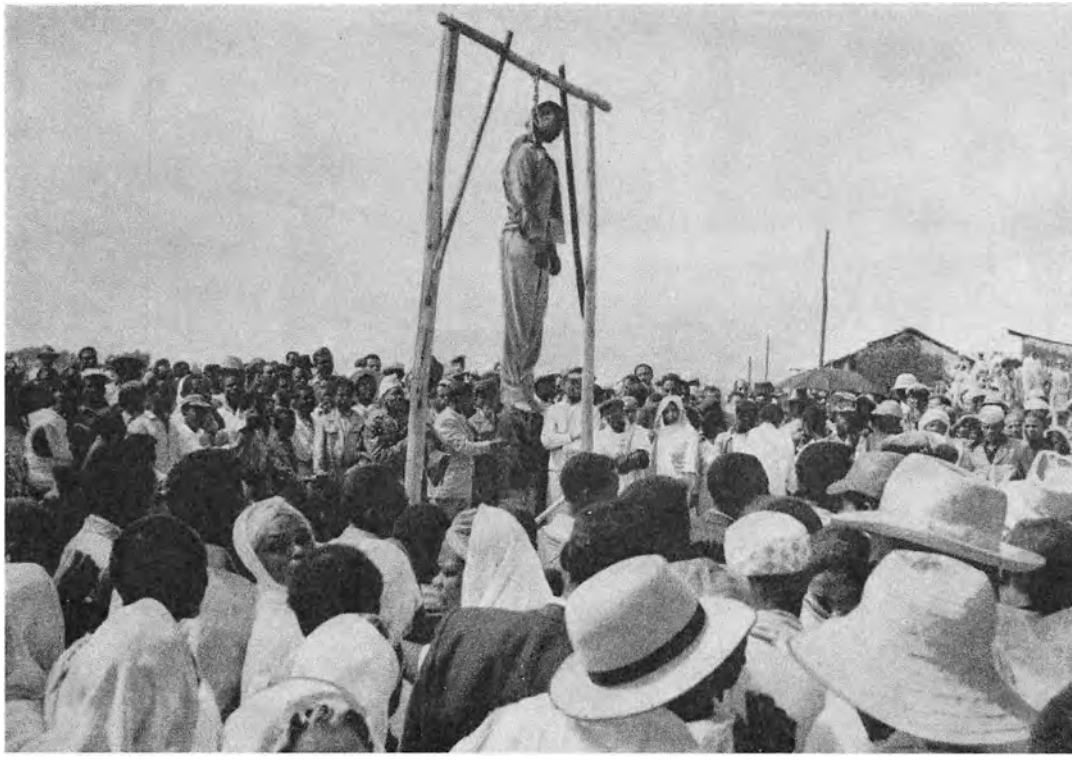

Sikkerhedschefen i kejserens kabinet, oberst Workineh, der var en af oprørets ledere, skjulte sig på flugten i en kirke og skød fem før han begik selvmord under anholdelsen. Hans lig blev hængt til skræk og advarsel.

19. dec. 1960

»Tre tusind års uretfærdighed« ville chefen for den kejserlige livgarde i Addis Ababa gøre ende på, da han natten til den 14. december tog magten i Ethiopiens hovedstad. Kejser Hailé Selassie var ude af landet, på officielt besøg i Brasilien. Kronprins Asfa Wassan blev lokket i baghold, regeringen og resten af den kejserlige familie arresteret, parlamentet suspenderet, og i radioen meddelte oprørerne, at kronprinsen havde dannet en provisorisk regering. Men livgarden stod alene bag kuppet. Hæren og flyvevåbnet forblev kejseren tro. De angreb hovedstaden den 15. december fra luften og med artilleri. Efter kort, heftig kamp nåede de frem til kejserens slot, men stormen på slottet blev slået tilbage. Den amerikanske ambassadør blev sendt ind som parlamentær med krav om betingelsesløs kapitulation. Mens han var i tronsalen, blev den gamle regerings medlemmer ført ind og skudt ned. Han sprang ud ad vinduet. Der blev kæmpet et døgn. Da kejseren nåede hjem den 19. december, var landet hans igen. 324 var blevet dræbt og 785 såret i hans fravær. Han udstedte amnesti for alle menige og underofficerer i livgarden; officerernes forhold skulle undersøges. Livgardens kommandant, general Mengistu Newaye blev kendt skyldig i mord på seks ministre og oprør mod statsmagten. Han blev hængt på torvet i Addis Ababa tre måneder efter.

Sammenstød mellem politi og demonstranter i Antwerpen.

11. jan. 1961 For Belgien [se 12. aug. 60] var det svundne års eneste glade begivenhed kong Baudouins bryllup i december med den spanske komtesse Doña Fabiola de Mora y Aragon. Men selv den blev stillet i skygge af den svære indre krise, der fulgte tabet af Congo. Belgien havde i 1950erne levet for optimistisk på sit udbytte af Congo, uden at modernisere sin nationale økonomi. Sydbelgiens kulminer var ikke blevet rationaliseret, og i den skærpede konkurrence indenfor Fællesmarkedet blev det vallonske industribælte trængt som et underudviklet område. Ved Congos frafald så Belgien pludselig sit enorme behov for nye investeringer. Presset på samme tid af en svigtende valutabalance forelagde premierminister Gaston Eyskens et økonomisk saneringsprogram, en *Loi Unique*, hvis spareforholdsregler havde den tunge ende nedad for ikke at hæmme investering. Da loven skulle for en uge før jul, dekreterede de vallonske socialist-fagforbund generalstrejke, og en revolutionær bølge af strejker, sabotager og blodsudgydelser satte landet i undtagelsestilstand over jul og nytår. I fire uger var Belgien i kamp med sig selv. Loven blev vedtaget, men den kostede Eyskens-regeringen livet. Nyvalg i marts bragte en bredere koalition til magten med de kristelig sociales Théo Lefèvre som premierminister og igen socialisternes Paul-Henri Spaak som udenrigsminister. Han opgav posten som NATOs generalsekretær, blev afløst af Hollands tidligere udenrigsminister Stikker.

USAs nye vicepræsident Lyndon B. Johnson med Mrs. Jacqueline Kennedy og præsidenten ved gala-ballet til ære for den nye regering.

20. jan. 1961

Med en tale, hvis ord lød som Lincoln og hvis manende tone var arvet fra Churchill, overtog John Kennedy posten som USAs præsident [se 1. dec. 60]. Han lovede Amerika strenge år og trange tider, fordrede mod, udholdenhed og sej vilje til at bære byrderne i den lange kamp for menneskets frihed. Hans udfordring til Amerika var en advarsel til Sovjet om, at han snart ville være stærk nok til at svare energisk på alle former for russiske fremstød. Men han truede ikke. Han vendte sig til Krushchov med udstrakt hånd. Hans politik lå i ordene: »Lad os aldrig forhandle af frygt. Men lad os aldrig frygte forhandling«. Inden en uge havde Krushchov og Kennedy udvekslet politiske forsonligheds-symboler: Krushchov løslod de to amerikanske flyvere, som havde overlevet nedskydningen i Berentshavet [se 18. maj 60], og Kennedy meddelte, at U2-flyvninger ikke ville blive genoptaget i hans regeringstid. Men ellers havde han foreløbig for travlt med at beskikke sit Hvide Hus til at gøre mere ved samarbejdet. [Se videre 23. marts]

Amerikanske forhandlere lægger til ved »Santa Maria« ud for Recife. — Th. kaptajn Galvão fotograferet om bord på »Santa Maria«.

2. feb. 1961 Kaptajn Henrique Galvão og hans 70 mand erobrede den portugisiske Atlanterhavsbåd »Santa Maria« på et krydstogt i det caribiske hav med 600 passagerer og 300 mands besætning om bord. Fra rum sø bekendtgjorde han i et telegram til »alle aviser i den frie verden«, at »Santa Maria« var erobret som første aktion i en frihedskamp mod Portugals diktator, dr. Salazar. Galvão satte kursen mod øst-sydøst, i retning af Angola, den portugisiske koloni i Vestafrika. Dr. Salazar bad sine allierede standse sørøveren. Amerikanske og britiske orlogsskibe optog forfølgelsen. I elleve døgn var den politiske pirat på forsiderne verden over. Da amerikanerne fandt ham pr. fly og nåede frem, erklærede han sig villig til at ændre kurs og landsætte passagererne i sydamerikansk havn. Han ville have frit lejde til at fortsætte togtet, og først efter langvarige forhandlinger med den amerikanske Atlant-flådes øverstkommanderende opgav han tanken. Mens krigsskibe fra fem nationer lå på vagt, gik han ind til Recife i Brasilien, hvor præsident Quadros gav ham asyl. Galvão, der fik fortalt verden om en opposition mod Salazar, havde været en af hans guvernører i Angola før i tiden. I 1947 udarbejdede han en kritisk rapport om følgerne af den portugisiske kolonipolitik, som han forelagde i nationalforsamlingen. Den blev forbudt og han selv arresteret. Han flygtede i 1959 og fik argentinsk asyl. [Se videre 16. april]

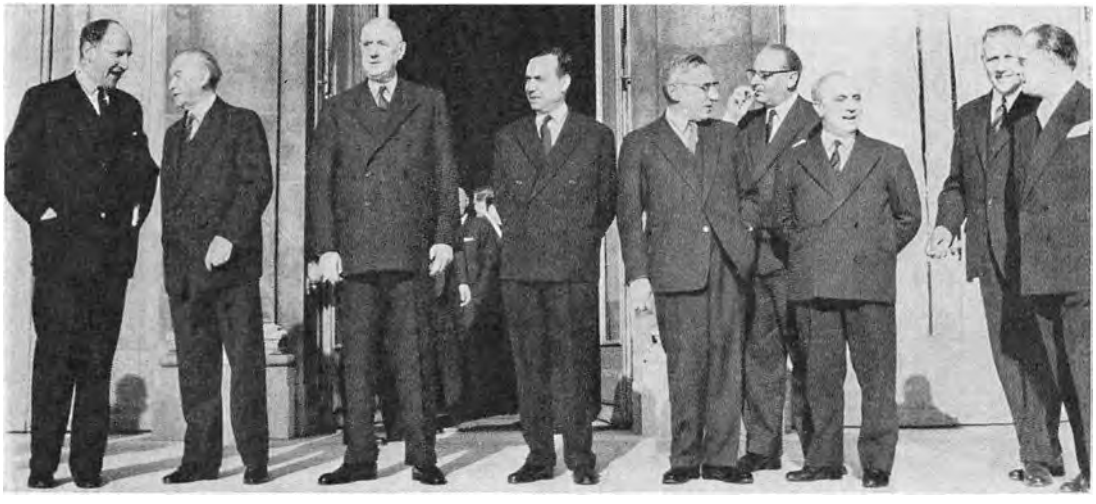

Europa-topmødet i Paris: fra venstre udenrigsm. Luns, Holland, kansler Adenauer, præsident de Gaulle og premierministrene Debré, Frankrig, de Quay, Holland, Fanfani, Italien, Werner, Luxembourg, Eyskens, Belgien, og i 2. række udenrigsmin. von Brentano, Tyskland.

10. feb. 1961

De seks lande i EEC, Europas Økonomiske Fællesskab, gjorde stormende fremskridt mod fuldbyrdelse af den økonomiske unions første fase. Det var indlysende, også for den britiske regering nu, at Fællesskabet blev den europæiske faktor af første rang, som andre måtte tilpasse sig. Et økonomisk koordinerings-instrument var nok skabt i 1960: den gamle OEEC [se 19. dec. 59] var med amerikansk og canadisk deltagelse blevet til OECD, en transatlantisk organisation til rådslagning om økonomisk politik og hjælp til underudviklede lande. Men mere direkte kontakt måtte til, hvis der skulle slås bro mellem EEC og EFTA. Storbritannien begyndte at føle sig for i efteråret 1960. Macmillan forhandlede i stilhed med Frankrig, Tyskland og Italien om grundlaget for tilpasning. De Seks tog til gengæld skridt til at virkeliggøre Rom-traktaternes videre sigte, ikke blot næste fase af den økonomiske integration, men også politisk integration. Deri lå lidt af en advarsel til Storbritannien om, at nærmere tilknytning til EEC også ville få politiske konsekvenser. Adenauer tog initiativet, som de Gaulle ledte ind på et sidespor. Han fandt det »urealistisk« at springe lige ud i et politisk Europa med overstatslige institutioner. Det kunne nok være målet, men vejen måtte gå om ad et løsere statsforbund. Hans *Europe des Patries* skulle styres af regeringscheferne i regelmæssig konference; de kunne enes om en fælles politik uden at afgive suverænitet. På det første topmøde modsatte de små stater sig et løst forbund, fordi Frankrig og Tyskland ville kunne handle for egenmægtigt indenfor det. Skulle dét være alt, kunne man lige så godt benytte den Vesteuropæiske Union, hvor Storbritannien også var med. På topmødet i Bad Godesberg i juli blev det vedtaget at lade eksperter søge kompromis om et europæisk system. [Se videre 5. april]

Barfodet og med blottet bryst som tegn på sorg vandrer Pauline Lumumba til FNs hovedkvarter i Léopoldville for at bede om hjælp til at få sin mands lig udleveret. — Th. føres en negerdemonstrant af FN-vagter ud fra sikkerhedsråds-mødet i New York om Lumumbas død.

15. feb. 1961 Congos splittelse uddybedes i vinterens løb [se 2. dec. 60]. Sovjet sendte støtte direkte til Gizenga-regeringen i Stanleyville, og en strøm af belgiere gik til Léopoldville og Elisabethville. Borgerkrigen ulmede, slog af og til ud i lokale massemord. FN-kommandoen havde ikke bemyndigelse til at skride ind med magt, ingen mulighed for at afvæbne nogen af parterne. Under belgisk indflydelse var en tilnærmelse — udenom og imod FN — undervejs mellem Mobutoregimet i Léopoldville og Tshombe i Katanga. Præsident Kasavubu oprettede en ny centralregering med tomme pladser til Katanga, og han udleverede sidst i januar Patrice Lumumba og hans to fæller til Tshombe. Angiveligt var de i bedre sikkerhedsforvaring dér, men den 10. februar blev det meddelt, at de var undveget. To dage efter var de myrdet på flugten. Morderne blev rigt belønnet og ikke afsløret. I FN anklagede Sovjet Hammarskjöld, kaldte ham en »forræder med Lumumbas blod på sine hænder«, forlangte ham afskediget og alle FN-tropper trukket ud af Congo inden en måned. Hammarskjöld nægtede at gå, advarede mod at give Congo en spansk borgerkrigs skæbne ved at svække FNs indsats, og sikkerhedsrådet fulgte ham: FN-kommandoen blev bemyndiget til om fornødent at bruge magt til at hindre borgerkrig, og Belgien blev opfordret til omgående at trække alle militære og politiske rådgivere tilbage fra Congo. Den nye belgiske regering bøjede sig i april. [Se videre 7. maj]

Bourguiba mægler for Algier

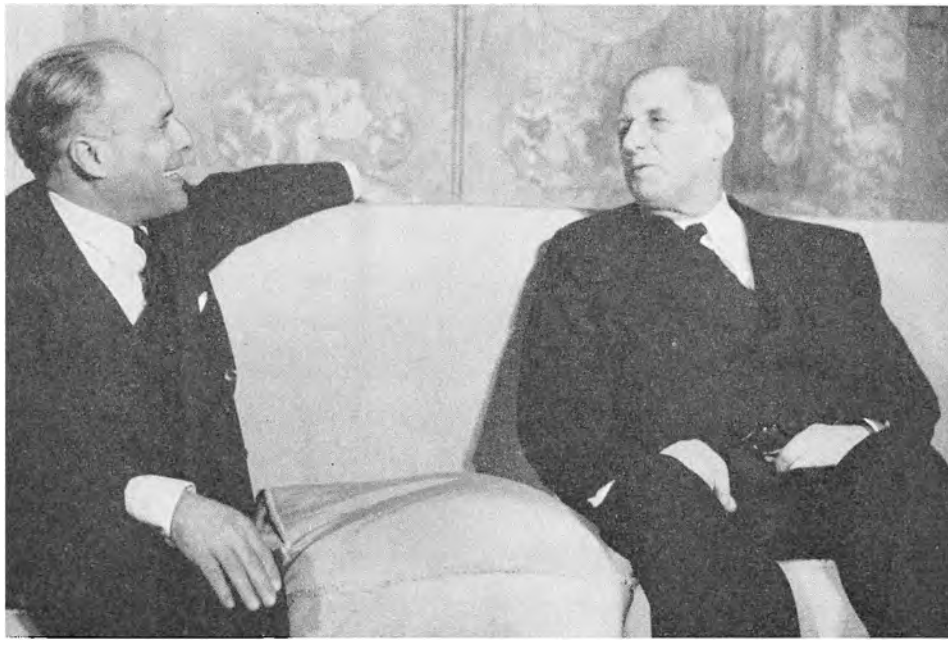

Præsident Bourguiba og præsident de Gaulle under samtalerne på Rambouillet slottet.

27. feb. 1961

Præsident de Gaulle forlangte af Frankrig et »massivt tillidsvotum« på sin Algier-politik [se 11. nov. 60] ved folkeafstemningen den 8. januar, — i modsat fald ville han gå sin vej og lade Frankrig »styrte ud i kaos og fornedrelse«. Han fik sit tillidsvotum, med over 75% ja-stemmer, selvom både kommunisterne og den højre fløj agiterede for nej-stemmer. Han fik bemyndigelse til en politik, som tre år før næsten kun kommunister ville have godkendt: våbenstilstands-forhandlinger med en algiersk folkeafstemning om landets løsrivelse for øje. Men det kneb for ham at komme i gang med det første fornødne. Frankrigs og Algier-oprørets regeringer stod usikre overfor hinanden, villige til at forhandle om fred, men uvillige til at tage det første skridt. Præsident Bourguiba fra Tunis greb ind for at skabe kontakt. Han bad om sit første møde med de Gaulle og talte i seks timer med ham. Han fløj videre til Marokko, hvor kong Mohammed pludselig var død, og efter begravelsen fik han og Marokkos nye konge Hassan overtalt den algierske ministerpræsident Abbas til at acceptere de franske forhandlings-betingelser. Våbenstilstands-konferencen blev berammet til 7. april, stedet skulle være Evian-les-Bains ved Genfer-søen, så der blev forhandlet på fransk jord, men således at algierne kunne have hovedkvarter i Genève med fri adgang til verdenspressen. Efter seks og et halvt års krig var der endelig håb om fred. Få dage før mødet skulle begynde, trak oprørsregeringen sit tilsagn tilbage, fordi den franske regering forbeholdt sig at holde kontakt med andre algierere samtidig. [Se videre 23. april og 19. juli]

Sydafrika tvinges ud af Commonwealth

Efter det afgørende møde: premierminister Verwoerd tv. forlader Lancaster House kort før sine skarpeste kritikere, fra højre premierminister Diefenbaker, Canada, premierminister Nehru, Indien, og hans søster, højkommissær Mrs. Vijaya Lakshmi Pandit.

15. marts 1961 Sydafrika [se 21. marts 60] havde ved folkeafstemning besluttet at tage afsked med den britiske krone og blive en republik fra den 31. maj. Principielt var det et forfatningsspørgsmål, der ikke skulle berøre landets medlemsskab i Commonwealth [se 6. marts 57]. Siden Indien blev republik [se 21. april 49] var der tradition for det. Pakistan var en republik nu, og Ghana var blevet det så sent som i fjor, uden at det ændrede deres Commonwealth-status. Men med Sydafrika var det noget andet. Forfatnings-spørgsmålet gav en anledning til at vise, at den sydafrikanske racepolitik var i inderlig modstrid med det nye Commonwealth's bærende princip — dets raceblanding af samfund. Dr. Verwoerd meddelte Commonwealth-premierministrenes konference i London, at Republikken Sydafrika ønskede at arve den Sydafrikanske Unions plads. Men hans ansøgning blev mødt med en svitsende kritik af *Apartheid* fra Indien, Pakistan, Malaya, Ceylon og Ghana, og fra de gamle *Dominions* rejste Canadas premierminister Diefenbaker krav om, at konferencen skulle udstede en menneskerettighedserklæring for Commonwealth. De sagde det ikke direkte, men meningen var, at det var et valg mellem dem eller ham. Verwoerd traf valget. Efter to lange dages debat trak han sin ansøgning om genoptagelse tilbage, og Sydafrika gled ud. For Storbritannien [se 18. maj 60] var det et smerteligt brud med en nær slægtning og en allieret, som havde kæmpet for den britiske sag i begge verdenskrige. Macmillan forlængede Sydafrikas Commonwealth-privilegier foreløbig et år, men båndene sprængtes et for et. Det måtte til. [Se videre 5. april]

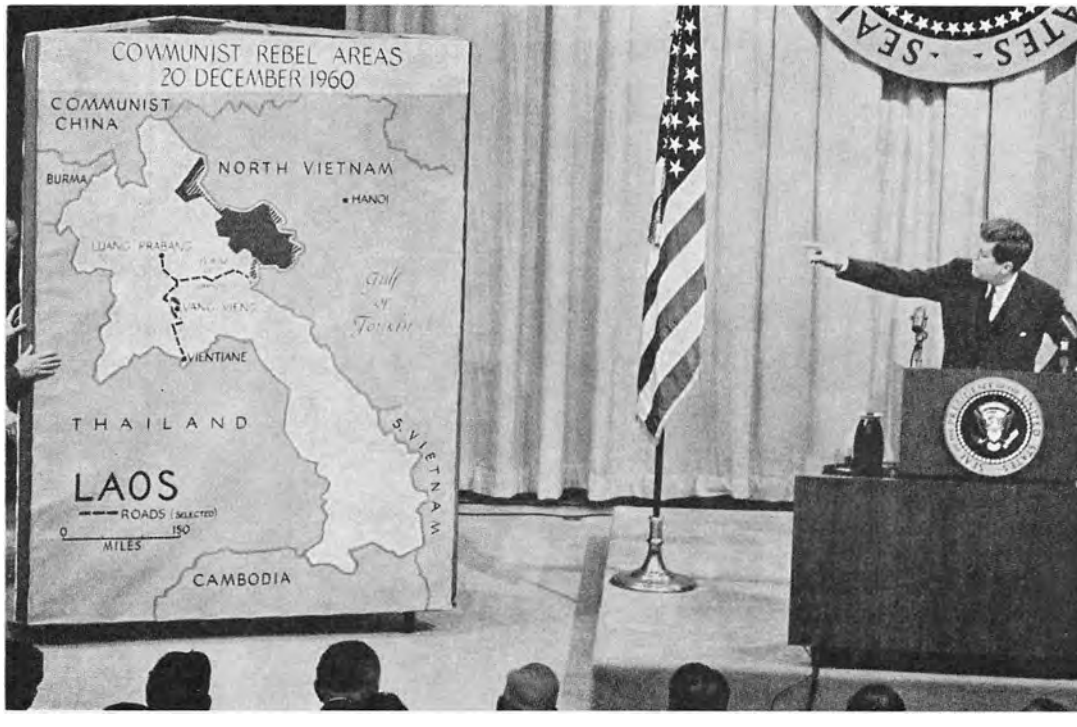

Præsident Kennedy forklarer en TV-transmitteret pressekonference, at amerikansk intervention i Laos kan blive nødvendig.

23. marts 1961

Med meget betydelig, kommunistisk våbenhjælp lykkedes det i årets første måneder oprørerne i Laos [se 15. aug. 60] at få overtaget i borgerkrigen og for alvor true landets uafhængighed. Kaptajn Kong Laes neutralistiske styrker sluttede sig sammen med Pathet Lao, og fra grænseprovinserne ind mod Nordvietnam rykkede de frem over »Krukkernes Slette«, afskar forbindelsen mellem hovedstaden Vientane og residensstaden Luang Prabang, og samtidig besatte deres guerilla-styrker store dele af det sydøstlige og nordvestlige Laos. Præsident Kennedy [se 20. jan.] havde egentlig været mest indstillet på at støtte de britiske bestræbelser på at nå en forhandlingsløsning, men under indtryk af den russiske indblanding slog han over i en mere truende politik, øgede våbenhjælpen, dirigerede flåde- og marineinfanteri-enheder til området og satte SEATO i alarmberedskab. Truslen om direkte intervention fremkaldte modtrusler fra Sovjet [se 6. dec. 60], og Kennedy måtte falde tilbage på det britiske forhandlings-initiativ. Den internationale kontrol-kommission fra 1954 blev genoplivet. En slags våbenstilstand blev nået i maj, som optakt til en 14 magts-konference i Genève om neutralisering af Laos. Otte måneders forhandlinger endte i januar 1962 med enighed mellem de tre prinser, den vestorienterede Boun Oum, den neutralistiske Souvanna Phouma og hans kommunistiske halvbror Souphannouvong om en national samlings-regering, men dens holdbarhed var tvivlsom. [Se videre 5. og 14. april]

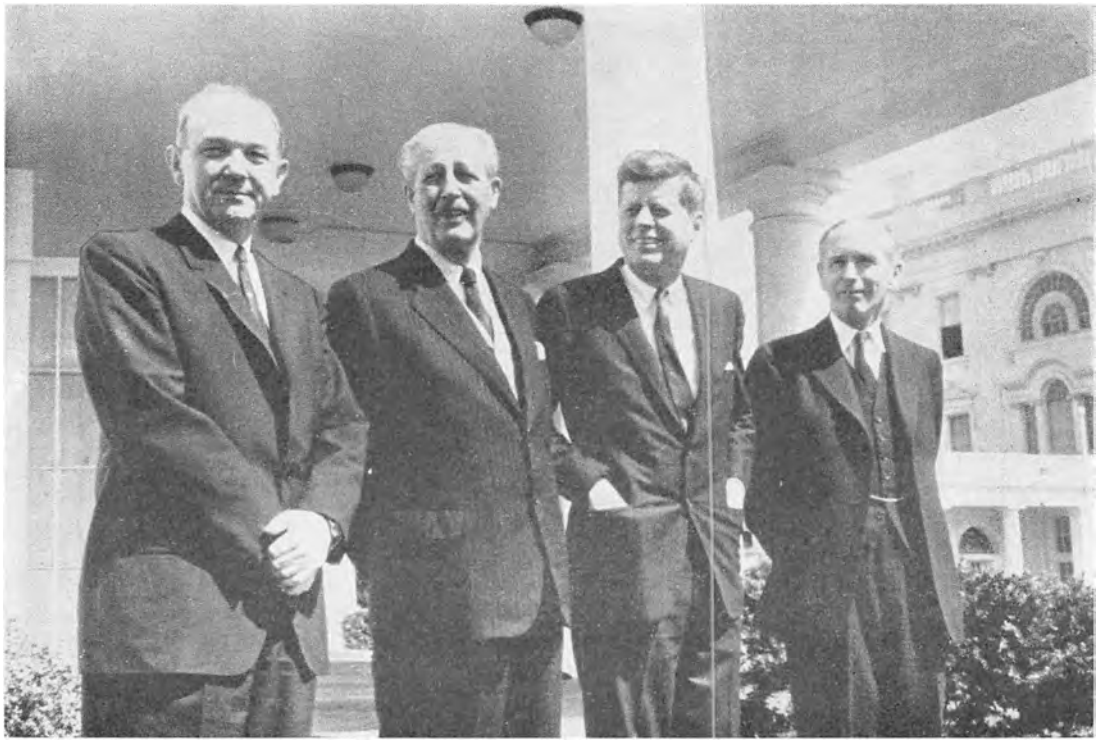

Præsident Kennedy og premierminister Macmillan i Det Hvide Hus' have med deres udenrigsministre, tv. Dean Rusk og th. Lord Home.

5. april 1961 Som altid efter et præsidentskifte strømmede statsmænd fra hele verden til Washington i årets første måneder [se 23. marts]. Og som altid var det britiske besøg det vigtigste [se 15. marts]. Den uskrevne anglo-amerikanske alliance var stadig rygraden i den vestlige politik, for af alle de vestlige allierede var Storbritannien og USA alene verdensmagter. Kennedy og Macmillan mødtes endda, før de skulle. Laos-krisen fik sidst i marts Kennedy til at bede Macmillan afbryde en rejse i britisk Vestindien. Han fløj til Key West, den yderste ø syd for Florida, og i halvanden times samtale blev det afgjort, at USA ikke kunne regne med britisk støtte til en direkte intervention i den laotiske borgerkrig. Det »rigtige« møde mellem dem fandt sted en uge senere i Washington. Engang når memoirerne er skrevet, kan det vise sig at have været et vendepunkt i den vestlige udvikling. For på dette møde synes Macmillan at have truffet sin endelige beslutning om at bringe Storbritannien frem til at søge optagelse i Fællesmarkedet [se 10. feb.]. Han fik Kennedys tilsagn om, at USA ville lægge hele sin vægt bag et britisk initiativ for at sikre, at Frankrig ikke ville spærre vejen ind i Europa. Hans erklærede motiv var politisk: at den økonomiske splittelse i Europa måtte overvindes, før den blev til en politisk konflikt, som uvægerligt ville svække det militære sammenhold og blive »en kræftskade på kernen i den vestlige alliance«. [Se videre 17. april og 27. sept.]

Adolf Eichmann lytter, mens hans dom bliver læst op. En kvindelig tilhører græder, mens hans gerninger bliver beskrevet i retten i Jerusalem.

11. april 1961

Israelske efterretnings-agenter fandt i maj 1960 efter seksten års søgen Adolf Eichmann skjult under falsk navn og bag fredeligt erhverv i Argentina. Han var det jødiske folks største fjende, og de bortførte ham til Israel [se 21. maj 59]. Han havde i Hitlers Tyskland været leder af det kontor, der fik overdraget den »endelige løsning af det jødiske spørgsmål«, og ivrigt, systematisk, nådesløst, ja lidenskabsløst bestræbte han sig på at gennemføre effektivt den udryddelse af det jødiske folk, der var ham pålagt. I store træk var aktionens gru kendt fra Nürnberg-processen [se 20. nov. 45], men Israel ville med processen mod Adolf Eichmann overfor historien have lagt al viden samlet frem om »katastrofen der ramte det jødiske folk midt i det tyvende århundrede«, som dommen sagde. Domsforhandlingen fra den 11. april til den 14. august blev for jøderne en daglig, smertefuld genoplevelse af en generations lidelser, næsten en national tilkendegivelse, en troshandling. Eichmann blev kendt skyldig under tolv anklagepunkter i forbrydelser mod det jødiske folk, forbrydelser mod menneskeheden samt krigsforbrydelser, skyldig i medvirken til »udslettelse af millioner« af jøder, og retten godtog hans eget skøn: seks millioner. Hans henvisning til, at han handlede under ordre og derfor ikke selv skulle bære ansvaret, blev afvist, fordi han intet forsøg gjorde på at begrænse virkningen af ordren. Hans vesttyske forsvarer, dr. Robert Servatius, som blev betalt af den israelske stat, sagde efter oplæsningen af de 200 sider præmisser: »Retten har vist sig retfærdig — nu må den vise nåde«. Eichmann blev dømt til døden i december og efter forgæves appel henrettet den sidste dag i maj 1962.

Major Juri Gagarin og ministerpræsident Krushchov ved modtagelsen i Vnukovo lufthavnen ved Moskva.

14. april 1961 En af de største videnskabelige præstationer i menneskehedens historie blev gjort, da Sovjetunionen [se 23. marts] sendte den første mand på rejse i rummet [se 20. juli 60]. Fire forprøver var med vekslende held gjort i det sidste halve år med hunde og robotter. Den 12. april blev Juri Alexeivich Gagarin skudt op fra ukendt sted i Sovjetunionen. I *Vostok* (»Øst«), en rumkabine på 4¾ tons, fløj han med en fart på 29.000 km rundt om Jorden på 1 time 48 minutter i en kredsbane med maksimalhøjde på 300 km og landede ved faldskærm på ukendt sted i Sovjetunionen. Solen er meget mere strålende end vi ser den, fortalte han: stjernerne er langt klarere og tydeligere, hele billedet af firmamentet har meget større kontrast end set fra Jorden, horisonten er enestående smuk — en tynd, skær film af lyst blåt ved overgangen mellem Jordens lysende overflade og den fuldstændig sorte himmel med stjernerne i. Gagarin sagde, at han aldrig var bange deroppe, for han vidste, at partiet og regeringen ville hjælpe ham, hvis han kom i vanskeligheder. Krushchov græd, da han to dage efter tog imod den 27-årige major i Moskvas lufthavn. Han udnævnte ham til Sovjetunionens Helt, gav ham Lenin-ordnen og titel af Sovjetunionens 1. Kosmonaut. I sin tale sagde Krushchov: »Det vigtigste er, at de, der hvæsser knive imod os, nu ved, at Juri har været i rummet, har set alt og ved alt«. Hovedstaden modtog Gagarin med en begejstring, som ikke var set siden krigen endte. Paraden over den Røde Plads blev fulgt af Europa i fjernsyn ved den første transmission fra Sovjet. I Moskva gik dansen i gaderne til langt ud på natten. [Se videre 1. juni og 7. aug.]

Premierminister, dr. Salazar taler til nationalforsamlingen efter selv at have overtaget forsvarsministeriet. — Th. bagbundne fanger venter på rettergang i Angola.

16. april 1961

»Santa-Maria«-episoden [se 2. feb.] virkede som optakt til alvorlige uroligheder i Angola, Portugals store, men tyndt befolkede koloni gennem næsten 500 år i Vestafrika. Men mere direkte årsag end Galvãos piratfærd var nationalismens storm ind over Afrika. Dr. Salazar havde holdt Angola så isoleret fra det øvrige Afrikas udvikling som han holdt Portugal selv fra Europa. Angola havde sine egne traditioner og kunne — fordi der fra gammel tid foregik en naturlig og accepteret raceblanding — være blevet et forbillede for andre dele af Afrika, hvis mulighederne var blevet konstruktivt udnyttet i 1950erne. I stedet for race var »kultur« det sociale kriterium, men de 90% af befolkningen, der ingen »kultur« havde, fik ingen muligheder for at skaffe sig den. De blev holdt nede i en økonomisk udnyttelse som kun ved formaliteter adskilte sig fra slaveri. Med støtte fra Congo begyndte i februar spredte overfald på portugisere i Nordangola. Midt i marts gik afrikanerne i aktion over en bred front, slagtede med deres *panga*-knive portugisere i hundredevis med lige stor grusomhed mod begge køn og alle aldre. Salazar sendte forstærkninger fra Portugal, og kampen mod oprørerne blev i april til massakrer, der kostede mange tusinder livet. Flest blev myrdet af civile europæere, der fik udleveret våben og førte krig på egen hånd, helt uden for myndighedernes kontrol. En afrikansk protest i FN faldt i sikkerhedsrådet, men blev i generalforsamlingen vedtaget med støtte fra over halvdelen af Portugals NATO-allierede. [Se videre 18. dec.]

225

Vraget af en maskine, der blev skudt ned under angreb på lufthavnen i Santiago.

17. april 1961 Over 100.000 cubanere var efterhånden flygtet til USA [se 5. april] fra Castro-regimet [se 1. juli 60]. Modstanden mod ham blev i Cuba til organiseret guerilla-kamp. Castro frygtede amerikansk invasion. Han tvang ved nytår USA til at afbryde den diplomatiske forbindelse, og i FN anklagede han gang på gang USA for at forberede et angreb. USA afviste det, benægtede også at to maskiner, der den 15. april bombarderede flyvestationer ved Havana og Santiago, var startet fra amerikansk flyveplads, skønt de var det. Ved daggry den 17. april landsattes over tusind oprørere med svært materiel på Cubas sydkyst, i marsklandet ved Bahia de Cochinos. De var uddannet i Mellemamerika, udrustet med amerikanske våben og nået frem under amerikansk eskorte. De skulle etablere et brohoved, skaffe forsyninger i land til modstandskampen, og forventningen var, at deres kamp ville udløse en folkerejsning. Straks efter angrebet telegraferede ministerpræsident Krushchov til præsident Kennedy, at Sovjet ville give al fornøden assistance til Castro. Han forlangte, at USA skulle standse angrebet, før den lille krig blev til storkrig. Kennedy svarede, at USA ikke agtede at intervenere militært i Cubas kamp, med mindre et angreb udefra gjorde det nødvendigt at beskytte den vestlige halvkugle. Inden 72 timer var invasionen brudt sammen. Castros militære styrke var blevet undervurderet, og modstandsviljen i det cubanske folk var overvurderet. For Kennedy betød det et alvorligt politisk tilbageslag. Han havde sat Amerikas prestige på spil i en slet forberedt aktion. Men han viste mod og modenhed ved at tage nederlaget i stedet for at gå til angreb. [Se videre 1. juni]

Generalerne Jouhaud, Salan og Challe foran Algiers generalguvernement under revolten. — Th. forlader fremmedlegionens faldskærmsregiment sit hovedkvarter i Zeraldagarnisonen efter nederlaget, gennem et røgtæppe fra bomber smidt i protest mod regimentets opløsning.

23. april 1961

Præsident de Gaulle ville indstille skydningen i Algier, mens han forhandlede med oprørerne [se 27. feb.]. Det drev i hærens desperation en klike højtstående officerer til at tilrive sig magten. Natten til lørdag den 22. april besatte fremmedlegionens faldskærmsregiment Algier by og overgav kommandoen til de to tidligere øverstkommanderende generaler Challe og Salan. Revolten bredte sig til Oran og Constantine og spredte sig videre. I to døgn frygtede Paris, at hele hæren ville gå over til oprørerne, og at næste slag skulle rettes mod Frankrig selv. De Gaulle proklamerede søndag aften landet i undtagelsestilstand, tillagde sig diktatoriske magtbeføjelser, sluttede sin TV-tale med ordene: »Franske mænd og kvinder — hjælp *mig!*« Premierminister Debré advarede i midnatstimen om, at en luftlande-aktion mod Paris kunne være forestående, bad befolkningen strømme ud til lufthavnene og spærre tilførselsvejene, hvis sirenerne lød. Busser blev kørt op for at blokere Seine-broerne. En borgervæbning blev organiseret i de tidlige morgentimer. Men angrebet kom ikke. Mandagen viste, at revolten ikke engang havde magten i Algier. Tirsdag brød den sammen. General Challe fløj til Paris og overgav sig, fik 15 års fængsel. General Salan gik under jorden og overtog ledelsen af den hemmelige terrorist-organisation O.A.S., blev dømt til døden *in absentia*. General de Gaulle beholdt magten og de ekstraordinære beføjelser, indledte forhandlinger med oprørerne i Evian den 20. maj. De blev afbrudt i juni, genoptaget i juli, men brød sammen. [Se videre 1. juni og 19. juli]

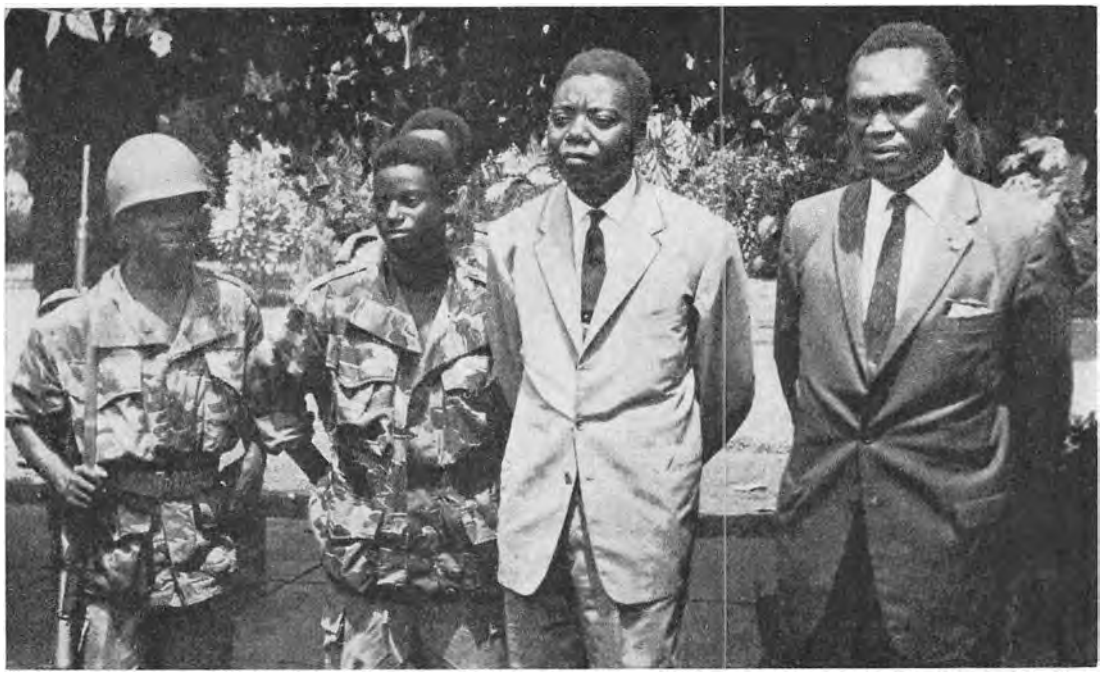

Katanga-præsidenten Moise Tshombe i lyst tøj og hans udenrigsminister Evariste Kimba bevogtet af centralregeringens soldater under interneringen i Coquilhatville.

7. maj 1961 FNs autorisering af magtanvendelse for at hindre borgerkrig i Congo [se 15. feb.] fik de congolesiske regeringer til at reagere fjendtligt. I en anti-FN-stemning fandt præsident Kasavubu og Katangas præsident Tshombe sammen ved en rundbordskonference i Tananarive på Madagascar. De enedes om at gøre Congo til et løst statsforbund med Kasavubu som præsident; en forfatningsgivende konference blev indkaldt sidst i april i Coquilhatville, Equator-provinsens hovedstad. I Katanga førte Tshombes belgisk-ledede hær og fremmedlegion spredt krig mod FN. I Léopoldville forsonede Kasavubu sig imidlertid med FN-kommandoen, da Belgien gjorde det, og han lovede at holde hæren uden for politik. Tshombe var rasende, da han kom til Coquilhatville. Han ville sprænge forhandlingerne, men blev i stedet arresteret sigtet for højforræderi. Han sad interneret, mens konferencen nåede enighed om en noget fastere forbundsstat. Efter syv ugers fangenskab tiltrådte Tshombe den ny forfatning på skrømt for at slippe hjem. Gizenga-regeringen var hverken med i Tananarive eller Coquilhatville, men gik ind på at medvirke til dannelse af en ny centralregering. Efter næsten et års pause trådte parlamentet sammen under FNs beskyttelse sidst i juli, og en samlingsregering under den uafhængige Cyrille Adoula og med Gizenga som vicepremierminister blev enstemmigt godkendt. Tilsyneladende begyndte brikkerne at falde på plads. Men Gizenga ville ikke med, da det kom til stykket, og Tshombes Katanga stod stadig udenfor. [Se videre 13. sept.]

Galaforestilling for to præsidenter i den kgl. opera i Versailles: fra venstre Mme. de Gaulle, Kennedy, de Gaulle og Mrs. Jacqueline Kennedy.

1. juni 1961

Præsident Kennedy [se 17. april] havde, da han mødtes med Macmillan i begyndelsen af april, allerede aftalt et officielt besøg hos de Gaulle ved månedsskiftet maj/juni [se 23. april]. Det britiske kabinets beslutning om at søge tilnærmelse til De Seks på Rom-traktatens grundlag gjorde dette møde ekstra belejligt, for derved kunne Amerikas ønske om at støtte det britiske initiativ fremføres med største vægt. Men inden det kom så vidt, var de to præsidenters møde blevet en station på vejen til vigtigere forhandling. Kennedy havde siden februar været i personlig kontakt med ministerpræsident Krushchov [se 14. april] gennem sin Moskva-ambassadør. Hensigten var at finde grundlag for de afspændings-forhandlinger, som Krushchov, da han sprængte topmødet, havde sagt han ville føre med USAs nye præsident. Noget egentlig grundlag var ikke nået, men Kennedy kom i maj — trods tidligere modvilje mod improviserede topmøder — til det resultat, at det nok ville være gavnligt med en direkte konfrontation. De måtte vide, hvor de havde hinanden. Adskilligt tydede på, at Krushchov efter Kennedys uheldige Laos-manøvre og fatale Cuba-aktion og efter sin egen rummands-triumf var ved at blive særdeles selvsikker i sin politik. Kennedy foreslog ham et møde i Wien i forlængelse af Paris-rejsen. Krushchov var villig, men advarede ambassadøren om, at det nu var to og et halvt år siden, han havde forlangt nyordning i Berlin. Dét måtte der snakkes om. Kennedys samtaler med de Gaulle kom til at stå i Berlin-spørgsmålets tegn. De Gaulle argumenterede for en urokkelig holdning. [Se videre 3. og 20. juni]

Præsident Kennedy byder ministerpræsident Krushchov velkommen til den amerikanske ambassade i Wien.

3. juni 1961 Kennedy og Krushchov mødtes lørdag og søndag i deres respektive ambassader i Wien [se 1. juni]. Størstedelen af samtalerne var på tomandshånd, som de havde været mellem Krushchov og Eisenhower, men stemningen var en anden end i Camp David. Krushchov skruede udviklingen tilbage til november 1958 og udstedte et nyt Berlin-ultimatum: Sovjet ville ikke vente længere — man kunne give øst- og vesttyskerne seks måneder til at forhandle direkte om genforening, men uanset hvilket resultat de nåede til, skulle der sluttes tysk fred inden årets udgang; hvis vestmagterne ikke ville undertegne fredstraktaten, gjorde Sovjet det alene, og det betød, at alle vestlige rettigheder i Vestberlin faldt bort; vestmagterne måtte så komme overens med østtyskerne om tilkørslen til Berlin — nægtede de at gøre det og tiltvang sig adgang, var det ensbetydende med en krigserklæring; Sovjet ville da vide at forsvare sin allierede og slå angriberen tilbage. Til Berlin-truslerne føjede Krushchov et grundskud til atomstop-forhandlingerne: nu skulle hans »trojka«-system også indføres i atomstoppets kontrolorganisation — han ville ikke udsættes for en ny Hammarskjöld i spidsen for atomstopkontrollen, der kunne forvanskes til en spionage-organisation. »Det bliver en kold vinter, hr. formand«, svarede Kennedy. [Se videre 20. juni]

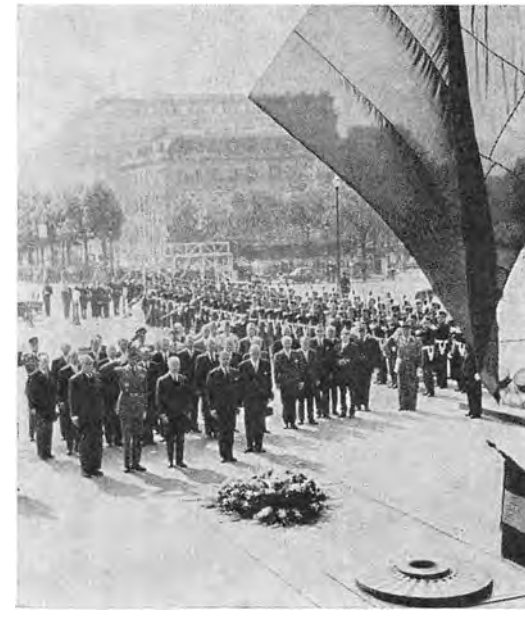

Forbundspræsident Heinrich Lübke modtages tv. i Orly lufthavn af præsident de Gaulle og Paris' kommandant, general Demetz. Th. nedlægger præsident Lübke en krans ved den ukendte soldats grav under Triumfbuen.

20. juni 1961

Det var tilrettelagt længe i forvejen, men det virkede som en fornem demonstration af Vestens enighed overfor Krushchovs trusler mod Berlin [se 1. og 3. juni]: for første gang, siden det tyske rige blev skabt i 1871, aflagde et tysk statsoverhoved officielt besøg i Paris [se 15. sept. 59 I]. Præsidenternes møde symboliserede den fransk-tyske forsoning efter tre krige, men markerede i den aktuelle sammenhæng, at de Gaulle var den vestlige leder, der stod stejlest i sin afvisning af Sovjets politiske offensiv. Hans synspunkt var, at krisen om Berlin var kunstigt skabt af Krushchov, og at Vesten derfor ikke havde ringeste grund til at reflektere på kravet om forhandling, før krisen igen var afviklet. Han så det som en slavisk gentagelse af Krushchovs 1958/59-taktik, og man burde undgå nu at gentage en upåkrævet vestlig imødekommenhed. Macmillan ønskede derimod at spille et element af forhandling ind i en situation, der kunne være dødsensfarlig, fordi Krushchov tilsyneladende var mere overmodig i sin politik nu og måske ønskede at tvinge en ændring igennem med alle midler, før Kennedy havde genvundet en stærkere relativ position for USA. Macmillan søgte at bringe Øst-Vest-forholdet tilbage til den position, det havde i sommeren 1959, da Vesten på udenrigsminister-konferencen i Genève var villig til et mindstemål af indrømmelser i Berlin. Han ville dog ikke gå så vidt som til igen på egen hånd at tage et initiativ til forhandling. Kennedy angav den vestlige politik, med bestemt og argumenteret eftertryk på, at Vesten var i Berlin ved ret og pligt og ville blive der; forhandling måtte vente nu. [Se videre 8. og 19. juli]

General i den Røde Hær Nikita Krushchov taler om Sovjet-forsvaret i Berlin-krisen til Sovjetunionens nye officerer.

8. juli 1961

Mens vestmagterne parlamenterede indbyrdes om, hvorvidt Berlin-krisen [se 20. juni] krævede et forhandlingsinitiativ og i så fald med tilbud om hvilke indrømmelser, eller om det første fornødne var en militær demonstration af modstandsviljen, forstærkede Krushchov truslen bag den sovjetiske politik. I sin tale til afgangsklasserne fra officersakademierne bekendtgjorde han, at Sovjet-regeringen havde besluttet at suspendere nedskæringen af forsvarsstyrkerne [se 14. jan. 60], indstille hjemsendelserne og i stedet øge forsvarsudgifterne med 3 milliarder rubler i 1961 eller ca. 33%. Som grund angav han vestmagternes »krigshysteri«, reorganiseringen af det amerikanske forsvar siden præsident Kennedys tiltræden, Vesttysklands afvisning af forhandling med Østtyskland og talen om at gøre NATO til en selvstændig atommagt. Det, at den russiske beslutning blev bekendtgjort, viste at den mest eller også var et udspil i nervekrigen. Krushchov troede ikke på en vestlig vilje til at stå fast i Berlin, hvis det kom til stykket. Hans Washington-ambassadør Mikhail Menshikov sagde det lige ud, også i en pressekonference ved sin hjemrejse til Moskva: »Når klokkerne ringer, er der ingen amerikanere, der vil dø for Berlin«. I hvert fald skulle den vestlige vilje sættes hårdt på prøve, sønderskræmmes ud til randen af krig, så en eventuel forhandling kunne føres på den baggrund, at vestmagterne ikke turde andet. Få timer efter Krushchovs erklæring beordrede Kennedy det amerikanske forsvars beredskab taget op til omgående overvejelse. [Se videre 25. juli]

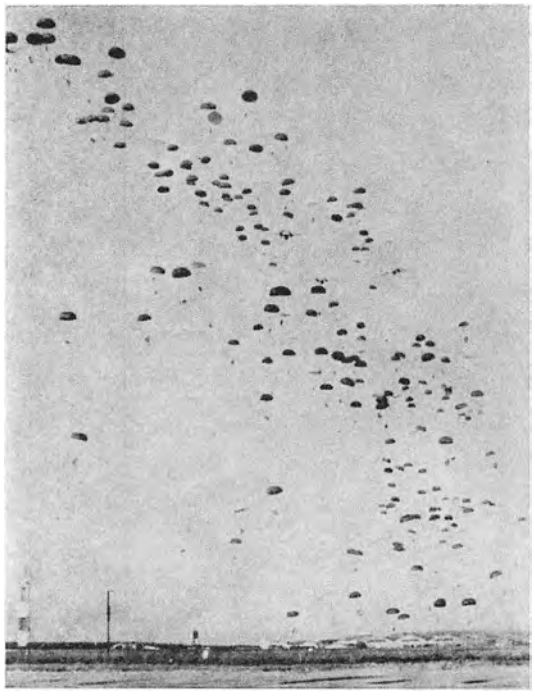

Frankrig nedkaster faldskærms-forstærkninger over Bizerta. — Th. standser faldskærmssoldater ved en dræbt tuneser i en gadedør.

19. juli 1961

Præsident Bourguiba af Tunis [se 27. feb.], der havde fået Algier-forhandlingerne i gang, reagerede skarpt på deres sammenbrud i juli [se 23. april]. Han havde i to år søgt at holde de Gaulle [se 20. juni] til løftet om forhandling om Bizerta-basen. Ved Rambouillet-mødet i februar aftalte de at vente til efter Algiers våbenstilstand, men da den ikke kom, følte Bourguiba sig frit stillet. Han fornyede kravet om Bizerta-forhandling, og da de Gaulle ikke svarede, skulle han tvinges. Titusinder af »frivillige« trængte ind i Bizerta-området og spærrede vejene med barrikader af sten og sandsække. Frankrig trak faldskærmssoldater til fra Algier, og da tunesisk luftværnsskyts beskød maskinerne under luftlande-aktionen, gik tropperne til modangreb, der ved hensynsløse gadekampe kostede 1300 tunesere livet i fire dages krig. Tunis appellerede til FN's sikkerhedsråd, som beordrede våbenstilstand; Frankrig nægtede at anerkende FN's ret til intervention. Generalsekretær Hammarskjöld fløj til Tunis; han blev afvist i Paris. Frankrig boykottede en ekstraordinær generalforsamling i august, men i september erklærede de Gaulle sig principielt villig til forhandling om en Bizerta-ordning, når Algierkrigen var forbi. Begge parter vidste, at de var gået for vidt, og Bourguiba slog sig til tåls med løftet, også fordi der nu var udsigt til nye Algier-forhandlinger. Eksil-regeringens ministerpræsident Ferhat Abbas var trådt tilbage sidst i august, og hans efterfølger, den unge Ben Khedda søgte kontakt med Frankrig i stilfærdighed. [Se videre 21. marts 62]

Præsident Kennedy under TV-talen om Berlin.

25. juli 1961 Krushchov fejlbedømte amerikanerne [se 8. juli]. Det var det, der gav denne sommer dens galninge-præg: denne desperate følelse af at man ramte fejl af hinanden i et spørgsmål om liv eller død. *Ingen* vil dø for Berlin, for ingen *vil* dø. Men tre fjerdedele af det amerikanske folk var villige til, sagde en Gallup-undersøgelse, at løbe risikoen for krig ved at stå fast på retten til Berlin. Der lå et vendepunkt i Berlin, ikke i byen, men i krisen der havde udtømt amerikansk tålmodighed. Kennedy talte ud af det amerikanske hjerte, da han sagde i TV: »Jeg har hørt det nævne, at Vestberlin er militært uholdbar. Det var Bastogne også, og det var Stalingrad. Et farligt sted kan holdes, hvis tapre mænd vil. Vi ønsker ikke at komme i kamp, men vi har kæmpet før... Vi kan ikke og vil ikke tillade kommunisterne at drive os ud af Berlin, hverken med magt eller lidt efter lidt«. Han sagde også: »Der er fred i Berlin i dag. Hvis krigen kommer, vil den være begyndt i Moskva og ikke i Berlin«. Og han meddelte, at han dagen efter ville bede kongressen om 3 milliarder dollars mere til forsvarets beredskab. Han tredoblede indkaldelserne til hæren, satte dens styrke op til en million mand, stoppede udrangering af ældre materiel. I stedet for at kue og splitte Vesten opnåede Krushchov at styrke dens beredskab og sammenhold. En britisk Gallup sagde nu, at 68% ville gå sammen i kamp med USA og Frankrig, hvis de insisterede på at holde Berlin. [Se videre 7. og 13. aug.]

Tv. hejses kommandør Alan Shepard op i en helikopter fra rumkapslen på Atlanterhavet. Th. modtages major Titov af sin kone i Moskvas lufthavn.

7. aug. 1961

USA var ivrigt i hælene på Sovjetunionen [se 25. juli] i rumrejse-kapløbet [se 14. april]. Tre uger efter Gagarins tur rundt om Jorden affyredes fra Cape Canaveral det første skud i det amerikanske *Mercury*-projekt. Kommandør Alan Shepard blev i en rumkapsel sendt 185 km op i rummet og landede et kvarter efter 500 km ude på Atlanterhavet. To måneder senere blev eksperimentet gentaget af kaptajn Virgil Grissom. Begge gennemgik alle en rumflyvnings vanskeligste faser — start, vægtløshed, landing — men uden den jordomkredsning, der fornemmedes som den egentlige rumrejse. Før USA kunne nå så vidt, tog Sovjet sig et kolossalt forspring: den 7. august blev major German Titov sendt ud på den længste rejse et menneske har foretaget. I *Vostok II* kom han 17 gange rundt om Jorden — en tur på 700.000 km uden mellemlanding. I over et døgn levede han i vægtløshed, spiste tre måltider, sov otte timer, fløj som en stjerne hen over de fleste af verdens store hovedstæder. Han var en smule rumsyg af og til, svimmel og lidt utilpas, men ikke så det gjorde noget. Han gennemførte sit arbejdsprogram til punkt og prikke, sendte radiohilsner til mange af de lande han overfløj og landede til aftalt tid 600 km sydøst for Moskva. Han fik samme gigantiske modtagelse i Moskva, som Gagarin havde fået, og udover ordnerne blev han belønnet med medlemskab af det kommunistiske parti. Ved festen for ham erklærede Krushchov, at den raket, der havde løftet Titov i bane, kunne bringe en 100 megatons-brintbombe til et hvilket som helst sted på Jorden — og dén bombe havde Sovjet nu. [Se videre 13. aug., samt 20. feb. 62]

Krushchov låser Brandenburger Tor

Østberlinsk *Volkspolizei* spærrer Brandenburger Tor. Den store vogn er en pansret vandvogn med sprøjtetårn til splittelse af folkemængder.

13. aug. 1961 Krushchov [se 7. aug.] besvarede Kennedys beredskabsordrer med genindkaldelser og troppekoncentrationer i Vestrusland. Også han bekendtgjorde det i en TV-tale og udnævnte samtidig krigens berømte marskal Ivan Koniev til øverstkommanderende for de sovjetiske styrker i Tyskland, for at »hindre at Berlin bliver et nyt Serajevo«. I den anspændte førkrigs-atmosfære var flugten fra Østtyskland til Vestberlin og videre til Vesttyskland vokset til næsten panisk omfang [se 25. juli]. Siden topmødet i Wien var den steget fra 500 flygtninge om dagen til 1000, til 1500 og tog stadig til. Det var frygten for, at nu var den sidste chance, der drev den i vejret. For det østtyske samfund var det en yderst alvorlig åreladning, for det var de unge, de uddannede, de driftige der fortrak. En langtrukken Berlinkrise kunne blive intet mindre end en katastrofe. Men natten til den 13. august slog Krushchov til. Han lod Walter Ulbricht spærre af til Vestberlin. Skellet mellem den sovjetiske og de vestlige sektorer blev erklæret for østtysk statsgrænse. Mens Sovjet-tropper stod i alarmberedskab omkring hele Berlin, og Warszawa-pagten stillede sig bag overgrebet som garant for det østtyske regime, snøredes forbindelsen mellem byens to halvdele af. 13 grænseovergange blev holdt åbne for kontrolleret trafik først, men en for en lukkedes de. U-bane-trafikken blev afbrudt. Berlin var delt, Østberlin indlemmet i Østtyskland, og den østtyske befolkning spærret inde. Det var en grov krænkelse af firemagts-overenskomsterne om Berlins enhed og om fri forbindelse mellem Berlin og zonerne, men vestmagterne så ingen mulighed for at skride ind. [Se videre 16. aug.]

Østtysk *Vopo*-betjent flygter til Vestberlin i det store spring over til friheden.

16. aug. 1961

Krushchovs Berlin-aktion [se 13. aug.] var et moralsk og psykologisk nederlag. Den var en åben, brutal erkendelse af, at det kommunistiske samfundssystem var det demokratiske system underlegent i en fri sameksistens; kun ved magt og tvang kunne det opretholdes, kun bag spærrede grænser kunne det sikres, ikke i løbet af seksten år var det lykkedes at vinde det østtyske folk for det. Men storpolitisk var aktionen en ubestridelig sejr for Sovjet. Ved ensidig handling skaffede Krushchov sig på en nat den afsondring af Vestberlin, der havde været hensigten med planen om at gøre byen til en isoleret, steriliseret, afmilitariseret fristad. »Kræftskaden« var skåret væk fra østblokken og kunne langsomt begynde at tørre ind til et ar. Ingen vovede at hæve en hånd mod Sovjet, for de kunne ikke have ført slaget til bunds. En modaktion ville formentlig udløse en folkerejsning i Østtyskland; skulle den undsættes, kunne det føre lige lukt i katastrofen — men kunne den svigtes, hvis den kom? Vestmagterne lod 48 timer gå, før de tillod deres militærkommandanter at protestere i Berlin og forlange de ulovlige restriktioner ophævet. »Det var godt med den protest«, råbte overborgmester Willy Brandt til 300.000 berlinere foran det vestberlinske rådhus, »men ikke godt nok... Berlin venter ikke kun ord, men politisk handling. Dette var en ny udgave af Hitlers Rhinlands-besættelse. Men Berlin må ikke blive et nyt München«. [Se videre 20. aug.]

Opmarch ved muren

Amerikansk tankkolonne rykker frem til sektorgrænsen i Berlin. — Th. holder Berlins splittede familier sammen over muren.

20. aug. 1961 Willy Brandt talte for hele Berlin [se 16. aug.], da han først i et telegram til præsident Kennedy, siden i forbundsdagen forlangte »overbevisende, ikke-militære modforholdsregler«. Vestmagterne havde gentaget deres Berlin-protest i Moskva og fået den afvist igen. Uden at bebrejde nogen noget, sagde Brandt, ville han foretrække modforholdsregler, der ikke »rejste en skraldrende latter fra Potsdamer Platz til Vladivostok«. Han ønskede først og fremmest et politisk initiativ, der kunne hjælpe Vestberlin gennem en svær depression, en tillidskrise såvel overfor vestmagterne som fremtiden. Kennedy beordrede vicepræsident Lyndon Johnson til Berlin, og denne seje, drævende cowboy-millionær fra Texas fik vendt stemningen. Han kom med sin præsidents forsikring om, at USA stod fast ved sin garanti for Vestberlins frihed, og for egen regning føjede han til et løfte om, at amerikanerne forpligtede sig til med »liv, lykke og hellig ære« — ord fra den amerikanske uafhængigheds-erklæring — at sikre byen en stor nutid og fremtid. Stærkere har USA aldrig været engageret i Berlins skæbne. Som en yderligere forsikring sendte Kennedy samme dag en symbolsk, militær forstærkning til Berlin. 1500 mand i 250 køretøjer rullede uhindret ad motorvejen gennem den russiske zone til Vestberlin, hvor de blev modtaget af vicepræsidenten og en halv million berlinere som befriere. Men pigtrådsspærringerne langs sektorgrænsen blev til en mur, og Berlin måtte affinde sig med sin skrumpede skæbne. [Se videre 22. og 30. aug.]

Adenauer modtages i Tempelhof lufthavn af Berlins overborgmester Brandt.

22. aug. 1961

Der gik over en uge efter Berlin-aktionen, før den vesttyske regeringschef nåede frem til at aflægge besøg i den delte by [se 20. aug.]. Den 85-årige forbundskansler var midt i sin fjerde valgkamp, og den skulle passes. Han formåede ikke helt hurtigt at omstille sig fra det partipolitiske kiv til det nationalpolitiske behov. Der skulle en særlig selvovervindelse til, fordi hans hovedmodstander var overborgmester Brandt, socialdemokratiets kanslerkandidat, og Adenauer førte en særdeles personligt betonet kampagne mod ham, med skoser til hans afstamning og emigranttid i Norge og Sverige. Han havde grund til at føre en skarp kampagne, for Brandt havde — måske netop i kraft af sin emigranttid — kunnet tilføre socialdemokratiet en udoktrinær fornyelse, og Berlin-krisen var naturligvis et valgpolitisk aktiv for ham. Adenauers svigtende takt svækkede tilliden. Ved valget i september gik hans parti CDU/CSU så meget tilbage, at det mistede flertallet i forbundsdagen. Brandts kandidatur betød betydelig fremgang for socialdemokraterne, men ikke nok til regeringsdannelse. Adenauers tilbagegang kom det andet borgerlige parti, FDP, til gode. Tendensen til et topartisystem standsede, og det blev i koalition med de frie demokrater under dr. Erich Mende, at Adenauer måtte danne sin fjerde og sidste regering. Det tog halvanden måned at få den dannet — trods Tysklands krise — og det lykkedes kun fordi Adenauer lovede at gå i god tid inden næste valg.

Sovjet sprænger atomstoppet

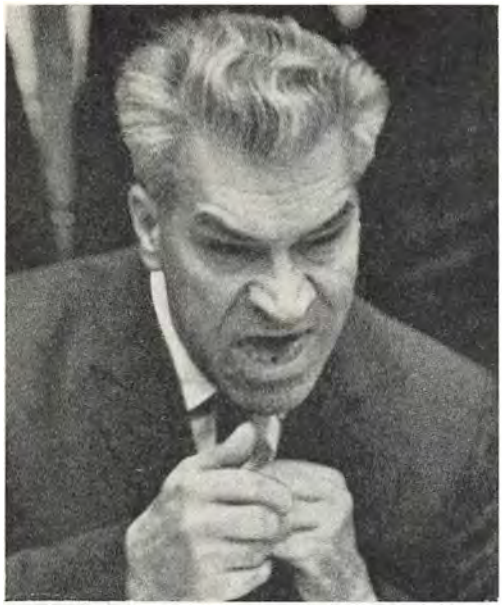

Ambassadør Semyon Tsarapkin oplæser sin regerings erklæring i Genève. — Th. konferencebordet med den amerikanske delegation ledet af amb. Arthur H. Dean på venstre side, den britiske delegation ledet af underudenrigsminister Joseph B. Godber for bordenden, og den russiske på højre side.

30. aug. 1961 Forhandlingerne om en atomstop-traktat blev genoptaget den 28. august med ringe udsigt til resultat [se 20. juli 60]. Efter 338 møder i Genève var der nu ikke mere at forhandle om. Sovjet [se 20. aug.] stod stejlt på sine krav om, at kontrol-organisationen skulle have en »trojka«-ledelse, og at atomstoppet måtte være afhængigt af overenskomst om almindelig nedrustning. Håbet om at gøre atomstop-kontrol til et pionérprojekt for anden nedrustnings-kontrol var beskæmmet, og det blev knust, da Sovjet-regeringen på månedens sidste dag bekendtgjorde, at den havde besluttet omgående at genoptage sine atomvåben-prøver. Den gjorde det efter 33 måneders pause »med tungt hjerte«, sagde den, men det var nødvendigt, når vestmagterne »åbenlyst forberedte krig«. Den havde våben på 10, 20, 30, 50 og 100 megatons klar til afprøvning; det kunne måske overbevise Vesten om, hvor farligt det ville være at gå i krig med Sovjet. Dagen efter begyndte Sovjet sin prøveserie, dog med mindre kalibre, ved Semipalatinsk i Centralasien. Slag i slag kom 15 atomeksplosioner i atmosfæren. Prøverne havde et omfang, der viste, at de var forberedt i seks måneder — mens man forhandlede i Genève. Præsident Kennedy gav Krushchov en uges frist til at sætte atomstoppet i funktion igen, men det blev afvist. USA foretog to små, underjordiske eksplosioner, der havde været tilrettelagt til fælles efterprøvning af kontrolsystemet, men lod Sovjet stå alene i den storm af protest, som blev rejst i FN af det radioaktive nedfalds nye spiralspor omkring kloden. [Se videre 28. og 30. okt.]

Sårede og dræbte katangesere efter en træfning i Elisabethvilles gader.

13. sept. 1961

Hammarskjöld gik varsomt frem overfor Tshombe, mens den politiske situation stabiliserede sig i det øvrige Congo [se 7. maj]. Han ville nødig ved for håndfaste indgreb svække tendenser til en tilpasning mellem Elisabethville og Léopoldville. Men han havde på den anden side fået pålagt at fjerne hovedfaktoren bag Tshombes obstruktions-politik: hans fremmedlegion af belgiske, algierfranske, rhodesiske og sydafrikanske lejesoldater. Det var nødvendigt for Hammarskjöld at nå resultater før FN's generalforsamling trådte sammen i september, og før Sovjet åbnede en ny offensiv mod sekretariatet. Den 28. august indledte FN-kommandoen i Elisabethville en politi-aktion mod lejesoldaterne, arresterede et par hundrede af de værste, men næsten ligeså mange slap væk og blev skjult. Tshombe startede en voldsom propaganda-kampagne mod FN-styrken, lod stammekrigen blusse op for at få FN i konflikt med befolkningen og sendte dag efter dag demonstrationer mod FN-hovedkvarteret med krav om tilbagetrækning. Den 13. september lod FN-lederne på stedet sig provokere til en ny aktion, åbenbart uden bemyndigelse fra New York, dennegang mod Tshombe-regimet selv. Radiostationen blev stormet, udenrigsministeren og indenrigsministeren blev arresteret, FN-styrken og Katanga-hæren kom i kamp, og Tshombe flygtede til Nordrhodesia. Hensigten var at skaffe Hammarskjöld en afgørelse. Men den lokale styrke var ikke stærk nok. Tshombes enlige jetjager beherskede luftrummet over Katanga. Hammarskjöld måtte til Congo for at få situationen under kontrol. [Se videre 18. sept.]

Dag Hammarskjöld dræbt

Vraget af generalsekretær Hammarskjölds maskine.

18. sept. 1961 Dag Hammarskjöld fløj fra Léopoldville sent om eftermiddagen den 17. september til Ndola i Nordrhodesia, for dér at møde den flygtede Tshombe og få en våbenstilstand etableret [se 13. sept.]. FN-maskinen fløj en omvej for at undgå katangesisk territorium, nåede ind over Ndola ved midnat, fløj bort igen, åbenbart for at lægge bedre an til landing, og forsvandt. Den blev fundet af en afrikansk kulsvier et par timer senere, en halv snes kilometer fra byen. Hammarskjöld, fire medarbejdere, seks svenske besætningsmedlemmer, to af hans tre vagter var dræbt, og den tredje døde senere. Med Hammarskjöld knustes også troen på, at Forenede Nationer igen kunne blive, hvad han havde skabt: en verdensorganisation med evne og vilje til udøvende myndighed. Sten for sten havde han bygget FNs aktive selvstændighed, fra Suez over Libanon til Congo, vundet hævd på at FN selv skulle handle, når der handledes i FNs navn, så at international ret og kollektiv magt kunne forme en udvikling, fylde et tomrum, fæstne fredens positioner i ingenmandslandet mellem Øst og Vest. Choket i hans død var dobbelt dybt, fordi den blottede FN for et frontalangreb på selve organisationens struktur og funktion i det mest bevægede år i efterkrigstiden. En verden fulgte i sorg hans kistes færd fra Uppsala domkirke, fordi mere døde end han. [Se videre 3. nov.]

Formanden for EEC-ministerrådet, den tyske vicekansler og økonomiminister Ludwig Erhard overrækker i Bruxelles den officielle indbydelse til forhandlinger om Storbritanniens optagelse til den britiske Fællesmarked-ambassadør Arthur H. Tandy. I midten ses statssekretær Müller-Armack fra det tyske økonomiministerium.

27. sept. 1961

Premierminister Macmillan [se 5. april] tog det store skridt den 31. juli. I forsommeren sendte han kabinetsministre på mission til Commonwealth-regeringerne for at orientere dem og høre deres betænkeligheder, EFTA-landene blev underrettet, aviserne skrev det, og med alle tænkelige forholdsregler truffet ved julis udgang meddelte han underhuset, at regeringen ville søge optagelse i Fællesmarkedet på Rom-traktatens grundlag. Det var det afgørende brud i 15 års Europa-politik og 30 års Commonwealth-politik. Storbritannien ville nu med i Europas nye økonomiske system, i fuld klarhed over at det ikke var blot et middel til øget samhandel, men et gennembrud til en voksende fællesøkonomi som kernen i et nyt, politisk system. Macmillan gjorde den britiske ansøgning afhængig af, at forhåndsforhandlinger skaffede tålelige forhold for Commonwealth, EFTA og det britiske landbrug. Danmark, der samtidig ansøgte om optagelse, gjorde det til sin betingelse, at Storbritannien fik sine betingelser opfyldt. De fem andre EFTA-lande forholdt sig først afventende. Da britiske og danske optagelses-forhandlinger begyndte i oktober, besluttede Sverige, Østrig og Schweiz at søge en associerings-ordning som neutrale lande. Norge ventede til foråret med at beslutte sig til fuldt medlemsskab. Fællesmarkedet begyndte i 1962 sin udviklings 2. fase, hvor staternes vetoret faldt bort.

Syrien sprænger den Forenede Arabiske Republik

Ved den genåbnede grænse mellem Syrien og Libanon venter udviste ægyptere på billejlighed til Beirut.

2. okt. 1961 Præsident Nassers arabiske imperium gik i opløsning efter kun tre og et halvt års eksistens [se 7. okt. 59 II]. Syriske officerer tog magten i Damascus ved et kup tidligt om morgenen den 28. september. Inden et døgn var Syrien genopstået som stat, og den Forenede Arabiske Republik sprængt med kun små tab af menneskeliv. Nasser ville i første omgang have undertrykt revolten med magt. Han sendte faldskærmstropper af sted og dirigerede alle flådeenheder mod nord, men inden de nåede frem, blev han klar over omfanget af den militære opstand, afblæste aktionen og affandt sig med tabet af Syrien. I sin oprindelse var løsrivelsen grundet i officerers utilfredshed med, at ægyptere var blevet indsat på alle vigtige poster indenfor hæren i republikkens »Nordregion«, som Syrien hed. Men det var blot ét udslag af det alt for ægyptiske diktatur, Nasser havde etableret i Syrien, og den militære utilfredshed blev til politisk protest. For den økonomiske udvikling i Syrien havde de tre år under Nassers regime været gavnlige, men han krænkede kortsynet de personlige og nationale friheder. Eksperimentet i arabisk enhed mislykkedes. Det var et slag for Nassers prestige som den unge arabismes leder, og mens dét måske i sig selv kunne have sin charme, kunne det for den mellemøstlige udvikling blive indledningen til en ny, ustabil periode. Husseins Jordan og Kassems Iraq måtte igen fristes til hver for sig at søge nærmere tilknytning til Syrien, og skiftende kombinationer mellem arabernes splittede lande kunne blive anledning til ny uro i Mellemøsten.

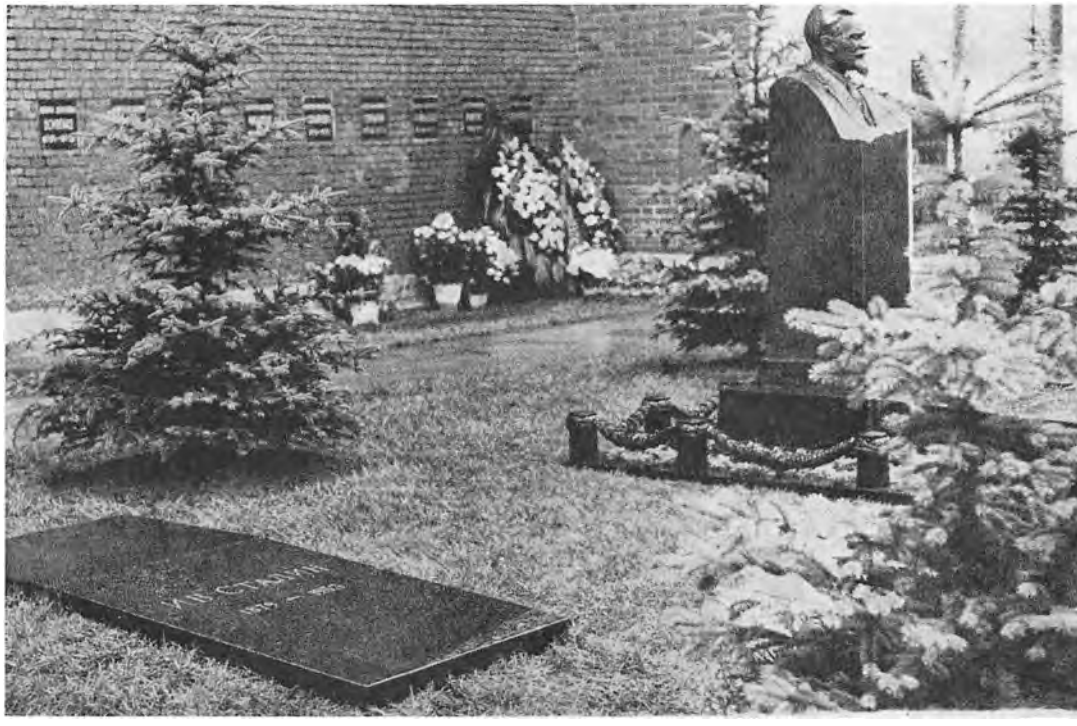

J. V. Stalins beskedne, nye grav foran Kremls mur, ved siden af gravmonumentet for præsident Kalinin.

28. okt. 1961

Den 22. partikongres var Krushchovs flerfoldige udfordring til Kina [se 6. dec. 60] og førte til åbent, ideologisk brud mellem de to kommunistiske stormagter [se 30. aug.]. Kongressen var indkaldt for at godkende Krushchovs økonomiske program for tresserne og halvfjerdserne, der lovede paradis på Jorden i Sovjet inden 1980. Men kongressens opmærksomhed blev koncentreret om de to punkter, hvor Krushchov forlangte anerkendelse af sin og Sovjets ubestridelige, politiske autoritet: han fordømte for første gang offentligt Stalins hele terrorregime og fordrede al Stalin-dyrkelse indstillet, og han lyste Kinas europæiske protegé Albanien i band for opsætsighed mod Moskva. Den kinesiske delegationsleder, ministerpræsident Chou En-lai, som dagen før havde nedlagt krans ved Stalins glaskiste med hyldestbånd til »Den store marxist-leninist«, kritiserede Krushchov som en »dårlig marxist-leninist« for det offentlige angreb på Albanien og forlod Moskva midt under kongressen. Afstaliniseringen blev vendt mod den indenrigske opposition ved fornyede angreb på Molotovs »partifjendtlige gruppe«, som blev udvidet med tidl. præsident Voroshilov. Den blev ført ud i sin yderste konsekvens med fjernelsen af Stalins lig fra mausolæet på den Røde Plads på kongressens sidste dag. Stalingrad blev straks efter omdøbt til Volgograd, og i alle østeuropæiske lande undtagen Albanien blev Stalin slettet som gadenavn. [Se videre 30. okt.]

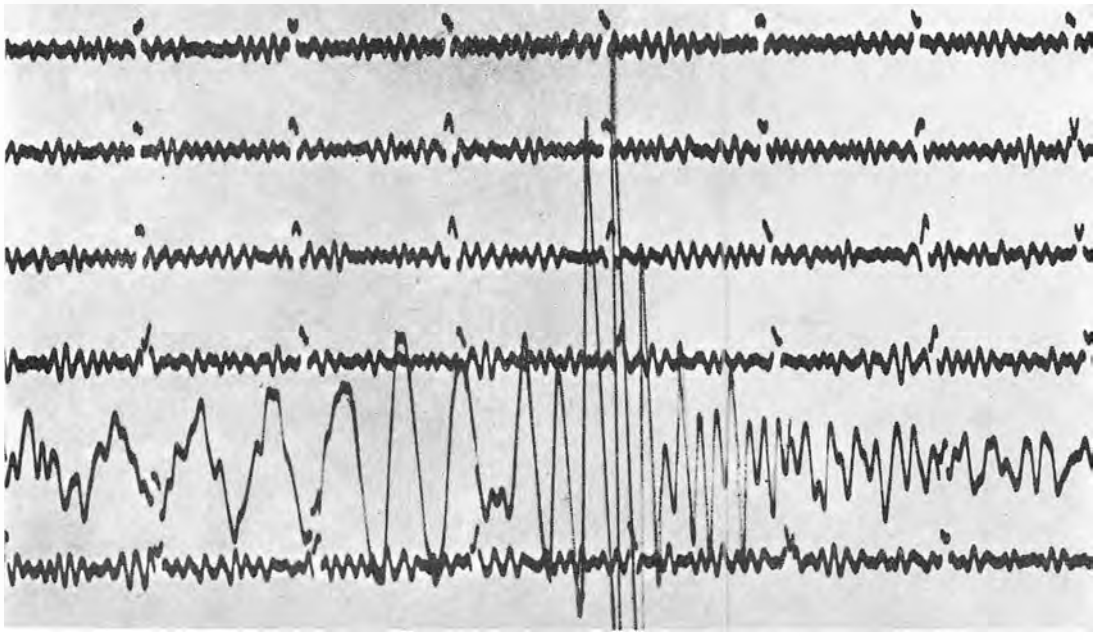

Uppsala-seismografens udslag på 50 megatons-bomben.

30. okt. 1961 Krushchov [se 28. okt.] havde holdt et par ugers pause i atomvåben-prøveserien [se 30. aug.], mens FNs generalforsamling faldt lidt i lave. Eksplosionerne blev genoptaget på Novaja Zemlja, det arktiske prøveområde, før partikongressen trådte sammen, og en kanonade af megatons-sprængninger ledsagede debatten, måske også for at overbevise kongressen om Krushchovs styrke. I FN mobiliserede seks »nedfalds«-lande — de fire nordiske samt Japan og Canada — generalforsamlingen til en appel, der bad Sovjet afstå fra at prøve 50 megatons-bomben. Den blev vedtaget med 87 stemmer mod 11 den 28. oktober, men to dage efter blev bomben sprængt alligevel, og dens styrke løb fra videnskabsmændenes beregninger op mod de 60 megatons. »Det skal de nu ikke blive straffet for«, sagde Krushchov i en tale: »de var dygtigere end de troede«. Prøveserien blev afsluttet den 4. november. Ialt omfattede den halvtreds eksplosioner, næsten lige så mange på én gang som Sovjet før havde prøvet på ti år. Tilsammen var nu nær 300 atomvåben blevet sprængt i verden siden den første eksplosion i Alamogordo i juli 1945 — sovjetiske eksplosioner med en samlet sprængkraft på 170 megatons, vestlige med ialt 125 megatons. Analyser af de sidste russiske forsøg viste ikke blot, at Sovjet var nået frem til en meget højtudviklet atomvåben-teknologi, men tydede også på at en effektiv antiraket-atomraket var konstrueret. For at advare Sovjet mod at føle sig sikker af den grund bemyndigede Kennedy sin underforsvarsminister til at bekendtgøre, at USAs arsenaler rummede atomvåben-projektiler »i titusindvis« og med flere ladninger til hver. [Se videre 3. nov.]

FNs fungerende generalsekretær U Thant lykønskes efter sit enstemmige valg af USAs ambassadør Adlai Stevenson, Sovjets amb. Valerian Zorin og Burmas amb. U Tin Maung.

3. nov. 1961

Sovjet [se 30. okt.] fornyede ved Hammarskjölds død [se 18. sept.] med kraft sit krav om, at generalsekretariatet fremtidig skulle ledes af en veto-belastet »trojka«. Men den store blok af blokløse — staterne i Asien, Afrika og Sydamerika som nu udgjorde to tredjedele af generalforsamlingens 103 medlemmer — holdt fast ved FN-pagtens principper. Sovjet manøvrerede i syv uger med dem for i hvert fald at få en ny generalsekretær udstyret med et følge af veto-berettigede stedfortrædere. Heller ikke det lykkedes. Efter afslutningen af partikongressen i Moskva gik Sovjet med til et kompromis: FN kunne få Burmas ambassadør U Thant konstitueret som generalsekretær i resten af Hammarskjölds tid, indtil april 1963. Dermed var spørgsmålet om FNs fremtid udskudt et år, og generalsekretær Thant kunne søge inden da at få Congo-problemet løst. En slags våbenstilstand var nået i Katanga i oktober, men kun FN respekterede den. På afrikansk initiativ besluttede sikkerhedsrådet nu, at FN kunne bruge magt ikke blot til at hindre borgerkrig, men til at fjerne fremmede lejesoldater og »politiske rådgivere« fra Congo. Den katangesiske fremmedlegion søgte i december at trænge FN ud fra Elisabethville, men blev imødegået med stor styrke. Denne gang vandt FN. Efter fornyet våbenhvile begyndte Tshombe at lade sig lede i retning af en gradvis genforening af Congo, og Bruxelles genoptog den diplomatiske forbindelse med Léopoldville. [Se videre 26. nov.]

Finland under pres

Præsident Kekkonen i finsk TV efter sin samtale med Krushchov.

26. nov. 1961 Som et uventet udspil i Øst-Vest-nervekrigen forlangte Sovjet [se 3. nov.] i en note til Finland [se 16. juli 57] forhandling om sikring af de to lande mod angreb vestfra. Det var første gang, Sovjet gjorde brug af konsultations-bestemmelserne i den finsk-russiske venskabs- og bistandstraktat [se 6. april 48]. Begrundelsen for anmodningen blev angivet at være Vesttysklands krigsforberedelser i Østersøområdet. Det lå nær at frygte et russisk krav om baser igen, og i de skandinaviske lande fornemmedes det som et truende indgreb i finsk selvstændighed. Den finske regering sendte udenrigsminister Karjalainen til Moskva for at orientere sig hos udenrigsminister Gromyko: Sovjetregeringen ønskede i første omgang en garanti for, at Finland ville fastholde sin neutralitetspolitik. Præsident Kekkonen opløste rigsdagen for ved valg i februar at skaffe Sovjet denne bekræftelse. Samtidig anmodede han Krushchov om en samtale, og ved et møde i Novosibirsk den 24. november fik han udskudt forsvars-drøftelserne som et personligt tillidstegn. Hvis hensigten var at sikre Paasikivi-linjens forlængelse gennem en fortsættelse af Kekkonens præsidentskab, lykkedes det. Han blev genvalgt i februar. Noten til Finland var det sidste træk i denne omgang af Berlinkrisen. 1961 udløb uden at Sovjet sluttede separatfred med Østtyskland.

Indisk kolonne på vej ind til Panjim, hovedstaden i Goa. — Th. modtager Nehru meddelelsen om de portugisiske enklavers kapitulation.

18. dec. 1961

Portugal [se 16. april] havde enklaver på Indiens vestkyst [se 13. dec. 59] som et 400-årigt levn fra en større kolonitid. Som Angola var de fem enklaver integrerende dele af Portugal. Men for Indien var de lige meget kolonier og en ydmygelse af Indiens suverænitet. Siden uafhængigheden i 1947 havde Nehru forgæves søgt at få Portugal til at trække sig frivilligt tilbage. I 1954 gjorde befolkningen oprør i Dadra og Nagar Haveli, og deres anmodning om indlemmelse i den indiske republik blev imødekommet ved forfatnings-ændring i august 1961. I parlamentet søgte oppositionen ved samme lejlighed at vedtage indlemmelse af de tre sidste enklaver Goa, Damão og Diu, men Nehru sagde nej: Indien kunne ikke tage sig ensidigt til rette, det ville ryste verdens tillid til Indiens fredelige politik, og en lille krig kunne hurtigt blive stor. Men presset på Nehru voksede i efteråret. I forvejen blev han kritiseret, fordi han måtte affinde sig med kinesiske grænsekrænkelser mod nord. Han stod foran parlamentsvalg senere på vinteren. Så da hans forsvarsminister og udenrigspolitiske rådgiver V. K. Krishna Menon, der var i en vanskelig valgsituation i Bombay, anbefalede en »befrielses-aktion« efter en serie grænseepisoder, bøjede Nehru sig. FNs generalsekretær Thant søgte at mægle, og Portugal indvilgede i forhandling under indtryk af den indiske troppeopmarch, men Indien afslog. Okkupationen af Goa, Damão og Diu blev gennemført i løbet af 48 timer. En storm af protester rejste sig omgående i FN fra alle de lande, der i tidens løb var blevet fordømt for volds- og selvtægtspolitik af Krishna Menon. Men generalforsamlingens afro-asiatiske flertal nærede ingen trang til at fordømme Nehru.

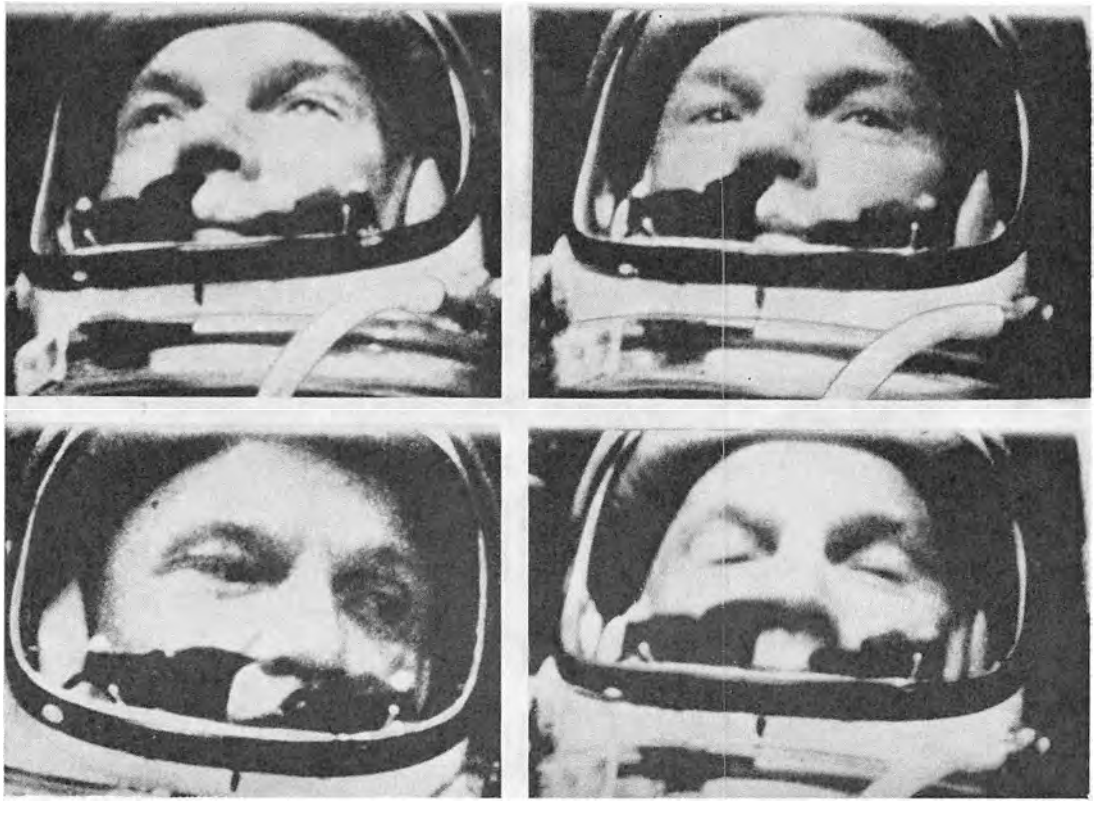

Fire billeder af oberst John Glenn i kabinen i rummet, taget af et automatisk 16 mm filmkamera.

20. feb. 1962 Omsider da, efter lange, pinagtige forsinkelser, fik Amerika en mand rigtig i rummet [se 7. aug 61]. Oberst John H. Glenn skulle have været op fra Cape Canaveral før jul allerede. Men ti gange gik det ikke som det skulle: enten kom vejret eller teknikken på tværs. Den 20. februar gik han om bord i sin kapsel kl. 6, og efter ti afbrydelser nåede nedtællingen kl. 9.47 sit *5-4-3-2-1-0-Ignition*. For USA var det en spændt befrielse: endelig var Amerika med. På 92 minutter var han rundt om Jorden, på 94 minutter en gang til, på 104 minutter en tredje gang. Solen stod op og gik ned for ham tre gange, og tre gange kom han fra sommer til vinter. Seksten kontrolstationer Jorden rundt holdt kontakten med ham, og over hele verden fulgte folk i radioen hans færd, med al dens spænding og glæde og fare. Det automatiske system af jetstabilisatorer nægtede at fungere korrekt, da han var halvanden gang rundt, og på turens sidste halvdel styrede han rumskibet selv. I det kritiske øjeblik, da kabinen skulle bremses over Stillehavet for at lande i Atlanten, havde beskyttelsesskjoldet af harpiks forskubbet sig, så der var fare for at han brændte op ved genindtrædelsen i atmosfæren. Men han landede fint, som Amerikas helt. Krushchov tilbød i sin lykønskning til Kennedy at gå ind på hans forslag om russisk-amerikansk rumsamarbejde.

Efter fem års fangenskab i Frankrig modtages den algierske oprørsleder, nu viceministerpræsident Ben Bella tv. i Rabat af Marokkos konge Hassan II i uniform og den algierske ministerpræsident i eksil Ben Khedda, med solbriller.

21. marts 1962

Den algierske nations fødsel kostede 145.000 arabere og 15.000 franskmænd livet i syv års oprør og krig [se 19. juli 61]. Fem måneders hemmelige forhandlinger i Nordafrika, Italien og Schweiz mellem oprørernes og de Gaulles repræsentanter blev ført til ende i februar, og i marts godkendte regeringerne betingelserne for våbenhvilen, der i løbet af 1962 endelig skulle bringe Algier selvstændighed. Kampens og forhandlingernes udgang var i fuld overensstemmelse med det franske og algierske folks indstilling, men endnu manglede den algierfranske anerkendelse af nutidens kendsgerninger. Mændene og bevægelsen bag 13. maj-kuppet i 1958, barrikade-opstanden i 1960 og Challe-kuppet i 1961 var drevet ud af det algierske samfunds legale system og trængt ned i en illegalitet, hvorfra de som den »Hemmelige Hærs Organisation« (OAS) bekæmpede fremtidens virkelighed med bombe-terror i Algier og Frankrig. OAS-generalerne Jouhaud og Salan blev fanget og dømt til døden og livsvarigt fængsel, men terroren blev ved. Den var den sidste hindring og den sidste rest af det franske koloniproblem. Med fred i Algier afsluttedes den væsentligste fase af vestmagternes afkoloniseringsproces efter den anden verdenskrig. Tilbage stod nu i Afrika — foruden det portugisiske koloniproblem — afløsningen af de hvide befolkningers ensidige herredømme i Rhodesia og Sydafrika. Før eller siden måtte konflikterne komme dér også, men en tid i det mindste var der ingen krig i verden.

I New York og alle andre storbyer danser de unge *twist*, der i århundredets begyndelse var den simpleste dans på New Orleans' negerbordeller.

1. april 1962 Således levede de da i fyrrerne, halvtredserne og begyndelsen af tresserne — år hvor der hverken var krig eller fred. Det var de år, da menneskene med kostbar og koncentreret indsats af menneskehedens hele viden og kunnen erhvervede evnen til og oplagrede muligheden for at udslette sig selv. Men med bomber af stadig mere ufattelig ødelæggelses-intensitet i hænde holdt man hinanden og krigen og freden i skak med historiens ældste våben, der er frygt. I videnskab og teknik, i ordets og lydens og billedets kunst, indenfor samfund og imellem samfund, i det enkelte menneske og imellem mennesker sprængtes i de år de gamle grænser og former, og i det små som i det store famlede man efter fornemmelse af en ny virkelighed. Alle havde i de år en god grund til at gøre, som de gjorde, men de forstod den bedst selv.

PERSON- OG SAGREGISTER

Registret omfatter begge bind; hvor intet romertal er anført, gælder tallene første bind; romertal II angiver andet bind. Sidetallet er *kursiveret*, når den registrerede person er afbildet foruden at være omtalt.

Abbas, Ferhat, II 70, 136, *195*, 219, 233
Abboud, Ibrahim, II 143
Abdullah, kong, 171
Acheson, Dean, *50*, *102*, *104*, 108, 133, *143*, *155*, 165, 172
Adenauer, Konrad, 94, *107* *112*, 116, *126*, *163*, 166, *192*, *235*, II *13*, *26*, *37*, *57*, *91*, 102, *142*, *157*, *181*, *217*, *239*
Adoula, Cyrille, II 228
Afghanistan, II 46
Alamogordo, 7
Albanien, 48, 64, 113, II 245
Albert, prins, *140*
Alexandra, prinsesse, II *206*
Algier, II 17, 52, 70, 98, 124, 132, 134, 135, 136, 140, 183, 195, 209, 219, 227, 233, 251
Ali Khan, Liaquat, *105*, 178
Amethyst, 109
Andrea Doria, II 60
Anglo-Iranian Oil Co., 160
Angola, II 225
Anti-atomvåben-kampagne, II 108, 127
Antonescu, Ion, 10
ANZUS, 172
Apartheid, 96, 135, II 83 186, 220
Arabiske Liga, 76
Arafa, Moulay Ben, 233, II *44*
Aramburu, Pedro, II 38, *125*
Argentina, 22, 194, II 38, 125, 131
Armas, Carlos Castillo, *255*
Ashida, Hitoshi, 89
Aswan, II 49, 61
Atlantpagten, 87, 95, 102, 104, 106, se også NATO
»Atomer for Freden«, 240, II 36
Atomspionage, 21, 131, 133, 226
Atomstop, 28, 60, II 27, 97, 101, 108, 121, 127, 130, 146, 185, 191, 230, 240
Atomvåben se USA, Sovjetunionen, Storbritannien og Frankrig
Attlee, Clement, *8*, *12*, 27, 32, 46, 55, *105*, *130*, *154*, 159, 179, *187*
Auriol, Vincent, *14*, *44*, 189, 226
Australien, 105
Axel, prins, II *18*

Bagdad-pagten, II 41, 46, 50, 54, 55
Balkan-pagten, II 15
Baltiske lande, 19
Bandaranaike, Mrs. Sirimavo, II *172*
Bandaranaike, Solomon, II *172*
Bandung-konferencen, II 24, 151
Bang-Jensen, Povl, II *120*
Bao Dai, 111
Baranyai, Justin, *100*
Barkley, Alben, *97*, *104*
Bartels, Eyvind, II 67
Baruch, Bernard M., *28*
Baruch-planen, 28, 36, 60
Batista, Fulgencia, II 153
Baudouin, kong, 132, *140*, II 155, *196*, 214
Bayar, Celal, *136*, 192
Bebler, Ales, *125*
Bech, Joseph, *70*, *163*, II *84*
Bella, Ben, II *70*, *251*
Belgien, 65, 104, 132, 140, II 128, 155, 214, se også Congo
Benelux, 65, 70
Benes, Edvard, *29*, *68*, 69
Ben-Gurion, David, 208, 236
Bennike, Vagn, 236
Ben-Zvi, Izhak, 208
Beria, Lavrenti, *60*, *129*, 203, *209*, 215, *216*, *227*
Berlin, 38, 40, 71
  blokaden, 77, 81, 87, 90, 91, 94, 106
  krisen, II 149, 150, 154, 157, 159, 161, 163, 171, 187, 230-239, 248
Bermuda-konference, 220, 239
Bernadotte, Folke, 76, 83
Bernhard, prins, *80*
Betancourt, Romulo, 22
Bevan, Aneurin, 159, 193, II *108*
Bevin, Ernest, *8*, 20, 27, 32, 33, 53, *64*, 70, *114*, 127, *134*, *143*, *155*, *159*
Beyen, J. W., 221
Bidault, Georges, *14*, 44, 53, *70*, 86, 137
Bierut, Boleslaw, *92*
Bizerta, II 98, 124, 136, 233
Blum, Leon, *44*
Bohlen, Charles, *47*, 228
Bormann, Martin, 39
Borneo, 93
Boudiaf, Mohamed, II 70
Boun Oum, II *179*, 201
Bourgès-Maunoury, Maurice, II 116
Bourguiba, Habib, 190, II 7, 44, 70, 98, *116*, 124, *219*, 233
Brandt, Willy, II *150*, 237, 238, *239*
Brankov, Lazar, *113*
Brasilien, 22, II 9, 207
Brownell, Herbert, 228
Brezhnev, L. I., II *212*
Bunche, Ralph, *103*, II *92*, 200
Bulganin, N. A., *60*, *122*, *129*, 216, *230*, *234*, II *14*, *21*, *27*, *29*, *32*, *33*, *34*, *37*, *45*, *46*, *48*, *53*, *55*, *65*, *68*, *80*, 97, *99*, 121, *126*, 156
Bulgarien, 15, 33, 48, 58, 64, 78, 113, II 56
Burgess, Guy, 169
Burma, 30, II 46
Burns, E. M., II *92*
Bustamante, Luis, 22
Byrnes, James F., *8*, 33, *35*, 36, 41

Cadogan, Alexander, *87*, *125*
Calcutta-massakre, 34
Cambodia, 111, II 6, 201
Camp David, II 171
Canada, 7, 12, 21, 104, 105, 114, 115, II 111
Carl Gustaf, prins, *148*
Carlsen, Kurt, *185*
Castro, Fidel, II *153*, *177*, *197*, 226
Catroux, Georges, II 52
CENTO, se Bagdad-pagt
Ceylon, 105, II 172
Challe, Maurice, II 183, *227*
Chambers, Whittaker, *108*
Chamoun, Camille, II 133
Chang Chih-chung, 41
Chang Chun, *41*
Chang, John M., *138*
Chehab, Fuad, II 143
Chiang Kai-shek, *17*, 41, 59, 84, 98, 125, II 11, 20, 141
— Madame, *17*
Chifley, J. B., *105*
Chou En-lai, *41*, 118, *129*, 142, *252*, II *5*, *20*, 24, *87*, 245
Christian 10., kong, 49
Churchill, Winston S., 8, 12, *23*, *27*, 37, 53, 73, *110*, *130*, *179*, 182, *184*, *187*, *220*, *239*, *256*, II 22
Clark, Mark, *196*, 210
Clark, Tom, *88*
Clay, Lucius D., *71*, 81, 90
Clementis, Vladimir, 209
Coelacanth, 211
Colombo-planen, 127
Commonwealth, 30, 34, 55, 57, 105, 127, 130, 139, 158, II 88, 206, 220
Congo, II 155, 184, 196, 198, 200, 202, 211, 218, 228, 241, 242, 247
Cordier, Andrew, *207*, II *19*
Coty, René, *241*, II 132, 135
Cripps, Stafford, 61, *114*, 159
Cuba, II 153, 177, 197, 226
Cypern, II 47, 95, 144, 158
Cyrankiewicz, Jozef, II *87*, *104*
Czekoslovakiet, 10, 15, 29, 54, 68, 69, 209, II 41, 56

Dalai Lama, 147, II 160
Dalton, Hugh, *61*
Damaskinos, 31
Danmark, 10, 49, 95, 102, 104, 110, 116, 163, 214, II 97, 243
Davies, Ernest, *169*
Dean, Gordon, *128*
Debré, Michel, II *217*
de Gasperi, Alcide, 31, 62, *74*, *231*
de Gaulle, Charles, *14*, 44, *51*, *86*, 126, 189, II *134*, *135*, *136*, *140*, *142*, 167, *181*, 183, *187*, 209, *217*, *219*, *229*, *231*, 233
Demobilisering, 9
de Nicola, Enrico, *31*, II *25*
de Quay, Jan, II *217*
Dertinger, Georg, 119
Dewey, Thomas E., *79*, 88, 197
Diefenbaker, John, II 111, *220*
Dienbienphu, 246, 248, 252
Dillon, Douglas, II 210
Dimitrov, Georgi, *58*, 64, 78
Dinnyes, Lajos, 52
Dirksen, Everett, *228*
Disengagement, II 118
Djilas, Milovan, II 29
Djunda Kartwidjaja, Raden, II 89
Don Juan, 42
Dratvin, M. I., *71*
Drees, Willem, 80, *124*
Drtina, Prokop, 69
Duclos, Jacques, 193
Dulles, John Foster, *47*, 108, 172, 220, *222*, 235, 239, 242, 243, *256*, II *12*, *28*, *32*, *34*, 61, *63*, *67*, 77, *84*, *101*, *130*, *157*, 163
Dunkerque-pagten, 70
Duvieusart, Jean, 140
Dönitz, Karl, *13*

Ebert, Friedrich, *91*
Eden, Anthony, 20, 179, *184*, *187*, 220, *243*, *256*, II *6*, *13*, *22*, *33*, *34*, *50*, *55*, 64, *69*, *84*, *86*
Eichmann, Adolf, II *223*
Einaudi, Luigi, 74, II *25*
Einstein, Albert, *123*, 208
Eire, 110
Eisenhower, Dwight D., 20, *157*, *162*, 184, 191, *197*, 202, *206*, *210*, *212*, *219*, *239*, *240*, 256, II *33*, *36*, *40*, *50*, 62, 79, *85*, *90*, *112*, *115*, 119, *121*, *167*, *169*, *171*, *180*, *181*, 199
— Mamie, *206*, *256*
Eisenhower-doktrinen, II 86, 94
El Glaoui, 233, II *44*
Elizabeth 2., dronning, *27*, *187*, *223*, II *111*
Elizabeth, dronning, *27*, *187*
Enbom, Fritiof, 195
Enckell, Carl, 72
Erhard, Ludwig, 94, II 168, *243*
Erlander, Tage, *95*, 195, II *18*, 45
Ethiopien, II 213
Europæisk samarbejde:
  Bruxellespagten se Vestunionen
  EFTA (De Syv), II 128, 148, 165, 181, 217, 243
  Euratom, II 91
  Europahæren, 157, 163, 192, 221, 241, 248, II 10, 13
  Europarådet, 73, 110, 126, 134, 182
  Kul- og Stål-Fællesskabet, 134, 157, 163, 221
  OECD, II 181, 217

OEEC, 53, 54, 73, 114, 126, 134, II 91, 128, 148, 181
Schuman-planen se Kul- og Stål-Fællesskabet
Vesteuropæisk Union, II 26, 217
Vestunionen, 70, 87, 110, 134, II 13
Økonomisk Fællesskab (De Seks), 221, II 57, 91, 128, 148, 217, 222, 229, 243
Eyskens, Gaston, II 214, *217*
Exodus, 56
Expo 58, II 128

Fagerholm, Karl-August, 72, II 39
Fanfani, Amintore, II *217*
Faruk, kong, *186*, 200
Faure, Edgar, II *33*, *34*, 52
Fawzi, Mahmoud, II *64*, *67*
Feisal 2., kong, II 61, *187*
Festival of Britain, 165
Fierlinger, Zdenek, *29*
Figl, Leopold, *121*, II *28*
Finland, 11, 24, 33, 54, 72, II 39, 248
Fleming, Alexander, *16*
Flygtninge, 11, 19, 25, 50, II 236
Forenede Arabiske Republik, II 123, 162, 175, 244
Forenede Nationer:
aktioner se Congo, Gaza, Libanon, Korea, Suez
atomenergikommission, 21, 28, 60
generalsekretær, 20, 137, 151, 207, 217, II 120, 203, 204, 208, 242, 247
nye medlemmer, 42, 66, II 39, 48, 68, 208
sikkerhedsråd, 20, 27, 66, 67, 76, 82, 87, 93, 124, 125, 138, II 67, 73, 74, 75, 78, 198, 200, 202, 218
Fouchet, Christian, II 7
Franco, Francisco, *42*, 244
Frank, Hans, 39
Frankrig:
atomvåben, II 142, 185
indenrigspolitik, 10, 14, 39, 44, 45, 51, 61, 62, 86, 101, 189, 193, 218, 241, 254, II 98, 116, 124, 132, 134, 135, 136, 140, 219, 227
kolonipolitik se Algier, Indokina, Marokko, Tunis
Franks, Oliver, *114*, 191
Fraser, Peter, *105*
Frederik 9., kong, *49*, *214*
Fredskonference i Paris, 33, 37
Frick, Wilhelm, 39
Frondizi, Arturo, II *125*
Fuchs, Klaus, *131*, 226
Fulton-talen, 23, 27
Fyfe, David Maxwell, 182

Gagarin, Juri, II *224*
Gaillard, Felix, II *116*, 124
Gaitskell, Hugh, 159, II 108, 176
Galvao, Henrique, II *216*, 225
Gandhi, Mahatma, 34, *67*
Garcia, Carlos P., II *12*
Gaza, II 16, 54, 74, 79
Gay, Francisque, *14*
Geminder, Bedrich, 209
Gerhardsen, Einar, *95*, II 18, *45*
Gerö, Ernö, II 65, *66*, 72
Georg 2., kong, *37*, 48
George 6., kong, *27*, *105*, 187
Ghana, II 88
Gheorghiu-Dej, Gheorghe, II 194
Gizenga, Antoine, II 211, 218, 228
Glenn, John, II 250
Glubb, John, 76, II *54*
Goa, II 249
Gomulka, Wladyslaw, 92, II 56, *71*, *80*, *87*, *104*
Gottwald, Klement, 29, 54, *68*, 69
Gouzenko, Igor, 21
Grissom, Virgil, II 235
Grivas, Georgios, II 95
Gromyko, A. A., *169*, II *93*, 161, *191*
Gronchi, Giovanni, II *25*
Gross, Ernest, *125*
Grotewohl, Otto, *40*, *119*, *234*
Gruenther, Alfred, *157*
Grækenland, 20, 37, 45, 48, 64, 110, 113, 120, II 47, 95, 144, 158
Guatemala, 255
Gurney, Henry, 175
Gustaf 5., kong, *16*, 19, 148
Gustaf 6. Adolf, kong, *49*, *148*
Guzman, Jacobo Arbenz, 255
Gürsel, Cemal, II *192*
Göbbels, Joseph, 13
Göring, Hermann, *13*, *39*

Haakon 7., kong, *49*, II 107
Hagerty, James, II 193
Hallstein, Walter, II *57*, *91*, 128
Hammarskjöld, Dag, *217*, II *19*, *20*, *54*, 67, 75, *92*, 120, 162, 179, *200*, 202, 203; *204*, 208, 218, 233, 241, 242
Hansen, H. C., II 18, *26*, *30*, 45
Harriman, Averell, *73*, 176, II 62
Harrison, William, *229*
Hassan II, kong, II 219, *251*
Hata, Shunroku, *89*
Hatoyama, Ichiro, II *68*
Hatta, Mohammed, *124*, II *89*
Hedtoft, Hans, *95*, 102, 214, II *18*
Henlein, Konrad, 10
Herriot, Edouard, II 10
Herter, Christian, II 157, *161*
Heuss, Theodor, *112*, *126*, II *168*
Hess, Rudolf, *13*
Heyerdahl, Thor, 185
Hilali, Naguib, 200
Hillary, Edmund, 223
Himmler, Heinrich, 13
Hirohito, kejser, *26*
Hiroshima, 7, 245
Hiss, Alger, *108*, 133
Hitler, Adolf, 13
Ho Chi-minh, 30, 43, 111, 145, 246
Hocine, Ahmed, II *70*
Hoffman, Paul G., *73*
Holland, 30, 65, 80, 93, 104, 124, 213, II 89, 129
Home, Lord, II *222*
Hoppenot, Henri, *217*
Hussein, kong, II 54, *94*
Hyderabad, 82

Ikeda, Hayato, II 193
Indien, 34, 55, 57, 67, 82, 105, 127, 147, 158, 178, II 5, 31, 46, 164, 178, 249
Indokina, 30, 43, 85, 111, 145, 218, 246, 248, 252, 254, II 6, 179, 201, 221, 222
Indonesien, 20, 30, 80, 85, 93, 124, II 89, 129
Inönü, Ismet, 136, II 192
Iran, 20, 23, 99, 160, 176, 181, 198, 232
Iraq, II 69, 94, 123, 137, 138, 175
Irgun Zwai Leumi, 32
Island, 95, 104, 110, 214, II 139, 239
Ismay, Lord, *191*, II 84
Israel, 76, 83, 88, 103, 171, 177, 208, 236, II 41, 54, 69, 74, 77, 79, 90, 92, 162, 223
Italien, 31, 33, 61, 62, 74, 104, 110, 231, 237, II 15, 25, 26

Japan, 26, 30, 75, 89, 138, 172, 245, II 68, 97, 193
Jebb, Gladwyn, *20*, *217*
Jessup, Philip, 106, 108, 133, *169*
Jiménez, Pérez, II 131
Jinnah, Mohammed Ali, 34
Jodl, Alfred, 39
Jogjakarta, sultan af, *124*
Johannes XXIII, II *147*
John, Otto, II *8*
Johnson, Louis, 143, 168
Johnson, Lyndon B., II *215*, 238
Jordan, 76, 103, 171, II 54, 69, 94, 123, 138
Jouhaud, Edmond, II *227*, 251
Joy, C. Turner, *170*
Jugoslavien, 15, 33, 35, 48, 54, 78, 92, 113, 117, 120, 121, 237, II 15, 29, 56, 104
Juin, Alphonse, 248, II 7
Juliana, dronning, *80*, *124*

Kádár, Janos, 113, II 72, 82
Kaganovich, L. M., *129*, *216*, *230*, *234*, II *21*
Kaltenbrunner, Ernst, *13*, 39
Kapitsa, P. L., *115*
Kardelj, Edvard, *35*, II 102
Karjalainen, Ahti, II 248
Kasavubu, Joseph, II *196*, 218, 228
Kashmir, 57, 67
Kassem, Abdul Karim, II 137, *175*
Kefauver, Estes, II 62
Keitel, Wilhelm, *13*, 39
Kekkonen, Urho K., II *39*, *248*
Kennan, George F., II *118*
Kennedy, Jacqueline, II *215*, *229*
Kennedy, John F., II 62, *205*, *210*, *215*, *221*, *222*, 226, *229*, *230*, *234*
Kenya, 204
Kenyatta, Jomo, 204
Kerala, II 164
Kethly, Anna, II 76
Khider, Mohammed, II *70*
Khedda, Ben, II 233, *251*
Kina:
borgerkrig, 17, 41, 59, 84, 98, 109, 118
folkerepublik, 118, 125, 129, II 5, 14, 35, 58, 87, 96, 117, 141, 152, 173, 178
Formosa, 118, 125, II 11, 20, 141
se også Sovjetunionen: forh. til Kina
King, William L. Mackenzie, *12*
Kirichenko, A. I., II *21*, *65*
Kishi, Nobusuke, II 193
Knud, arveprins, *49*
Koenig, Pierre, 254
Kominform, 58, 62, 78, 169, 209, II 55, 56
Kong Lae, II 201, 221
Koniev, I. S., II 27
Kon-tiki-ekspeditionen, 185
Kontrolråd, Allierede, 8, 11, 25, 47, 71
Korea, 75, 138-229, II 188
Koreakrig, 138, 139, 141, 142, 144, 146, 147, 152, 153, 154, 156, 161, 162, 164, 168, 170, 183, 188, 196, 210, 217, 225, 229
Kostov, Traicho, 113, II 56
Kosygin, A. N., II *212*
Kovacs, Bela, 52, II 76
Kozlov, F. R., II *166*
Kraft, Ole Bjørn, *174*
Kravchenko, Victor, *101*
Krishna Menon, V. K., II *24*, 35, 249
Krushchov, N. S., 78, *129*, 203, 216, 227, 230, *234*, II 14, *21*, *29*, 31, *32*, *34*, *45*, *46*, *53*, *55*, *56*, *65*, *80*, *93*, *99*, *102*, 113, *126*, *149*, *156*, *159*, 166, *169*, *170*, *171*, *173*, 182, *187*, *189*, *191*, *194*, *197*, *203*, *204*, *208*, 212, *224*, 226, *230*, *232*, 236, 245
Krushchova, Nina, II *170*, *171*
Kristensen, Thorkild, *174*
Kubitschek, J., II 207
Kuwatly, Shukri el-, II *123*

Låne-leje-hjælpen, 12
Lange, Gunnar, II *165*
Lange, Halvard, 95, *102*, *174*, II 84,
Laniel, Joseph, 218, *239*, 241, 254
Laos, 111, 218, II 6, 179, 201, 221, 222
Lagaillarde, Pierre, II 183
Lattimore, Owen, 133
Lattre de Tassigny, Jean, 87, 145, 175
Lacheref, Mostafa, II *70*
Laval, Pierre, 10
Lawrence, Geoffrey, 13
Leino, Yrjö, 24, *72*
Leopold 3., kong, 132, *140*
Libanon, 76, II 133, 137, 138, 143
Lie, Trygve, *20*, *28*, 56, 76, *125*, *137*, 138, *151*, 170, 207, 217
Lilienthal, David, *128*
Li Tsung-jen, 84, 98
Little Rock, II 106
Liu Shao-chi, II 152, *212*
Lloyd, Selwyn, II 50, *63*, *67*, *84*, *101*, *130*
Lodge, Henry Cabot, *217*, II *170*
Lonardi, Eduardo, II 38
Lucy, Autherine, II *51*
Lumumba, Patrice, II 196, 200, 202, *211*, 218
Lundström, Age, 83
Luns, Joseph, II *217*
Luthuli, Albert, II 83, 186
Luxembourg, 65, 104
Lübke, Heinrich, II *168*, *231*

MacArthur, Douglas, 26, 89, *139*, 144, *146*, 147, 154, 161, *162*, *164*, *168*, 210
Maclean, Donald, 169
Macmillan, Harold, 110, 182, II *28*, *34*, *86*, *90*, *112*, *121*, *159*, *176*, *181*, *184*, *222*
Magsaysay, Ramon, 167, *238*
Maher, Ali, 186, 200
Makarios, II 47, *95*, *158*
Malan, Daniel F., 96, *105*, *135*, II 83
Malaya, 85, 175
Malenkov, G. M., 58, *60*, *122*, *129*, *203*, *209*, 215, *216*, *227*, *230*, *234*, II 14, *21*, 55, *93*, 99
Maleter, Pal, II *76*, 78, 82
Malik, J. A., 106, *125*, *141*, 170, II *63*
Malinovsky, R. Ya., II 113, *191*
Manchuriet, 41, 59, 84
Maniu, Iuliu, 58
Mannerheim, Gustav, 24
Mao Tse-tung, 98, *118*, *129*, II *14*, 96, *117*, *152*, *173*
Margaret, prinsesse, *27*, II *43*
Marokko, 190, 233, II 7, 44, 136
Marshall, George C., *17*, *41*, *47*, *53*, *63*, 88, 143, 155, *168*
Marshall-planen, 53, 54, 61, 62, 68, 73, 74, 86, 94, 114, 165
Marshall, Thurgood, *253*
Martin, Joseph W., 162
Martino, Gaetano, II 84, *91*
Mary, enkedronning, *27*, *187*

Masaryk, Jan, 54, *69*
Massu, Jacques, II 98, *132*, 183
Maudling, Reginald, II 128, *148*, *165*
Mau-Mau, 204, II 88
May, Allan Nunn, 21
McCarthy, Joseph R., *133*, 155, 202, *228*, 249, *251*
McMahon, Brien, *128*
McNamara, Robert, II 210
Menderes, Adnan, *136*, II *121*, 158, *192*
Mendès-France, Pierre, 218, *254*, II *6*, *7*, 10, 17, *19*
Menshikov, Mikhail, II *170*, *203*
Menzies, Robert, II *64*
METO se Bagdad-pagten
Michael, kong, 58
Mikoyan, A. I., *209*, *230*, *234*, II *21*, *29*, 72, 99, *126*, *154*, *166*, 187
Mikolajczyk, Stanislaus, 29, 52
Mindszenty, Josef, *100*, II 72, 78
Mirza, Iskander, II 143
Mobuto, Joseph, II *202*, 211, 218
Moch, Jules, 62, 145, II *101*
Mollet, Guy, II *52*, *57*, *69*, 90, 98
Molotov, V. M., *8*, 12, *33*, 53, *54*, *60*, *63*, *72*, 78, *122*, *129*, *216*, *230*, *234*, *243*, 247, II *6*, *27*, *28*, 31, *34*, *39*, 56, 93, 99, 245
Monroe-doktrinen, II 197
Montgomery, Bernard L., 87
Morrison, Herbert, *159*, 160, *172*, 179
Mossadeq, Mohammed, *160*, *176*, 181, *198*, 232
Mountbatten, Lord, *55*, 57
Myrdal, Gunnar, 253

Naguib, Mohammed, *200*, *222*, 236, 250, II 16
Nagy, Ferenc, 52
Nagy, Imre, 52, 113, 227, II 27, 65, 66, 72, 73, *76*, 78, 82
Nahas Pasha, Mustafa, 177, 186
Nam Il, *170*, *229*
Nasser, Gamal Abdel, *250*, II *16*, *24*, *58*, 61-92, *123*, 138, 244
NATO, 104, 143, 155, 157, 163, 174, 180, 191, 192, 193, 242, 244, II 13, 19, 26, 28, 84, 97, 116, 121, 127, 130, 142, 158
Nedrustning, 9, 21, 28, 60, II 27, 42, 101, 166, 189, 191
Nehru, Jawaharlal, 34, 57, 67, 82, *105*, *127*, 178, II *5*, *24*, *31*, *85*, 160, 164, 178, *180*, *220*, *249*
Nenni, Pietro, 74
New Zealand, 105
Nigeria, II 206
Nixon, Richard M., 197, *202*, *205*, *212*, II *40*, 62, 131, *166*, *205*
Nkrumah, Kwame, II 88, 151
Nobelprisen, 16, II 111, 145, 186
Nordisk Råd, 214, II 39
Nordisk samarbejde, 95, 214, II 18, 45, 165
Norge, 10, 95, 102, 104, 110, 163, 214, II 97, 107, 189, 243
Nosek, Václav, 29, *68*
Nu, U, II *24*
Nuri as-Said, II *137*
Nürnberg-processen, 13, 39

O.A.S., II 227, 251
Ochab, Edward, II 71
Oder-Neisse-linjen, 8, 116, II 104
Olav 5., kong, II *107*
Oman, II 100
Oppenheimer, J. Robert, *128*, 240, *249*
Ormsby-Gore, David, II *146*
Ostindien, Hollandsk se Indonesien

Paasikivi, J., *24*, *72*, II *39*
Pahlevi, Shah Mohammed Reza, 99, *232*
Pakistan, 34, 55, 57, 67, 105, 178, II 143
Palæstina, 19, 27, 32, 46, 56 76, 83, 103 se også Israel
Panafrikanske konference, 151
Pandit, Mrs. Vijaya Lakshmi, *240*, II *220*
Papagos, Alexander, 37
Parodi, Alexandre, 169
Pasternak, B. L., II *145*
Pauker, Ana, 209
Pearson, Lester B., 20, *105*, 151, *207*, *217*, II 77, 84, 111
Pekkala, Mauno, 24, *72*
Pella, Giuseppe, *231*
Perón, Eva Duarte de, 22, *194*
Perón, Juan, *22*, *194*, II 38, 125
Peru, 22
Pervukhin, M. G., II *21*
Pétain, Philippe, 10
Petkov, Nikola, 58
Pflimlin, Pierre, II 132, *134*, 135
Philip, prins, 187, II *111*
Philippinerne, 85, 145, 167, 238, II 12
Pibul Songgram, II *105*
Picasso, Pablo, 101
Pieck, Wilhelm, *40*, *91*, *119*, *247*
Pike, Sumner, *128*
Pinay, Antoine, *189*, II *26*, *28*, *34*
Pius XII, *150*, II 147
Plastiras, Nicholas, 120
Pleven, René, 145, 157, 189, *248*
Polen, 8, 11, 15, 29, 52, 54, 92, II 56, 59, 71, 80, 87, 104
Polio-vaccine, II 23
Porkkala, II 39, 45
Portugal, 104, II 216, 225, 249
Pospelov, P. N., II *21*
Potsdam-aftalen, 8, 14, 23, 25, 29, 38, 42, 47, 104, 212
Poujade, Pierre, II 52
Powers, Francis G., II 189
Poznan-opstanden, II 59
Prasad, Rajendra, *55*, *126*, 164
Puerto Rico, 149
Punjab-myrderierne, 55, 57
Punkt Fire, 97

Quadros, Janio, II *207*, 216
Quemoy og Matsu, II 11, 20, 141
Queuille, Henri, 86, 137, 189
Quijano, Hortensio, *22*
Quirino, Elpidío, 167, 238
Quisling, Vidkun, 10

Raab, Julius, II 28
Räder, Erich, *13*
Rajk, László, *113*, II 56, 66
Rákosi, Mátyas, *52*, 227, II 65
Ramadier, Paul, 44, 51, 62
Ramsey, August, 24
Rangell, Johan Wilhelm, 24
Rapacki, Adam, II *118*
Rasmussen, Gustav, 102
Rayburn, Sam, *88*
Razmara, Ali, *160*
Remer, Otto, *166*
Reuter, Ernst, *91*, II 150
Rhee, Syngman, 75, 139, *196*, *225*, II 188
Ridgway, Matthew B., 161, *162*, *170*, 193
Robertson, Brian, 88
Rokossovski, K. K., 92, II 71, 80, 110
Romulo, Carlos P., 151
Roosevelt, Eleanor, 123, II *62*
Roosevelt, Franklin D., 12, 212, II 23
Rose, Fred, *21*
Rosenberg, Alfred, 39
Rosenberg, Ethel og Julius, 131, *226*
Ruhr, 14, 47, 50, 71, 81, 94, 101, 126
Rumforskning, 173
  sovjetisk, II 109, 114, 122, 154, 169, 174, 224, 235
  amerikansk, II 115, 119, 122, 199, 235, 250
Rumænien, 10, 15, 33, 58, 117, 209
Rusk, Dean, II 210, *222*
Russell, Lord, II 127
Ryti, Risto, 24

Saar, 116, 126, II 57
Sabin, Albert B., II 23
Sabri, Ali, II *64*
Salan, Raoul, II 132, 134, 136, *227*, 251
Salazar, Antonio de Oliveira, II 216, *225*
Salk, Jonas E., II *23*
San, Aung, 30
Sandström, Emil, 46
Sandys, Duncan, 182
Santa Maria, II 216, 225
Saragat, Giuseppe, 74
Sarit Thanarat, II *105*
SAS, II 18
Sastroamidjojo, Ali, II 89
Sauckel, Fritz, *13*, 39
Saudi-Arabien, 250, II 94
Savong Vatthana, kong, II *179*
Schmid, Carlo, 107
Schröder, Louise, *91*
Schumacher, Kurt, *40*, 107, 112, 126
Schuman, Robert, 62, 86 *126*, *134*, *143*, *155*, *163*, *191*
Schweitzer, Albert, II *97*
Schweiz, II 165, 243
SCUA, II 67, 92
SEATO, II 12, 105, 221
Segni, Antonio, II 25, *91*
Selassie, Hailé, II 213
Semeonov, V., *234*, *247*, II *63*
Senanayake, D. S., *105*
Serot, André, 83
Sforza, Carlo, *163*
SHAPE, 157, 191, II 26
Sharett, Moshe, II *41*
Sharpeville-massakren, II 186
Shepard, Alan, II *235*
Shepilov, D. T., II 41, 56, *58*, *63*, *67*, 93, 99
Shigemitsu, Mamoru, *89*, II 68
Skaug, Arne, II *45*, *165*
Slansky, Rudolf, 209, II 56
Slim, Mongi, 190
Smuts, Jan, 135
Snyder, John W., *114*
Sofoulis, Themístokles, 64
Sokolovsky, V. D., *71*, *81*
Souphannouvong, prins, II 201, 221
Soustelle, Jacques, II 17, 52, 132, 134, 136
Souvanna Phouma, prins, II 201, 221
Sovjetunionen:
  atomvåben, 60, 115, 230, II 48, 55, 97, 146, 235, 240, 246
  forh. til Kina, 41, 84, 125, 129, 137, II 14, 87, 117, 138, 173, 182, 194, 212, 245
  forsvar, 217, 230, II 113, 182, 232, 236
  indenrigspolitik, 122, 203, 209, 215, 216, 227, 230, 234, II 14, 21, 31, 53, 93, 99, 102, 113, 126, 156, 187, 245
  raketvåben, II 103, 109 se også rumforskning
  østblokpolitik, 11, 15, 29, 35, 38, 52, 58, 68, 77, 78, 92, 113, 117, 209, 224, 227, II 27, 29, 56, 59, 65, 71-82, 87, 102, 104, 117, 126, 182, 194, 212, 236, 245
Spaak, Paul-Henri, *20*, *65* *70*, *110*, *132*, 140, *182*, II 84, *121*, 214
Spanien, 22, 42, 174, 244
Spender, Percy, *172*
Sputnik se rumforskning
Stalin, J. V., *8*, 19, *72*, 78, 113, *122*, *129*, 203, *209*, *215*, 216, II 53, 245
Stassen, Harold, II *101*
Stefánson, Stefán, *95*
Stern-banden, 83
Stevenson, Adlai E., 20, 108, *199*, 206, II 40, *62*, 119, 210, *247*
Stikker, Dirk U., 80, 163, II 214
St. Laurent, Louis S., *174*, II 111
Storbritannien:
  atomvåben, 7, 12, 131, II 90, 97, 108, 112, 146
  forh. til Europa, 134, 182, II 142, 148, 165, 217, 222, 229, 243
  forh. til USA, 12, 27, 48, 114, 154, 184, 256, II 50, 81, 84, 90, 112, 167, 222
  indenrigspolitik, 12, 27, 45, 61, 105, 114, 130, 159, 179, 187, 223, II 86, 108, 176, 229
  se også Commonwealth, Indien, Palæstina, Suez
Strauss, Lewis, *128*, II 112
Streicher, Julius, 39
Strijdom, Johannes, II 83
Sudan, 200, II 143
Suez, 177, 186, 200, 222, II 16, 58, 61, 63, 64, 67, 69, 74, 75, 77, 79, 81, 90, 92, 162
Sukarno, Ahmed, 30, 85, 93, 124, II *89*, 129
Sunde, Arne, *138*
Suslov, M. A., II *21*
Sverige, 16, 19, 95, 102, 110, 148, 195, 214, II 243
Svoboda, Ludvik, *29*
Sydafrika, 96, 105, 135, II 83, 184, 186, 220
Sydslesvig, 116
Syrien, 76, II 54, 94, 110, 123, 244

Taft, Robert, 184, 191, *197*, 202
Talal, prins, 171
Tanner, Väinö, 24
Tedder, Lord, *90*
Templer, Gerald, 175
Thailand, II 105
Thant, U, II *247*, 249
Thorez, Maurice, 14, 44
Thurmond, J. Strom, 79
Tibet, 125, 147, II 5, 160
Tildy, Zoltan, II *76*
Tito, Josip Broz, *15*, 35, 64, 78, 92, 113, *117*, 237, II *29*, *56*, *65*, 102, *104*, *113*
Titov, German, II *235*
Togliatti, Palmiro, 74
Tojo, Hideki, *89*
Top-møder, 8, 137, 220, 239, II 19, 22, 30, 32, 33, 34, 130, 138, 189, 190, 191
Torp, Oscar, II 18
Torskekrig, II 139
Townsend, Peter, II 43
Transjordanien se Jordan
Triest, 33, 35, 74, 237, II 15
»Trojka«-systemet, II 203, 230, 247
Truman, Harry S., *8*, *12*, 18, *23*, 32, 36, 46, *48*, 79,

88, 97, 104, 115, 128, 138, 142, *146,* 149, *154,* 155, 162, 164, *184, 199, 212*
Truman-doktrinen, 48, 50, 59, 99
Tsaldaris, Constantine, *37,* 64
Tsarapkin, S. K., II *146, 240*
Tshombe, Moise, II 198, *200,* 202, 211, *228,* 241, 242, 247
Tsiang, T. F., *125*
Tunis, 190, II 7, 44, 98, 116, 124, 136, 233
Tyrkiet, 48, 110, 136, II 47, 95, 144, 158, 192
Tyskland:
besættelse, 8, 13, 19, 25, 38, 39, 40, 47, 50, 71, 94, 163, 192, II 19, 26
Demokratiske Republik, 40, 63, 119, 224, 234, 247, II 8, 102, 149, 161, 191, 230, 236, 237
demontage, 8, 25, 38, 94, 126
Forbundsrepublik, 63, 77, 94, 107, 112, 116, 126, 163, 166, 192, 208, 235, II 8, 13, 19, 26, 37, 57, 102, 168, 231

U-2-episoden, II 189, 190 191, 193, 215
Udenrigsminister-konferencer:
om Indokina, 243, 252, 254, 256, II 6, 221
om Tyskland, 8, 47, 63, 106, 107, 169, 239, 243, 247, II 42, 154, 159, 161, 163, 166
om østeuropæiske fredstraktater, 8, 15, 20, 23, 33
om Østrig, 47, 63, 121, II 19, 22, 28
Udrensning, 10, 39
Ulbricht, Walter, 234, II *102*
Umberto, kong, 31
Undén, Östen, 95, II 64
Ungarn, 10, 15, 33, 52, 100, 113, 117, 227, II 27, 56, 65, 66, 71, 72, 73, 76, 78, 80, 82
UNRRA, 37
USA:
atomvåben, 7, 8, 9, 12, 28, 36, 115, 128, 131, 180, 205, 240, 242, 245, II 36, 112, 146, 199, 246
forh. til Europa, 8, 12, 23, 25, 33, 48, 53, 73, 101, 104, 143, 155, 235, 239, II 118, 167, 180, 181, 222
forh. til Kina, 17, 41, 59, 84, 125, 133, 137, 138-229, 212, 246, 252, II 6, 11, 12, 20, 35, 138, 141
indenrigspolitik, 18, 36, 61, 108, 133, 149, 228, 249, 251, 253, II 40, 51, 106, 115, 215
præsidentvalg, 79, 88, 97, 184, 191, 197, 199, 202, 212, II 40, 62, 79, 205, 210, 215
raketvåben, II 90, 109, 112, 115, 119, 122
se også Storbritannien: forh. til USA

Vafiades, Markos, *64,* 113
Vandenberg, Arthur, 79
Vandenberg-resolution, 79, 87
van Fleet, James, *120, 196*
van Kleffens, Eelco, II *19*
van Zeeland, Paul, 155, *163, 174*
Vargas, Getulio, 22, II *9*
Vatikanet, 74, 150, II 147
Venezuela, 22, II 131
Venizelos, Sofokles, 120
Verwoerd, Hendrik, II *184,* 186, *220*
Victor Emmanuel, kong, 31
Vietnam, 30, 43, 111, 246, 248, 252, II 6
se også Indokina
Vinson, Fred M., 88, *97, 212*
von Braun, Wernher, 173, II 122
von Brentano, Heinrich, II *57, 217*
von Ribbentrop, Joachim, *13,* 39
von Schirach, Baldur, *13*
von Seyss-Inquart, Arthur, 39
Voroshilov, K. E., *60, 122, 129, 230, 234,* II *21, 39, 126, 166,* 245
Vyshinsky, A. Ya., 20, 33, *47, 72, 87, 129,* 151, *217*

Wadsworth, James, II *146*
Wallace, Henry, 9, *36,* 79, 88
Warszawa-pagten, II 27, 73, 76, 121, 182, 236
Weizmann, Chaim, 208
Werner, Pierre, II *217*
Westerling, Tyrk, 124
WHO, 16
Wilhelmina, dronning, *80*
Wormser, Olivier, II *148*
Wyszynski, Stefan, II 80

Xoxe, Kochi, 113

Ydre Mongoli, 129
Yoshida, Shigeru, 26, 89 *172,* II 68
Yussef, Sidi Mohammed Ben, 233, II *44, 116*

Zachariades, Nicolas, 113
Zahedi, Fazulla, 232
Zápotocky, Antonin, *68,* 69
Zhdanov, A. A., 58, *60*
Zhukov, G. K., 215, II 21, *27, 34,* 99, *113*
Zorin, V. A. *72,* II *101, 247*
Zorlu, F. R., II *130,* 192

Ægypten, 32, 76, 103, 177, 186, 200, 222, 236, 250, II 16, 41, 49, 54, 58, 61-92, 94, 123, 244

Østrig, 63, 121, II 28, 165, 243

VERDEN SIDEN 1945 følger forandringen fra en verden med to centrer, da sidste verdenskrig sluttede, til en verden med mange centrer. Det skildrer imperiernes fald og de nye staters opståen, anskueliggør periodens talrige konferencer, redegør for Sovjet-Ruslands enorme vækst i kapacitet, om forskydninger i strategisk styrke. Det følger spændingen mellem Øst og Vest, fortæller om Forenede Nationer, om NATO, om de europæiske samlings-bestræbelser, om den tysk-franske forsoning, om Fællesmarkedets dannelse fra den spæde begyndelse i 1947.

VERDEN SIDEN 1945 svarer på spørgsmål om hvorfor, hvornår og hvordan. Det fortæller, hvem der gjorde hvad – og hvad det førte til. I høj grad bevæggrunde og handling.

VERDEN SIDEN 1945 er for enhver, som vil være orienteret, for den, som har oplevet perioden, og som her kan genopleve – og for den unge læser, som hver dag har behov af at vide besked, når han står over for indgribende kendsgerninger, som han ikke har oplevet.

VERDEN SIDEN 1945, der giver et storartet udsyn over en tidsperiode, vil blive en hjemmenes bog; den er for enhver, som vil forstå sin tid, dens problemer og disses forudsætninger.